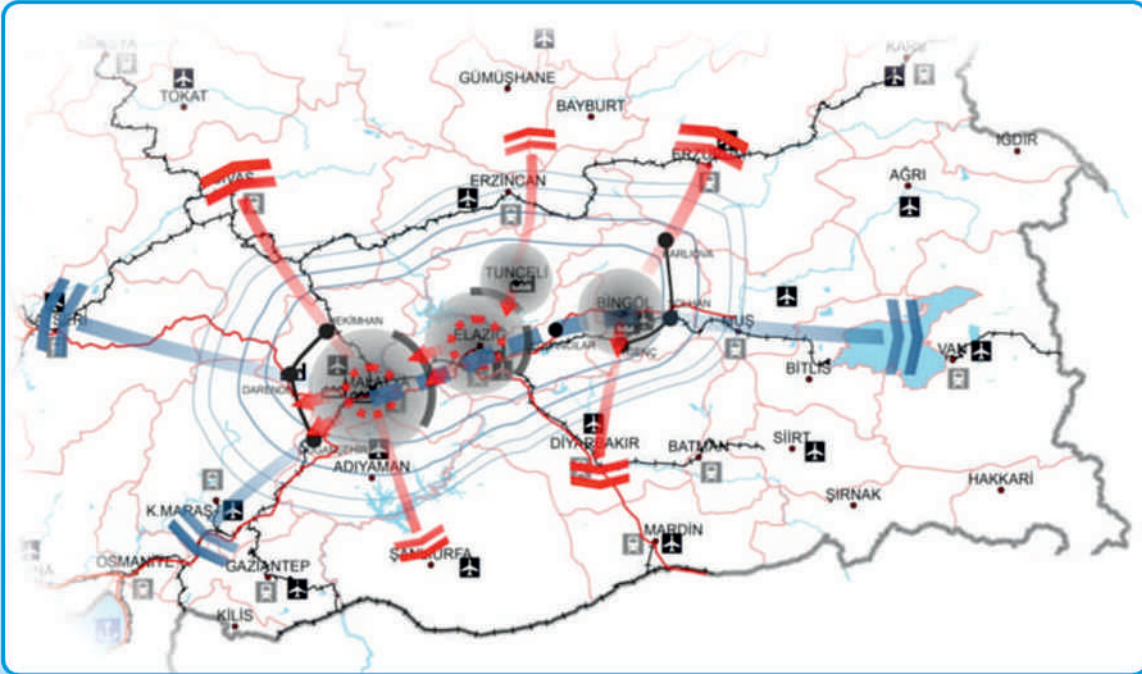
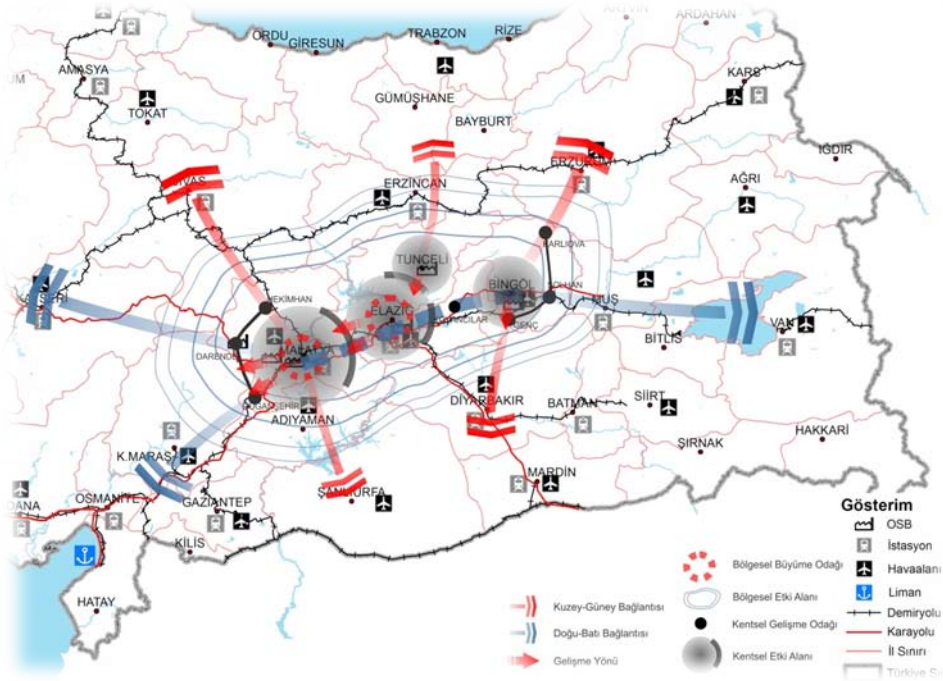

TRB1 BÖLGE PLANI 2014-2023

Bingöl - Elazığ - Malatya - Tunceli

2014-2023
TRB1 BÖLGE PLANI

Aralık 2014

Fırat Kalkınma Ajansı Bölge Planı Hazırlık Ekibi

Mesut ÖZTOP

Ahmet Yıldıray ATA

Dilşat KAZAZOĞLU TEMİZ

Muhammed Fatih ÇAN

Dr. Sertaç HOPOĞLU

Tuğba PEMBEGÜL

Dizgi/Tasarım

Bülent YILMAZ

Baskı

YILMAZ MATBAACILIK & YAYINCILIK
Tel: 0422 336 22 21 - Yeşilyurt/MALATYA

SUNUŞ

Bölge içi ve bölgeler arası gelişmişlik farkları ülkemizin aşılması gereken en önemli sorunlarından biridir. Bölgesel gelişmişliğin ötesinde bölgesel rekabetçilik kavramının tartışıldığı günümüzde, ülkemizin dünyanın en büyük 10 ekonomisi arasına girebilmesi için bütün kaynak ve bireyleri ile topyekün hareket etmek suretiyle çalışması gerekmektedir. 2006 yılında, bu farklılıkları olabildiğince azaltmak ve bölgelerin kendi yerel dinamiklerini harekete geçirmek suretiyle rekabet gücünü artırmak üzere kurulan ve geride kalan yaklaşık 10 yıllık süreçte ülkemize önemli katkılar sağlayan Kalkınma Ajanslarına bu noktada daha fazla görev düşmektedir.

Bu görev bilinci ile Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli illerinde faaliyet gösteren Fırat Kalkınma Ajansı, gerek kendi yürüteceği faaliyet ve desteklere yol göstermesi, gerekse bölgedeki diğer tüm paydaşların sinerji ve ahenk içerisinde benzer hedeflere yürüyebilmesine yönelik bir rehber olarak 2014-2023 dönemine esas TRB1 Bölge Planı hazırlık sürecini yürütmüştür. TRB1 Bölge Planı (2014-2023) katılımcılık esasıyla, tüm kamu kurum-kuruluşları, özel sektör ve sivil toplum arasında iletişim ve işbirliği sağlanmak suretiyle hazırlanmış kapsamlı bir çalışma olup, bölgenin mevcut sosyal ve ekonomik durumunu ortaya koymakta, sektörel ve bölgesel eğilimler doğrultusunda strateji ve faaliyetler önermektedir.

Bölgemizin mevcut durumunu daha iyi değerlendirerek varılmak istenen hedeflere ulaşmak için ileriye daha iyi görmeyi, daha doğru adımlar atabilmeyi sağlayacak, bölgemizin sorunlarına çözüm üretebilecek altyapı ihtiyaç ve planlamasını ortaya koyacak olan bu çalışmanın hazırlığında emek sarf eden herkese teşekkürlerimi sunar, bu çalışmanın belirlenen hedeflere ulaşılmasında yardımcı olmasını temenni ederim.

Osman KAYMAK

Tunceli Valisi

FKA Yönetim Kurulu Başkanı

SUNUŞ

Bölge Planları, Kalkınma Bakanlığı'nın Kalkınma Ajanslarına verdiği yetki ile istatistiki düzey 2 bölgeleri bazında hazırlanan, ilgili bölgenin gelişmesi için plan süresi için geçerli ana stratejileri ve bu stratejiler doğrultusundaki faaliyet ve projeleri ortaya koyan, rehber niteliğindeki çalışmalardır. TRB1 Bölge Planı da Fırat Kalkınma Ajansı tarafından Ajansın hizmet alanına giren Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli illerine yönelik olarak 2014-2023 dönemi için hazırlanmış ve Bölgesel Gelişme Yüksek Komitesi tarafından 30 Aralık 2014 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

Tamamlandığı anda eskiyen planların kendilerinden daha çok, hazırlık süreçlerinin değerli olduğu gibi yaygın bir düşünce vardır. Planların hazırlanışı safhasında, kişi ve kurumların aynı amaç etrafında bir araya gelmesi, hedef birlikteliği içinde bilgi, fikir, görüş ve önerilerini paylaşması, varlıkları ve eksiklikleri gözden geçirmesi esasen “bir organizasyon kabiliyeti meselesi” olan kalkınma için son derece değerlidir.

Bölgedeki kurum ve kuruluşlarla, hatta vatandaşlarımızın da görüşlerine başvurmak suretiyle katılımcı bir anlayışla hazırlanan bu Plan, TRB1 Bölgesinin 2013 yılı itibariyle mevcut durumunu analiz etmekte, bölgenin sorunlarını, kaynaklarını ve potansiyelini ortaya koymaktadır. Ülkemizin 2023 yılı hedeflerine, bölgemizin sağlayacağı katkıyı belirlemek üzere yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve ekonomik yapının güçlendirilmesi eksenleri altında, sosyal yapı, fiziki altyapı, tarım, turizm, sanayi ve maden-enerji alanlarında ana stratejiler belirlenmiştir. Her bir ana stratejinin altında yer

alan faaliyet ve projeler ise uygulama yerleri ve uygulayıcı kurumları ile birlikte tespit edilmiş ve 10 yıllık plan dönemi içinde takvimlendirilmiştir.

Bu planın hazırlık sürecinde görev alan ve her bir aşamasında titizlikle gayret sarfeden Ajansı-mızdaki çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim. Plana katkı sağlayan, bölgemizdeki ve bölgemiz dışındaki tüm kamu kurum ve kuruluşlarına, yerel yönetimlere, sivil toplum kuruluşlarına, üniversitelerimize, hazırlık ve onay sürecinin her aşamasında desteklerini esirgemeyen Sayın Valilerimize, Yönetim Kurulumuzun değerli üyelerine ve Kalkınma Bakanlığı yetkililerine ve şahsi olarak bilgi ve görüşleri ile bölgesel kalkınmayı kaygı edinen tüm hemşehrilerimize şükranlarımı iletir, planın, bölgemizin ve ülkemizin kalkınmasına katkı sağlamasını temenni ederim.

Mesut ÖZTOP
Fırat Kalkınma Ajansı
Genel Sekreteri

YÖNETİCİ ÖZETİ

Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli illerinden oluşan TRB1 Bölgesini 2023 yılına taşıyacak olan öncelik ve tedbirleri ortaya koyan 2014 – 2023 Bölge Planı Fırat Kalkınma Ajansı koordinasyonunda ilgili paydaşların katılımıyla hazırlanmıştır.

Sosyal doku, beşeri sermaye, öne çıkan sektörler, yer altı ve yer üstü kaynaklar, çevre ve erişilebilirlik gibi bölgenin sosyo-ekonomik kalkınma sürecinde rol oynayabilecek temel pek çok unsurun detaylı analizi ile başlayan planlama süreci il merkezleri ve ilçelerin mekânsal özelliklerinin saha araştırmaları ile tespiti ve her düzeyde paydaşın bilgi, görüş ve önerilerinin alınması ile şekillenmiştir. Yerleşimler ilçeler düzeyinde ele alınmış, nüfus yoğunlukları, idari, ticari ve üretime dayalı ilişkiler, diğer ilçe ve bölgelerle etki ve etkileşim alanları gibi pek çok kriter dikkate alınarak mekânsal kümeleme analizi yapılmış, bu çerçevede ilişki kümeleri tanımlanmış, yapılan elektronik anket sonuçlarına dayalı olarak da önem-performans analizi gerçekleştirilmiştir. Sektörel yoğunlaşmayı tespit etmek üzere işyeri çalışan sayılarından yola çıkılarak yoğunlaşma katsayıları hesaplanmış, bütün bu analiz çalışmaları neticesinde de bölge için vizyon, gelişme eksenleri, öncelikler ve tedbirler ile performans göstergeleri belirlenmiştir.

Plan hazırlık sürecinde ayrıca, ulusal ölçekte hazırlanan Onuncu Kalkınma Planı, Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, Türkiye Turizm Stratejisi, Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı, AB Entegre Çevre Uyum Stratejisi, Türkiye Ulaşım ve İletişim Stratejisi “Hedef 2023” ve Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi ile TRB1 Bölgesi düzeyinde hazırlanmış, alt ölçekli Malatya-Elazığ-Bingöl-Tunceli 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, temel alt ve üst ölçekli dokümanlar olarak ele alınmış ve karşılıklı uyum tesis edilmiştir.

TRB1 2014-2023 Bölge Planı’nda Bölge vizyonu “Eğitimli ve girişimci insan gücüyle üreten, yaşam kalitesi yüksek TRB1” şeklinde ifade edilmiş, vizyona götüren gelişme eksenleri “yaşam kalitesi” ve “sürdürülebilir ekonomi” olarak belirlenmiştir.

Ülkemizin sınır ve liman bölgelerinden uzak, iç kesimlerinde yer almanın dezavantajlarını yaşıyan TRB1 Bölgesi, Malatya ve Elazığ cazibe merkezleri ile Bingöl ve Tunceli illerinden oluşmakta, hali hazırda ülkemiz Gayri Safi Katma Değeri (GSKD) içindeki %1,3’lük payı ile tarıma dayalı ekonomisini sanayi ve turizm yönünde evirmeyi hedeflemektedir. Malatya ve Elazığ merkezlerinin ulusal ve uluslararası düzeyde rekabetçi olduğu alanları güçlendirmek ve Bingöl ve Tunceli illeri ile Malatya ve Elazığ çeperinde yer alan ilçelerin yaşam kalitesini yükselterek ekonomik gelişmelerini hızlandıracak ortamı sağlama üzerine kurulu plan, bu ikili-heterojen mekânsal durumu, iki gelişme eksenini bir matris yapı olarak ele almaktadır.

2023 yılında toplamda 2 milyar USD ihracat, %8 işsizlik, %95 okuryazar kadın oranı ve 500.000 turist kabulü hedeflenen planda yaşam kalitesi gelişme ekseninde “sosyal ve beşeri sermayenin gelişimi” ve “fiziki altyapının iyileştirilmesi” öncelikleri, sürdürülebilir ekonomi gelişme ekseninde ise “tarımda üretimin ve verimliliğin artırılması”, “alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi”, “endüstriyel üretimin güçlendirilmesi” ve “enerji ve maden varlığının etkin kullanımı” öncelikleri yer almaktadır.

6 öncelik için belirlenen tedbirler kapsamında her bir tedbirin öncelikli olarak uygulanacağı yerler, tedbirin uygulanması aşamasında yürütülebilecek proje ve faaliyet önerileri belirlenmiş, tedbir bazında uygulayıcı ve ilgili kurum ve kuruluşlar ile potansiyel finans kaynakları önerilmiştir. Öncelik ve tedbirler bölge haritaları üzerinde şematize edilmiş olup, bölgenin genel olarak mekânsal gelişim şeması da oluşturulmuştur.

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ ÖZETİ	3
TABLolar LİSTESİ	9
ŞEKİLLER LİSTESİ	11
HARİTALAR LİSTESİ	13
1. GİRİŞ	15
1.1. Yöntem	15
2. BÖLGEYE GENEL BAKIŞ.....	18
2.1. Mevcut Durumun Tespiti	18
2.1.1. Sosyal Yapı	20
2.1.2. Ekonomik Durum, Sektörler ve Kaynak Analizi	40
2.1.3. Altyapı, Erişilebilirlik ve Çevresel Durum Analizi	78
2.2. Analiz Çalışmaları	91
2.2.1. Mekânsal Kümelenme Analizi	91
2.2.2. Yoğunlaşma-Yerelleşme Katsayısı Analizi (LQ)	103
2.2.3. Önem-Performans Analizi	104
3. BÖLGENİN VİZYONU	113
4. GELİŞME EKSENLERİ, ÖNCELİK VE TEDBİRLER	114
1. EKSEN: YAŞAM KALİTESİ	120
1.1. Sosyal ve Beşeri Sermayenin Gelişimi	120
1.1.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının etkinliğinin artırılması	120
1.1.2. Ekonomik alanda işbirliklerinin geliştirilmesi	121
1.1.3. Girişimcilik kültürünün güçlendirilmesi	122
1.1.4. Kurumların kapasitelerinin ve kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi	123
1.1.5. Mesleki eğitimin sektörel ihtiyaçlara göre geliştirilmesi	124
1.1.6. Üniversitelerin araştırma, uygulama ve öğretim olanaklarının geliştirilmesi	125
1.1.7. Kadınların sosyal, ekonomik hayata ve karar süreçlerine katılımının artırılması	126
1.1.8. Göç yönetimi	126
1.2. FİZİKİ ALTYAPININ İYİLEŞTİRİLMESİ	127
1.2.1. Kent içi ulaşım sistemlerinin verimlilik ve erişilebilirlik odaklı iyileştirilmesi	127
1.2.2. Bölgenin ulaşım altyapısının güçlendirilmesi	128
1.2.3. Orman ve yeşil alan varlığının artırılması	129

1.2.4. Bölgedeki yerleşimlerin afetlere hazırlıklı hale getirilmesi	130
1.2.5. Bölge kentlerinde yapılaşmanın iyileştirilmesi	131
1.2.6. Sağlık hizmetleri altyapısının iyileştirilmesi	132
1.2.7. Kırsal kesimin sağlık hizmetlerine erişiminin artırılması	132
1.2.8. Kadın, engelli ve yaşlılara yönelik sosyal hizmet ve ulaşım altyapısının iyileştirilmesi	133
1.2.9. Su, kanalizasyon ve enerji altyapılarının iyileştirilmesi	134
1.2.10. Etkin katı atık yönetiminin sağlanması	135
1.2.11. Atık su arıtma tesislerinin kurulması ve mevcutların geliştirilmesi	136
1.2.12. Kültür ve spor tesislerinin geliştirilmesi	137
2. EKSEN: SÜRDÜRÜLEBİLİR EKONOMİ	139
2.1. TARIMSAL ÜRETİMİN VE VERİMLİLİĞİN ARTIRILMASI	139
2.1.1. Sulanan tarım arazisi varlığının artırılması ve modern sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması	139
2.1.2. Arazi toplulaştırmaları	140
2.1.3. Modern hayvancılık uygulamalarının yaygınlaştırılması	141
2.1.4. Su ürünleri üretiminin ve katma değerinin artırılması	142
2.1.5. Arıcılığın gelişimi ve kaliteli bal üretiminin sağlanması	143
2.1.6. Tarımsal girdi temininde bağımlılığın azaltılması	143
2.1.7. Seracılığın Yaygınlaştırılması	145
2.1.8. Tarımsal ürünlerin toplanması ve depolanması için gerekli altyapının sağlanması	145
2.1.9. Tarımsal üretimde pazarlama altyapısının geliştirilmesi	146
2.1.10. İyi tarım ve organik tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması	147
2.1.11. Tıbbi ve aromatik bitkilerin ekonomiye kazandırılması	147
2.1.12. Tarımda verimliliği arttırmaya yönelik tekniklerin ve eğitimlerin yaygınlaştırılması	148
2.1.13. Meyveciliğin çeşitlendirilmesi	149
2.2. ALTERNATİF TURİZM TÜRLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ	151
2.2.1. Turistik tesis sayısının ve hizmet kalitesinin artırılması	151
2.2.2. Turizm değerlerinin tanıtılması ve pazarlanması	152
2.2.3. Turizm değerlerine erişilebilirliğin iyileştirilmesi	153
2.3. ENDÜSTRİYEL ÜRETİMİN GÜÇLENDİRİLMESİ	156
2.3.1. Bölgenin sanayi alanlarında altyapı hizmetlerinin artırılması	156
2.3.2. Gıda sanayinde ürün çeşitlendirmesine gidilmesi	157
2.3.3. Yöresel ürünlerin üretiminin artırılması, işlenmesi ve markalaştırılması	158
2.3.4. Tekstil sanayinde yenilikçi teknolojilerin kullanılması ve kümelenme stratejilerinin geliştirilmesi	158
2.3.5. Yapı malzemeleri sanayinde yatırımların artırılması	159
2.3.6. Makine ve teçhizat sanayinde işletmelerin geliştirilmesi	160

2.3.7. Metal ürünleri sanayinde yatırımların özendirilmesi	161
2.3.8. Medikal ürün ve malzeme sanayinde yatırımların arttırılması	162
2.4. ENERJİ VE MADEN VARLIĞININ ETKİN KULLANIMI	164
2.4.1. Potansiyel maden rezervlerinin işletmeye açılması	164
2.4.2. Krom ve Demir cevherinin katma değeri yüksek ürünlerin üretiminde kullanılması.....	165
2.4.3. Mermer sektöründe işbirliği ve Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması	166
2.4.4. Maden artıklarının yeniden kazanılmasına yönelik çalışmaların yapılması	167
2.4.5. Yenilenebilir enerji yatırımlarının özendirilmesi	168
2.4.6. Hidroelektrik santrallerin kamu hassasiyetleri ve doğal hayatın korunması önceliğiyle kurulması.....	168
2.4.7. Sanayi ve tarım işletmelerinde enerji verimliliğinin özendirilmesi	169
5. PERFORMANS GÖSTERGELERİ.....	171
6. UYGULAMA VE KOORDİNASYON.....	173
7. EKLER	184

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1 TRB1 Bölgesi İlleri Gelişmişlik Sıralamaları	19
Tablo 2.2 TRB1 Bölgesi'nde Bazı İlçelerin Gelişmişlik Sıralamaları	20
Tablo 2.3 TRB1 Bölgesi'nde Sağlık Personeli Başına Düşen Kişi Sayısı (2011).....	28
Tablo 2.4 TRB1 Bölgesi'nde Onbin kişiye düşen Yatak Sayıları (2011)	28
Tablo 2.5 TRB1 Bölgesinde Mahalli İdareler	30
Tablo 2.6 TRB1 Bölgesinde Dernekler	31
Tablo 2.7 Türkiye'de Kadının Durumu.....	32
Tablo 2.8 Kadınların İşgücüne Katıl(a)mama Nedenleri	33
Tablo 2.9 TRB1 ve Türkiye'de İşgücüne Katılım Oranları Dağılımı (2010-2012).....	33
Tablo 2.10 TRB1 ve Türkiye'de İstihdamın Sektörlere Göre Dağılımı (2010-2012).....	34
Tablo 2.11 Eğitim Durumuna Göre İstihdamın Dağılımı (2012)	35
Tablo 2.12 İllere, Bölgeye ve Ülkeye Göre İşsizlik Oranları (2008 – 2010)	35
Tablo 2.13 Gelir Dağılımı, 2003	36
Tablo 2.14 Ekonomik Faaliyet Kısımlarına Göre Yerel Birim Sayısı (NACE Rev.2) 2009	36
Tablo 2.15. Ekonomik Faaliyet Kısımlarına Göre Çalışanlar Sayısı (NACE Rev.2) 2009.....	38
Tablo 2.16. BGSKD (Bölgesel Gayri Safi Katma Değer) 2004-2008.....	39
Tablo 2.17 Kişi Başı BGSKD, 2004-2008	41
Tablo 2.18 TRB1 Bölgesinde BGSKD içinde Sektörlerin Payları (%), 2004-2008	42
Tablo 2.19. Genel Bütçe Vergi Gelirleri (2011-2012, Brüt, TL)	42
Tablo 2.20 TRB1 Bölgesi Sınai Mülkiyet Başvuru ve Tescil Sayıları, 2008-2012.....	43
Tablo 2.21. Küresel Rekabet Endeks Değerleri ve Sıralama (2010-2011).....	46
Tablo 2.22. TRB1 İlleri Küresel Rekabet Endeksi Değerleri (2010-2011).....	48
Tablo 2.23 TRB1 Bölgesi Arazi Kabiliyetleri Sınıfları Dağılımı(ha), 2007	49
Tablo 2.24. TRB1 Bölgesinde Tarım Alanları ve Kullanılma Biçimi, 2010 (hektar)	50
Tablo 2.25. TRB1 Bölgesinde Seçilmiş Meyve Üretim Miktarları(Ton), 2012.....	51
Tablo 2.26. Yıllara Göre Alabalık Yetiştiriciliği Miktarı (Ton).....	52
Tablo 2.27. TRB1 Firma Sayıları ve İstihdam (2012).....	58
Tablo 2.28. TRB1 Sanayisinin Sektörel Dağılımı.....	58
Tablo 2.29. TRB1 Bölgesinde OSB'ler.....	59
Tablo 2.30. SS'lerin Durumu	59
Tablo 2.31 Kuru Kayısıda Rekolte, İhracat Miktarları, Fiyat Hareketleri	60
Tablo 2.32. Elazığ'da Üzüm Üretimi (2012).....	60
Tablo 2.33. Elektrik Üretimi Lisanslarının Kaynak Türlerine Göre Dağılımı (2011).....	63
Tablo 2.34. TRB1 Bölgesi ve bazı illerde Kurulabilecek Rüzgâr Enerji Santrali Güç Kapasiteleri.....	63
Tablo 2.35. TRB1 Bölgesi HES Projeleri (2013).....	65

Tablo 2.36. TRB1 Bölgesi Önemli Turizm Değerleri	69
Tablo 2.37. Turist Varışları ve TRB1 Bölgesinin Genel Durumu, 2012	71
Tablo 2.38. Belgelerine göre Tesis, Oda, Yatak Sayıları (2011).....	71
Tablo 2.39. Turizm İşletme Belgeli Tesislere Geliş Sayısı, Geceleme ve Ortalama Kalış Süresi (2011)	72
Tablo 2.40. Turizm İşletme Belgeli Tesislere Geliş Sayısı, Geceleme ve Ortalama Kalış Süresi (2011)	72
Tablo 2.41. Tesis, Oda ve Yatak Sayılarının Türkiye İçindeki Payı (2010)	72
Tablo 2.42. 2009 Yılı İnşaat Sektöründe Yıllık Cirosu ve Çalışan Sayısı.....	73
Tablo 2.43 2011 yılı kişi başına ihracat ve ithalat (ABD doları).....	74
Tablo 2.44. İllere göre İthalat ve İhracat Yapılan İlk 5 Ülke ve Değerleri	76
Tablo 2.45. Banka ve Şube Sayıları, 2011.....	78
Tablo 2.46 TRB1 Bölgesi Havalimanları Yolcu Sayıları ve Uçak Trafığı (2010, 2012).....	80
Tablo 2.47. TRB1 Bölgesindeki Belediyelerin Altyapı Durumu	83
Tablo 2.48. TRB1 Bölgesi Belediyelerinin Katı Atık Tesisi durumu (2013)	84
Tablo 2.49. TRB1 Bölgesi Belediyelerinin Atık Su Arıtma Tesisi Durumu (2013).....	85
Tablo 2.50. Alanlarına Göre Elektrik Tüketim Miktarları	86
Tablo 2.51 İlçe - Fonksiyon Matrisi	93
Tablo 2.52 İlişki Kümeleri.....	99
Tablo 2.53 İlişki Kümeleri – Potansiyel /Ortak Fonksiyon Matrisi	102
Tablo 2.54 Önem - Performans Alanları	106
Tablo 2.55 Ankete Katılanların İller Bazında Dağılımı	106
Tablo 2.56 2023 Bölge Vizyonu için Kelime Önerileri.....	112
Tablo 5.1 Performans Göstergeleri.....	171
Tablo 6.1 Öncelik ve Tedbir Bazında Kurum/Kuruluşlar	173
Tablo 6.2 Öncelik Bazında Finans Kaynakları.....	179

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 Plan Süreci ve Yöntem	17
Şekil 2.1 Kamu Yatırımlarının İllere ve Bölgeye Göre Dağılımı (Bin TL) (2003 – 2012)	45
Şekil 2.2 Kamu Yatırımlarında TRB1 / Türkiye Oranı (%) (2003-2012).....	45
Şekil 2.3 TRB 1 Bölgesi Teşvik Belgeli Sabit Yatırım Tutarları Toplamının Yıllara Göre Dağılımı (2003-2012).....	47
Şekil 2.4 Teşvik Belgeli Yatırımların Sektörlere Göre Dağılımı (2008-2012).....	47
Şekil 2.5 Alabalık Üretiminde TRB1 Bölgesinin Yeri.....	56
Şekil 2.6 TRB1 Bölgesi Nace.Rev.2 Sınıflamasına göre Yoğunlaşmış Sektörler (LQ), 2012.....	104
Şekil 2.7 Önem-Performans Matrisi	105
Şekil 2.8 Malatya İli Önem-Performans Matrisi	107
Şekil 2.9 Elazığ İli Önem-Performans Matrisi	108
Şekil 2.10 Bingöl İli Önem-Performans Matrisi.....	109
Şekil 2.11 Tunceli İli Önem-Performans Matrisi.....	110
Şekil 4.1 Vizyon, Eksen ve Öncelikler	115
Şekil 4.2 Vizyon, Eksen, Öncelikler ve Tedbirler.....	118

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 2.1. Türkiye İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması-2. Düzey	18
Harita 2.2. İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, 2004.....	20
Harita 2.3 Nüfus Artış Hızı.....	23
Harita 2.4. Okuryazarlık Oranı	25
Harita 2.5. TRB1 Bölgesi Önemli Turizm Alanları ve Değerleri	70
Harita 2.6 Dış Ticaret İlişkileri-Şematik Gösterim.....	77
Harita 2.7. TRB1 Bölgesi Karayolları Haritası	79
Harita 2.8. TRB1 Bölgesi Diri Faylar.....	89
Harita 2.9. Bölge İlleri Deprem Haritaları.....	90
Harita 2.10. Nüfus Yoğunluğu	91
Harita 2.11. Nüfus Kademelenmesi	92
Harita 2.12 Etki Alanları.....	94
Harita 2.13. Günlük, Ticari ve İdari İlişkiler	95
Harita 2.14. İlişki Kümeleri.....	96
Harita 2.15. Nüfus Kademelenmesi, Öncü Sektörler	97
Harita 2.16. Nüfus Kademelenmesi, Öncü Sektörler ve İlişki Kümeleri	98
Harita 4.1. TRB1 Bölgesi Mekânsal Gelişim Şeması	119
Harita 4.2. Fiziki Altyapı Önceliği - Şematik Gösterim	138
Harita 4.3. Tarımda Üretimin ve Verimliliğin Artırılması Önceliği -Şematik Gösterim	150
Harita 4.4. Alternatif Turizm Türlerinin Geliştirilmesi Önceliği - Şematik Gösterim	155
Harita 4.5. Endüstriyel Üretimin Güçlendirilmesi Önceliği - Şematik Gösterim	163
Harita 4.6. Enerji ve Maden Varlığının Etkin Kullanımı Önceliği - Şematik Gösterim.....	170

1. GİRİŞ

1.1. Yöntem

Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli illerinden oluşan TRB1 Bölgesine ait 2014-2023 Bölge Planı, bölgenin vizyonunu, sosyo-ekonomik kalkınmasına yönelik öncelikli alanları ve her bir alanda uygulanması öngörülen tedbirleri belirlemeyi ve bu tedbirlerin ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından koordinasyon içinde uygulanmasına yönelik çerçeveyi oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda bölgenin içinde bulunduğu mevcut durum, sosyal, ekonomik, çevresel ve teknik altyapıya yönelik veriler ile ortaya konulmuş, her bir konuyla ilgili paydaşların görüş ve önerileri alınmak suretiyle katılımcı bir süreç içinde gelişme eksenleri, öncelik ve tedbirler belirlenmiş ve 2023 yılında gerçekleştirilmesi amaçlanan bölgesel hedefler önerilmiştir.

TRB1 Bölgesi 2010-2013 Bölge Planının yürürlüğe girmesini müteakip, bölgeyi daha iyi anlamak ve derinlemesine analiz edebilmek amacıyla yürütülen çalışmalardan bir çoğu 2014-2023 Bölge Planı için bir ön hazırlık niteliği taşımıştır. Bu kapsamda sektörel araştırmalar şeklinde yürütülen çalışmalarda bitkisel üretim, sürdürülebilir turizm, kayısı, arıcılık, mermer, kanatlı hayvan yetiştiriciliği, süt ve süt ürünleri, sağlık, imalat sanayi, krom madenciliği, ekonomik değeri olan bitkiler gibi konular ayrı ayrı ele alınmış, bölgede yükseköğrenim, lisanslı depoculuk, girişimcilik, iş geliştirme merkezleri, OSB'ler, bilişim, jeotermal kaynaklar, seracılık, sınai mülkiyet haklarının kullanımı, arazi toplulaştırma çalışmaları gibi tematik konular ise özel olarak incelenmiş ve raporlanmıştır.

2014-2023 dönemi planlama çalışmalarına doğrudan girdi teşkil edecek çalışmalara ise Temmuz 2012'de başlanmıştır. Planda sağlıklı ve gerçekçi analizler yapabilmek amacıyla ihtiyaç duyulan bölgenin mevcut durumunu gösterir bilgi ve veriler, TÜİK başta olmak üzere öncelikli olarak kurum ve kuruluşların veri tabanlarından derlenmiş, yürütülen saha çalışmalarında çeşitli düzeylerde mülakatlar ve gözlemler yapılarak birincil verilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

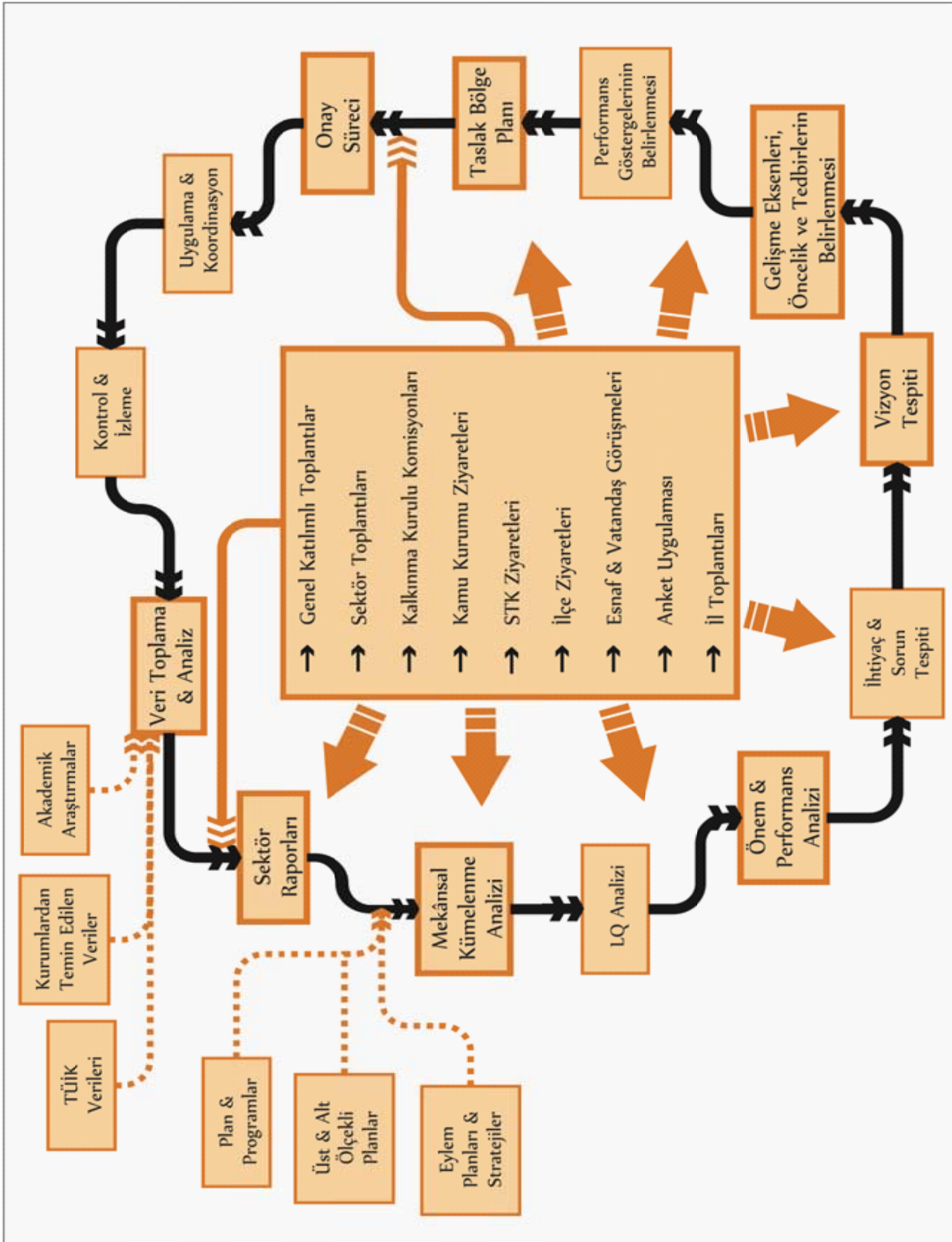
Yerel paydaşların Bölge Planı hazırlığına katılımını sağlamak, ortak sorunlara hep birlikte çözüm aramak, paydaşlar tarafından planın sahiplenilmesini sağlamak ve bölgeye ilişkin ortak hedefleri belirlemek üzere katılımcı bir şekilde hazırlanan plan için hazırlık aşamasında bir paydaş analizi çalışması yürütülmüş, kamu kurumları, yerel yönetimler, özel sektör, üniversite ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin görüş ve önerileri bir plan çerçevesinde alınmıştır. Bu kapsamda bölgedeki tüm ilçeler 1-2 günlük programlar dâhilinde ziyaret edilmiş, paydaşlarla toplantılar ve yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlar düzenlenmiştir. Ayrıca il merkezlerinde tarım, turizm, madencilik, sanayi, su ürünleri, mermercilik, orman varlığı, sosyal yapı ve sivil toplum, kadın, girişimcilik ve yenilik temalı toplantılar gerçekleştirilmiş, sektördeki paydaşların sorun ve potansiyellere ilişkin görüş ve önerileri alınmıştır.

Bölge, il merkezleri ve ilçeler bazında mekânsal olarak da analiz edilmiş, 41 ilçe öne çıkan sektörleri, sorunları, potansiyelleri, birbirlerine coğrafi olarak yakınlıkları, idari ve ticari ilişkileri ve karşılıklı bağımlılıkları gibi pek çok açıdan değerlendirilmek suretiyle 16 ilişki kümesi şeklinde ele alınmıştır. Bazı öncelik ve tedbirler ilişki kümeleri düzeyinde önerilmiş olup, ilişki kümesi dâhilinde kalan yerleşimler birbirlerini tamamlayıcı ve ölçek ekonomisi yaratacak şekilde birbirlerini destekleyici birimler olarak tanımlanmıştır. Bölgedeki işletmeler istihdam sayılarına göre de analiz edilmiş olup, yoğunlaşma katsayıları belirlenmiştir.

Bölge Planı hazırlık sürecinde ayrıca, hem katılımcılığı artırmak hem de bölge için önemli ve başarılı alanları tespit etmek üzere internet üzerinden bir elektronik anket uygulaması da yapılmıştır. Bir aydan uzun bir süre bölge içinden ve bölge dışından katılımcıların erişimine açık olan anket uygulaması ile katılımcılara bölge vizyonuna, bölgede öne çıkan sektörlerle, bu sektörlerin bölge için önem düzeylerine, yaşanan sorunlara ve çözüm önerilerine ilişkin sorular yöneltilmiş, toplam 583 katılım sağlanan uygulama neticesinde önem-başarım analizi yapılmıştır.

Plan hazırlık sürecinde üst ölçekli planlar incelenmiş olup, alt ölçekte hazırlanan Çevre Düzeni Planı başta olmak üzere illerin ve kurumların stratejik planları, çeşitli kurum, dernek veya platformlar tarafından yakın geçmişte hazırlanan stratejik planlar ya da gelecek vizyonu çalışmaları da taranmıştır. Plan hazırlık sürecinde diğer kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan benzer nitelikli planlama çalışmalarının sonuçları da alınmak suretiyle çalışmaya yansıtılmıştır.

Bütün bu çalışmalar neticesinde tanımlanan gelişme eksenleri, öncelikler, tedbirler ve performans göstergeleri il il düzenlenen genişletilmiş kalkınma kurulu toplantılarında tartışılmış ve planın nihai taslak hali oluşturularak paydaş görüşlerine açılmıştır.

Şekil 1.1 Plan Süreci ve Yöntem

2. BÖLGEYE GENEL BAKIŞ

2.1. Mevcut Durumun Tespiti

TRB1 Bölgesini oluşturan Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli illeri Doğu Anadolu Bölgesinin en batı ucunda, Yukarı Fırat havzasını kapsamaktadır. Van, Hakkâri, Bitlis ve Muş illerinden oluşan TRB2 bölgesi ile birlikte Orta Doğu Anadolu Düzey 1 bölgesini paylaşan bölge illeri, görece batıda olması, yükseltilerin görece daha az olması, İskenderun Körfezi doğrultusunda uzanan koridor ucunda yer almaları ve Fırat Nehri, kolları ve üzerinde yer alan baraj göllerinin olumlu etkileriyle iklim koşulları açısından daha elverişli, tarım arazileri açısından daha zengin ve gelişmişlik açısından da daha ön sıralarda yer almaktadır.

Harita 2.1 Türkiye İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması-2. Düzey

TRB1 Bölgesi 1.673.852 nüfusu, tarıma uygun arazi ve iklim koşulları, özellikle gıda ve tekstil kollarında gelişmekte olan sanayisi, mermer, krom, demir ve bakır başta olmak üzere yer altı kaynakları, tarihi ve turistik değerleri ve su-enerji varlıkları ile 2008 yılı verilerine göre Türkiye'nin tüm ulusal katma değerinin %1,3'ünü üretmekte ve ülkemiz katma değeri içindeki payına göre 26 Düzey 2 bölgesi arasında 20. sırada yer almaktadır.

Bölgenin lokomotifi konumundaki Malatya 762.366 olan nüfusu ile büyükşehir statüsü kazanacak iller arasına girmiş olup, başta 250 milyon USD dolayındaki kayısı ve türevleri ve 90 milyon USD dolayındaki tekstil ürünleri ihracatı ile bir tarım ve sanayi şehridir. 562.703 nüfuslu Elazığ ise enerji, madencilik ve tarım alanlarındaki kamu ve özel sektör yatırımlarının yanı sıra, eğitim ve kültür alanlarında temayüz etmiş bir cazibe merkezidir. Ayrıca her iki ilin sağlık hizmetlerinde bölgede

önemli bir potansiyeli bulunmaktadır. Önemli Doğu-Batı ve Kuzey-Güney bağlantıları üzerinde yer alan Bingöl’de, bitkisel üretim, hayvancılık ve madencilik, zengin kültürel yapısını turizm fırsatına dönüştürme potansiyeli barındıran Tunceli’de ise, dağ doğa ve inanç turizmi ve hayvancılık temelli bir ekonomi hakimdir. Limanlardan ve sınır bölgelerinden uzak, iç kesimlerde olmanın dezavantajını yaşayan TRB1 Bölgesi illerinin değişik çalışmalarla ortaya konmuş sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri Tablo 2.1’de verilmiştir.

TRB1 Bölgesi kendi içerisinde gerek gelişmişlik düzeyi, gerekse öne çıkan sektör ve potansiyeller bakımından oldukça heterojen bir yapıya sahiptir. 2011 yılı Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Endeksi sıralamasına göre bölge illerinden Bingöl 72, Elazığ 39, Malatya 42 ve Tunceli 58 şeklinde konumlanmaktadır. 2003 yılında yapılan benzer çalışmaya göre Elazığ, Malatya ve Tunceli illeri gerilerken; Bingöl 4 sıra yükselbilmiştir. Bu durum diğer benzer çalışmalarla da teyit edilmektedir.

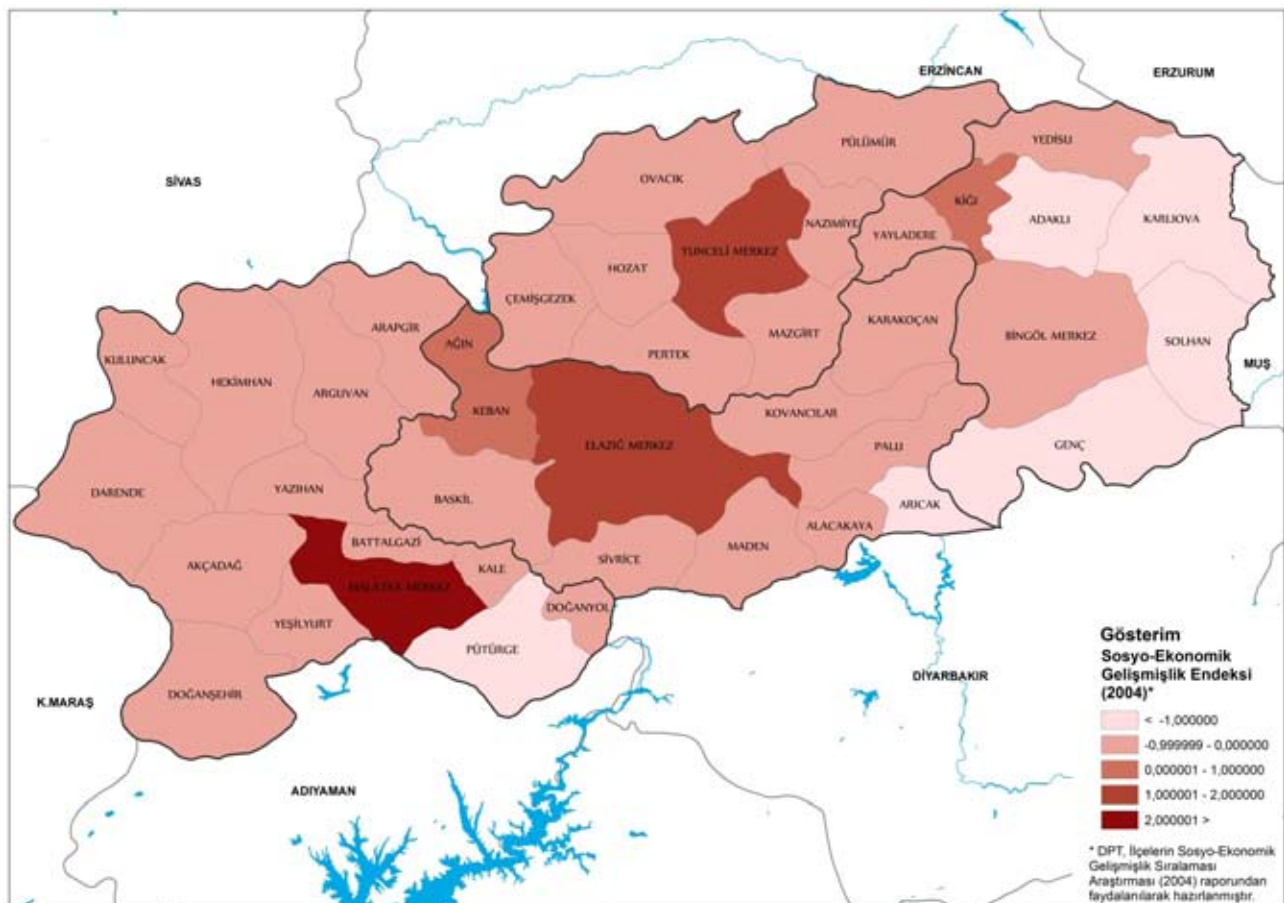
Tablo 2.1 TRB1 Bölgesi İlleri Gelişmişlik Sıralamaları

	Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Endeksi (2003)	Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Endeksi (2011)	Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Endeksi (2010, KTÜ)	Rekabetçilik Endeksi (URAK, 2009-2010)	İllerin ve Bölgelerin Rekabet Gücü Analizi (2010, İTÜ)
Bingöl	76	72	75	71	5. Grup (gelişime dirençli)
Elazığ	36	39	46	27	4. Grup (gelişime dirençli)
Malatya	41	42	47	28	4. Grup (gelişime dirençli)
Tunceli	52	58	63	74	5. Grup (gelişime dirençli)

Bölge içindeki gelişmişlik farkları sadece iller düzeyinde değil, ilçeler düzeyinde de bariz bir şekilde gözlenmektedir. İlçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi çalışmasına göre, 872 ilçe içinde, Elazığ, Malatya ve Tunceli merkez ilçeleri ilk 100 ilçe arasında yer alırken; Malatya’ya sadece 14 km. uzaklıktaki ve gelişmişlikte en yakın ilçesi Yeşilyurt 353. sırada, Bingöl-Adaklı ise 841. sırada konumlanmaktadır.

Tablo 2.2 TRB1 Bölgesi'nde Bazı İlçelerin Gelişmişlik Sıralamaları

Bazı İlçeler	Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (2003)
Malatya Merkez	37
Elazığ Merkez	71
Tunceli Merkez	97
Bingöl Merkez	344
Yeşilyurt	353
Ağın	233
Kiğı	276
Pütürge	823
Adaklı	841

Harita 2.2. İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, 2004

2.1.1. Sosyal Yapı

Demografik göstergeler

Bölgenin toplam nüfusu 1965 yılında 1.080.047 iken, 2012 yılında 1.673.852 kişiye ulaşmıştır ve Türkiye nüfusunun %2,2'sini oluşturmaktadır. Bölge illerinde toplam nüfusu en fazla olan 5 ilçe sırası-

la; Malatya Merkez, Elazığ Merkez, Bingöl Merkez, Doğanşehir (Malatya), Yeşilyurt (Malatya)'dır. Tunceli Merkez ilçe nüfus büyüklüğü bakımından Kovancılar'dan sonra ilçeler arasında 7. sıradadır.

Kentsel nüfus oranı en yüksek olan il Elazığ (%74,5), Türkiye (%77,3) ile yakın değerlere sahiptir. 1980'de, Bingöl nüfusunun yaklaşık 3/4'ü kırdı yaşarken, 2012 yılında bu oran %43'e düşmüştür. 2007-2008 döneminde bölgenin net göç hızı incelendiğinde, Tunceli dışındaki illerin; 2010-2011 döneminde ise Malatya dışındaki illerin net göç hızlarının negatif değer aldığı görülmektedir.

Ekonomik yansımaları olabilecek diğer nüfus olguları ise yüksek doğurganlık hızı ve Türkiye ortalamasının bir miktar üstünde seyreden hanehalkı sayılarıdır. Bu iki ortalama özellikle kırsalda yaşayan ve sabit geliri olmayan yüksek sayıda bireye sahip haneler için yoksulluk riskinin arttığını göstermektedir.

Bölge nüfusu ağırlıklı olarak çalışma çağında (15-64 yaş aralığında) olup, bölgenin bağımlılık oranının tüm illerde azalması genç nüfusun çoğalmakta olduğunu başka bir göstergesidir. İleride yaşanması muhtemel ekonomik ve sosyal sorunların önlenmesi ve çalışma çağındaki nüfusun bölgenin önemli bir üstünlüğü olarak sürdürülebilmesi için özellikle işgücü eğitimi programlarına ağırlık verilmelidir. Diğer yandan, bölge içerisinde erişilebilirlik yönünden avantajlı olan bazı ilçelerde de nüfus sanayiye bağımlı olarak artmaktadır. Bu ilçelerde özellikle genç işgücü için hizmet sektörlerinde işgücü eğitimi programları önemlidir.

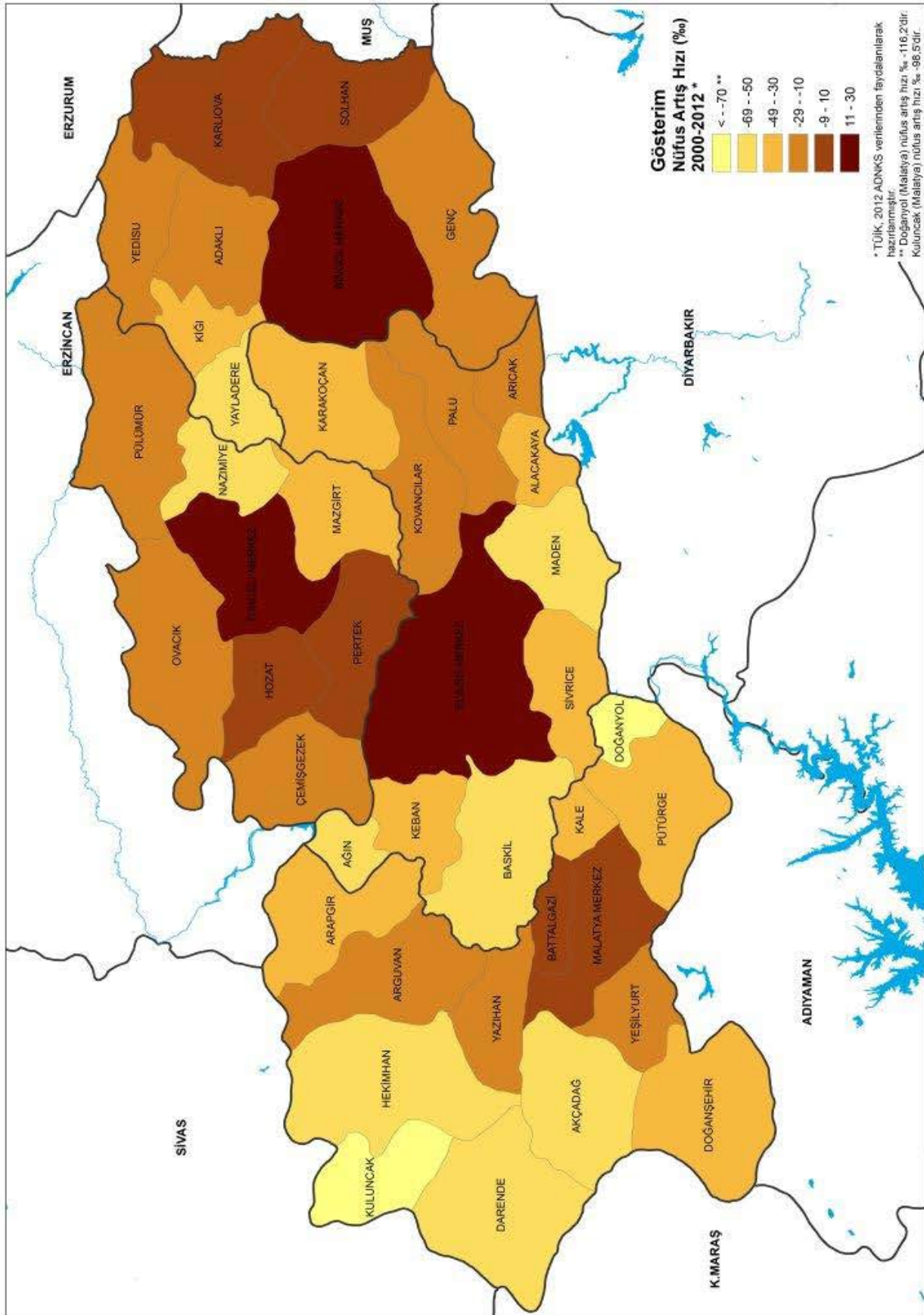
Bölgede genel olarak kentsel nüfus yoğunluğunun fazla olması özellikle büyükşehir ve merkez ilçe belediyelerinin gelecekte sağlayacakları hizmet alanları ve kapsamını belirlemeleri gerektiğine işaret etmektedir. Büyüyen bir nüfus için su, atık hizmetleri ve ulaşım gibi temel ve önemli işlevlerin çok dikkatli ve ekolojiye zarar vermeyecek bir şekilde planlanması, bölge kentlerinin yaşanılabilirliğini artıracak ve dolayısıyla nitelikli işgücünün tercih ettiği yerler haline gelmesine yardımcı olacaktır.

Göç

TRB1 Bölgesi 2000-2012 nüfus verilerine bakıldığında, bölgenin yıllık nüfus artış hızının Bingöl ili dışında negatif olduğu görülmektedir. Göçün bölge içindeki açılımına bakıldığında köy nüfuslarının düşmekte ve kent nüfuslarının artmakta oluşu, özellikle köy nüfusunun işgücü sağladığı tarım sektöründe bölgenin geleneksel avantajının kaybedilmemesi için stratejiler geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. İllerin bireysel net göç hızları dönemselliğe (tayin dönemleri, mevsimlik işçiler vb.) ve dışsal koşullara (iklim, terör, işsizlik vb.) değişmektedir.

Bölge içerisinde genç göçü için odak merkezi olan il Malatya'dır. Büyükşehir olan Malatya'da bu genç göçünün sosyal ve ekonomik sorunlara neden olmaması için özellikle sanayi ve hizmetler sektöründe genç işgücünü massedecek stratejiler geliştirilmesi gerekmekte olup, benzer durum bölgenin diğer cazibe merkezi Elazığ için de geçerlidir.

Malatya en çok İstanbul, Elazığ, Adıyaman, Ankara ve Mersin'den göç almakta ve yine aynı illere göç vermektedir. Yukarıda da değinildiği gibi mevsimlik işçiler çoğunlukla Adıyaman'dan gelmektedir. Mersin'den mevsimlik işçi akışı olduğu gibi, Malatya'dan birçok emeklinin yerleşim için Mersin'i tercih etmeleri de iki il arasındaki göçü açıklayıcı bir başka faktör olabilir. Elazığ bölgesel bir göç geçiş merkezi görüntüsündedir. Elazığ TRB1 bölgesindeki bütün illerden ve Diyarbakır'dan göç almakta, üç büyük şehir ve Malatya ve Diyarbakır'a göç vermektedir. Özellikle Tunceli ve Bingöl için Elazığ önemli bir merkez konumundadır. Malatya ve Elazığ'ın bölge içindeki çekim gücünü açıklayan diğer faktörler çıkış noktası olan memlekete yakınlık ve geliştirmekte olan ekonomilerinin gerektirdiği işgücü olabilir. Elazığ'ın Bingöl, Tunceli ve Diyarbakır'dan aldığı göçte akrabalık ilişkileri ikincil derecede etkili bir faktör olarak görülebilir. Bingöl'ün göç aldığı iller üç büyük şehir, Elazığ ve Diyarbakır'dır. Bingöl bölgeden Malatya ve Elazığ'a, komşusu Diyarbakır'a ve İstanbul ve Ankara'ya göç vermektedir. Tunceli de Bingöl gibi üç büyük şehir, Elazığ ve Diyarbakır'dan göç almakta, ancak üç büyük il, Elazığ ve Erzincan'a göç vermektedir. Bölgeden göçün ana yönü genellikle batıya doğrudur. Özet olarak, bölgenin kendi doğusuna ve kuzeyine olan göç akımları zayıftır. Buralardan görece çok az göç alınıp verilmektedir. Bölge batıdan ve güney ve güneydoğusundan (özellikle istihdam amaçlı) mevsimlik ve kalıcı göç almakta, batısına ve güneyine göç vermektedir.

Harita 2.3 Nüfus Artış Hızı

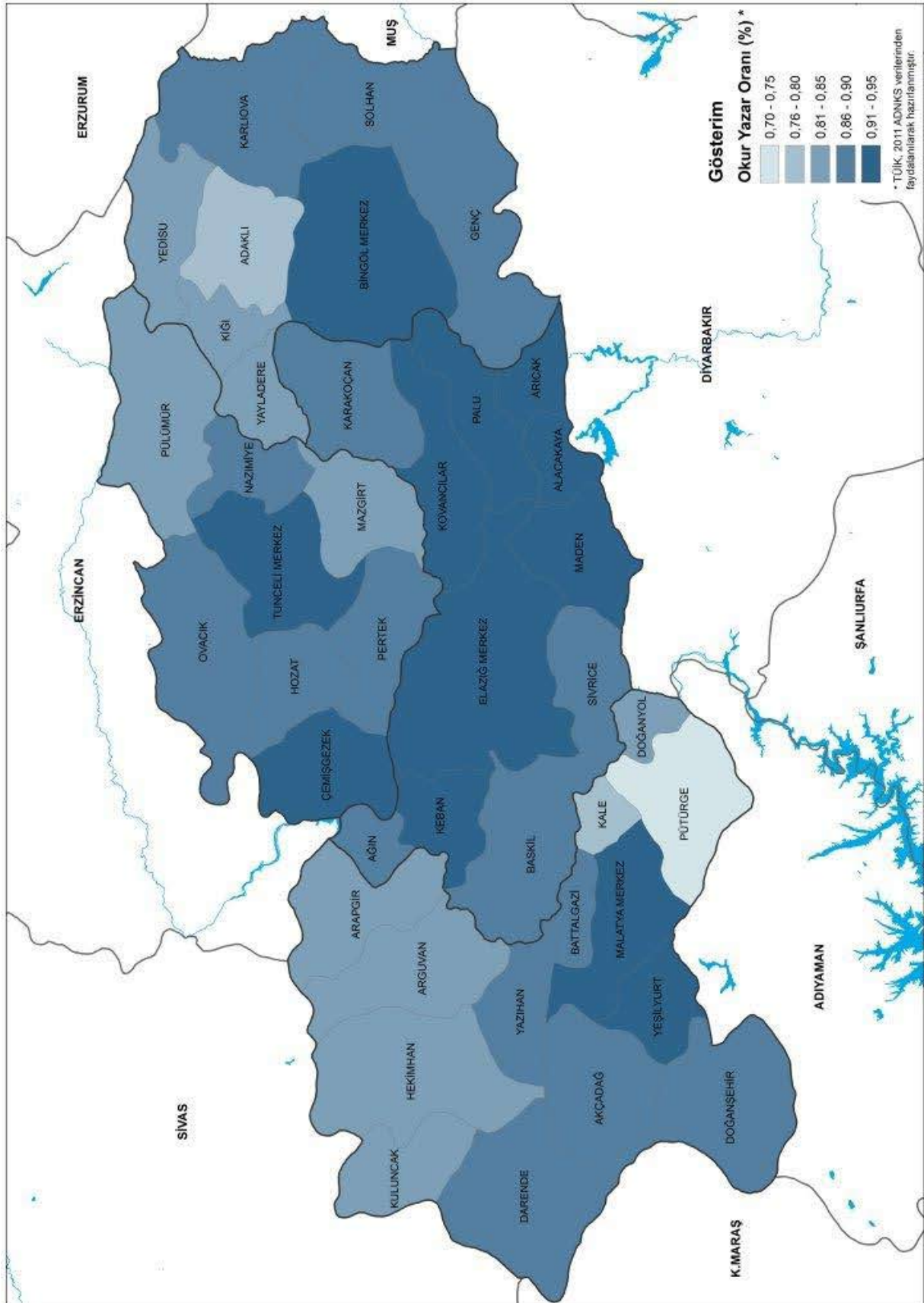
Eğitim

İlköğretim okullaşma oranları incelendiğinde Malatya ve Elazığ illerinin Türkiye ortalamasına yakın, Bingöl ve Tunceli illerinde ise Türkiye ortalamasının altında oranlara sahip olduğu görülmektedir. Malatya, Elazığ ve Tunceli illerinde Ortaöğretim okullaşma oranları, Türkiye ortalamasının üzerindeyken, Bingöl ilinde Türkiye ortalamasının altındadır. Cinsiyetlere göre okullaşma oranları dikkate alındığında tüm bölge illerinde erkeklerdeki okullaşma oranı ile kadınlardaki okullaşma oranı arasındaki farkın Türkiye genelinden daha fazla olduğu göze çarpmaktadır.

Bölge genelinde eğitim olanaklarının özellikle kentsel alanlar ve buraların hinterlandlarında yeterli olduğu söylenilebilir. Bununla birlikte, yapılan ilçe ziyaretlerinde eğitimde temel sorunların altyapıya dayalı bir karakteri olduğu da öne çıkmıştır. Az öğrencisi olan ve coğrafi uzaklık dezavantajına sahip köylerden ilçelere veya ilköğretim okullarının olduğu köylere öğrenci taşınması hem aileler hem de uygulama açısından çeşitli zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Birçok öğrencinin belirli yerleşimlerdeki okullarda yoğunlaşması öğretmen başına öğrenci sayısını artırmakta ve eğitimin kalitesini düşürmektedir.

Bölgede hayat boyu öğrenmeye yönelik altyapıların ve projelerinde gelişmesi gerekmektedir. Önceki bölümde değinilen genç nüfusun beceri ve yeteneklerinin gelişmesi, bu nüfusun istihdam edilebilirliğini kolaylaştıracaktır. Hayat boyu öğrenme alanında belirli alanlarda sadece özel sektörün sağlayabileceği hizmetler bulunmakla birlikte, üniversitelerde hâlihazırda kurulu bulunan veya kurulacak sürekli eğitim merkezlerinin de bölgenin ihtiyaçlarına göre farklılaşan eğitim programları sunması etkin bir strateji olabilir.

Bölgede bulunan dört üniversite hem bölge içinden, hem de komşu bölgelerden öğrencilerin tercih ettiği üniversitelerdir. Yüksek genç nüfus ve yükseköğretime verilen önemin artması ve yükseköğretimin istihdam edilebilirliği kolaylaştırması nedeniyle gelecekte yükseköğretime olan talebin artması beklenmektedir. Üniversitelerin bulundukları illerin ekonomisine ve sosyal hayatına yaptığı katkılar aşikârdır. Ancak, üniversitelerin beklenen kalkınma etkilerini yaratabilmeleri uzun sürebilmektedir. Dolayısıyla, bölgedeki dört üniversitenin de gelecekteki stratejilerini artan öğrenci sayılarına hizmet edebilecek yurt, derslik, vb. fiziki altyapılar ve eğitimin kalitesini yükseltebilecek insan kaynağı, teknoloji vb. yumuşak altyapıların gelişimiyle birlikte değerlendirmeleri gerekmektedir.

Harita 2.4 Okuryazarlık Oranı

Kültür ve Spor

Türkiye’de yer alan, Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlı 189 müzeden yalnızca 3’ü TRB1 bölgesinde bulunmakta, Bingöl ve Tunceli illerinde ise müze bulunmamaktadır. Bakanlığa bağlı devlet müzelerinin dışında ülkemizde bulunan 174 özel müzenin 3’ü bölgemizde Malatya ilinde yer almaktadır. Bunlar İnönü Üniversitesi tarafından kurulan İsmet İnönü ve Turgut Özal Müzeleri ile Es-Seyyid Osman Hulusi Efendi Vakfı tarafından kurulan Somuncu Baba ve Darende Tanıtım Merkezi’dir.

Nüfusa oranlandığında TRB1 bölgesinde bulunan kütüphane sayısının Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Sahip olunan kütüphane ve kitap sayısı bakımından Malatya bölgede ilk sırada yer almaktadır. Kütüphanelerden yararlanma açısından Elazığ bölgede ilk sıradadır.

Tiyatro verileri incelendiğinde TRB1 Bölgesinin nüfusa oranla sahip olduğu tiyatro salonu ve koltuk sayısının Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Ancak sinema verileri incelendiğinde, bölgedeki sinema salonu ve koltuk sayısının nüfusa oranla Türkiye ortalamasının çok altında kalmaktadır. Bölge illerinden yalnızca Malatya ülke ortalamasına yakın bir sinema altyapısına sahipken Tunceli’de 1 adet aktif sinema salonu bulunmaktadır.

TRB1 Bölgesi ve çevresi genel olarak korunan alanlar bakımından zengin bir yapıya sahiptir. Taşınmaz kültür varlığı açısından bölgede en çok sivil mimarlık örnekleri ile dinsel ve kültürel yapılar bulunmaktadır. Tescilli bu yapıların sırasıyla Malatya ve Elazığ illerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Aynı durum bölgede bulunan sit alanları için de geçerlidir.

TRB1 bölgesi doğası ve kültürel çeşitliliği ile kendine has bir yapıya sahiptir. Bölgenin bu özgün yapısı, alternatif rotalar arayan turistler için önemli bir değer olarak sunulabilir. Bu amaçla bölgenin kendine has doğal, tarihi ve kültürel değerleri ile mutfağının iyi bir tanıtım stratejisiyle öne çıkarılması ve turizm ürünü olarak sunulması gerekmektedir. Bu strateji bölgedeki ekonomik tabanın çeşitlenmesine ve gelir getirici faaliyetlerin çoğalmasına yol açabilir. Başta Tunceli olmak üzere, Malatya Merkez, Battalgazi, Darende, Elazığ Merkez (Harput), Sivrice ve Solhan’da turizm ve tanıtım stratejileri, hizmet kalitesini artıracak diğer tedbirlerle birlikte ele alınmalıdır. Bunlara ek olarak, bölge kültürünü yansıtabilecek geleneksel ve yerel ürünlerin pazarlanması için stratejiler geliştirilmesi de gerekmektedir.

Göz ardı edilmemesi gereken bir başka nokta ise bölgenin kentsel alanlarında sinema, tiyatro vb. kültürel ve sportif tesislerin sayısının artması gerektiğidir. Yaşanabilirliği kolaylaştıran bu gibi altyapılar yatırımcılar ve işgücü açısından bölgenin olumsuz imajını yıkacak ve cazibesini artıracaktır.

Sosyal hayata katılımın ve sosyal sermayenin göstergesi olarak da ele alınabilen spor kulüplerinin sayısı bölgede artmaktadır. Bölgede spor kulüpleri faaliyetlerinin artması için yeni ve spor faaliyeti

olarak çeşitlilik gösteren tesislerin açılması gerekmektedir. Sporda altyapının zayıf oluşu bölgedeki sportif faaliyetler için önemli bir dezavantajdır. Tesis sayısı artışıyla birlikte bölgede özellikle “tek saha-tek salon” çevresinde sürdürülen ve artan kulüp ve sporcu sayısına gerekli antrenman zamanı sağlamayan dezavantajlı durum ortadan kalkacaktır. Hâlihazırda Malatya’da üst düzey bir stadyum inşaatı devam etmektedir. Stadyum, atletizm pistleri ve salonları gibi kamusal yatırımlar muhtemel uluslararası nitelikteki organizasyonların gerçekleştirilebilmesi için de elzemdir.

Bölgenin doğası alternatif spor ve spor ve turizmi birleştiren faaliyetler için fırsatlar sunmaktadır. Su kaynakları bölgenin en önemli zenginliğidir. Bölgedeki mevcut doğal (Hazar Gölü) ve suni (Keban Baraj Gölü) göller üzerinde çeşitli su sporları yapılabilir. Bu faaliyetler için Elazığ, Pertek, Kale, Battalgazi ve yeni kurulacak olan Kığı Barajı önemli fırsatlar sunabilir. Bu bölgelerde kurulabilecek “Su Sporları Eğitim Merkezleri” bölgedeki yerleşimlerin su ile ilişkilerini de artırabilecek önemli tesisler olabilirler. Elazığ ve Bingöl’de gelişmeye elverişli kayak alanları bulunmaktadır. Ovacık (Tunceli) kar yağışı ve doğal eğim potansiyeli ile kayak için el değmemiş bir zenginlik sunmaktadır. Bu potansiyelin kamu ve özel sektör yatırımları ile değerlendirilmesi turizm geliri de sağlayabilir. Bunlara ek olarak bölgenin doğal yapısı triatlon (Malatya, Elazığ), trekking (Tunceli, Bingöl), yamaç paraşütü (Yayladere) gibi çeşitli alternatif spor dallarında önemli fırsatlar sunmaktadır. Son yıllarda özellikle bölgede öne çıkan çim hokeyi, buz sporları ve badminton gibi gelişen sporcu dallarında da sporcu eğitime ağırlık verilmelidir.

Sağlık

Türkiye’de hekim başına düşen nüfus son 15 yılda yarı yarıya azalmıştır. 2000 yılında Malatya ve TRB1 bölgesinde Türkiye’de hekim başına düşen nüfusun (876 kişi) %62’si kadar daha fazla nüfusa bir hekim düşerken (1.313 kişi) 2010 yılında durum değişmiş ve Malatya hekim sayısı yönünden Türkiye ortalamasının üstüne çıkmıştır. Aynı iyileşme TRB1 bölgesi genelinde de görülmektedir. On bin kişiye düşen yatak sayısı yönünden karşılaştırıldığında, 1990 yılında yatak sayısı yönünden Türkiye ortalamasından daha düşük değere sahipken, 2011 yılında hem Malatya ve Elazığ hem de TRB1 bölgesi Türkiye ortalamasını geçmiştir. Bölge ortalamasını yükselten Elazığ ilidir. Bölgede 2003 yılındaki fiili yatakların %40’ı, 2011 yılında ise %48’i Elazığ ilinde bulunmaktadır.

Tablo 2.3 TRB1 Bölgesi'nde Sağlık Personeli Başına Düşen Kişi Sayısı (2011)

	Hekim	Diş Hekimi	Hemşire	Sağlık Memuru	Ebe	Eczacı
MALATYA	532	4.650	423	454	915	3.509
ELAZIĞ	477	5.078	443	467	982	3.345
BİNGÖL	904	10.928	575	527	1.107	5.828
TUNCELİ	746	5.004	525	411	519	6.076
TRB1	555	5.299	453	466	925	3.764
TÜRKİYE	593	3.542	598	674	1.440	2.864
ALMANYA*	275	1.276	89**	-	-	1.644
İNGİLTERE*	496	1.952	99**	-	-	1.551

* Dünya Sağlık Örgütü (2009)/ Küresel Sağlık Veri Deposu ve Avrupa Komisyonu (2009)/ Avrupa Birliği İstatistikleri verilerinden derlenmiştir. (<http://apps.who.int/gho/data/?vid=92000> ve <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/igm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tps00001&tableSelection=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugin=1>)

** Ebe, Hemşire toplamıdır.

Kaynak: TÜİK, 2011

Tablo 2.4 TRB1 Bölgesi'nde Onbin kişiye düşen Yatak Sayıları (2011)

	Onbin kişiye düşen yatak sayısı
MALATYA	29,7
ELAZIĞ	50,9
BİNGÖL	24,2
TUNCELİ	21,4
TRB1	35,5
TÜRKİYE	25,2

Kaynak: TÜİK, 2011 verilerinden derlenmiştir.

Sağlık ekonomisi dünyada giderek önem kazanmaktadır. Zira sağlığa yapılan harcamalarda önemli bir artış söz konusudur. Sağlık harcamaları ABD'de GSMH'nin %16'sına, İngiltere'de GSMH'nin %8,3'üne, Fransa'da GSMH'nin %11'ine ulaşmıştır. Türkiye'de 2005 yılı itibariyle sağlık harcamaları GSMH'nin %7,6'sıdır. Genel itibariyle son yıllarda çoğu gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sağlık harcamalarındaki artış, milli gelir artışının üstündedir (FKA Malatya Sağlık Araştırması Raporu).

TRB1 Bölgesinin sağlık hizmetleri Malatya ve Elazığ'da yoğunlaşmıştır. İnönü Üniversitesi Tur-

gut Özal Tıp Merkezi ve Fırat Üniversitesi Fırat Tıp Merkezi, Doğu Anadolu bölgesine hizmet veren büyük ölçekli sağlık merkezleridir. Turgut Özal Tıp Merkezi karaciğer naklinde Avrupa ve Dünya sıralamasında; girişimsel anjiyografi ve kanser tedavisinde ise Türkiye’de en önlere yer almaktadır.

Yapılan ilçe ziyaretlerinde yapılan bir başka gözlem ise bazı ilçelerde sağlık hizmetleri altyapısının yeterince gelişmediği gözlemlenmiştir. Coğrafi uzaklık ve yeterli barınma koşullarının olmayışı da bu ilçelerde nitelikli sağlık personelinin uzun süreli ve verimli bir şekilde sürdürülebilir hizmet sağlamasını da etkilemektedir.

Bölgede yapılan saha araştırmalarında Tıp Fakültelerinin varlığına rağmen ülke genelinde olduğu gibi Malatya ve Elazığ’da da hemşire ve ebe bulmakta zorluk çekildiği belirtilmiştir. Ayrıca hasta bakıcı, hasta hostesi, asistanlık faaliyetleri gibi ara hizmetlerin de yetersiz olduğu, bu alanda meslek edindirmeye yönelik birim/bölüm ihtiyacı olduğu belirtilmiştir (FKA Saha Araştırmaları, 2012).

Kurumlar

Bir bölgenin kurumsal altyapısı kamu, özel sektör veya üçüncü sektörden (sivil toplum) gelen kurum ve kuruluşlarca oluşturulmaktadır. Kurumsal altyapının örgüsü ve birbirleri ile iyi bir etkileşim içinde olmaları kalkınmada kurumları araştıran yazarlarca önemli bir içsel kaynak olarak ele alınmaktadır.

Bölgede 4 il Valiliği ve 37 ilçe Kaymakamlığı altında yapılan yönetim birimlerinin yanı sıra, ildeki sektörlere veya sosyo-ekonomik ihtiyaçlara göre özel hizmetler sağlayan, bölge düzeyinde hizmet veren veya belirli bir faaliyet alanında özelleşmiş kurumlar da bulunmaktadır. Tüm bölgeye hizmet eden veya bölgede tek olan bu gibi kurum ve kuruluşların Elazığ ve Malatya’da yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo 2.5). Bu durum belirli kamu kurumlarının belirli yerlerde konuşlandırılarak kamu hizmetleri aracılığıyla ekonomik canlılık yaratılması stratejisinin bir yansıması olarak görülebilir. Bununla birlikte, bazı kamu hizmetlerinin erişilebilirlik, ulaşılabilirlik veya stratejik ihtiyaçlar (güvenlik, yakınlık, belirli bir eylem veya sektörün o ilde yoğunlaşması, vb.) gibi maliyet azaltıcı kıstaslara göre belirli bölgesel merkezlerde toplandığı da göz ardı edilmemelidir.

Kamu kesiminin bir diğer ayağını ise mahalli idareler oluşturmaktadır. İl Özel İdareleri 5302 sayılı Kanunla kurulmuş olup, TRB1 bölgesinde 4 ilde İl Özel İdaresi ve 37 ilçede İlçe Özel İdaresi şeklinde yapılmışlardır. 5393 sayılı Kanuna göre kurulan belediyeler TRB1 bölgesinde il, ilçe ve belde düzeylerinde mevcuttur. Bununla birlikte, 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanununa dayanarak kurulan başta Köylere Hizmet Götürme Birlikleri olmak üzere çeşitli birlikler ve 6172 sayılı Kanuna göre kurulmuş sulama birlikleri bulunmaktadır (Tablo 2.6).

Tablo 2.5 TRB1 Bölgesinde Mahalli İdareler

Kurum	İller				TRB1
	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli	
İl Özel İdaresi	4 İl Özel İdaresi ve 37 İlçe Özel İdaresi				
İl Belediyesi*	1	1	1	1	4
İlçe Belediyesi	13	10	7	7	37
Belde Belediyesi	39	15	5	2	61
Birlikler	30	16	6	11	63

*:Yürürlüğe giren Büyükşehir Yasası ile büyükşehir belediyesi statüsü alan Malatya'nın durumu tabloya yansıtılmamıştır.

Kaynak:T.C. Devlet Personel Başkanlığı Devlet Teşkilat Veri Tabanı (DTVT), Şubat 2013.

Kamu yapılanmasının üçüncü ayağını ise “Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları ve Kanunla Kurulmuş Diğer Kuruluşlar” oluşturmaktadır. Diğer kuruluşlardan Basın İlan Kurumu sadece Malatya’da “şube” düzeyinde, Kızılay ise her 4 ilde “şube” düzeyinde yapılanmıştır. Türkiye İhracatçılar Meclisi ve İhracatçılar Birliği altında sadece Güneydoğu Anadolu İhracatçılar Birliği’nin Malatya’da bir irtibat bürosu bulunmaktadır. Tarım Kredi Kooperatifleri ise Malatya Bölge Birliği altında TRB1 il ve ilçelerinde yapılanmıştır.

Meslek kuruluşlarının en önemlileri Türkiye Barolar Birliği altında yapılan il baroları, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği altında yapılan Ticaret ve Sanayi Odaları, Türkiye Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Konfederasyonu altında yapılan Esnaf ve Sanatkâr Odalarıdır. Bunun dışında çeşitli Ziraat Odaları, Mimar ve Mühendis Odaları gibi meslek odalarının şube veya temsilcilikleri bölge illerinde bulunmaktadır.

TRB1 Bölgesinde 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununa dayanarak kurulan irili ufaklı birçok işletme mevcuttur. Özel sektör ayrıca kendi içerisinde çeşitli dernekler ve mesleki kuruluşlar (örneğin, İş Adamları Dernekleri, Genç İş Adamları Dernekleri, İş Kadınları Dernekleri, vb.) şeklinde de yapılmaktadır. 2011 yılında TRB1 Bölgesinde bulunan girişim sayıları Tablo 2.7’de verilmiştir.

Tablo 2.6 TRB1 Bölgesinde Dernekler

	Faal Dernek Sayısı		Üye Sayısı		Nüfus		Üye Sayısı Oranı (%)*		Dernekleşme Oranı**	
	2010	2013	2010	2013	2010***	2013****	2010	2013	2010	2013
MALATYA	651	863	34.561	41.170 ⁺	736.884	762.366	4,69	5,40	0,088	0,113
ELAZIĞ	437	577	27.503	39.533	550.667	562.703	4,99	7,03	0,079	0,103
BİNGÖL	167	238	7.571	9.548	255.745	262.507	2,96	3,64	0,065	0,091
TUNCELİ	113	109	3.590	3.819	83.061	86.276	4,32	4,43	0,136	0,126
TRB1	1.368	1.787	73.225	94.070	1.626.357	1.673.852	4,50	5,62	0,084	0,106
TÜRKİYE	86.324	94.124	7.396.591	8.852.907	72.561.312	75.627.384	10,19	11,71	0,119	0,125

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi, TRB1 Bölgesi 2010-2013 Bölgesel Planı, İl Dernekler Müdürlükleri ile yapılan yazışmalar (Haziran 2013) ve TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

*: Üye Sayısı/ Nüfus oranını ifade etmektedir.

** :Dernek Sayısı/ Toplam Nüfus oranını ifade etmektedir. Kendi başına toplumdaki dernekleşme oranını ifade ettiği gibi, örneğin, Malatya ilinde 2010 yılında yaklaşık 1132 kişiye 1 dernek düştüğü şeklinde de yorumlanabilir.

***: 2009 yılı nüfus verileri esas alınmıştır.

****: 2012 yılı nüfus verileri esas alınmıştır.

+: Nisan 2012 sonu verisidir.

Tablo 2.7 Türkiye’de Kadının Durumu

	Eğitim	Ekonomik Faaliyet	Yetkilendirme	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Sıra (168 ülke)
TÜRKİYE	83 puan	34 puan	19 puan	45 puan	130

Kaynak: Social Watch, 2012.

Tüm Türkiye’de olduğu gibi esnafılık TRB1 bölgesinde de ekonomik tabanın önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Aralık 2011 tarihli toplam özel işletme sayılarıyla oranlandığında TRB1 bölgesindeki özel işletmelerin yaklaşık dörtte biri esnaflara ait olduğu görülmektedir. Toplumdaki her kesime hane bütçelerine uygun mal ve hizmetler sağlamaları açısından esnaflar, özellikle düşük gelirli bölgelerde geleneksel ekonominin önemli bir parçasıdır. Bölgede özellikle Malatya ve Elazığ’da toplu tüketim merkezlerinin açılması esnaflar için önemli bir risk teşkil etmektedir. Bu anlamda esnafların sağladığı hizmetlerin kalitesinin artırılması önemli bir rekabet aracı olabilir. Diğer yandan, mikro işletmelerin bir sonraki adımı atarak büyümeleri yerel kalkınma için önemlidir.

Kalkınmada alabileceği destekleyici ve kolaylaştırıcı rollerinin anlaşılmasıyla birlikte “Üçüncü Sektör” olarak da adlandırılmaya başlanan sivil toplum, TRB1 Bölgesinde başta dernekler ve vakıflar olmak üzere yapılanmışlardır. Bunlara ek olarak, kar amacına yönelik toplumsal girişimler olarak kooperatifler ve birlikler de “üçüncü sektör” tanımlamasına dâhil olup, bölgede çeşitli alanlarda aktifler.

Güven ve ortaklık üzerine kurulu toplumsal hareketin bir göstergesi olan derneklerin TRB1 bölgesindeki durumları Tablo 2.8 de verilmiştir. Bir önceki planlama dönemine göre TRB1 Bölgesinde dernekleşme artmış ve Türkiye dernekleşme oranına yaklaşmıştır. Diğer yandan, bölgede dernek üyesi olan nüfus oranının artışı da görülmektedir. Buna göre, TRB1 Bölgesinde sivil toplum kültürünün gelişmekte olduğu ve gelecekte daha güçlü ortaklaşa faaliyetlerin görülebileceği söylenebilir.

Dernekler hakkında söylenebilecek önemli bir diğer nokta ise gerek bölge içinde, gerek bölge dışında hemşeri derneklerinin çokluğudur. Bölge dışına göç etmiş olan hemşerilerin kurdukları bu oluşumlardan bazıları göç ettikleri il ve ilçelere yönelik aktif çalışmalar yürütmektedir.

Tablo 2.8 Kadınların İşgücüne Katıl(a)mama Nedenleri

	İş bulma ümidi yok	İş aramayıp çalışmaya hazır olan	Mevsimlik çalışan	Ev işleri	Öğrenci	Emekli	Özürlü yaşı veya hasta	Ailevi ve kişisel nedenler	Diğer
TRB1	3,25%	10,63%	0,22%	59,87%	11,93%	0,87%	11,06%	1,52%	0,43%
TR	1,40%	4,23%	0,26%	61,15%	10,52%	3,98%	11,20%	6,60%	0,66%

Kaynak: TÜİK, 2011.

Kooperatifler tarımsal kalkınma, sulama, kredi-kefalet, yapı vb. birçok alanda kurulabilmektedir. TRB1 Bölgesinde de çeşitli alanlarda kurulmuş kooperatifler bulunmaktadır. Bölgede bu gibi ortak harekete ve işbirliğine dayalı ekonomik yapılanmaların çoğalması ve güçlenmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, TRB1 bölgesinde kurumların niceliksel olarak güçlü olduğu, ancak niteliksel anlamda ortak çalışma ve koordinasyonda eksiklikler yaşandığı söylenebilir. Bu durumun iyileştirilmesi için öncelikle tüm kurumların kapasitelerinin geliştirilmesi ve özellikle kurumlar arası (kamu-kamu, kamu-özel, özel- sivil, kamu-sivil, kamu-özel sektör-sivil) ortaklıklara dayalı projelerin teşvik edilmesi gerekmektedir.

Tablo 2.9 TRB1 ve Türkiye’de İşgücüne Katılım Oranları Dağılımı (2010-2012)

	2010		2011		2012	
	TÜRKİYE	TRB1	TR	TRB1	TR	TRB1
Toplam	48,8	47,4	49,9	48,1	50,0	50,0
Toplam / Erkek	70,8	70,5	71,7	72,1	71,0	69,6
Toplam / Kadın	27,6	26,3	28,8	25,4	29,5	31,4

Kaynak: TÜİK 2013a

Kadının Durumu

Dünyada gelişmeye başlayan toplumsal cinsiyet alanındaki farkındalık artırma çalışmalarına bağlı olarak kadının durumunda iyileşmeler olmuştur. Bununla birlikte; ülkemiz mevzuat anlamında gerekli düzenlemeleri yapmış olmasına rağmen dünya genelinde yapılan çalışmalarda alt sıralarda yer almaktadır.

Social Watch’un, belli endekslerde puanlar vererek, 2012 yılında yaptığı araştırmaya göre Türkiye 168 ülke arasında 130. sırada olup Avrupa Birliği çapında yapılan değerlendirmede son sırada yer almaktadır. Bu çerçevede TRB1 bölgesinin, ülkemiz ortalamasının altında verilere sahip olduğu görülmektedir.

Kadının eğitim durumuna baktığımızda, okuma yazma bilmeyen kadın oranının TRB1 bölgesinin bütün illerinde ülke oranından yüksek olduğu göze çarpmakta olup kadının eğitim durumu ile ilgili diğer göstergelerde de TRB1 bölgesinin ülke ortalamasından daha düşük olduğu görülmektedir. TRB1 bölgesindeki kadınların büyük çoğunluğu tarım sektöründe çalışmaktadır. Buna bağlı olarak da tarım dışı işsizlik oranı Türkiye oranlarından daha fazladır.

Kadınların işgücüne katıl(a)mama nedenleri; iş bulma ümidinin olmaması ve çalışmaya hazır olduğu halde iş aramayanların oranları Türkiye oranlarına göre dikkat çekmektedir. Dolayısıyla kadınlara yönelik girişimcilik fırsatlarının artırılması ve kadın istihdamının desteklenmesi gerekmektedir (Tablo 2.10).

Tablo 2.10 TRB1 ve Türkiye’de İstihdamın Sektörlere Göre Dağılımı (2010-2012)

	2010	2010	2011	2011	2012	2012
	Türkiye	TRB1	Türkiye	TRB1	Türkiye	TRB1
Tarım (%)	25,2	42,9	25,5	37,2	24,6	39,2
Sanayi* (%)	26,2	15,7	26,5	19,7	26,0	18,1
Hizmetler (%)	48,6	41,4	48,1	43,4	49,4	42,7

*: İnşaat sektörü, sanayi sektörü içinde değerlendirilmiştir.

Kaynak: TÜİK 2013a

Engellilerin Durumu

TÜİK Nüfus ve Konut verilerine göre engelli bireyler Türkiye nüfusunun yaklaşık yüzde 6,5’ini oluşturmaktadır. TRB1 Bölgesi bölge nüfusunun yaklaşık yüzde 8,5’i engelli durumunda olup, engelli bireylerin oranı ülke ortalamasının üzerindedir. Bu bireylerin kentsel alanlarda hizmetlere erişimi için kentsel altyapı faaliyetlerinde engelli dostu yapılaşmalara dikkat edilmelidir. Erişim kolaylığının yanı sıra, engelli bireylerin üretken ve sosyal bireyler olması için özel merkezler kurulması, girişimcilik ve mesleki eğitim programları uygulanmalıdır. Başta Bingöl ve Tunceli olmak üzere, TRB1 Bölgesi kentsel merkezlerinde engelli dostu bir yaklaşıma ihtiyaç vardır.

İstihdam

Son 3 yılın işgücüne katılma verileri incelendiğinde hem ülke hem de bölge bazında işgücüne katılımın arttığı görülmektedir (Tablo 2.11). TRB1 bölgesi işgücüne katılım oranı Türkiye oranını 2012 yılında yakalamıştır. Kadınların işgücüne katılım oranlarının artış eğiliminde olması bölge ekonomisinin geleceği için umut vericidir. Bu eğilimin kuvvetlenerek devam etmesi için kadın girişimci-

liğinin desteklenmesi ve kadın istihdamının yoğunlaştığı kırsal alanlarda özel programlar üretilmesi öncelikli olmalıdır.

Tablo 2.11 Eğitim Durumuna Göre İstihdamın Dağılımı (2012)

	Okuryazar olmayan	Lise altı eğitilmişler	Lise ve dengi meslek mezunu	Yükseköğretim mezunu	Toplam
Türkiye	%4,5	%57,5	%19,8	%18,1	%100,0
TRB1	%11,6	%55,7	%19,5	%13,1	%100,0

Kaynak: TÜİK 2013a

Tablo 2.12 İllere, Bölgeye ve Ülkeye Göre İşsizlik Oranları (2008 – 2010)

	İşsizlik oranı (%) 2008	İşsizlik oranı (%) 2009	İşsizlik oranı (%) 2010
MALATYA	11,5	14,6	9,5
ELAZIĞ	15,5	18,1	12,6
BİNGÖL	14,8	17,8	12,5
TUNCELİ	17,9	18,6	11,5
TRB1	14,5	16,8	11,9
TÜRKİYE	11,0	14,0	11,9

Kaynak: TÜİK 2013a

Son 3 yıl içerisindeki istihdamın sektörel dağılım verileri incelendiğinde (Tablo 2.12), bölgede sektörel istihdamın Türkiye geneline paralel olarak değiştiği söylenebilir. Bununla birlikte, istihdam bölgede tarım ve hizmetler sektörlerinde yoğunlaşmaktadır. Bölge sanayi son yıllarda belirli düzeyde gelişmekle birlikte, sanayi sektörü istihdamının son iki yılda %20’ler düzeylerinde seyretmektedir. Özellikle imalat alanında bölgenin eğitilmiş işgücü ve ara eleman ihtiyacı vardır. Gelişmenin doğal seyrine uygun olarak, gelecekte tarım sektöründe verim artırıcı tekniklerin kullanımının ve eğitilmiş insan sayısının artmasıyla, tarım sektörünün istihdam payının azalacağı, sanayi sektörü istihdam payının bir miktar artacağı ve hizmetler sektörü istihdam payının Türkiye düzeyine yükseleceği beklenmektedir. Bu gelişime ayak uydurabilmek için işgücü eğitimi önem taşımaktadır. Gelecekteki işgücünün, sanayi ve hizmetlerin talep ettiği güncel yetenek ve donanımlara sahip olması gerekmektedir.

Bölgede tarımda istihdam edilen kadınların oranı tüm kadın istihdamının yaklaşık üçte ikisidir. Dikkat çeken başka bir olgu 15-24 yaş arası işsizlik oranlarının, hem kadınlar hem de erkekler için bu yaş gruplarının toplam işgücünün yaklaşık %30’u olmasıdır. Bu anlamda bölgede genç istihdamı

ve kadın istihdamı için yeni alanların oluşturulması ve bu grupların istihdama yönelik becerilerinin artırılması önemlidir.

Tablo 2.13 Gelir Dağılımı, 2003

		TÜRKİYE		TRB1	
		Milyon TL	%	Milyon TL	%
Eşdeğer Kullanılabilir Gelir		180 304 703 754	100	3 295 605 220	100
Gelire Göre Sıralı %20'lik Gruplar	1. nci %20	10 809 491 775	6,0	247 714 150	7,5
	2. nci %20	18 542 882 046	10,3	405 468 913	12,3
	3.üncü %20	26 093 318 941	14,5	544 443 087	16,5
	4.üncü %20	37 741 799 501	20,9	769 914 532	23,4
	5.inci %20	87 117 211 491	48,3	1 328 064 539	40,3

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler TRB1 Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, 2010.

Tablo 2.14 Ekonomik Faaliyet Kısımlarına Göre Yerel Birim Sayısı (NACE Rev.2) 2009

	Oran	
	Türkiye	TRB1
Toplam	100,0%	100,0%
Tarım, avcılık ve ormancılık	0,0%	0,0%
Madencilik ve taş ocakçılığı	0,1%	0,3%
İmalat	13,1%	16,0%
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	0,0%	0,0%
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	0,1%	0,3%
İnşaat	4,5%	6,2%
Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı	42,9%	40,3%
Ulaştırma ve depolama	15,9%	15,5%
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	8,2%	6,8%
Bilgi ve iletişim	1,1%	1,3%
Gayrimenkul faaliyetleri	0,8%	0,6%
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	5,0%	3,4%
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	1,0%	1,0%
Eğitim	0,4%	0,4%
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	1,3%	0,9%
Kültür, sanat, eğlence, dinlenme ve spor	0,6%	0,2%
Diğer hizmet faaliyetleri	5,1%	6,8%

Kaynak: TÜİK 2013a

Yükseköğretim, Ortaöğretim ve İlköğretim eğitim seviyelerinin hepsinde bölgenin istihdam dağılımının Türkiye ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Okuryazar olmayanların istihdamında ise Bölge oranı Türkiye ortalamasının 2 katının da üzerindedir. Bu durum bölgede eğitilmiş işgücüne ihtiyaç olduğuna işaret etmektedir. Bununla birlikte, çeşitli becerilerin gelişimi için hâlihazırda istihdam edilmiş olanlara hizmet içi eğitim verilebilir.

Bölge genelinde işsizlik oranının bir düşüş eğiliminde olduğu görülmektedir. Ancak, iller bazında ele alındığında Malatya dışındaki illerde işsizliğin Türkiye ortalamasının üstünde seyrettiği görülmektedir. Bu illerde istihdam yaratan, üretime yönelik yatırımların artması gerekmektedir. İllerdeki iktisadi faaliyetlerin özelliklerine göre Malatya’da sanayi, Elazığ’da sanayi ve hizmetler (özellikle turizm), Bingöl’de sanayi ve hizmetler, Tunceli’de hizmetler (turizm) sektörlerinde eğitilmiş işgücüne talebin artacağı öngörülmektedir.

Gelir Dağılımı ve Yoksulluk

Bölgeler arasında gelir dağılımındaki eşitsizlik Türkiye’nin en önemli sorunlarından biri olagelmıştır. TRB1 bölgesi bu anlamda Türkiye’nin dezavantajlı bölgeleri arasında yer almaktadır. Ülke ortalamalarının altında kalan gelir düzeyinin yanı sıra, bölge illerinin gelir dağılımları arasında da önemli farklılıklar bulunmaktadır. Elde bulunan en güncel verilere göre TRB1 bölgesindeki gelir dağılımı Tablo 2.15’de verilmiştir.

Bu verilere göre TRB1 bölgesinde gelir dağılımındaki eşitsizlik Türkiye ortalamasının altındadır. Türkiye ortalamasında ilk %20’lik fert grubu (en düşük gelirli grup) son %20’lik fert grubundan yaklaşık 8 kat daha düşük gelir elde ederken, TRB1 Bölgesinde bu oran yaklaşık 5,5 olarak gerçekleşmiştir. Bu anlamda TRB1 Bölgesinde gelir dağılımının daha eşitlikçi ve yoksulluğun daha az yoğunlukta görüldüğü söylenebilir.

Tablo 2.15. Ekonomik Faaliyet Kısımlarına Göre Çalışanlar Sayısı (NACE Rev.2) 2009

	Oran	
	Türkiye	TRB 1
Toplam	100,0%	100,0%
Tarım, avcılık ve ormancılık	0,0%	0,0%
Madencilik ve taş ocaklığı	1,1%	1,8%
İmalat	27,1%	22,5%
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	0,6%	1,4%
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	0,7%	0,4%
İnşaat	7,2%	10,4%
Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı	29,2%	28,1%
Ulaştırma ve depolama	9,7%	13,3%
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	6,5%	5,2%
Bilgi ve iletişim	1,5%	1,3%
Gayrimenkul faaliyetleri	0,4%	0,2%
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	3,7%	1,9%
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	5,9%	6,6%
Eğitim	1,8%	2,0%
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	2,0%	2,3%
Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor	0,4%	0,2%
Diğer hizmet faaliyetleri	2,1%	2,4%

* Gizlenmiş sektör verileri, sektörüne ait üç veya ikili düzey sektör kodlarının toplamaları ile, il ve Türkiye toplamalarında gösterilmiştir.

Kaynak: TÜİK 2013a

Gelir eşitsizliğini belirtmede kullanılan genel bir gösterge olan Gini Katsayısı TÜİK tarafından İBBS 1 düzeyinde hesaplanmıştır. Buna göre, TRB1 İBBS Düzey 2 Bölgesinin dâhil olduğu TRB bölgesinde son yıllarda gelir eşitsizliğinin arttığı söylenebilir. TRB1 Düzey 2 bölgesinin de içinde bulunduğu TRB Düzey 1 Bölgesi Türkiye’de gelirin dağılımının en eşitsiz olduğu bölgedir. Diğer yandan, Düzey 2 bölgelerine ilişkin benzeri bir veri olmadığından (verilere TRB2 Bölgesi de dâhil olduğundan), bu veriler ihtiyatla değerlendirilmelidir. Bununla birlikte, özellikle son yıllarda bölge içi göçlerin artması ve tarım sektöründeki istihdamın diğer sektörlerle kayma eğiliminin devam etmesi, gelecekte özellikle kentsel alanlarda yoksulluğun potansiyel olarak artabileceğine işaret etmektedir. Diğer yandan, son yıllarda tarımsal ürünlerin değer kaybı eğiliminde olması kırsal alanda gelirlerin düşmesine neden olmuştur. Sonuç olarak, İBBS Düzey 1 verilerinin TRB1 Bölgesindeki gelir dağılımı için bir fikir verdiğini, ancak gelir dağılımındaki eşitsizliğin TRB1 Bölgesi için Tablo 2.16’da verilen verilerden daha az şiddetli gerçekleşebileceği ihtimali öngörülebilir.

Tablo 2.16. BGSKD (Bölgesel Gayri Safi Katma Değer) 2004-2008

	İBBS2		2004	2005	2006	2007	2008
Sıra	TR	Türkiye	100	100	100	100	100
1	TR10	İstanbul	27,8	27,4	27,5	27,9	27,7
2	TR51	Ankara	8,4	8,3	8,5	8,5	8,5
3	TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	6,3	6,5	6,6	6,7	6,6
4	TR31	İzmir	6,8	6,7	6,6	6,6	6,5
5	TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	5,8	5,9	6,1	6	6,2
6	TR62	Adana, Mersin	4,1	4,1	4,1	4,1	4
7	TR61	Antalya, Isparta, Burdur	3,9	4	4	4	3,9
8	TR32	Aydın, Denizli, Muğla	3,8	3,7	3,8	3,6	3,6
9	TR33	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	3,5	3,5	3,6	3,5	3,6
10	TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	2,8	2,8	2,8	2,7	2,8
11	TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	2,5	2,6	2,6	2,6	2,7
12	TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	2,4	2,4	2,3	2,4	2,6
13	TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	2,5	2,7	2,6	2,6	2,6
14	TR52	Konya, Karaman	2,4	2,4	2,3	2,3	2,4
15	TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	2,4	2,3	2,3	2,4	2,3
16	TR22	Balıkesir, Çanakkale	2,1	2,1	2	2	2,2
17	TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	1,9	1,8	1,8	1,7	1,7
18	TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	1,6	1,7	1,7	1,6	1,6
19	TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
20	TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	1,4	1,4	1,3	1,3	1,3
21	TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	1,5	1,6	1,6	1,4	1,3
22	TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	1	1,1	1,2	1,1	1,1
23	TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	1	1	1	1	1
24	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	1	0,9	0,9	0,9	0,9
25	TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	0,9	0,8	0,8	0,8	0,7
26	TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6

Kaynak: TÜİK Bölgesel Hesaplar Veri Tabanı [Erişim Tarihi: 06.03.2013].

Çalışma Hayatı ve Sosyal Güvenlik Hizmetleri

Bölgede ekonomik faaliyet kısımlarına göre birim sayılarının dağılımı incelendiğinde, TRB1 bölgesi oranlarının Türkiye geneli oranlara yakın düzeyde seyrettiği görülmektedir. İmalat ve inşaat kollarında faaliyet gösteren yerel birim sayısı Türkiye Geneli dağılım oranının biraz üzerinde iken; Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler ile konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri kollarında faaliyet gös-

teren yerel birim sayısının Türkiye Geneli dağılım oranının biraz altında olduğu görülmektedir (Tablo 2.17).

Bölgede ekonomik faaliyet kısımlarına göre çalışan sayılarının dağılımı incelendiğinde, TRB1 bölgesi oranlarının Türkiye geneli oranlara yakın düzeyde seyrettiği görülmektedir. Ulaştırma ve depolama ile inşaat kollarında çalışanların sayısının bölgedeki oranı Türkiye Geneli dağılım oranının bir miktar üzerinde iken; Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler ile imalat kollarında çalışanların sayısının Türkiye Geneli dağılım oranının bir miktar altında olduğu görülmektedir (Tablo 2.18).

2.1.2. Ekonomik Durum, Sektörler ve Kaynak Analizi

Genel Ekonomik Yapı

TÜİK tarafından 2004-2008 yılları arasında hesaplanan BGSKD rakamları Tablo 2.19’da görülmektedir. TRB1 Bölgesi tüm ulusal katma değer %1,3’ünü üretmekte ve Türkiye’nin katma değeri içindeki payına göre 26 İBBS Düzey 2 bölgesi arasında 2008 yılında 20’nci sırada yer almaktadır.

BGSKD’nin kişi başına dağılımına bakılacak olursa (Tablo 2.20), 2004’ten bu yana TRB1 Bölgesinde kişi başına gayri safi katma değer artmakta olduğu görülebilir. Ancak, kişi başı BGSKD 2004-2008 döneminde Türkiye ortalamasının yaklaşık %60’ına denk gelmektedir. Bu durum, bölgede katma değer üretiminin yetersiz kaldığı gibi, kişi başına katma değer üretmede bölgenin daha az etkin olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

Tablo 2.17 Kişi Başı BGSKD, 2004-2008

İBBS2		Kişi başına GSKD (\$)									
		2004	Sıra	2005	Sıra	2006	Sıra	2007	Sıra	2008	Sıra
TR	Türkiye	5.103		6.187		6.686		8.267		9.384	
TR10	İstanbul	7.943	1	9.511	1	10.314	1	12.925	1	14.591	1
TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	6.300	6	7.878	5	8.625	5	10.567	5	12.243	5
TR22	Balıkesir, Çanakkale	4.515	10	5.526	10	5.724	10	7.404	10	9.000	9
TR31	İzmir	6.598	5	7.859	6	8.425	6	10.298	6	11.568	6
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	5.320	8	6.283	9	6.858	9	8.076	9	9.076	8
TR33	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	4.042	13	5.079	11	5.617	11	6.986	11	8.256	11
TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	6.930	4	8.564	3	9.409	3	11.719	2	12.983	3
TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	7.183	2	8.725	2	9.612	2	11.563	3	13.265	2
TR51	Ankara	6.978	3	8.284	4	9.082	4	11.134	4	12.598	4
TR52	Konya, Karaman	3.887	14	4.706	13	4.968	13	6.251	13	7.213	13
TR61	Antalya, Isparta, Burdur	6.048	7	7.337	7	7.785	7	9.503	7	10.334	7
TR62	Adana, Mersin	4.065	12	4.965	12	5.327	12	6.593	12	7.363	12
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	3.155	19	3.814	19	3.907	19	4.999	19	5.937	19
TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	3.674	15	4.458	16	4.676	17	5.941	17	6.789	17
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	3.635	16	4.353	17	4.659	18	6.002	15	6.813	16
TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	5.209	9	6.577	8	7.108	8	8.097	8	8.734	10
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	4.178	11	4.679	14	4.825	15	5.968	16	6.676	18
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	3.549	17	4.343	18	4.736	16	5.781	18	6.914	15
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	3.545	18	4.577	15	4.882	14	6.063	14	7.059	14
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	2.975	21	3.428	21	3.768	21	4.722	21	5.520	20
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	2.048	24	2.507	24	2.661	25	3.174	25	3.601	25
TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	3.017	20	3.752	20	3.857	20	4.845	20	5.517	21
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	1.877	25	2.319	26	2.341	26	2.934	26	3.419	26
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	2.678	22	3.342	22	3.530	22	4.157	22	4.597	22
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	2.377	23	2.772	23	2.896	23	3.417	23	3.724	24
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	1.853	26	2.484	25	2.865	24	3.405	24	3.812	23

Kaynak: TÜİK Bölgesel Hesaplar Veri Tabanı [Erişim Tarihi: 06.03.2013]. Sıralamalar ilgili yılın yıl ortası ADNKS nüfus tahminlerine göre yapılmıştır.

Tablo 2.21’de TRB1 Bölgesinde üretilen değerin sektörel dağılımındaki değışmeler görölmektedir. 2005 yılı dışında, BGSKD içinde tarım ve sanayi sektörünün payının giderek düşme, hizmetler sektörünün payının ise giderek artma eğiliminde olduğu söylenebilir.

Tablo 2.18 TRB1 Bölgesinde BGSKD içinde Sektörlerin Payları (%), 2004-2008

YIL	SEKTÖRLER		
	Tarım	Sanayi	Hizmetler
2004	15,4	21,3	63,2
2005	18,9	20,6	60,5
2006	14,9	20,9	64,1
2007	14,3	19,9	65,8
2008	13,7	19,5	66,8

Kaynak: TÜİK Bölgesel Hesaplar Veri Tabanı, 2013.

Tablo 2.19. Genel Bütçe Vergi Gelirleri (2011-2012, Brüt, TL)

	2011			2012		
	Tahakkuk	Tahsilat	Tahsilat (%)	Tahakkuk	Tahsilat	Tahsilat (%)
Malatya	709.613.471	561.799.973	79,17%	794.402.190	626.936.623	78,92%
Elazığ	600.121.710	482.685.929	80,43%	685.810.277	570.762.637	83,22%
Bingöl	123.321.363	103.770.402	84,15%	142.368.323	120.769.784	84,83%
Tunceli	60.626.177	54.386.342	89,71%	67.611.890	61.214.536	90,54%
TRB1	1.493.682.721	1.202.642.646	80,52%	1.690.192.680	1.379.683.580	81,63%
TRB1(%)	0,45%	0,42%		0,46%	0,43%	
Türkiye	332.491.880.965	284.490.144.672	85,56%	366.963.794.689	317.218.618.705	86,44%

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı Vergi İstatistikleri, http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/CVI/Tablo_61.xls.htm

Tarım ve sanayi sektörlerindeki bu düşüşün bölgedeki refah seviyesi ve toplumsal sorunlar açısından da önemli sonuçları olabilir. Tarım ve sanayideki katma değerden pay alamayan işgücü, daha çok kentsel alanlarda yoğunlaşmış hizmetler sektörüne yönelmektedir. Bu durum bölgenin cazibe merkezleri olan Malatya ve Elazığ’ı önemli bölgesel göç merkezleri haline getirmiştir. Belirli bir masnetme kapasitesi bulunan bölgesel hizmetler sektöründe iş bulamayan işgücü başta işsizlik olmak üzere, göç, kentsel alanlarda suç artışı, sosyal yardımlara artan talep gibi birçok soruna neden olabilmektedir. Ayrıca, hizmetler sektöründe istihdam edilen işgücünün mesleki eğitiminin yetersiz veya eksik kalması, sunulan hizmetlerin niteliğini düşürebilmekte ve katma değeri daha da azaltabilmektedir.

Tablo 2.20 TRB1 Bölgesi Sınai Mülkiyet Başvuru ve Tescil Sayıları, 2008-2012

	Malatya		Elazığ		Bingöl		Tunceli		Türkiye		TRB1		TRB1%	
	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil
Patent	2008	8	0	4	0	0	0	0	0	2.268	337	12	0	0,53%
	2009	10	0	6	1	1	0	0	0	2.588	456	17	1	0,66%
	2010	6	1	7	1	0	0	0	0	3.250	642	13	2	0,40%
	2011	11	4	11	1	1	0	0	0	4.087	847	23	5	0,56%
	2012	14	3	8	1	4	0	0	0	4.543	1.025	26	4	0,57%
Faydalı Model	2008	7	3	5	4	0	0	0	0	2.942	1.833	12	7	0,65%
	2009	4	1	1	3	0	0	1	0	2.842	2.151	6	4	0,28%
	2010	3	3	3	0	0	0	0	1	2.994	2.022	6	4	0,30%
	2011	11	4	4	3	0	0	0	0	3.175	1.948	15	7	0,77%
	2012	8	4	1	2	0	0	0	0	3.725	2.245	9	6	0,40%
Marka	2008	264	117	180	83	12	14	2	3	60.597	35.543	458	217	0,76%
	2009	215	153	205	119	17	9	8	1	59.838	41.414	445	282	0,74%
	2010	274	106	351	72	28	8	4	6	73.142	32.397	657	192	0,90%
	2011	404	113	337	142	27	13	15	2	103.747	35.858	783	270	0,75%
	2012	334	194	258	205	31	14	11	4	97.311	52.386	634	417	0,80%
Tasarım	2008	2	2	1	1	0	0	0	0	6.093	5.783	3	3	0,05%
	2009	2	0	3	2	0	0	0	0	5.927	5.378	5	2	0,08%
	2010	7	7	2	1	0	0	0	0	6.567	6.360	9	8	0,14%
	2011	4	4	2	3	0	0	0	0	7.525	6.915	6	7	0,08%
	2012	10	7	4	2	0	0	0	0	7.864	7.274	14	9	0,18%

Kaynak: Türk Patent Enstitüsü istatistiklerinden faydalanılarak hazırlanmıştır. <http://www.tpe.gov.tr/portal/default2.jsp?sayfa=640> [Erişim Tarihi: 11.03.2013].

Sanayi sektörünün katma değerinin artırılması, bölgesel gelişme açısından önem taşımaktadır. Öncelikle, ithal ikamesi yerine, güncel ihracata dayalı bölgesel kalkınma yaklaşımının bir gereği olarak bölgesel ekonominin sadece ham veya az işlenmiş ihraç malları değil, katma değeri yüksek mallar ihraç edebilir konumda olması gerekmektedir. İkinci olarak, bölgede nüfus hareketleri sonucu kentsel alanlarda açıkta kalan işgücünü masnetmesi ve gelirin eşitlikçi dağılımı açısından da sanayi sektörünün rolü büyüktür. Üçüncü olarak, sanayi sektörünün gelişimi bu sektörle ilişkili bazı hizmetlerin de (örn. finansal hizmetler, Ar-Ge hizmetleri, pazarlama hizmetleri, vb.) gelişimini tetikleyecek ve dönemsellik ve tercihlerden çok etkilenebilen turizm, konaklama, vb. hizmetlerde meydana gelebilecek düşüşleri de dengeleyebilecektir.

Dolayısıyla, öncelikli olarak tarım sektöründe verimliliği, daha sonra sanayi sektörünün ürettiği katma değeri artıracak stratejilere ihtiyaç vardır.

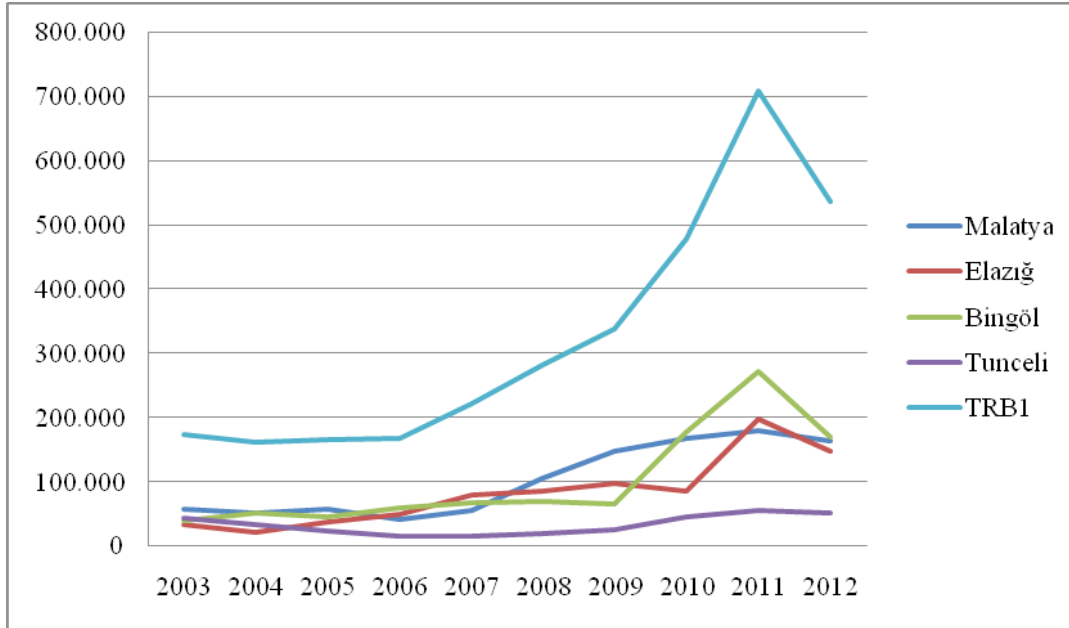
Bu nedenle, TRB1 bölgesinde;

1. Tarımsal üretimin katma değerini artıracak ve piyasa mekânizması içinde rekabetçi hale getirecek verimlilik artışına yönelik (mekanizasyon, teknoloji kullanımı, tarımsal işletme mantığının kazandırılması, vb.) tedbirlerin alınması,
2. Özellikle dış pazarı olabilecek tarımsal ürünlerin işlenmesine yönelik ikincil üretimin gelişmesinin teşvik edilmesi,
3. Mevcut karşılaştırmalı üstünlüklerin değerlendirilebilmesi için kapsamlı dış pazar araştırmalarının gerçekleştirilmesi ve tanıtıma yönelik çalışmaların artırılması
4. Sanayi sektöründe katma değer artışı yaratabilecek bilgi-yoğun ve/veya teknoloji-yoğun üretimin desteklenmesi,
5. Özellikle teknoloji içeren yenilikçi mal ve hizmet üretiminin teşvik edilmesi

gerekmektedir. Aksi takdirde bölgenin mevcut üretim/gelir yapısının sürmesi, bölgenin olduğu yerde sayması ve hatta gerilemesi ile sonuçlanabilir.

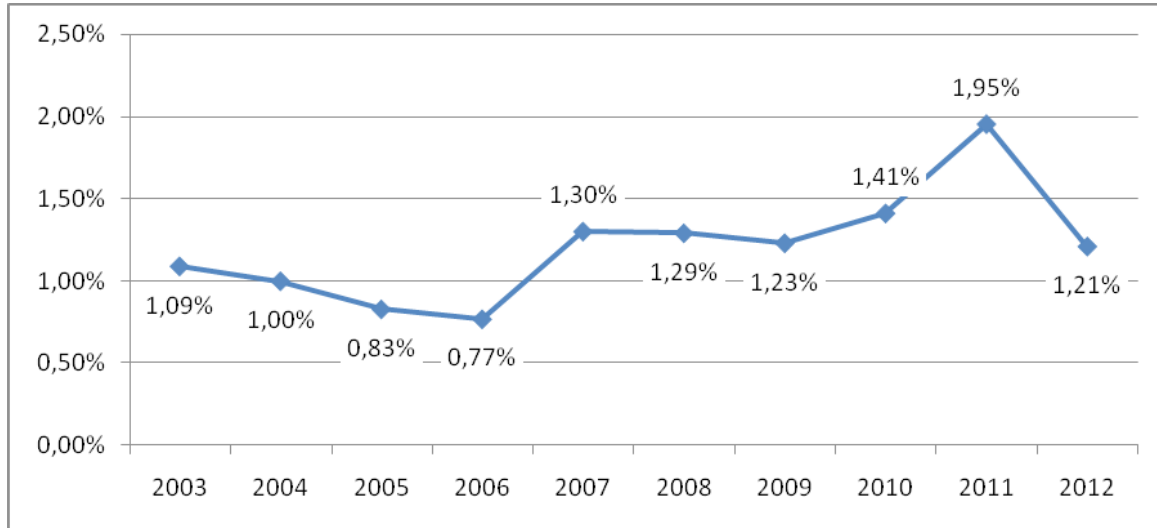
Kamu Yatırımları ve Teşvikler

Kamu yatırımlarının illere ve bölgeye göre dağılımının son 10 yıllık verileri incelendiğinde yatırımların tutarı bakımından genel bir artış eğilimi göze çarpmaktadır. Özellikle 2007-2011 yılları arasında bölgeye yapılan kamu yatırımlarının toplam tutarı neredeyse 4 katına yükselmiştir. İller bazında dağılım incelendiğinde, Tunceli'nin kamu yatırımlarından aldığı payın ve bu paydaki artışın diğer illere nazaran daha az olduğu, Bingöl'de ise son dönemde diğer üç ilden daha fazla kamu yatırımı yapıldığı görülmektedir. 2011-2012 döneminde ise bölge genelinde kamu yatırımları tutarının 10 yıldan beri ilk kez azalma eğilimine girmesi dikkati çekmektedir.

Şekil 2.1 Kamu Yatırımlarının İllere ve Bölgeye Göre Dağılımı (Bin TL) (2003 – 2012)

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı 2013

Şekil 2.2 Kamu Yatırımlarında TRB1 / Türkiye Oranı (%) (2003-2012)

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı 2013

Kamu yatırımlarında TRB1 bölgesinin aldığı payın, Türkiye geneline oranının son on yıla dağılımı incelendiğinde 2003-2006 döneminde sürekli bir azalma, 2006'dan 2011'e kadar ise artış eğilimi göze çarpmaktadır. 2011'de TRB1 bölgesinin payı, 2003'e kıyasla neredeyse 2 katına çıkmıştır. 2011-2012 arasında ise belirgin bir azalış söz konusudur.

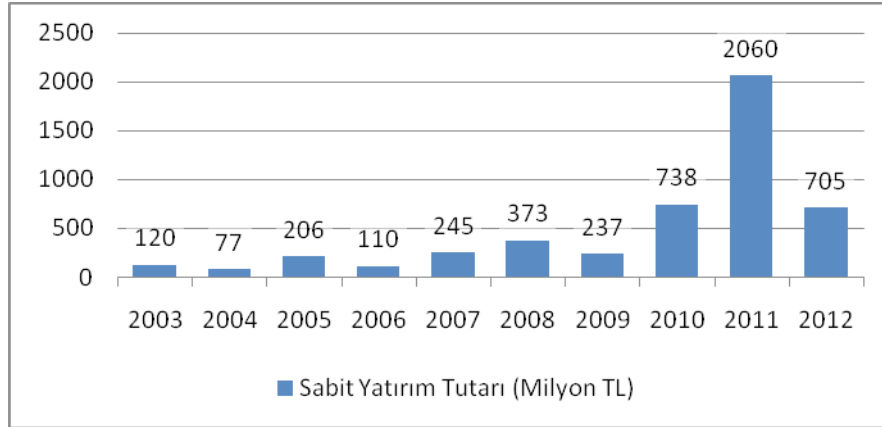
TRB1 Bölgesi Teşvik Belgeli Sabit Yatırım tutarlarına bakıldığında, 2003-2009 yılları arasında yatırım tutarları toplamında 500 milyon TL'yi aşmazken, 2010'da 738 milyona ulaşmış ve 2011'de 2 milyar TL üzerine çıkmıştır. 2011 yılında gerçekleşen bu büyük sıçramanın nedeni bölgede inşa edilecek yüksek yatırım tutarına sahip teşvik belgeli hidroelektrik santrallerdir. 2012'de sabit yatırım tutarı ise 705 milyon TL'dir.

Tablo 2.21. Küresel Rekabet Endeks Değerleri ve Sıralama (2010-2011)

		KR	Sıra	İnovasyon	Sıra	Girişimcilik	Sıra	YÖ	Sıra	TA	Sıra
TR10	İstanbul	73,39	1	70,34	1	78,29	1	63,18	2	99,90	1
TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	33,31	10	15,69	10	16,62	23	22,64	22	65,46	9
TR22	Balıkesir, Çanakkale	32,89	12	9,33	18	19,10	18	27,97	13	63,11	11
TR31	İzmir	45,62	3	27,52	5	30,35	3	46,13	3	92,29	3
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	37,39	7	15,34	11	21,86	10	28,72	12	64,15	10
TR33	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	32,37	13	20,82	6	22,00	8	25,00	19	51,88	17
TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	43,86	5	32,81	4	28,13	5	37,72	4	87,35	5
TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	44,55	4	39,56	3	28,28	4	31,55	9	87,76	4
TR51	Ankara	52,11	2	45,21	2	35,32	2	80,37	1	97,29	2
TR52	Konya, Karaman	29,82	17	13,99	15	17,58	21	32,33	8	52,26	16
TR61	Antalya, Isparta, Burdur	41,35	6	14,30	14	19,87	16	34,02	6	84,58	6
TR62	Adana, Mersin	35,65	8	14,83	13	21,19	12	29,71	10	71,67	7
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	29,46	19	8,85	19	21,73	11	24,58	20	22,69	23
TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	30,20	16	16,84	9	20,03	15	23,16	21	51,14	18
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	32,03	14	15,24	12	20,53	13	28,96	11	51,10	19
TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	30,40	15	7,51	24	19,47	17	25,19	18	61,57	12
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	28,33	21	7,98	23	13,66	24	17,72	25	55,17	14
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	34,77	9	17,38	7	24,75	7	27,60	15	71,41	8
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	33,23	11	17,13	8	26,51	6	27,25	16	55,66	13
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	28,73	20	8,17	22	17,10	22	36,02	5	43,75	21
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	22,29	24	6,65	25	17,69	20	22,14	23	15,65	24
TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	29,65	18	12,07	17	20,51	14	33,08	7	45,20	20
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	20,93	26	6,12	26	9,51	26	18,25	24	0,00	26
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	27,63	22	13,29	16	21,97	9	27,70	14	53,73	15
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	22,31	23	8,39	21	18,79	19	25,40	17	39,19	22
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	21,13	25	8,85	20	12,58	25	15,65	26	9,56	25

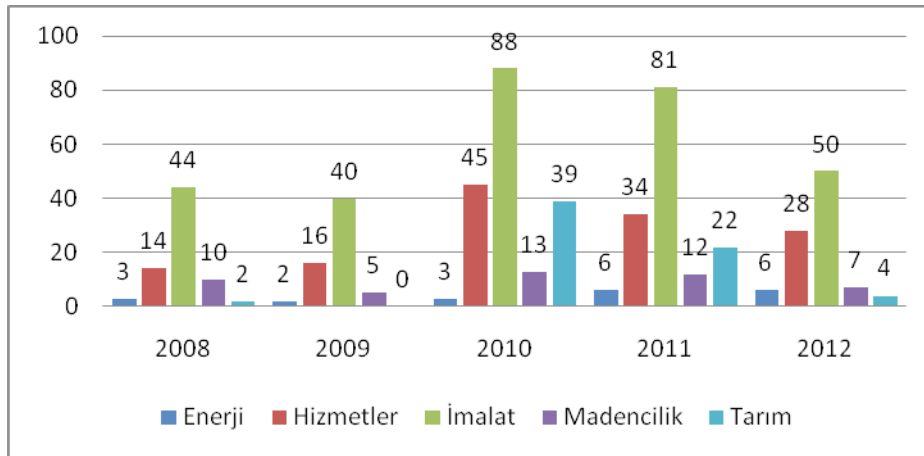
Kaynak: <http://www.kureselrekabet.com/harita/duzey2/harita.aspx>'den faydalanılarak hazırlanmıştır [Erişim Tarihi: 11.03.2013].

KR: Küresel Rekabet Endeks Değeri, **YÖ:** Yüksek Öğretim Endeks Değeri, **TA:** Teknolojik Altyapı Endeks Değeri

Şekil 2.3 TRB 1 Bölgesi Teşvik Belgeli Sabit Yatırım Tutarları Toplamının Yıllara Göre Dağılımı (2003-2012)

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı 2013

Şekil 2.4 Teşvik Belgeli Yatırımların Sektörlere Göre Dağılımı (2008-2012)

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, 2013

TRB1 Bölgesi Teşvik Belgeli Yatırımların Sektörlere Göre Dağılımı Verileri incelendiğinde, en fazla teşvik belgeli yatırım sayısının tüm yıllarda imalat sektöründe olduğu görülmektedir. Hizmetler sektörü, imalat sektöründen sonra ikinci sırada yer almaktadır. 2011 yılı dışında tüm yıllarda Tarım Sektörü en az sayıda teşvik belgeli yatırıma sahip sektör olmuştur.

TRB1 bölgesinde 2011 ve 2012 yıllarında tahakkuk ettirilen ve tahsilatı yapılan vergi geliri miktarları Tablo 2.22’de görülmektedir. Bölgede tahsil edilen vergi gelirlerinde artış vardır. Bu bölgede ekonomik aktivitenin yoğunlaşmakta ve genel anlamda gelirin artmakta olduğuna işaret etmektedir. Bölgenin tahsilat oranı Malatya ili dışında yükselmekle birlikte, Türkiye ortalamasının altındadır. Bu durum bölgede kayıtdışılık riskinin arttığına işaret etmektedir. Bununla birlikte, yüksek tahsilat oranları bölgede yurttaşlık bilincinin yüksek olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

Tablo 2.22. TRB1 İlleri Küresel Rekabet Endeksi Değerleri (2010-2011)

		KR	Sıra	İnovasyon	Sıra	Girişimcilik	Sıra	YÖ	Sıra	TA	Sıra
TR100	İstanbul	72,50	1	80,45	1	87,37	1	60,93	2	98,80	1
TR721	Kayseri	32,60	16	21,49	10	18,63	11	31,86	10	63,15	28
TRC11	Gaziantep	31,95	18	19,00	14	21,99	6	23,11	33	68,09	15
TR833	Çorum	26,67	51	18,55	16	17,36	20	15,02	69	53,99	53
TR632	K.Maraş	25,15	62	11,25	46	16,32	27	21,64	43	41,17	67
TRA11	Erzurum	29,58	31	11,68	42	15,03	43	39,83	5	48,67	61
TRB11	Malatya	28,28	39	12,61	34	15,14	41	29,07	16	51,79	57
TRB12	Elazığ	28,03	43	11,68	41	16,62	23	36,37	7	55,36	50
TRB13	Bingöl	23,22	67	5,26	79	16,25	29	15,11	68	36,96	69
TRB14	Tunceli	21,13	76	7,88	69	11,81	74	21,93	41	58,23	41

Kaynak: <http://www.kureselrekabet.com/harita/turkiye/harita.aspx> 'den faydalanılarak hazırlanmıştır [Erişim Tarihi: 11.03.2013].

KR: Küresel Rekabet Endeksi Değeri

YÖ: Yüksek Öğretim Endeksi Değeri

TA: Teknolojik Altyapı Endeksi Değeri

Bölgenin Teknoloji ve Yenilik Kapasitesi

Yenilikçiliğin somut bir ölçütü ve bir bölgedeki yenilikçilik kapasitesi hakkında fikir vermesi açısından sınai mülkiyet verileri önemli göstergelerdir. TRB1 Bölgesinde 2008-2012 arasındaki 5 yıllık dönemde patent, faydalı model, marka ve endüstriyel tasarım başvuru ve tescil sayıları Tablo 2.22'de verilmiş olup, bu bilgiler ışığında TRB1 Bölgesinin yenilikçilik açısından iyi bir durumda olduğu söylenemez.

TRB1 Bölgesinde sınai mülkiyet başvuruları genellikle bölgenin cazibe merkezleri olan Malatya ve Elazığ'da yoğunlaşmış bulunmaktadır. Sanayileşme açısından görece daha geri olan Bingöl ve Tunceli illerinden çok az sayıda sınai mülkiyet başvurusu yapılmaktadır. Son yıllarda özellikle marka başvuruları olmak üzere artış eğilimi gözlenirse de, ihracata dayalı kalkınma amacıyla olan bir bölge için bu başvurular çok az sayıdadır. Kısacası, yenilikçiliğin de sanayileşmeye bir akım teşkil ettiğini unutmadan özellikle teknolojiye dayalı, farklılaşmış mal ve hizmetlerin üretilmesi için TRB1 Bölgesinde yenilikçilik kültürünün yer etmesi gerekmektedir.

Bir bölgedeki Ar-Ge harcamaları, Ar-Ge için mevcut yapılanmalar ve Ar-Ge için mevcut insan kaynaklarının sayısı, yenilikçiliğin ölçülmesi için daha niceliksel eşikler sağlayan göstergelerdir. Verilere göre 2011 yılında TRB1 Bölgesinin dâhil olduğu TRB Ortadoğu Anadolu Bölgesinde kişi başına Ar-Ge harcaması Türkiye ortalamasının yarısından azdır. Buradan hareketle, TRB1 Bölgesinde ortalama Ar-Ge harcamaları Türkiye ortalamasının altında kalmakta olduğu söylenebilir. Bu bakımdan,

Ar-Ge ve yeniliğin sadece üniversitelerle sınırlı kalmaması, özel sektöründe bu çalışmalara katkıda bulunması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Tablo 2.23 TRB1 Bölgesi Arazi Kabiliyetleri Sınıfları Dağılımı(ha), 2007

İller	İşlemeli Tarıma Elverişli (1)				İşlemeli Olmayan(2)	Tarıma Elverişli	Tarım Dışı Arazi (3)	GENEL TOPLAM (1+2+3)	
	I	II	III	IV	V	VI	VII		VIII
MALATYA	70.177	81.399	126.517	124.076	0	149.854	647.086	42.091	1.241.200
ELAZIĞ	40.525	58.921	86.697	69.101	655	91.022	557.736	10.478	915.135
BİNGÖL	10.557	27.791	33.363	79.461	1.843	123.820	527.519	20.946	825.300
TUNCELİ	2.238	9.257	32.674	54.269	0	71.772	527.785	79.445	777.440
TOPLAM	123.497	177.368	279.251	326.907	2.498	436.468	2.260.126	152.960	3.759.075

Kaynak: TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı - FKA, 2012

Bölgesel yenilik kapasitesini gösteren bir diğer gösterge, bölgesel akademik altyapıdır. TRB1 Bölgesi Üniversitelerinde özellikle mühendislik ve fen bilimleri alanlarında lisans ve lisansüstü programları ve üniversiteler bünyesinde araştırma ve uygulama merkezleri mevcuttur. Veriler yenilik ve Ar-Ge için akademik altyapının olduğuna ancak bu altyapıdan yeterince istifade edilemediğine işaret etmektedir. Dolayısıyla, üniversiteler ve özel sektör arasındaki bağlantıyı sağlayacak ve geliştirecek önlem ve stratejiler TRB1 Bölgesi için önemlidir. Bilginin pratik olarak mal ve hizmetlere dönüşümünü sağlayacak bu iletişim kanalları bölgenin rekabet gücünü artıracaktır.

Yenilikçilik konusunda yapılmış kapsamlı çalışmalardan biri olan İstanbul Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen “İstanbul’da Bilgi Odaklı Küresel Rekabet Projesi” kapsamında 81 ilin ve 26 Düzey 2 bölgesinin çeşitli istatistikleri değerlendirilerek küresel rekabet güçlerine etki eden faktörler ortaya koyulmuş ve ülke-bölge-il düzeyinde küresel rekabet endeksi hesaplaması yapılmıştır. İnovasyon Endeksi, İnovasyon, Girişimcilik, Yüksek Öğretim ve Teknoloji Kullanımı alt endeksleri kullanılarak hesaplanmıştır. Bu endekslerde TRB1 Bölgesi ve illerinin sıralaması Tablo 2.24’de görülmektedir. Bölgede yenilikçilik ve teknoloji kullanımı hakkında fikir vermesi açısından hesaplanan endeksler önemlidir.

TRB1 Bölgesi Küresel Rekabet Endeksi Değeri sıralamasında 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 18 inci sırada yer almaktadır. 29,65 endeks değeri Türkiye ortalamasının ve ortanca değerinin altında yer almaktadır. Bu bağlamda TRB1 Bölgesinin küresel ölçekte rekabet gücünün ortalamanın altında olduğu söylenebilir. TRB1 Bölgesi İnovasyon Endeksi Değeri sıralamasında da 17 nci sırada yer almak-

tadır. İnovasyon Endeks Değeri de ortalama ve ortanca değerlerin altındadır. Dolayısıyla, bölgenin ülkedeki diğer bölgelerin çoğu gibi yenilik üretmede ortalamanın altında kaldığı söylenebilir. İnovasyon Endeksine akım sağlayan bir diğer endeks olan girişimcilik alt endeksi değeri sıralamasında TRB1 bölgesi 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 14 üncü sırada yer almaktadır, ancak girişimcilik endeksi değeri de Türkiye ortalamasının altındadır. En dikkat çekici sonuçlar Yüksek Öğretim ve Teknolojik Altyapı Alt Endekslerinde görülmektedir. TRB1 Yüksek Öğretim Alt Endeksi Değeri açısından tüm bölgeler arasında 7 nci sıradadır. Buna rağmen inovasyon ve girişimcilik alanlarında ortalamanın altında kalması, hem üniversite - sanayi işbirliği kanallarındaki muhtemel sorunlara, hem de bölgedeki akademik ortamda oluşturulan fikir ve çalışmaların kazanç getiren girişimlere dönüştürülemediğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Diğer yandan, Teknolojik Altyapı Alt Endeksi Değerlerinin Türkiye ortalamasının altında olması da bölgede teknolojik altyapıların daha da geliştirilmesi gerektiği¹ şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 2.24. TRB1 Bölgesinde Tarım Alanları ve Kullanılma Biçimi, 2010 (hektar)

İller	Toplam İşlenen Tarım Alanı ve Uzun Ömürlü Bitkiler Alanı	Toplam İşlenen Tarım Alanı	İşlenen Tarım Alanı / Ekilen	İşlenen Tarım Alanı / Nadas	İşlenen Tarım Alanı / Sebze	Toplam Uzun Ömürlü Bitkilerin Alanı	Uzun Ömürlü Bitkiler / Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri Alanı	Uzun Ömürlü Bitkiler / Bağ Alanı	Yem Bitkileri
MALATYA	318.937	237.257	132.373	99.984	4.900	81.681	75.494	6.187	5.312
ELAZIĞ	161.925	137.460	105.611	26.952	4.897	24.466	13.019	11.447	8.120
BİNGÖL	35.566	32.691	23.666	7.515	1.509	2.875	2.614	261	5.352
TUNCELİ	52.737	50.799	36.731	13.729	339	1.938	1.675	263	10.442
TRB1	569.165	458.206	298.381	148.179	11.645	110.960	92.802	18.157	29.225
TÜRKİYE	24.435.985	21.383.237	16.332.646	4.249.026	801.566	3.052.748	1.748.763	477.786	1.461.454

Kaynak: TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı - FKA, 2012

Çalışmada TRB1 Bölgesinin 4 ilinin endeks sıralamaları ise aşağıdaki gibidir.

Bölge illerinin kendi içlerindeki eşitsizlikler bu tabloda da görülebilmektedir. İl bazındaki verilere göre, bölge illeri küresel rekabet gücü açısından ortalamanın altındadır. Malatya ve Elazığ illeri daha rekabetçi durumdadır. Bununla birlikte, girişimciliğin görece iyi olduğu Bingöl ilinin yenilikçilik açısından Türkiye’de son sıralarda olması dikkat çekicidir. Bingöl’de özellikle üniversite-sanayi

¹ Teknolojik Altyapı Endeksi mobil ve sabit telefon aboneliği, internet aboneliği (xDSL ve fiber) ve ADSL Penetrasyon Oranları kullanılarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla teknolojik altyapı sadece iletişim ve bilişime yönelik olarak ele alınmıştır.

işbirliğinin başlaması ve teknolojik altyapının geliştirilmesi, Tunceli’de ise girişimciliği destekleyici stratejilerin izlenmesi öncelikli olmalıdır.

Bölge illerinden Malatya ve Elazığ, cazibe merkezleri olmaları nedeniyle yenilikçilik ve teknoloji alanında daha ileri bir düzeydedirler. Bu illerde daha çok ileri teknolojilerin gelişmesine yardımcı olacak girişimcilik ve altyapı (fiziksel ve insan gücü) yatırım ve projeleri öncelik sahibi olmalıdır. Bölgenin diğer illeri Bingöl ve Tunceli, cazibe merkezlerini destekleyen “çevre” alanlar konumdadırlar. Bingöl için öncelikle orta-düşük düzey teknolojilere dayalı üretimin artırılması ve verim alınması, daha sonra buradan oluşacak sermaye birikiminin adım adım ileri teknolojilere yatırımı stratejisi izlenmelidir.

Tablo 2.25. TRB1 Bölgesinde Seçilmiş Meyve Üretim Miktarları(Ton), 2012

	Elma	Kayısı	Kiraz	Şeftali	Ceviz	Üzüm
MALATYA	23.805	510.000	1.449	1.287	3.223	14.032
ELAZIĞ	13.348	38.578	4.892	2.968	3.189	89.971
BİNGÖL	14.111	423	639	96	2.435	1.167
TUNCELİ	1.791	196	153	31	1.799	2.741
TRB1	53.055	549.197	7.133	4.382	10.646	107.911
TÜRKİYE	2.888.985	760.000	470.887	611.165	203.212	4.185.126

Kaynak: TÜİK, 2012

Bitkisel Üretim

Bölgenin arazi kullanım biçimleri değerlendirildiğinde, orman varlığı açısından ülkede düşük bir paya sahip olduğu (%3,9), çayır mera alanı olarak ise nispeten daha iyi bir durumda (%12,2) olduğu görülmektedir. Bölgenin arazi kullanımlarının %47,6’sını çayır mera alanları oluşturmakta, bu payın büyük kısmı ise Malatya ilinde bulunmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu Bölgesel İstatistik verilerine göre, bölgede tarım alanı en fazla Malatya, en az ise Bingöl ilindedir (Tablo 2.26). Türkiye ortalamasında nadas alanlarının toplam işlenen alana oranı %17,4 olup, aynı oran TRB1 Bölgesi için %25,9’a yükselmektedir. Bölgede sebze tarımı yaygın değildir (Tablo 2.27). Türkiye ortalamasında sebze yetiştirme alanlarının toplam işlenen alana oranı %3,3 olup, aynı oran TRB1 Bölgesi için %2’ye düşmektedir. Öte yandan TRB1 Bölgesinin toplam işlenen alan payı Türkiye toplamının %2,3’ü kadardır.

Tarım işletmelerinin %70,3’ü 50 dekardan daha az arazi miktarına sahiptir. Buna karşılık bu işletmelerin işledikleri toplam arazi miktarı oranı %29,2’dir. Bölgedeki tarım işletmelerinin çok par-

çalı ve küçük olması üretim yapmayı ve rekabet etmeyi zorlaştırmaktadır. Ayrıca tarım işletmelerinin büyük kısmı aile işletmesi olduğundan işgücü kendi yakın çevrelerinden ve bölge dışından temin edilmektedir.

TRB1 Bölgesinde yer alan barajların tamamına yakını Malatya ve Elazığ illeri ve çevresinde kurulmuştur. Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında, özellikle Elazığ'ın su kaynakları potansiyeli bakımından oldukça avantajlı olduğu görülmektedir. Son 20-25 yıl içinde gerçekleştirilmiş büyük baraj projeleri (Keban ve Karakaya) ile il topraklarının önemli bir bölümü su yüzeyi durumuna dönüşmüş, il adeta bir yarımada haline gelmiştir. Mevcut ve yapımı başlamamış/devam eden barajların sulamada etkin şekilde kullanılabilmesi bitkisel üretimi oldukça iyi bir konuma taşıyacaktır.

Tablo 2.26. Yıllara Göre Alabalık Yetiştiriciliği Miktarı (Ton)

	2009	2010	2011
MALATYA	1.985	2.312	2.972
ELAZIĞ	5.500	8.010	14.868
BİNGÖL	4	3	3
TUNCELİ	591	805	1.538
TRB1	8.080	11.130	19.381
TR	75.657	78.165	100.239

Kaynak: TÜİK, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/balickilikdagitimapp/balickilik.zul>

TRB1 Bölgesinin sahip olduğu iklim ve topografik koşullar bölgede illere göre değişmekle birlikte belirli ürünlerin yetiştirilmesine olanak sağlayabilmektedir. En fazla yetiştiriciliği yapılan ürünler arasında tahıl grubu ön sırada gelmektedir. Tahıllar içinde de buğday %63,3 ile ilk sırada gelmektedir. Bölgede meyvecilik de önemli bir bitkisel üretim faaliyet alanıdır. 110.960 hektarlık alanda meyvecilik yapılmaktadır (FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012).

TRB1 Bölgesi meyvecilik açısından önemli ürünlere sahiptir. Bölgede yaygın bir biçimde kayısı, üzüm ve elma yetiştiriciliği vardır. Bundan dolayı TRB1 Bölgesinin bitkisel üretim katma değerinin artırılmasında meyvecilik lokomotif bir alt sektör görevi üstlenebilecektir. Nitekim ülkemiz kayısı üretiminin yaklaşık %70'ini tek başına Malatya ili gerçekleştirmektedir.

TRB1 Bölgesinde örtü altı yetiştiriciliği yaygın değildir. Malatya, Tunceli, Elazığ ve Bingöl İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri 2011 yılı verilerine göre Malatya ve Bingöl illerinde örtü altı tarımı yapılmamaktadır. Elazığ ilinde ise 52 adet işletme 88 da alanda örtü altı tarımı yapmaktadır.

Örtü altı tarımda domates, hıyar ve biber ön plana çıkmaktadır. Bunların dışında karnabahar, kırmızı lahana, marul, maydanoz ve taze soğan da yetiştirilmektedir. Tunceli ilinde 23 adet işletme, 13,8 da alanda domates, hıyar, biber ve taze soğan üretimini örtü altında yapmaktadır.

Malatya’da 3 ayrı bölgede arazi toplulaştırma projeleri yürütülmektedir. Yazıhan ovasını kapsayan arazi toplulaştırma çalışmaları 19.500 hektarlık alanda 5.290 ailenin yararlanacağı bir çalışmayı kapsamaktadır. Darende ve Doğanyol İlçelerinde yürütülen toplulaştırma çalışmalarında ise 19.000 hektarlık bir alanda 3.290 çiftçinin arazilerinin parçalılık durumundan toplu hale getirilmesi amaçlanmaktadır. Merkez, Kale ve Battalgazi ilçelerinde yürütülen çalışma 35.385ha alanda, 10.486 çiftçi ailesini kapsamaktadır. Çalışma arazilerin imar durumlarını daha elverişli hale getirirken; aynı zamanda kullanılan yakıt ve iş gücü kaybının azalması beklenmektedir.

Elazığ ili arazi toplulaştırması 2 etap şeklinde uygulanmakta, bunlardan 1.300 ha araziye kapsayan 1. Etap (Dambüyük Köyü) tamamlanmıştır. 2. Etap (Dallıca, Fatmalı, Muratçık, Korum ve Pirinçi köyleri) 3.615 ha alan için projelendirilmiştir ve uygulaması devam etmektedir. Elazığ ilinde yürütülen arazi toplulaştırması tamamlandığında, sulama projesi uygulamaya geçtiğinde bölge çiftçisi için önem arz eden sulu tarıma geçiş sağlanmış olacak ve I. ve II. Etapta olmak üzere 1300+3615=4915 ha tarım arazisi sulamaya açılacaktır.

Elazığ İli Merkez ilçe Uluova sınırları içerisinde toplam 28 köyde 38.000 hektar (380.000 dekar) alan uygulama alanı olarak ilan edilmiştir. Bu alanın 26.500 hektar (265.000 dekar) kısmında arazi toplulaştırma faaliyetleri yapılacaktır. Elazığ İli Kovancılar ilçesi sınırları içerisinde bulunan 7 köy ile Karakoçan ilçesi sınırları içerisinde bulunan 19 köy ile birlikte Kanatlı toplulaştırma bölgesinde toplam 24,150 hektar (241.500 dekar) alan uygulama alanı olarak ilan edilmiştir. 14.250 hektar (142.500 dekar) kısmında arazi toplulaştırma faaliyetleri yapılacaktır. Böylece toplam 54 köyde 62.150 hektar (621.500 dekar) alan uygulama alanı olarak ilan edilmiş olup; 40.750 hektar (407.500 dekar) alanda, arazi toplulaştırması yapılacaktır.

Bingöl Merkez İlçede 17 köyde arazi toplulaştırma çalışması yürütülmektedir. Tunceli’de ise herhangi bir arazi toplulaştırma çalışması mevcut değildir.

Hayvancılık

TRB1 Bölgesi tüm Türkiye’deki sığır varlığının yaklaşık %3’ünü, koyun varlığının yaklaşık %5’ini, keçi varlığının yaklaşık %3,5 ‘ini ve kümes hayvanları varlığının yaklaşık %2’sini barındırmaktadır.

Büyükbaş üreticiliği her bir mikro tarımsal işletmede kendi ihtiyaçları için sahip olduğu birkaç baş hayvan ile yürütüldüğü gibi, son yıllarda sektördeki karlılığın artması ve uygulanan destekler,

büyükbaş üreticiliğinin daha geniş ölçeklerde yapılması için teşvik edici olmuştur. Bununla beraber, sektörün genel sıkıntısı olan ucuz girdi temin (yem, vb.) edilememesi bölgede bu sektörün önünü tıkamaktadır. Bölgenin coğrafi yapısı göz önüne alındığında, büyükbaş üreticiliğinde verimliliği artırıcı modern teknik ve uygulamaların artırılması, model işletmelerin çoğaltılması, üretici maliyetlerinin azaltılması için yem bitkileri ekimine ve etkin mera kullanımına önem verilmesi, süt ve et verimi yüksek ırkların üretiminin teşvik edilmesi ve katma değeri artırmak için canlı ağırlık yerine karkas ve/veya işlenmiş et ürünlerinin ticaretinin desteklenmesi gerekmektedir.

Küçükbaş hayvancılık, yüksek yaylalar ve meralar gibi uygun ortamların uygulamayı kolaylaştırdığı bölgenin geleneksel üstünlüğü olagelmıştır. Halen coğrafi olarak daha yüksek ve dağlık bölgelerde küçükbaş hayvancılık yapılmakta, diğer illerden gelen göçer sürüler de bölgenin kendine özgü coğrafi şartlarının sunduğu olanaklardan yararlanmaktadırlar. Küçükbaş üreticiliği bölgedeki her ilde mevcut olmakla birlikte özellikle Bingöl, Tunceli ve Elazığ'ın doğusundaki ilçelerde yoğun olarak yapılmaktadır. Bölgenin bu potansiyelinin yeterince ve etkin olarak değerlendirilmesi için rekabet gücünü artırıcı önlemlerin alınması gerekmektedir.

Bölgenin potansiyel üstünlüğü olabilecek bir diğer faaliyet arıcılıktır. Coğrafi şartların uygunluğu ve zengin bir floranın varlığı, arıcılık ve apikültür ürünleri üretimini bölgede olağan kılmaktadır. Arıcılıkta en büyük avantaj bölgenin görece bakir bir doğaya ve flora ve faunaya sahip olmasıdır. Bununla birlikte markalaşma ve ölçek üretimine geçilememesi, bölgede üretilen arıcılık ürünlerinin kayıt dışılığını artırmakta ve faaliyetin pazarlama kanalını sadece “birkaç bilen kişi” ve bölge dışında yaşayan aile ve dostlar ile sınırlamaktadır. Arıcılık sektöründeki potansiyeli değerlendirebilmek için, üretimi artırmaktan ziyade, kaliteli üretimi devam ettirmek, ortak üretim, pazarlama gücünü artırmak ve pazarlama kanallarını çoğaltmak gerekmektedir.

Kümes hayvanları üreticiliği son yıllarda bölgede önemli atılım yapan bir sektördür. Bu potansiyelin değerlendirilebilmesi için tesis modernizasyonu, hijyen ve standardizasyon, pazarlama stratejilerinin oluşturulması ve model işletme sayılarının artırılması gerekmektedir.

Bölge hayvancılığına genel olarak bakıldığında ortaya çıkan başlıca sorunlar;

- Verim
- Pazarlama
- Katma Değer Düşüklüğü
- Büyükbaş ve Küçükbaş ve Kanatlı Hayvancılıkta Girdi (Kaba Yem) Fiyatlarının Yüksekliği olarak görülmektedir.

Bu alanlardaki sorunları çözmek için sürekli eğitim ve yayım önemli bir araçtır. Pazarlama alanında uygulanabilecek ortak tedbirlerin en önemlisi, bölge üreticisinin pazarlama gücünün artırılması için birlikleşmeye/kooperatifleşmeye önem verilmesidir. Tasarlanacak pazarlama stratejilerinde markalaşmanın vurgulanması önemlidir. Buna ek olarak, mevcut yayla ve otlakların ulaşım altyapısının iyileştirilmesi de hayvancılık ürünlerinin pazara ulaşması açısından önemlidir. Yayla ve otlak yollarının iyileştirilmesi, ürünlerin pazara ulaştırılmasında zaman ve gıda güvenliği açısından faydalı olacaktır.

Süt üretiminde en büyük sorun bölgedeki işletmelere hammadde (çiğ süt) akışının sorunsuz ve kesintisiz olması sağlanmasıdır (FKA Süt ve Süt Ürünleri Sektör Raporu, 2013). Büyükbaş hayvancılıkta et ve süt veriminin artırılması için bölgede eğitim ve yayım çalışmalarıyla hayvan sağlığı ve hastalıkları ve hayvan refahı konularında bilinçlendirme sağlanmalıdır. Verimin artırılmasında bir diğer önemli unsur ırk ıslahıdır. Bölge üreticisinin et ve süt verimi bol olan ırklara yönelmesi hayvancılık gelirlerini artıracaktır. Küçükbaş sütünün işlenmesi bölgeye özgün ürünlerin piyasasının ulusal anlamda oluşması için önem arz etmektedir. Elazığ ve Tunceli illerinde başta olmak üzere bölgede yoğun olarak koyun yetiştiriciliği yapılmaktadır. Üretilen koyun sütlerinin tamamına yakını tulum peyniri üretiminde kullanılmaktadır. Sadece Elazığ ilinde toplam 27 adet tulum peyniri işletmesi bulunmaktadır. Bu işletmelerin 5996 sayılı ”Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu” kapsamında “Onay Belgesi” alabilmeleri için işletmelerini modernize etmeleri gerekmektedir. Bu kapsamda; işletmelerin soğuk hava depoları kurmaları, daha sağlıklı ve daha verimli üretim yapmaları için desteklenmeleri gerekmektedir.

Bölge hayvancılığında bilinçlenmenin sağlanabilmesi için, model olabilecek büyük entegre tesislerin açılması da önemlidir. Sürü büyüklüğünün nasıl artırılacağını ve sürü yönetiminin nasıl olacağını göstermek için, bölgede model işletmelerin kurulması önem arz etmektedir.

Arıcılıkta en önemli noktalar üretim yöntemlerinde değişikliğe gidilmemesi ve bölgenin özgün florasının korunmasıdır. TRB1 Bölgesi bal üreticilerinin en önemli avantajı organik ya da iyi tarım uygulaması sayılabilecek yöntemlerle üretimi sürdürmüş olmalarıdır. Bu anlamda sertifikalı organik üretim için arıcılık bölgede önemli bir potansiyel arz etmektedir. Bölgede üretilen balın kalitesinde etkili olan diğer faktör ise floradır. Bu floranın korunması ve sürdürülmesi için bal ormanları oluşturulması önemli bir araç olabilir.

Kanatlı hayvan yetiştiriciliği gelişmekte olan bölgede en önemli fırsat, doğru ve hijyenik üretim için model işletmelerin sayısını çoğaltmaktır. Bölgede kanatlı hayvan yetiştiriciliğinin en büyük sorunları yeterli yem üretiminin olmaması ve damızlık bulmada yaşanan sorunlardır. Bölgeden kanatlı hayvan ürünleri Irak ve Türkiye cumhuriyetlere ihraç edilmektedir, ancak yine de yeterince geniş pazarlara açılmama sorunu devam etmektedir. Bunun yanı sıra bölge üreticilerinin ortak hareket edeme-

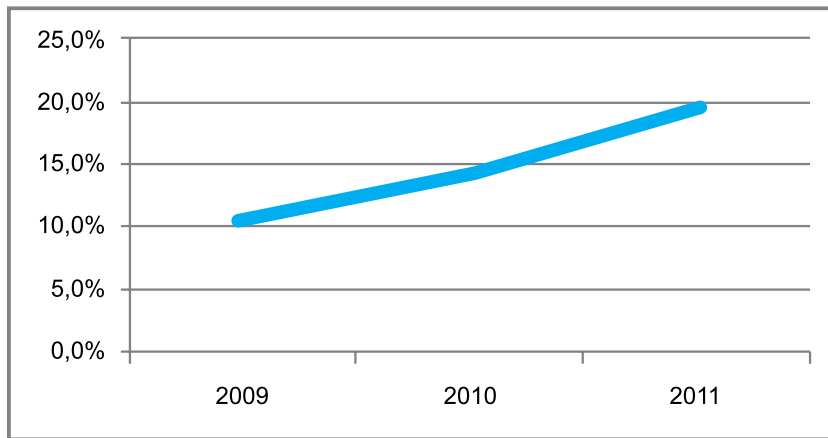
mesi de önemli bir sorundur (FKA Kanatlı Hayvancılık Sektörü Araştırma Raporu, 2013).Ulusal firmalar ile gerek yetiştiricilik gerekse ürün değerlendirme anlamında ciddi bir rekabet yaşanmaktadır.

Özellikle son yıllarda kanatlı hayvan yetiştiriciliği için çok önemli bir **ihracat** kapısı olan Kuzey Irak'taki potansiyelin buraya yakın olan ve altyapısı ihracat için müsait olan bu bölge illerinden yapılması çok büyük önem arz etmektedir. Bölgeye TRB1 illerinden yapılacak ihracatın artırılması için de kanatlı eti işleme ve değerlendirme tesislerinin özendirilmesi gerekmektedir.

Su Ürünleri

Bölgede ekonomik yetiştiriciliği yapılan temel su ürünü alabalıktır. TÜİK verilerine göre 2009'da Türkiye'nin toplam alabalık üretiminin %10,7'sini yetiştiren TRB1 bölgesi; 2010'da %14,2'sini, 2011'de ise %19,3'ünü yetiştirerek sektörde öncü bölgelerden biri haline gelmiştir.Son dönemde Elazığ, Malatya ve Tunceli illerinde alabalık yetiştiriciliği, ürün işleme ve ihracata yönelik pazarlama kanalları ile birlikte hızlı bir gelişme göstermektedir (FKA TRB1 Bölgesi Su Ürünleri Sektörü Bilgi Notu, 2012).Bölgede sektörün üretimi 2003'ten bu yana 30 kat artmıştır.

Yavru alabalık yetiştiriciliğinde 50 milyon adet yıllık kapasitesi olan Malatya'da Sürgü ve Daren-de, Elazığ'da ise sertifikalı yavru ve yumurta üretim tesisleri ile Keban önemli kuluçka merkezleridir (FKA TRB1 Bölgesi Su Ürünleri Sektörü Bilgi Notu, 2012).

Şekil 2.5 Alabalık Üretiminde TRB1 Bölgesinin Yeri

Kaynak: TÜİK, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/balikcilikdagitimapp/balikcilik.zul>

Yetiştiricilik, akarsular üzerine kurulu tesislerin yanında, baraj ve göllerde kafes balıkçılığı tekniği ile yapılmakta olup, saha araştırmalarına göre sektörün en önemli sorunu maliyeti değişkenlik

gösteren yemin bölge dışından temin edilmesidir. Bununla birlikte yavru fiyatları yüksek olup, kaliteli yavru ve yumurta yetiştiriciliğinin teşvik edilmesi gerekmektedir.

Organik Tarım ve İyi Tarım Uygulamaları

TRB1 Bölgesi organik tarım açısından potansiyel göstermesine karşın, yaygın bir üretim alanı yoktur. Bölge genelinde 684 çiftçi organik bitkisel ürün üretmektedir. Tabloda da görüleceği üzere bölgede organik bitkisel üretimde üretim alanı olarak Malatya ili öne çıkmakta olup (%80) yoğun olarak organik kayısı üretimi yapılmaktadır. İşletme sayısı olarak Malatya ili bölgenin %52'sini, Tunceli ili ise %39'una sahiptir. Tunceli ilindeki işletme sayısı fazla olmasına rağmen alansal olarak %7'lik oran, işletmelerin küçük parçalı araziler üzerinde üretim yaptığını göstermektedir. Alansal olarak bölge içinde %1'lik paya sahip Elazığ'daki organik tarım işletme sayısı ihmal edilebilir seviyede kabul edilmiştir (FKA TRB1 Bölgesi Bitkisel Üretim Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı, 2012). Bölge koşulları özellikle Tunceli ve Bingöl kırsalında organik üretime uygun olup, alternatif bir gelir kaynağı olarak organik tarım ve iyi tarım uygulamaları değerlendirilmelidir.

Coğrafi İşaretler

Sulamaya kavuşturulan yeni tarım arazileri ile birlikte tarımsal üretimde ciddi artışlar meydana gelecek, sulu tarımla alternatif tarımsal üretimin geliştirilmesi sağlanacak, yerinde istihdamın önündeki engellerin aşılması ile köyler tarıma dayalı üretimin merkezleri olabilecektir. TRB1 bölgesinde değişik düzeylerde ekonomik olabilecek *niche* ürünler mevcuttur, ancak hâlihazırda bu ürünlerin sadece üç tanesi coğrafi işaret tescili almıştır. Bölgede özellikle kırsal kesimde gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi için *niche* ürünlerin üretiminin ve pazarlanmasının desteklenmesi için entegre stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir. Coğrafi işaret tescili bu bağlamda önemli bir adımdır.

TRB1 bölgesinde hâlihazırda tescil edilmiş üç adet coğrafi işaret bulunmaktadır. Bunlar, Malatya Kayısı, Elazığ Öküzgözü Üzümlü ve Arapgir Köhnü Üzümlü'dür (TPE). Halen TRB1 bölgesinden TPE'de başvuru tescil sürecinde bulunan dört adet ürün bulunmaktadır. Bunlar; Munzur Sarımsağı, Malatya Anah Kızıl Tiritli Köfte Yemeği, Bingöl Balı ve Tunceli Sarımsağı'dır.

Bunlara ek olarak düşük ve yüksek tescil potansiyeli olduğu değerlendirilen birçok yerel ürün bulunmaktadır. Bunların coğrafi işaret tescili destekli tanıtım ve pazarlama stratejileriyle ticarileşmesi bölgede alternatif gelir kaynaklarının gelişmesi adına önemlidir.

Sanayi

TRB1 Bölgesinde sanayi yerel hammadde kaynakları çerçevesinde gelişim göstermekte olup, Malatya ve Elazığ illeri sanayi alanında ön plana çıkmaktadır. Planlı sanayileşmede ve sanayinin gelişme-

sinde büyük rol oynayan organize sanayi bölgeleri bu illerimizin itici gücünü oluşturmuştur. Bingöl ve Tunceli illerinde ise görece küçük çaplı, atölye tipi sanayi faaliyetleri hâkim olup, OSB'ler henüz canlanmaktadır.

TRB1 bölgesini de içinde barındıran Doğu Anadolu Bölgesindeki sanayi işletmelerinin Türkiye tamamına oranı %2'dir. Bölgedeki Firma Sayıları ve istihdam aşağıdaki tabloda sunulmuş olup, ilgili tabloda da görüldüğü gibi Malatya ve Elazığ illeri bölgenin gelişme merkezleridir.

Tablo 2.27. TRB1 Firma Sayıları ve İstihdam (2012)

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1
Sanayi Siciline Kayıtlı İşletme Sayısı	47	263	417	11	738
Kayıtlı İşletmelerde Çalışan Personel Sayısı	1526	6635	15362	387	23910
Ar-Ge Birimi Sayısı	5	10	33	0	48
Kalite Kontrol Birimi Sayısı	0	34	89	7	130

Kaynak: BSTB 81 İl Durum Raporu, Mayıs 2012

Gıda Ürünleri İmalatı bölge illeri genelinde öne çıkmaktadır (Tablo 2.23).Bölgedeki yabancı yatırımları 2012 verileri ile incelediğimizde oldukça düşük olduğu görülmektedir. Sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması oluşturulurken de kullanılan on bin kişiye düşen yabancı sermayeli şirket sayısı Türkiye'de 0,49 iken, TRB1 bölgesinde 0,04'tür.

Tablo 2.28. TRB1 Sanayisinin Sektörel Dağılımı

Bingöl (%)		Elazığ (%)	
Gıda Ürünleri İmalatı	36	Diğer Madencilik Taşocakçılığı Sektörleri	24
Diğer Madencilik Taşocakçılığı Sektörleri	17	Gıda Ürünleri İmalatı	20
Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	15	Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	9
Ana Metal Sanayi	9	Başka Yerde Sınıflandırılmamış Mak ve Ekip.	9
Giyim Eşyası İmalatı; Kürkün İşlenmesi ve Boyanması	4	Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı	5
Malatya (%)		Tunceli (%)	
Gıda Ürünleri İmalatı	30	Gıda Ürünleri İmalatı	44
Tekstil Ürünleri İmalatı	11	Diğer Madencilik Taşocakçılığı Sektörleri	22
Diğer Madencilik Taşocakçılığı Sektörleri	9	Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	22
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Mak ve Ekip	8	İçecek İmalatı	6
Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	6	Elektrik, Gaz, Buhar ve Havalandırma Sistemi	6

Kaynak :BSTB 81 İl Durum Raporu, Mayıs 2012

Tablo 2.29. TRB1 Bölgesinde OSB'ler

	Alan (ha)	Tahsis edilen Parsel	Tahsis Edilmeyen Parsel	Yaklaşık İstihdam	Ağırlıklı Sektör Grubu
Malatya 1.OSB	300	158	4	10.000	Dokuma-Giyim, Gıda ve Plastik Sanayi
Malatya 2.OSB	350	154	0	4.250	Gıda, Dokuma – Giyim ve Elektrikli Makine Sanayi
Elazığ OSB 1.Etap	288	100	5	1.310	Orman Ürünleri, Elektrikli Makine ve Plastik Sanayi
Elazığ OSB 2.Etap	155	40	0	800	Gıda, Elektrikli Makineler ve Plastik Sanayi
Elazığ Hayvancılık OSB	18	7	0	70	Gıda Sanayi
Bingöl OSB	72	44	0	70	Gıda, Demir – Çelik, Plastik ve Mobilya Doğrama
Tunceli OSB	100	36	0	-	-

Kaynak: BSTB 81 İl Durum Raporu, Mayıs 2012

Bu sanayi bölgelerinin dışında; Malatya OSB'nin 1.180 ha, Elazığ OSB'nin de 235 ha genişleme alanı orta vadede söz konusu olup, Darende'de 48 hektar büyüklüğünde bir OSB, Akçadağ'da da Mermer İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kurulacaktır.

Tablo 2.30. SS'lerin Durumu

	SS Sayısı	İşyeri Sayısı	Dolu İşyeri Sayısı	Boş İşyeri Sayısı	Doluluk Oranı
MALATYA	5	1.437	1.110	327	77,2%
ELAZIĞ	5	1.251	1.237	14	98,9%
BİNGÖL	3	331	304	27	91,8%
TUNCELİ	1	44	44	0	100,0%
TRB1	14	3.063	2.695	368	88,0%

Kaynak: BSTB 81 İl Durum Raporu, Mayıs 2012

TRB1 bölgesinde toplamda 14 Sanayi Sitesi (SS) bulunmaktadır. Bu SS'lerde 3.063 İşyeri bulunmakta olup, SS'lerin doluluk oranı yüzde 88'dir.

TRB1 bölgesinin bütün illerinde öncü sektörlerinden birisi olan gıda sektörünün önümüzdeki süreçte de bölgedeki gelişimde önemli rol oynaması beklenmektedir. İllerin sahip olduğu tarım ürünlerine bağlı olarak şekillenen gıda sektörünün geliştirilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir.

Bölgenin marka ürünü olan ve özellikle Malatya ili ile Elazığ ilinin Baskil ilçesinde yetiştirilen kayısı, en önemli geçim kaynaklarından birisi olup işlenerek çok sayıda ülkeye ihraç edilmektedir.

Tablo 2.31 Kuru Kayısıda Rekolte, İhracat Miktarları, Fiyat Hareketleri

Yıllar	Tahmini Rekolte (kg)	İhracat Miktarı (kg)	Fiyat (USD /Ton)	İhraç Tutarı (USD)
1980	7.000.000	8.264.722	2.851	23.567.678
1990	35.000.000	32.409.237	2.219	71.929.071
2000	120.000.000	77.276.000	1.800	139.096.800
2010	54.500.000	89.511.000	4.070	347.582.887
2011	136.917.000	89.751.000	4.200	364.938.201

Kaynak: <http://malatyatb.tobb.org.tr/kayisi/kayisi-fiyat-miktar-hareketleri/>

Tablodan da görüldüğü gibi, kuru kayısının ihracat miktarı istikrarlı bir biçimde sürekli artmış olup, bunun paralelinde 350 milyon doları aşan bir getiri elde edilmiştir. Bununla birlikte, rekolte ve buna bağlı olarak fiyatta belirgin değişiklikler yaşanmaktadır. 100 milyon dolardan 15 yıl içinde 300 milyon dolar seviyesine ulaşan kayısı ihracat değerinin, güçlü bir ihracatçı birliğinin oluşturulması, ürün ve paket çeşitliliğinin sağlanması, soğuk zincir yatırımlarıyla taze kayısı ihracatına da ağırlık verilmesi ve ihracatçılar arasındaki rekabetin düzenlenmesi neticesinde orta vadede en az 1 milyar dolarlık değere ulaşabileceği öngörülmektedir (FKA Kayısı Raporu, 2010).

Gerçekleştirilen saha çalışmaları kapsamında gıda sanayinde bölge için alternatif ürünlerin katma değer yaratabileceği gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, Elazığ ilindeki bağcılık ve özellikle öküzgözü üzümüne bağlı olarak şarapçılığın geliştirilmesi mümkündür (Tablo 2.37). Bununla birlikte hâlihazırda bölgedeki şarap fabrikalarının hammaddeyi bölge dışından temin etmeleri sektörü zaman zaman çıkmaza sokmaktadır.

Tablo 2.32. Elazığ'da Üzüm Üretimi (2012)

	Alan (da)	Üretim (Ton)	Ortalama Verim (kg/da)
Üzüm (Sofralık)	59.179	51.616	872
Üzüm (Şaraplık)	43.578	38.355	880
Üzüm (Toplam)	102.757	89.971	875

Kaynak: <http://www.elazigtarim.gov.tr/?Git=VeriOku&id=173>

Tunceli ve Bingöl'de bal üretimi ve paketlenmesi de son yıllarda yaygınlaşmış olmakla birlikte henüz küçük aile işletmesi şeklinde organizasyon yapılarına sahip olup, girişim ve sermaye yetersizliğinden ötürü katma değer arz edebilecek satışlar yapılamamaktadır. Kamu eliyle kurulan paketleme tesisleri etkin bir yönetim modelinin geliştirilememesine bağlı olarak atıl konuma geçmiştir.

Tekstil ve hazır giyim sektörü birlikte değerlendirildiğinde; ilgili sektörler ülkemiz GSYİH'nın %10'undan fazlasını, ihracatın %18,5'ini sağlamaktadır (T.C. Sanayi Bakanlığı Tekstil Sektörü Raporu). Yeni Teşvik yasası kapsamında sektörde avantajlı konuma geçen Bingöl'de Tekstil İşletme Geliştirme Merkezi kurmaya yönelik girişimler başlamış olup, önümüzdeki süreçte tekstil sektörünün bölge için özellikle istihdam alanında öncü rol oynaması beklenmektedir.

Bölgede baskın olan gıda ve tarıma dayalı sanayi ve tekstil sektörlerine ilave olarak küçük ölçeklerde de olsa makine-teçhizat üretimi, metal işleme sanayi ve yapı malzemeleri imalatı sektörlerigelişme eğilimi göstermektedir. Katma değeri artırmaya yönelik bu sektörlerin çeşitlenmesi ve gelişmesi bölge ekonomisi için son derece elzem görülmektedir.

Madencilik

Bingöl'deki başlıca endüstriyel hammadde ve metalik maden yatakları demir, kurşun-çinko, fosfat ve disten olarak sayılabilir. Bingöl ilindeki maden yatakları çoğunlukla Genç ilçesinde bulunmaktadır. Demir yatak ve zuhurları Genç ilçesinde yer almakta olup, genellikle beraberinde apatit de içermektedir. Endüstriyel hammaddeler bakımından Genç-Halveliyan sahasında düşük-orta sıcaklık refrakter ve seramik hammaddesi olarak kullanılmaya elverişli ve 140.000 ton disten rezervi belirlenmiştir. İlde bilinen temel enerji kaynağı Karlıova ilçesindeki alt ısı değerleri 1458 ve 1663 kcal/kg olan ve toplam 83.662.000 ton görünür rezerv sahip linyit sahasıdır (MTA, 2013a).

Elazığ ili ve çevresi, özellikle metalik maden yatakları açısından Türkiye'nin en önemli bölgelelerinden bir tanesidir. Bölgedeki başlıca endüstriyel hammadde ve metalik maden yatakları başta krom ve mermer olmak üzere, bakır, kurşun, çinko, demir, manganez, şelit, florit ve kireçtaşıdır. 26 milyon ton olan (%20 Cr₂O₃ ve üzeri) Türkiye krom potansiyelinin %45'lik bölümü Guleman bölgesinde bulunmaktadır. Türkiye'de bulunan iki ferrokrom tesisinden biri Guleman'da yer almaktadır. Bölgedeki en önemli kurşun-çinko yataklarından biri Keban-Simli Kurşun-Çinko yatağıdır. Bu yatakta, 86.800 ton görünür, 48.000 ton muhtemel ve 1.000.000 ton mümkün rezerv belirlenmiştir. Metal içeriği olarak ise 77.119 ton Pb ve 90.277 ton Zn tespit edilmiştir. İldeki önemli demir zuhurları Keban ve Baskil ilçelerinde bulunmaktadır. Baskil-Karakaş demir zuhurunda 126.270 ton görünür rezerv, Keban Aşvan demir zuhurunda ise 23.798 ton görünür demir rezervi tespit edilmiştir.

Bölge endüstriyel hammadde açısından da başta mermer olmak üzere önemli oluşumlara sahiptir. Elazığ, endüstriyel hammadde açısından da başta Alacakaya ilçesindeki Elazığ vişnesi olarak adlandırılan mermer olmak üzere önemli oluşumlara sahiptir. Yöredeki mermer yatakları kişiler ve özel kuruluşlarca işletilmektedir. Mermer dışında ildeki diğer endüstriyel hammaddeler florit ve kireçtaşıdır. Keban-Karamadara sahasında 604 ton görünür rezerv sahip florit ile Sivrice-Örençay'daki 36.250.000 ton muhtemel rezerv sahip kireçtaşlarıdır. (MTA, 2013a).

Türkiye'nin tek, dünyanın da sayılı profillit yataklarından biri Malatya Pütürge'de bulunmaktadır. Metalik maden açısından, bu yöre demir ve bakır yönüyle zengindir. Ayrıca ilde dolomit, florit, vermikülit, tras, mermer ve çimento hammaddeleri bulunmaktadır. Türkiye'nin en önemli demir yataklarından biri olan Hekimhan-Hasançelebi demir yatakları, Malatya'dadır. Bu yataklarda 865 milyon ton görünür ve muhtemel rezerv, Hekimhan-Deveci'de, 40 milyon ton, Hekimhan-Karakuz'da 14,5 milyon ton rezerv bulunmaktadır. Türkiye'deki Demir yataklarının toplam potansiyelinin yarısından fazlasını oluşturan Hasançelebi Demir Yatağı yüksek titan içeriği nedeniyle işletilememiştir (MTA, 2013a). Yakın gelecekte bu rezervler üretime açılacaktır.

Tunceli ili gerek metalik gerek endüstriyel hammaddeler bakımından çok zengin potansiyele sahip değildir. Bakır-kurşun-çinko ile ilgili yapılan çalışmalarda Ovacık-Kakbil zuhurunda küçük boyutlu bir cevherleşme bulunmaktadır. Kromla ilgili yapılan çalışmalarda Pülümür-Bağderesi sahasında 16.000 ton muhtemel rezerv tespit edilmiştir. Yatak geçmiş yıllarda işletilmiştir.

Madencilik alanında yaşanan sorunlar genel itibariyle; kısıtlı işletme sermayesi nedeniyle düşük verimlilik, nitelikli eleman bulamama, ara iş gücü sıkıntısı, ileri teknolojiye sahip makineleri kullanacak vasıflı iş gücü eksikliği, enerji ve limanların uzaklığı sebebiyle ulaşım maliyetlerinin yüksek olmasıdır (FKA Saha Çalışmaları, 2012).

Enerji Sektörü ve Yenilenebilir Enerji

Türkiye'de enerji gereksinimi gün geçtikçe artmakta ve petrol ve doğalgaz başta olmak üzere enerji ihtiyacını dışarıdan karşılamaktadır. Mevcut durumda Türkiye Avrupa'nın altıncı büyük elektrik piyasası konumundadır. 2010'da ithal enerji bağımlılığı % 71,5 olan Türkiye'nin yıllık enerji talep artışı (1990'dan itibaren) % 4,6 olarak gerçekleşmiştir. 2010 yılı Türkiye toplam birincil enerji tüketiminin % 89,3'lük kısmını fosil yakıtlar oluşturmaktadır. Yenilenebilir enerjinin payı ise % 2,4'lük kısmını oluşturmaktadır. Dolayısıyla, yenilenebilir enerji kaynakları kullanımının artması ülkemizin kalkınması açısından önem arz etmektedir.

Bölgede hidroelektrik santralleri dışında yenilenebilir kaynaklardan yararlanılmamaktadır. Ancak bölge yenilenebilir enerji kaynakları bakımından incelendiğinde özellikle güneş enerjisi potansiyelinin yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 2.33. Elektrik Üretimi Lisanslarının Kaynak Türlerine Göre Dağılımı (2011)

	Rüzgar Kurulu Güç (MW)	Hidrolik Kurulu Güç (MW)	Jeotermal Kurulu Güç (MW)	Diğer Yenilenebilir Kurulu Güç (MW)	Termik Kurulu Güç (MW)	Toplam Kurulu Güç (MW)	Türkiye Kurulu Güç Payı
MALATYA	0,00	43,00	0,00	0,00	0,00	43,00	0,08%
ELAZIĞ	0,00	1.437,00	0,00	0,00	0,00	1.437,00	2,73%
BİNGÖL	0,00	170,00	0,00	0,00	0,00	170,00	0,32%
TUNCELİ	0,00	107,00	0,00	0,00	0,00	107,00	0,20%
TRB1	0,00	1.757,00	0,00	0,00	0,00	1.757,00	3,33%
TÜRKİYE	7.479,25	19.483,33	401,05	158,79	35.641,65	63.164,07	100%

Kaynak: EPDK-Elektrik Piyasası Sektör Raporu ve ETKB verilerinden derlenmiştir.

Güneş enerjisi güç santrali için uygunluk şartları incelendiğinde yılda en az 2000 saat güneşlenme süresi, metrekare başına yıllık 1500 kWh’lık bir güneş enerjisi değeri olması ve 4 saatlik güneşlenme süresine sahip gün sayısının 150 den az olmaması gerekmektedir. Bu değerlere göre, TRB1 bölgesi güneş enerjisi bakımından yüksek potansiyele sahip bölgelerden biridir.

Bölgenin rüzgâr enerjisi potansiyeli incelendiğinde, Balıkesir, Çanakkale gibi yüksek potansiyele sahip illerle kıyaslanırsa kurulabilecek rüzgâr enerji santrali güç kapasitelerinin oldukça düşük değerlerde olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, Malatya Arapgir ilçesinde uygulanmak üzere 2011 yılında 10 MW’lık rüzgâr enerjisi üretim lisansı alınması bölgenin HES harici yenilenebilir enerji kaynaklarının keşfedilmesi açısından umut vericidir. Kurulacak tesisin ortalama yıllık 27.000.000 kWh üretim yapması öngörülmektedir. Ancak son 2 yılda bölgede lisans alan diğer firmaların yatırımlarının büyük oranda HES alanında olması, güneş enerjisi yatırımlarının henüz bölgede ilerleme kaydetmediğini göstermektedir.

Tablo 2.34. TRB1 Bölgesi ve bazı illerde Kurulabilecek Rüzgâr Enerji Santrali Güç Kapasiteleri

	Güç Kapasitesi (MW)
MALATYA	1395,04
ELAZIĞ	1028,4
BİNGÖL	61,44
TUNCELİ	13,12
ÇANAKKALE	13012,56
BALIKESİR	13827,36

Kaynak: (Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü, 2012)

TRB1 Bölgesi HES projeleri incelendiğinde ise 2013 yılı itibarıyla bölgede 94 adet proje hazırlanmış, bunların 35'i inşaa ve işletme aşamasındadır (Tablo 3.5.16). İnşaa aşamasında olan santrallerin tamamının özel işletme statüsünde olduğu ve halihazırda işletilen santrallerin sadece 2 adedinin devlet tarafından işletildiği görölmektedir. Bunun yanı sıra hazırlanan projelerin büyük çoğunluğu (94 projenin 61 adedi) özel işletme statüsünde nehir tipi projeler olmasına rağmen, yıllık üretimi projeler toplamının %16'sını kadardır. Üretim lisansı verilen HES'lerin yatırım maliyetini 3-7 yılda amorti ettiği göz önüne alındığında, sermaye yatırımlarının kısa sürede kâr elde etme amacıyla gerekli yükümlölükleri yerine getirmediği durumları ortaya çıkarmaktadır. Bu durum santrallerden nehirlerle can suyunun bırakılıp bırakılmadığına ilişkin kontrol sisteminin ve işletmelerin denetimlerinin düzenli yapılması gereğini ortaya koymaktadır.

Saha araştırmalarında ayrıca doğal ve tarihi güzellikler, insan yaşamı ve kültürel yapı için olumsuz etkiler barındıran projelerin kamu tepkisiyle karşılaştığı tespit edilmiştir. Buna dayanarak hidrolik enerji potansiyelinin tespitinde ekolojik ve kültürel değlerlerin dikkate alınması gerektiği ortaya çıkmıştır.

Hidrolik potansiyelin elektrik üretimi için kullanılacağı bölgelerde, kurulu güce göre inşaa edilecek HES'lerin havza bazında, iletim ve/veya dağıtım sistemi bağlantı hatları ve üretim tüketim dengesiyle birlikte çevresel etkilerin de göz önüne alındığı bütüncül bir anlayışla değerlendirilmesi gerekmektedir.

Tablo 2.35. TRB1 Bölgesi HES Projeleri (2013)

	Baraj Adı	Proje Yeri (il-ilçe)	Su Kaynağı	Proje Seviyesi (İşletmede, İnşa Halinde, Fizibilite, Master Plan, vd.)	İşletme Durumu (Devlet, Özel)	Kurulu Güç (MW)	Yıllık Üretim (GWh)
1	Kaynarca Regülatörü ve HES	Bingöl	Kaynarca D.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	12,7	29,7
2	Aşağı Kaleköy Barajı ve HES	Bingöl - Beyhan-Gökdere-Genç	Murat	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	450,0	1038,0
3	Gözeler Reg. ve HES	Bingöl - Beyhan-Gökdere-Genç	Murat	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	60,0	265,0
4	Vahkin Regülatörü ve HES	Bingöl - Genç	Vahkin D.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	1,8	5,2
5	Birsu I-II-III HES	Bingöl - Genç	Sarım Ç.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	94,9	230,7
6	Bingöl-2 Regülatörü ve HES	Bingöl - Ilıcalar	Göynük	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	17,4	46,6
7	Saf Regülatörü ve HES 2	Bingöl - Karlova	Göynük	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	29,7	68,1
8	Saf Regülatörü ve HES 3	Bingöl - Karlova	Göynük	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	23,6	55,7
9	Uludere Regülatörü ve HES	Bingöl - Karlova	Uludere Ç.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	6,8	28,1
10	Kazan Barajı ve HES	Bingöl - Karlova	Peri Çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	20,0	75,2
11	Ankara Barajı ve HES	Bingöl - Karlova	Büyüksu Ç.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	12,0	24,3
12	Karataş Regülatörü 1 ve HES	Bingöl - Karlova-Yedisu	Peri Çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	34,1	127,0
13	Karataş Regülatörü 2 ve HES	Bingöl - Karlova-Yedisu	Peri Çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	8,8	24,7
14	Ilıca Regülatörü ve HES	Bingöl - Kiğı	Küçük Ç.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	15,5	43,2
15	Gökçe Regülatörü ve HES	Bingöl - Merkez	Gökçe D.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	26,7	45,6
16	Çapakçur Regülatörü ve HES	Bingöl - Merkez	Göynük	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	1,7	8,2
17	Bayram Regülatörü ve HES	Bingöl - Merkez	Gayt Ç.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	1,2	9,0
18	Doğu Regülatörü ve HES	Bingöl - Solhan	Gılloran D.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	6,0	13,5
19	Solhan Regülatörü ve HES	Bingöl - Solhan	Gılloran D.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	2,0	6,8
20	Duru Barajı ve Regülatörü ve HES	Bingöl - Yedisu	Peri Suyu	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	66,7	178,2
21	Abdalan Reg. I - II ve HES	Bingöl - Yedisu	Şampaşa D.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	7,1	14,9
22	Küçüksu Regülatörü ve HES	Elazığ - Alacakaya	Han Çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	2,0	6,6
23	Hisar Regülatörü ve HES	Elazığ - Arıcak	Kummek deresi	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	5,3	12,0
24	Beyhanı II Barajı ve HES	Elazığ - Palu	Murat nehri	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	225,0	550,7
25	Demir Regülatörü ve HES	Erzincan - Kemaliye	Miran çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	4,0	8,1
26	Burak Ömer Regülatörü ve HES	Erzincan - Kemaliye	Kocaçimen deresi	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	6,0	29,9
27	Ziyaret Regülatörü ve HES	Erzincan - Kemaliye	Barasor çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	3,8	8,4
28	Kayısı Regülatörü ve HES	Malatya - Akçadağ	Sultansuyu brj.k.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	6,2	15,4
29	Sadıklı Regülatörü ve HES	Malatya - Akçadağ	Tohma suyu	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	7,0	35,2
30	Yoncalı Regülatörü ve HES	Malatya - Arapgir	Kozluk çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	5,2	14,2
31	Kozluk Regülatörü ve HES	Malatya - Arapgir	Kozluk çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	7,1	28,1
32	Kınık Regülatörü ve HES	Malatya - Arguvan	Cevizli çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	0,9	1,9

	Baraj Adı	Proje Yeri (İl-İlçe)	Su Kaynağı	Proje Seviyesi (İşletmede, İnşa Halinde, Fizibilite, Master Plan, vd.)	İşletme Durumu (Devlet, Özel)	Kurulu Güç (MW)	Yıllık Üretim (GWh)
33	İlmer Regülatörü ve HES	Malatya - Darende	Tohma suyu	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	5,4	35,1
34	Çukurkaya Regülatörü ve HES	Malatya - Darende	Tohma suyu	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	3,3	15,8
35	Çatalbahçe Barajı ve HES	Malatya - Darende	Tohma suyu	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	28,3	104,3
36	Kuşkonmaz Regülatörü ve HES	Malatya - Darende	Tohma suyu	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	5,3	27,0
37	Kaynarca Barajı ve HES	Malatya - Darende	Ayvalı Tohma s.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	55,0	150,0
38	Gemköprü Regülatörü 1-2 ve HES	Malatya - Doğanşehir	Karanlık dere	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	2,0	12,0
39	Kayalı Regülatörü ve HES	Malatya - Doğanşehir	Sürgü çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	3,8	17,3
40	Karanlıkdere Regülatörü ve HES	Malatya - Doğanşehir	Karanlık dere	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	3,5	19,4
41	Kayabaşı Regülatörü ve HES	Malatya - Doğanşehir	Karanlık dere	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	1,8	11,7
42	Mengel Regülatörü ve HES	Malatya - Pütürge	Fındık çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	5,7	20,4
43	Kartaltaşı Regülatörü 1 ve HES	Malatya - Pütürge	Kaman çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	2,9	8,2
44	Kartaltaşı Regülatörü 2 ve HES	Malatya - Pütürge	Kaman çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	11,1	27,2
45	Kırım Regülatörü ve HES	Malatya - Pütürge	Gelipolan - Gelisayyan D.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	10,5	30,6
46	Tagar Regülatörü ve HES	Tunceli - Çemişgezek	Tagar çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	12,2	31,4
47	İnköy Regülatörü ve HES	Tunceli - Hozat	Hozat çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	13,2	29,7
48	Pülümür Barajı ve HES	Tunceli - Merkez	Pülümür çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	37,4	112,4
49	Akyayık Barajı ve HES	Tunceli - Ovacık	Mercan çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	5,0	30,2
50	Bozkaya Barajı ve HES	Tunceli - Ovacık	Munzur suyu	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	30,2	103,2
51	Kaletepe Barajı ve HES	Tunceli - Ovacık	Munzur suyu	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	60,0	205,0
52	Konaktepe Barajı ve HES I - II	Tunceli - Ovacık	Munzur suyu	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	207,0	582,9
53	Çobanyurdu Regülatörü 1 HES	Tunceli - Pertek	Singeç çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	3,0	11,4
54	Çobanyurdu Regülatörü 2 HES	Tunceli - Pertek	Singeç çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	8,1	30,5
55	Pülümür Dokuzkaya Regülatörü ve HES	Tunceli - Pülümür	Pülümür çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	29,0	109,9
56	Pülümür I - II Reg. ve HES	Tunceli - Pülümür	Pülümür çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	21,3	60,3
57	Haskar I - II Regülatörü ve HES	Tunceli - Pülümür	Pülümür çayı	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	13,8	35,8
58	Hakis Reg. ve HES	Tunceli - Pülümür	Hakis Ç.	Fizibilite raporu hazırlanmış	Özel	5,5	23,5
59	Yuk.Kaleköy Brj.ve HES	Bingöl - Beyhan-Gökdere-Genç	Murat	İnşa halinde	Özel	600,0	1415,0
60	Bingöl-1 Regülatörü ve HES	Bingöl - Karlova	Göynük	İnşa halinde	Özel	8,1	17,1
61	Kiği Barajı ve HES	Bingöl - Kiği	Peri çayı	İnşa halinde	Özel	140,0	450,0
62	Bıaloğlu Regülatörü ve HES	Bingöl - Merkez	Gayt	İnşa halinde	Özel	11,1	39,1
63	Pembelik Barajı ve HES	Elazığ - Karakoçan	Peri suyu	İnşa halinde	Özel	130,3	405,0
64	Tatar Barajı ve HES	Elazığ - Karakoçan	Peri suyu	İnşa halinde	Özel	131,2	429,5
65	Beyhan I Barajı ve HES	Elazığ - Palu	Murat nehri	İnşa halinde	Özel	582,0	1294,4

Baraj Adı	Proje Yeri (İl-İlçe)	Su Kaynağı	Proje Seviyesi (İşletmede, İnşa Halinde, Fizibilite, Master Plan, vd.)	İşletme Durumu (Devlet, Özel)	Kurulu Güç (MW)	Yıllık Üretim (GWh)
66 Çardaklı Regülatörü ve HES	Elazığ - Sivrice	Uluçay	İnşa halinde	Özel	15,5	30,3
67 Gökçeköy Regülatörü ve HES	Erzincan - Kemaliye	Barasor çayı	İnşa halinde	Özel	6,2	31,1
68 Suçatı Regülatörü ve HES	Malatya - Akçadağ	Suçatı sul.kanalı	İnşa halinde	Özel	3,0	18,0
69 Merkez Regülatörü ve HES	Malatya - Darende	Tohma çayı	İnşa halinde	Özel	6,2	36,1
70 Sofular Regülatörü ve HES	Malatya - Kuluncak	Tohma çayı	İnşa halinde	Özel	4,0	15,9
71 Aksu Regülatörü ve HES	Malatya - Pütürge	Hıhışı deresi	İnşa halinde	Özel	5,8	21,3
72 Tepehan Regülatörü ve HES	Malatya - Pütürge	Şiro çayı	İnşa halinde	Özel	16,6	54,7
73 Saf I Reg. ve HES	Bingöl - Karlova	Göynük	İşletmede	Özel	19,3	42,2
74 Özüce Barajı ve HES	Bingöl - Kiğı	Peri Suyu	İşletmede	Devlet	170,0	413,0
75 Yedisu HES	Bingöl - Kiğı	Peri Suyu	İşletmede	Özel	22,7	72,0
76 Seyrantepe Barajı ve HES	Elazığ - Karakoçan	Peri suyu	İşletmede	Özel	58,8	161,4
77 Keban Barajı ve HES	Elazığ - Keban	Murat Nehri	İşletmede	Devlet	1330,0	6000,0
78 Keban deresi HES	Elazığ - Keban	Keban deresi	İşletmede	Özel	5,0	31,7
79 Hazar-1 HES	Elazığ - Merkez	Hazar gölü	İşletmede	Özel	19,8	50,0
80 Hazar-2 HES	Elazığ - Merkez	Hazar 1 HES	İşletmede	Özel	10,0	10,0
81 Tohma HES	Malatya - Akçadağ	Medik Brj. (Tohma Ç.) Gökpınar kaynağı	İşletmede	Özel	12,5	59,0
82 Hacılar HES	Malatya - Darende		İşletmede	Özel	13,3	88,0
83 Gündül-1 Regülatörü ve HES	Malatya - Darende	Tohma çayı	İşletmede	Özel	2,4	13,7
84 Gündül-2 Regülatörü ve HES	Malatya - Darende	Tohma çayı	İşletmede	Özel	4,8	28,2
85 Sancar Regülatörü ve HES	Malatya - Doğanşehir	Sancar deresi	İşletmede	Özel	0,7	4,1
86 Erkenek HES	Malatya - Erkenek	Gemköprü D.	İşletmede	Özel	0,3	1,6
87 Kernek HES	Malatya - Yeşilyurt	Çat barajı	İşletmede	Özel	0,8	2,2
88 Derme HES	Malatya - Yeşilyurt	Çat barajı	İşletmede	Özel	4,5	2,0
89 Keklice HES	Malatya - Yeşilyurt	Çat barajı	İşletmede	Özel	9,3	25,0
90 Çemişgezek HES	Tunceli - Çemişgezek	Tagar çayı	İşletmede	Özel	0,1	0,8
91 Uzuncayır Barajı ve HES	Tunceli - Merkez	Munzur	İşletmede	Özel	84,0	322,0
92 Dinar Regülatörü ve HES	Tunceli - Merkez	Munzur	İşletmede	Özel	4,4	15,4
93 Mercan Regülatörü ve HES	Tunceli - Ovacık	Munzur	İşletmede	Özel	19,2	78,0
94 Palu Barajı ve HES	Elazığ - Palu	Murat Nehri	Ön inceleme tamamlanmış	Özel	53,0	133,0

Kaynak: DSİ IX. Bölge Müdürlüğü, 2013

Turizm

Türkiye Turizm Stratejisi 2023’de TRB1 bölgesine fazla atıfta bulunulmamakla birlikte son yıllarda TRB1 bölgesinin kalkınma sürecinde turizm sektörü önem kazanmıştır. Bu çerçevede FKA tarafından hazırlanan TRB1 Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Stratejisi ve Eylem Planına göre tarih, kültür, doğa, sağlık, termal, inanç ve kış turizmi türlerinin geliştirilebilir olduğu gözlemlenmiştir.

Gerçekleştirilen saha çalışmaları neticesinde TRB1 bölgesi için 61 önemli turizm değeri belirlenmiş olup, önemli turizm değerleri değerlendirildiğinde doğal ve kültürel varlıklar bakımından bazı alanlarda yoğunlaşmaların olduğu görülmektedir. 6 adet Önemli Turizm Alanı tanımlanmıştır (Harita 2.3) (FKA, 2012). Bunlar, Tohma Çayı, Karakaya Baraj Gölü, Keban Baraj Gölü, Munzur-Pülümür Vadileri, Peri Suyu Vadisi ve Murat Nehri’dir.

Dicle ve Fırat Nehirleri, binlerce yıl önceki zengin bitki örtüsü, sulak alanları ve farklı yüksekliklerde yer alan verimli topraklarıyla, özellikle yerleşik hayata geçilmesini izleyen dönemlerde öncelikle tercih edilecek bir alan sunmakta idi. Malatya ili Orduzu bölgesinde bulunan Arslantepe Höyüğü, Bölgenin M.Ö 5000 yılına kadar uzanan bir yerleşim alanı olduğunu göstermiştir. (Fırat Kalkınma Ajansı, 2012). Arslantepe kazılarındaki buluntular Malatya Müzesi’nde sergilenmektedir. Ayrıca Geç Uruk Dönemine ait Saray Kompleksi Açık Hava Müzesi haline getirilmiştir. (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Malatya Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2012)

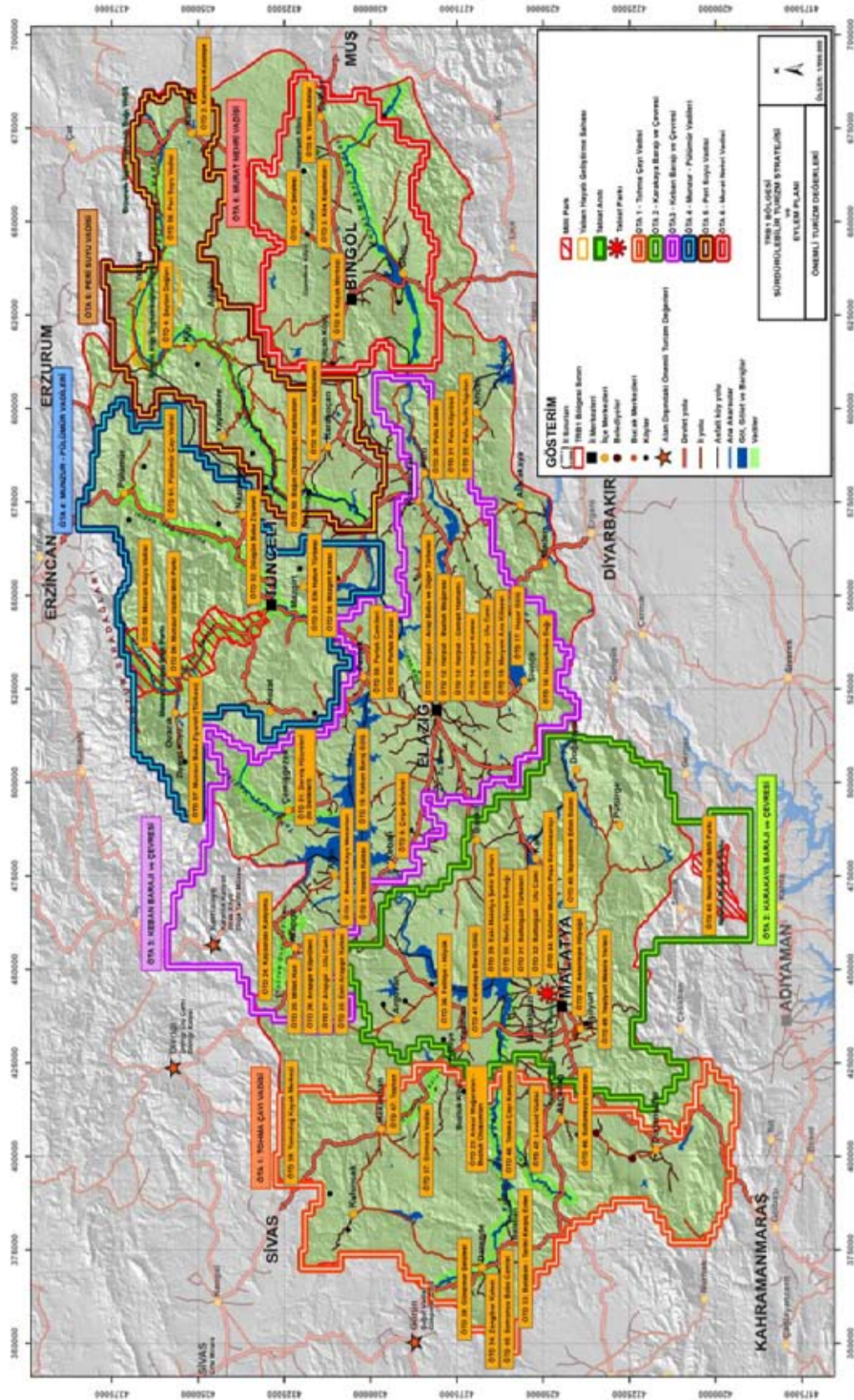
M.Ö. 9.yy’dan beri kalesiyle müstahkem mevki olarak bilinen Harput, en az 4000 yıllık bir maziye sahip bulunmaktadır. Harput, bugünkü Elazığ il merkezinin 5 km kuzeyinde, 1280 m rakımda bulunan Elazığ Belediyesi sınırları içinde bir mahalledir. Son yıllardaki gelişmelerle Elazığ’ın, dolayısıyla Harput’un erişilebilirlik açısından problemi olmayan bir şehirdir. Ancak Elazığ ilinde ve Harput’ta konaklama imkânları incelendiğinde, şu anda yeterli olmayan bir durum söz konusudur (FKA Harput Raporu, 2013)

Tablo 2.36. TRB1 Bölgesi Önemli Turizm Değerleri

	Önemli Turizm Değerleri	Sağlık & Termal Turizmi	Doğa Turizmi	Kış Turizmi	İnanç Turizmi	Tarih&Kültür Turizmi
Bingöl	Çır Şelalesi		+			
	Karlıova – Kalatepe (Güneşin Doğuşu)		+			
	Kös Kaplıcaları	+	+			
	Şeytan Dağları		+			
	Yolçatı Mevkii – Kayak Merkezi		+	+		
	Yüzen Adalar		+			
Elazığ	Ağın Bademli Kaya Mezarları		+			+
	Ağın (Hastek) Kalesi		+			+
	Çırçır Şelalesi		+			
	Golan Kaplıcaları	+	+			
	Harput – Arap Baba ve Diğer Türbeler				+	
	Harput – Buzluk Mağarası		+			
	Harput – Cemşit Hamamı					+
	Harput Kalesi					+
	Harput – Ulu Cami				+	+
	Hazar Baba Dağı		+	+		
	Hazar Gölü		+			+
	Keban Baraj Gölü		+			
	Meryem Ana Kilisesi				+	+
	Palu Kalesi		+			+
	Palu Köprüsü					+
	Palu Tarihi Yapılar				+	+
Malatya	Ansur Mağaraları		+			+
	Arapgir – Kayaarası Kanyonu		+			
	Arapgir – Millet Han					+
	Arapgir Köprüleri		+			+
	Arapgir – Ulu Cami				+	+
	Aslantepe Höyüğü					+
	Battalgazi – Eski Malatya Şehir Surları					+
	Battalgazi – Metin Sözen Sokağı					+
	Battalgazi Türbeleri				+	+
	Battalgazi – Ulu cami				+	+
	Darende – Balaban Tarihi Kerpiç Evler					+
	Darende – Zengibar Kalesi					+
	Eski Arapgir Kalesi					+
	Fethiye Höyük					+
	Gırmana Vadisi		+			
	Günpınar Şelalesi		+			
	Hekimhan - Yamadağ		+	+		
	İspendere Kaplıcaları	+				
	Karakaya Baraj Gölü		+			
	Levent Vadisi		+			
	Nemrut Dağı Milli Parkı		+			+
	Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı					+
	Somuncu Baba Camisi				+	+
	Sultansuyu Harası		+			
	Taşhan					+
	Tohma Çayı Kanyonu		+			
	Yeşilyurt Mesire Yeri		+			
Tunceli	Bağın (Dedeoğaç) Kaplıcaları	+	+			
	Çemişgezek Derviş Hücreleri (İn Delikleri)		+			+
	Düzgün Baba Ziyareti				+	
	Mazgirt Elti Hatun Türbesi				+	+
	Mazgirt Kalesi					+
	Mercan Vadisi		+			
	Munzur Vadisi		+	+		
	Munzur Baba Ziyareti				+	+
	Peri Suyu Vadisi		+			
	Pertek Camileri				+	+
	Pertek Kalesi					+
	Pülümür Çayı Vadisi		+			

Kaynak: (FKA, 2012)

Harita 2.5. TRB1 Bölgesi Önemli Turizm Alanları ve Değerleri

Kaynak: TRB1 Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Stratejisi ve Eylem Planı

Turizm, küresel ekonominin en dinamik sektörlerinden birisidir. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün dünya turizminin gelişimi konusundaki uzun vadeli değerlendirmesinde; 2020 yılına kadar uluslararası seyahatin yaklaşık %4,1'lik bir hızla büyüyeceğini ve tüm dünyada uluslararası turist varışlarının 1,6 milyara ulaşacağı ifade edilmektedir(FKA, 2012). Türkiye'nin ve bölgenin bu sektörden pay alabilmesi önemlidir.

Tablo 2.37. Turist Varışları ve TRB1 Bölgesinin Genel Durumu, 2012

	Ziyaretçi Sayısı
Malatya	134.849
Elazığ	95.961
Bingöl	30.326
Tunceli	18.634
TRB1	279.770
TR	31.782.832

Kaynak: İl Kültür Turizm Müdürlükleri (2013)

TRB1 bölgesi ise Turist varışlarında, ülke geneline göre oldukça düşük durumdadır. TRB1 bölgesine toplam varış sayısı Türkiye genelinin yüzde 1'inden daha az olup bölgede en fazla turisti Malatya ve Elazığ çekmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011 yılı verilerine göre TRB1 bölgesi, turizm işletme belgeli ve belediye belgeli toplam 59 tesis, 2.124 oda ve 4.163 yataklık kapasiteye sahip olup, turizm altyapısı bölgenin cazibe merkezleri olan Malatya ve Elazığ'da yoğunlaşmıştır. Bununla birlikte, Malatya'da 1, Elazığ'da 2, Tunceli'de 1 adet 4 yıldızlı otel, Malatya'da 2 tane 5 yıldızlı otel bulunmaktadır (İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri, 2013).

Tablo 2.38. Belgelerine göre Tesis, Oda, Yatak Sayıları (2011)

	Turizm Yatırım Belgeli			Turizm İşletme Belgeli			Belediye Belgeli		
	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
MALATYA	5	524	966	12	739	1.426	15	362	715
ELAZIĞ	4	390	1.043	6	321	631	15	417	820
BİNGÖL	2	107	224	1	32	56	3	77	163
TUNCELİ	2	131	262	3	103	206	4	73	145
TRB1	13	1.152	2.495	22	1.195	2.319	37	929	1.843
TR	922	122.364	267.900	2.783	319.319	668.829	8.893	223.025	504.877

Kaynak: <http://www.ktyatirimisletmeler.gov.tr/TR,9859/tesis-istatistikleri.html>

Bölgedeki Turizm İşletme Belgeli tesislerde, tesise geliş sayısı, geceleme ve ortalama kalış sürelerine bakıldığında bölgenin ülke genelinde çok az bir paya sahip olduğu anlaşılmakta olup, bölge içerisinde Malatya ve Elazığ, Bingöl ve Tunceli'ye oranla nispeten iyi durumdadır. Belediye belgeli tesislerdeki göstergeler de benzer bir sonuca işaret etmektedir.

Tablo 2.39. Turizm İşletme Belgeli Tesislere Geliş Sayısı, Geceleme ve Ortalama Kalış Süresi (2011)

	Tesise Geliş Sayısı			Geceleme			Ortalama Kalış Sayısı		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
Malatya	3.228	113.085	116.313	6.340	165.837	172.177	1,96	1,47	1,48
Elazığ	2.092	59.342	61.434	4.906	90.485	95.391	2,35	1,52	1,55
Bingöl	84	5.265	5.349	107	6.557	6.664	1,27	1,25	1,25
Tunceli	325	11.823	12.148	668	17.323	17.991	2,06	1,47	1,48
TRB1	5.729	189.515	195.244	12.021	280.202	292.223	2,10	1,48	1,50
TR	19.264.058	14.350.129	33.614.187	78.888.865	27.616.616	106.505.481	4,10	1,92	3,17

Kaynak: <http://www.ktyatirimisletmeler.gov.tr/TR,9858/belediye-belgeli-tesisler.html>

Tablo 2.40. Turizm İşletme Belgeli Tesislere Geliş Sayısı, Geceleme ve Ortalama Kalış Süresi (2011)

	Tesise Geliş Sayısı			Geceleme			Ortalama Kalış Sayısı		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
Malatya	3.378	83.077	86.455	7.750	112.810	120.560	2,29	1,36	1,39
Elazığ	361	87.810	88.171	515	108.845	109.360	1,43	1,24	1,24
Bingöl	62	22.357	22.419	99	23.297	23.396	1,60	1,04	1,04
Tunceli	57	6.770	6.827	107	13.182	13.289	1,88	1,95	1,95
TRB1	3.858	200.014	203.872	8.471	258.134	266.605	2,20	1,29	1,31
TR	6.846.474	15.565.115	22.411.589	22.662.247	27.066.987	49.729.234	3,31	1,74	2,22

Kaynak: <http://www.ktyatirimisletmeler.gov.tr/TR,9858/belediye-belgeli-tesisler.html>

Turizm altyapısı açısından TRB1 bölgesinin rekabet durumuna baktığımızda; 26 Düzey 2 bölgesi arasında tesis sayısında 25., oda ve yatak sayılarında ise 26. sırada bulunmakta olup, toplam tesis, oda ve yatak sayılarının Türkiye genelinde çok az bir pay oluşturduğu aşağıdaki tabloda da görülmektedir.

Tablo 2.41. Tesis, Oda ve Yatak Sayılarının Türkiye İçindeki Payı (2010)

	TRB1 / TR (%)	Sıra
Tesis Sayısı Oranı	0,53	25
Oda Sayısı Oranı	0,47	26
Yatak Sayısı Oranı	0,44	26

Kaynak: <http://www.kureselrekabet.com/harita/duzey2/harita.aspx>

Son dönemde TRB1 bölgesinin turizm altyapısını güçlendirerek ve turizm değerlerini koruyarak geliştirmeye yönelik olumlu gelişmeler yaşanmaktadır. 05.06.2011 tarih ve 27955 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 26.04.2011 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile Fırat Havzası Kültür Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi ilan edilmiştir. Bölgemizden Ağın, Arapgir, Çemişgezek, Keban, Kovancılar, Palu, Pertek, Sivrice ilçelerinin ve bölge dışından Kemaliye ilçesinin yer aldığı Havza, Bakanlık tarafından ilan edilen en geniş kültür turizm koruma gelişim bölgesidir. Bununla birlikte, 20.01.2013’te yayımlanan Resmi Gazete ile Malatya Hekimhan Yamadağı ile Karakaya Baraj Gölü Kültür Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi ilan edilmiştir. Bu ilanların önümüzdeki süreçte bölge turizmine önemli katkılar yapacağı aşikârdır.

İnşaat

İnşaat sektörü özellikle düşük nitelikli veya niteliksiz işgücüne istihdam olanağı sağlaması nedeniyle TRB1 bölgesi gibi gelişmekte olan bölgeler için ayrı bir önem arz etmektedir. Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, bölgede inşaat sektöründe çalışanların sayısı ülkede çalışanların %2’si kadardır. Ancak, sektörün cirosuna bakıldığında Türkiye’nin %1,3’ü kadar pay aldığı görünen bölgenin ülke ortalamasının altında olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 2.48).

Tablo 2.42. 2009 Yılı İnşaat Sektöründe Yıllık Cirosu ve Çalışan Sayısı

BÖLGE	ÇALIŞAN SAYISI	CİRO (Bin TL)
TR	682.327	98.827.413
TRB1	13.521	1.249.840

Kaynak: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/tabloOlustur.do>

İnşaat sektörü bina inşaatı ve baraj, ulaşım yolları, altyapı-haberleşme ağlarını kapsayan bina dışı inşaat faaliyetlerinden oluşmaktadır. Bina dışı inşaatlar daha çok kamu tarafından gerçekleştirilmektedir. Çoğunlukla özel sektör tarafından yapılan bina inşaatlarına bakıldığında ise bölgede Türkiye ile paralel olarak en çok ikamet amaçlı binaların yapıldığını, bunu ticaret binalarının izlediği görülmektedir. Bölgenin inşaat hareketliliği en fazla olan ili Elazığ, en az olan ili ise Bingöl’dür. Tunceli ilindeki imar problemlerinin çözümü ve eş zamanlı olarak gerçekleşen üniversite kampüsü gibi büyük kamu yatırımları ile sektörde son bir yıl içinde büyük bir hareketlenme yaşanmıştır.

Ticaret

İthalat ve ihracat rakamları değerlendirildiğinde TRB1 bölgesi dış ticaret hacmi açısından ülke geneline kıyasla düşük hacimli kapasiteye sahip olduğu söylenebilir. Bölge, Türkiye’deki 26 Düzey-2 bölge arasında kişi başına ihracat sıralamasında Samsun, Tokat, Çorum, Amasya illerini kapsayan Orta Karadeniz Bölgesi’nden sonra 21. sırada yer almaktadır. Yine aynı veriden hareketle Türkiye’nin kişi başına ihracatının 1.805 USD, TRB1 Bölgesi’nin ise 197 USD olduğu dikkate alındığında bölge dış ticaretinin ülke ortalamasının oldukça altında kaldığı görülmektedir (Tablo 2.49).

Tablo 2.43 2011 yılı kişi başına ihracat ve ithalat (ABD doları)

BÖLGE ADI	KİŞİ BAŞINA İHRACAT	KİŞİ BAŞINA İTHALAT
TÜRKİYE	1805	3223
TRB1	197	99
MALATYA	370	140
ELAZIĞ	77	103
BİNGÖL	19	4
TUNCELİ	-	-

Kaynak: TÜİK, 2013

Son 3 yılda bölge ihracatının Türkiye ihracatı içindeki payına bakıldığında 2010 yılında % 0,28, 2011’de % 0,24, 2012’de ise % 0,23 oranıyla bölgenin gerileme seyrinde olduğu görülmektedir. İhracat değerinin artmasına rağmen oranlardaki bu düşüş, ülke ihracatında katma değeri yüksek olan teknoloji yoğun sektörlerin payının artması, bölgenin ise bu alanlarda gelişmemiş olması nedeniyle Türkiye toplam ihracatındaki artış ivmesini yakalayamaması ile açıklanabilir.

Bölgede ihracat gelirleri açısından sıralama Malatya, Elazığ ve Bingöl şeklinde olup, Tunceli Türkiye’nin ihracat yapmayan tek ilidir. Dış ticarete bölgenin lokomotif iki ili Malatya ve Elazığ’ın öncelikli ihraç alanlarının birbirinden farklılık arz ettiği görülmektedir. Malatya ağırlıklı olarak tarım, gıda ve tekstil sanayinde ihracat yaparken, Elazığ’ın öncelikli ihraç alanı madenciliktir. İhracat-ithalat dengesi açısından bakıldığında ise Malatya bölgeye sağladığı en yüksek döviz girdisi ile dış ticaret fazlası vermektedir. Elazığ ise 2012 yılına kadar dış ticaret açığı vermekle birlikte bu durum 2012 yılında değişmiştir. Elazığ ilinde maden ve metal ürünleri ihracat rakamları 2012 yılının aynı dönemine göre 6 kat dolayında artarak 2013 yılının ilk 5 ayı için 98 milyon USD olarak gerçekleşmiştir. Toplam ihracat ise 2012 yılında 55 milyon, 2013 yılının ilk 5 ayında 105 milyon USD olarak gerçekleşmiştir. Bu artışın temelinde Elazığ’da yerleşik olduğu halde ihracat kayıtları başka iller üzerinde görünen işletmelerin kayıtlarını Elazığ’a alması yatmaktadır.

Bölgenin ithalatının Türkiye ithalatı içindeki payına bakıldığında ise 2012 yılı verilerine göre oranın %0,06 olduğunu ve son 3 yıl bazında ihracat payına benzer şekilde gerileme olduğu görülmektedir. İhracatın ithalatı karşılama oranı %237 olan TRB1 Bölgesi, %64,5'luk oranla dış ticaret açığı veren ülkemizin aksine dış ticaret fazlası vermektedir.

Ekonomik faaliyetlere bakıldığında TRB1 Bölgesi'nin en fazla gıda ürünleri, tarım, tekstil ürünleri ve madencilik alanında ihracat yaptığı; ithalat alanlarının ise tarım, rafine edilmiş petrol ürünleri, kimyasal madde ile makine ve teçhizat olduğu görülmektedir. Bölge ihracatının %57'sine yakınının yalnızca Malatya gıda sanayi tarafından karşılanması, başta kuru kayısı olmak üzere kayısı mamullerinin halen bölgenin en önemli ihraç ürünü olduğunun göstergesidir. En yüksek ithalat kalemleri arasında rafine edilmiş petrol ürünlerinin yer alması ise ülke genelinde olduğu gibi, bölgenin enerji ithalatı yaptığı ve bu alanda dışa bağımlı olduğunun bir göstergesidir.

Bölgenin en fazla ihracat yaptığı ülkeler arasında ilk sırayı yaklaşık 62 milyon USD ile Irak almaktadır. Irak'ı sırasıyla Rusya, A.B.D., Çin ve Almanya takip etmektedir. İthalatın yapıldığı ülkelerin başında ise yaklaşık 16 milyon USD ile Tacikistan yer almaktadır. Tacikistan'ı sırasıyla Almanya ve A.B.D. izlemektedir (Tablo 2.52).

Tablo 2.44. illere göre İthalat ve İhracat Yapılan İlk 5 Ülke ve Değerleri

İL	SIRA	İHRACAT-ÜLKE	İHRACAT (USD)	İTHALAT-ÜLKE	İTHALAT (USD)
MALATYA	1	Irak	50.183.056	Tacikistan	16.369.328
	2	Rusya Federasyonu	33.379.426	A.B.D.	11.359.886
	3	A.B.D.	30.298.580	Almanya	7.489.664
	4	Almanya	23.592.199	Çin	7.186.187
	5	Fransa	13.032.260	Rusya Federasyonu	4.532.656
ELAĞİ	1	Çin	26.822.240	İtalya	8.791.180
	2	Irak	9.786.413	Hindistan	8.061.719
	3	A.B.D.	1.689.590	Ukrayna	5.744.905
	4	Suudi Arabistan	1.313.696	Almanya	5.716.127
	5	Almanya	1.290.217	İspanya	3.848.813
BİNGÖL	1	Suudi Arabistan	3.670.432	Avusturya	683,384
	2	Irak	1.818.503	Japonya	332,931
	3	Portekiz	1.014.345	Çin	183,282
	4	Almanya	424,645	İtalya	70,237
	5	Rusya Federasyonu	123,252	Irak	56,175
TUNCELİ	1	-	-	Almanya	9,358
	2	-	-	Estonya	8,374

Kaynak: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/disticaretapp/disticaret.zul?param1=9¶m2=4&sitcrev=0&isicrev=0&sayac=5811>

Mali Yapı

Türkiye’de 2011 yılı itibariyle 45 banka 9760 şubesiyle faaliyet göstermektedir. Aynı yıl verilerine göre bölge illeri değerlendirildiğinde Malatya’nın şube ve çalışan sayısı olarak diğer illerden önde geldiği görülmektedir. Bölgenin nüfus olarak ülkenin %2,2’sine, bölgedeki 112 banka şubesinin ise Türkiye’deki 9760 şubenin yaklaşık %1,2’sine denk geldiği dikkate alındığında, bölgenin mali altyapısının ülke geneline kıyasla zayıf olduğu görülmektedir (Tablo 2.53).

Tablo 2.45. Banka ve Şube Sayıları, 2011

İl/ Bölge	Banka Sayısı	Şube Sayısı	Çalışan Sayısı
Malatya	14	48	674
Elazığ	14	38	625
Bingöl	7	12	121
Tunceli	7	14	118
Türkiye	45	9.760	181.418

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, (<http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/illere-ve-bolgelere-gore-bilgiler/73> Erişim: Nisan 2013)

TRB1 Bölgesi mevduat durumu da banka şube sayılarıyla paralellik göstermekte ve bölgedeki mevduatın %45,7’si Malatya’da, %35,5’i Elazığ’da, %11,8’i Tunceli’de ve %7’si Bingöl’de bulunmaktadır. Bölge toplam mevduatının Türkiye’ye oranı son 2007-2011 yılları arasında %0,60 ile %0,64 aralığında değişmiş olup, bu durum bölgenin finansal durumunun zayıflığını göstermektedir.

Bölgede oluşan kredi hacmine bakıldığında en yüksek kredinin ihtisas dışı alanlarda kullanıldığı görülmektedir. Ancak Türkiye’ye oranlandığında %2,1 ile en yüksek payın bölge ekonomisinin tarım ağırlıklı oluşundan dolayı tarım ihtisas kredilerinde olduğu anlaşılmaktadır.

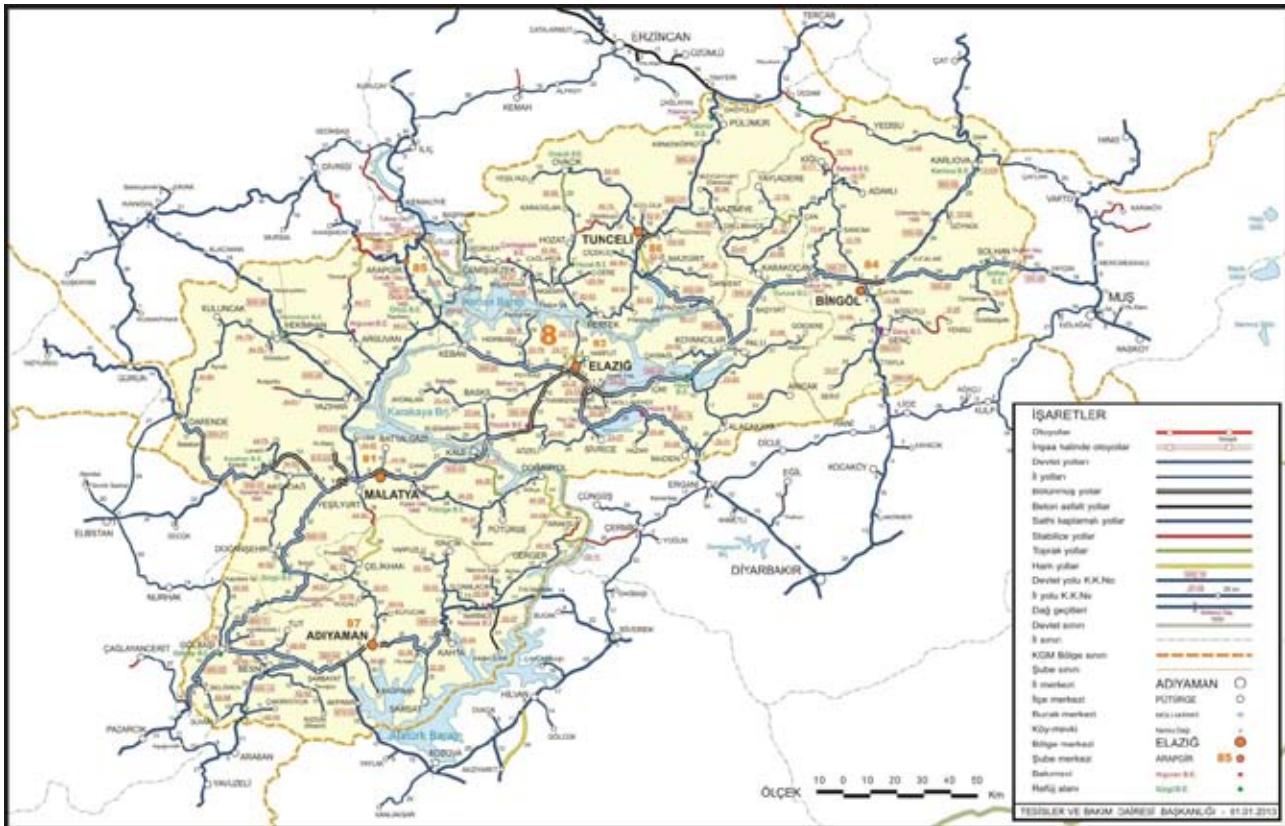
Toplam kredi hacminin Türkiye’deki payı %0,7 civarında olup bölge için oldukça düşüktür. Toplam mevduatın Türkiye’ye oranının da %0,7 civarında olduğu düşünülürse kullanılan kredi hacmiyle bir paralellik olduğu görülmektedir. İller bazında ise bölgede kullanılan kredinin %50’sini alan Malatya en fazla, %5 ile Tunceli ise en az kredi kullanan il olmuştur.

2.1.3. Altyapı, Erişilebilirlik ve Çevresel Durum Analizi

Ulaştırma

TRB1 Bölgesi, Türkiye’nin önemli kuzey-güney ve doğu-batı bağlantılarını içeren önemli bir kavşak konumundadır. Bölge başta D-300 olmak üzere önemli doğu-batı ve kuzey-güney karayolu bağlan-

2011 yılı istatistiklerine göre bölgenin karayollarından tüm Türkiye’de seyahat eden taşıtların, taşınan yolcu ve yükün yaklaşık %1,5’i geçmektedir. Bölge karayolları doğu-batı istikametinde çalışan birçok otobüs firması tarafından geçiş için tercih edilmektedir. Bunun yanı sıra, bölgedeki karayolları özellikle Mersin ve İskenderun’u tercih eden doğu ve güneydoğu Anadolu ihracatçıları ve taşımacıları tarafından da tercih edilmekte, Tunceli-Elazığ güzergâhı başta İran’dan gelen kamyonlar olmak üzere kuzey-güney hattında alternatif bir güzergâh oluşturmaktadır.

<http://www.kgm.gov.tr/SiteCollectionImages/KGMimages/Haritalar/b8.jpg>

TRB1 Bölgesi demiryollarının bulunduğu TCDD 5. Bölge yaklaşık olarak tüm Türkiye’de taşınan hamton-km kapasitesinin %15’ine sahiptir. Artış eğiliminde olan demiryolu ile yük taşımacılığının bölgede daha faydalı olması için yeni yükleme-boşaltma istasyonları gerekmektedir. TRB1 Bölgesi, Güneydoğu ve Doğu Anadolu’dan gelen hatlar üzerinde yolcu ve mal taşımada önemli bir demiryolu kavşağı durumundadır. Ekonomik olarak, bölgede ve komşu bölgelerde çıkarılan maddenin cevherlerinin İskenderun ve Mersin limanlarına ulaştırılmasında bölge demiryolu ağının önemi büyüktür. Bu nedenle bölge demiryollarının iyileştirilmesi ve diğer bölgelerle olan mevcut bağlantıların geliştirilmesi gerekmektedir. Yolcu ulaşımı için 2023 yılında bitirilmesi planlanan Çetinkaya-Malatya-Yolçatı-Elazığ-Diyarbakır Yüksek Hızlı Tren hattı (TCDD, 2007-2011), bölgenin demiryolu ulaşım yoğunluğunu daha da artıracak ve artan nüfusa alternatif bir ulaşım imkânı sağlayacaktır.

TRB1 Bölgesinde havayolu ulaşımı Malatya ve Elazığ havalimanlarından sağlanmaktadır. Bingöl Havaalanı ise 2013 yılı içerisinde hizmete açılmıştır. Elazığ’da dış hat uçuş trafiğinin artışı dikkat çekicidir. Merkezi konumu nedeniyle Elazığ Havalimanı Tunceli, Bingöl ve Malatya başta olmak üzere yakın çevredeki diğer illere de hizmet sağlamaktadır. Bu nedenle başta Tunceli ve Bingöl olmak üzere çevre illerin Elazığ ile karayolu bağlantılarının da sorunsuz işlemesi önemlidir.

Tablo 2.46 TRB1 Bölgesi Havalimanları Yolcu Sayıları ve Uçak Trafiği (2010, 2012)

		2010			2012		
		İç Hat	Dış Hat	Toplam	İç Hat	Dış Hat	Toplam
MALATYA	Yolcu	503.774	16.683	520.457	572.599	16.864	589.463
	Uçak	5.805	156	5.961	6.842	167	7.009
ELAZIĞ	Yolcu	444.391	25.658	470.049	642.819	38.598	681.417
	Uçak	4.020	240	4.260	5.578	291	5.869
TRB1	Yolcu	948.165	42.341	990.506	1.215.418	55.462	1.270.880
	Uçak	47.114	396	52.074	12.420	458	12.878
TRB1%	Yolcu	%1,87	%0,08	%0,96	%1,87	%0,08	%0,97
	Uçak	%9,4	%0,09	%5,66	%2,06	%0,09	%1,17
TÜRKİYE	Yolcu	50.575.426	52.224.966	102.800.392	64.721.316	65.630.304	130.351.620
	Uçak	497.862	421.549	919.411	600.818	492.229	1.093.047

Kaynak: DHMİ İstatistikleri, <http://www.dhmi.gov.tr/istatistik.aspx>, [Erişim Tarihi: 01.06.2013]

Bölgede özellikle yaz aylarında yurtdışı giriş çıkışlar yoğunlaşmaktadır. Bölgenin her ilinde önemli derecede gurbetçi vatandaş bulunmaktadır. Özellikle Elazığ’ın doğusu ve güneyi, Tunceli

ve Bingöl’de Avrupa’nın çeşitli ülke ve şehirlerinden gurbetçi akışı olmaktadır. Bu vatandaşlar için Elazığ Havalimanı önemli bir erişim noktasıdır ve aynı zamanda bölgenin en çok uluslararası uçuşa sahne olan havalimanıdır. Bu havalimanından ileride Almanya, Fransa, Hollanda ve İngiltere’nin değişik şehirlerine gelecekte uçuş talepleri olması muhtemeldir. Bunun yanı sıra, Kuzey Irak ile gelişen ticari bağlar gelecekte bu bölgeye uçuş talebi doğurabilecektir. Büyükşehir statüsü alan ve giderek dış ticareti gelişmekte olan Malatya’dan da gelecekte doğrudan Avrupa uçuşları için talep olabilir.

TRB1 Bölgesinin en büyük zenginliği olan iç sular üzerinde kurulan baraj göllerinin kıyısında kalan ilçeler bulunmaktadır. Bu ilçelerden bazıları, baraj kıyısından dolanan karayolu güzergâhlarının zaman olarak daha uzun ve virajlı olmasından dolayı merkez ilçeler, diğer komşu il ve ilçeler ve ana arterlere erişimini feribotlar yoluyla daha kolay sağlamaktadır. Başlıca feribot hatları Elazığ-Ağın, Elazığ-Pertek, Elazığ-Çemişgezek ve Battalgazi-Baskil hatlarıdır. Hâlihazırda mevcut feribot seferleri erişilebilirliğe önemli düzeyde olumlu etki etmekle birlikte, erişilebilirliğin daha da iyileşmesi ve ilçe ekonomilerinin canlanması için Elazığ-Ağın ve Elazığ-Pertek köprü bağlantılarının açılması önem arz etmektedir. Diğer yandan, iç sularda yolcu ve araç taşımalarının sağlıklı ve güvenli bir şekilde devam etmesi için başta Battalgazi-Baskil hattı olmak üzere taşıyıcı gemilerin devamlı kontrolleri ve bakımları aksatılmaması, eski ve güvensiz araçların yenileriyle değiştirilmesi gerekmektedir.

TRB1 Bölgesinde alternatif Kuzey-Güney bağlantılarının Tunceli-Elazığ-Pertek ve İliç-Ovacık-Tunceli üzerinden iyileştirilmesi bölge kalkınmasına olumlu etki yapabilir. Bununla birlikte, bazı ilçelerin bağlantılarını sağlayan il yolları düzeyinde önemli iyileştirme gerekmektedir. Bazı ilçelerin karayolu bağlantılarının istenilen düzeyde ve kalitede olmaması bu ilçelerin izolasyonuna neden olmaktadır. Bu gibi ilçelerde ticaret ve hizmetler gelişmemekte, belirli ürünler açısından dışarıya bağımlılık olmakta ve üretilen ürünlerin pazarlanmasında sorunlar yaşanmaktadır. Bu durum işsizlik ve ekonomik nedenlere dayalı göçü hızlandırmaktadır. Erişilebilirliği sınırlı kalan bu gibi ilçelerin gelişimi için karayolu bağlantılarının iyileştirilmesi ve ilçeler arası yeni bağlantılar açılması gerekmektedir..

Kentsel Altyapı

TRB1 Bölgesi’nin temiz su ihtiyacı kaynak ve kuyu sularından karşılanmaktadır. Malatya ilinin içme suyu ildeki farklı kaynaklardan, Elazığ ilinin temiz su kaynakları Altınova, Kesikköprü ve Sürsürü bölgelerinde bulunan derin kuyulardan, Bingöl ilinin temiz su ihtiyacının tamamına yakını Küçük Suyu’ndan, Tunceli ilinin su ihtiyacı ise Hagü kaynağı, Büyükyurt (Hakis) kaynağı, Zagge kaynağı ve sondaj kuyuları olmak üzere 4 adet su kaynağından karşılanmaktadır.

Temiz su şebekesiyle hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı Malatya ve Elazığ illerinde %99, Bingöl ilinde %95, Tunceli ilinde ise %100'dür. TRB1 Bölgesi'ndeki oran %98 olup Türkiye'nin %99'luk oranının altında kaldığı görülmektedir (TÜİK Bölgesel İstatistikler, 2010).

Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı Malatya ve Bingöl illerinde %93, Tunceli ilinde %92, Elazığ ilinde %88'dir (TÜİK Bölgesel İstatistikler 2011). Bu oran Türkiye geneli için %88 olup, TRB1 Bölgesi %91'lik oranla bunun üzerindedir. Ancak kırsal alanda bu oranın belirgin olarak düştüğü ve kanalizasyon altyapısında eksiklikler olduğunu söylemek mümkündür. Bölgedeki belediyelerin yarısına yakınında mevcut altyapının yetersiz oluşu göze çarpmaktadır.

Tablo 2.47. TRB1 Bölgesindeki Belediyelerin Altyapı Durumu

		Temiz Su Şebekesi			Kanalizasyon Şebekesi		
		Var Yeterli	Var Yetersiz	Yok	Var Yeterli	Var Yetersiz	Yok
MALATYA	Merkez		x*		x		
	Akçadağ		x		proje devam ediyor		
	Arapgir	x			x		
	Arguvan		x		proje devam ediyor		
	Darande	proje devam ediyor			x		
	Doğanşehir		x			x	
	Doğanyol		x		x		
	Hekimhan	proje devam ediyor			x		
	Kale	x					x
	Kuluncak	proje devam ediyor			proje devam ediyor		
	Pütürge	x				x	
	Yazihan		x			x	
	Yeşilyurt		x			x	
ELAZIĞ	Merkez	x			x		
	Ağın	x			proje devam ediyor		
	Alacakaya*		x			x	
	Arıcak*		x		proje devam ediyor		
	Baskil		x		x		
	Karakoçan	2013'te tamamlanacak			2013'te tamamlanacak		
	Keban	x				x	
	Kovancılar		x		2014'te tamamlanacak		
	Maden	x			şebeke yok, coğrafi yapı nedeniyle yapılamıyor		
	Palu	x			x		
	Sivrice			x	x		
BİNGÖL	Merkez	proje devam ediyor			proje devam ediyor		
	Adaklı		x			x	
	Genç	x			2014 te tamamlanacak		
	Karlıova	proje devam ediyor			2014 te tamamlanacak		
	Kığı	x				x	
	Solhan	x			x		
	Yayladere	x			x		
	Yedisu	x			proje devam ediyor		
TUNCELİ	Merkez	x			x		
	Çemişgezek	x				x	
	Hozat	x				x	
	Mazgirt		x			x	
	Nazımiye		x			x	
	Ovacık	x				x	
	Pertek	x				x	
	Pülümür		x			x	

Kaynak:İller Bankası Elazığ Bölge Müdürlüğü ve ilgili belediyelerin verilerinden derlenmiştir, 2013

Çevre Kirliliği ve Yönetimi

Bölgede Malatya ve Elazığ merkez ilçeler dışında tüm ilçelerde katı atıklar belediyeler tarafından düzensiz depolanmaktadır. Bingöl merkez ilçe için katı atık düzenli depolama alanı tespit çalışmaları tamamlanmış olup, Malatya ilinde ise katı atık bertaraf tesisi hizmete girmiştir.

Tablo 2.48. TRB1 Bölgesi Belediyelerinin Katı Atık Tesisi durumu (2013)

Katı Atık Depolama			
	Vahşi	Düzenli	Bertaraf
MALATYA	Merkez		x
	Akçadağ	x	
	Arapgir	x	
	Arguvan	x	
	Darande	x	
	Doğanşehir	x	
	Doğanyol	x	
	Hekimhan	x	
	Kale	Malatya Belediyesi alanına dökülüyor	
	Kuluncak	x	
	Pütürge	x	
	Yazıhan	x	
	Yeşilyurt	Malatya Belediyesi alanına dökülüyor	
	Merkez	x	
ELAZIĞ	Ağın	x	
	Alacakaya*	x	
	Arıcak*	x	
	Baskil	x	
	Karakoçan	x	
	Keban	x	
	Kovancılar	x	
	Maden	x	
	Palu	x	
	Sivrice	x	
	Merkez	x	
	Adaklı	x	
	Genç	x	
BİNGÖL	Karlıova	x	
	Kığı	x	
	Solhan	x	2014'te Bingöl Belediyesi alanı ortak kullanılacak
	Yayladere	x	2014'te Bingöl Belediyesi alanı ortak kullanılacak
	Yedisu	x	
	Merkez	x	
	Çemişgezek	x	
	Hozat	x	
TUNCELİ	Mazgirt	x	
	Nazımiye	x	
	Ovacık	x	
	Pertek	x	
	Pülümür	x	

Kaynak:İller Bankası Elazığ Bölge Müdürlüğü ve ilgili belediyelerin verilerinden derlenmiştir, 2013

Özellikle kent merkezlerinde katı atık bertaraf tesislerinin kurulması, ilçe merkezlerinde ise katı atık depolama alanlarının belirlenmesi ve ilgili yönetmeliklere uygun şekilde depolama/bertaraf işlemlerinin sağlanması gerekmektedir.

Saha ziyaretleri sonucunda bölgedeki yerleşmelerin, atık suyu Fırat nehrinin kollarına, Keban ve Karakaya baraj göllerine ve Hazar gölüne bıraktığı gözlemlenmiştir. Bölgede atık su tesisi olmayan yerleşimlere yeni atık su arıtma tesisleri yapılması gerekmektedir. Bu tesisler projelendirilirken enerji maliyetleri göz önünde bulundurulmalı, yenilenebilir yöntemlerle uygulanması teşvik edilmelidir. Ayrıca, mevcut tesislerin enerji giderlerinin karşılanması için de yenilenebilir enerji projeleri geliştirilmelidir.

Tablo 2.49. TRB1 Bölgesi Belediyelerinin Atık Su Arıtma Tesis Durumu (2013)

		Atık Su Arıtma	
		Var	Yok
MALATYA	Merkez	x	
	Akçadağ		x
	Arapgir	proje sunulmuş	
	Arguvan	proje sunulmuş	
	Darande	proje aşamasında	
	Doğanşehir		x
	Doğanyol		x
	Hekimhan		x
	Kale		x
	Kuluncak		x
	Pütürge		x
	Yazıhan	proje sunulmuş	
	Yeşilyurt		x
ELAZIĞ	Merkez	x	
	Ağın	proje sunulmuş	
	Alacakaya		x
	Arıcak		x
	Baskil		x
	Karakoçan	yer tahsisi aşamasında	
	Keban		x
	Kovancılar	AB projesi uygulanırsa Palu ile ortak uygulanacak.	
	Maden		x
	Palu	AB projesi uygulanırsa Kovancılar ile ortak uygulanacak.	
	Sivrice	2014'te proje tamamlanacak, ancak enerji ihtiyacını karşılayamayacağından dolayı işletilemeyecek	
BİNGÖL	Merkez	x	
	Adaklı	proje sunulmuş	
	Genç	2014 te tamamlanacak	
	Karlıova	Tesis var ancak enerji ihtiyacını karşılayamadığından işletilemiyor	
	Kığı		x
	Solhan		x
	Yayladere		x
	Yedisu		x
TUNCELI	Merkez	x	
	Çemişgezek		x
	Hozat		x
	Mazgirt		x
	Nazımiye		x
	Ovacık		x
	Pertek		x
	Pülümür		x

Kaynak:İller Bankası Elazığ Bölge Müdürlüğü ve ilgili belediyelerin verilerinden derlenmiştir, 2013

Bölgelerin gelişmişlik seviyesini belirleyen önemli kriterlerden birinin de fert başına elektrik tüketimi olduğu kabul edilmektedir. TRB1 Bölgesi'ndeki kişi başına elektrik tüketimi ile Türkiye geneli kıyaslandığında ise % 62'lik bir oranla bölgenin, ülke genelinin çok altında kaldığı görülmektedir. Bu oran meskenlerdeki tüketimde ülke ortalamasına biraz daha yaklaşıırken, sanayideki tüketimde Türkiye genelinin neredeyse yarısına tekabül etmektedir. Tüketim alanlarına bakıldığında ise bölgenin miktar olarak en fazla tüketiminin sanayide olmasının yanı sıra, ülke tüketimlerine oranla en fazla tüketimin tarımsal sulama alanında olduğu görülmektedir (Tablo 2.146).

Tablo 2.50. Alanlarına Göre Elektrik Tüketim Miktarları

	Toplam Tüketim	Resmi Daire	Sanayi İşletmesi	Ticarethane	Mesken	Tarımsal Sulama	Sokak Aydınlatma	Diğer
TÜRKİYE	186.099.551	7.272.436	87.980.191	30.525.233	44.271.092	3.813.908	3.986.130	8.250.560
TRB1	2.583.265	150.588	1.102.290	303.281	673.778	118.459	91.674	143.194
MALATYA	1.185.758	80.909	456.795	156.852	327.226	86.977	35.112	41.886
ELAZIĞ	1.153.641	23.526	621.301	112.064	235.092	31.007	43.091	87.560
BİNGÖL	154.553	21.634	15.740	22.470	78.752	229	5.792	9.936
TUNCELİ	89.311	24.519	8.454	11.895	32.709	246	7.678	3.811

Kaynak: TÜİK Bölgesel İstatistikler (<http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/tabloyilSutunGetir.do?durum=yillariGetir&menuNo=215&altMenuGoster=0&tabloNo=41>)

Doğalgaz dağıtımı bölgenin görece gelişmiş illerinde bulunmaktadır. Malatya'da doğalgaz için altyapı çalışmaları 2006 yılında başlamış olup, 2013 yılı itibari ile abone sayısı 97.207'e ulaşmıştır (Malatyagaz A.Ş., 2013). Boru hattının döşenmesi ile ilgili olarak 2007 yılında çalışmalara başlanan Elazığ'da ise abone sayısı 63.511'dir (Elazığgaz A.Ş., 2013). Bingöl ve Tunceli'de hâlihazırda doğalgaz bulunmamaktadır ancak orta vadede bu illerde dağıtım başlayacaktır.

Günümüz bilgi toplumunda bir bölgenin gelişmişliğini belirleyen en önemli noktalardan birisi iletişim-haberleşme ağıdır. Bu bağlamda en çok kullanılan iletişim araçlarının başında gelen mobil telefon kullanılabilirliğinin nüfusa orana bağlı olarak alt yapısı incelendiğinde, TRB1 bölgesi ve bölge illeri genel itibariyle ülke ortalamasının altında kalmaktadır. Bununla birlikte, bölge nüfusu Türkiye nüfusunun yüzde 2,21'ini oluştururken bölgedeki baz istasyonları sayısı Türkiye'deki toplam sayının %1,62'sini oluşturmaktadır.

Bilginin zaman ve mekân içerisinde hızla dolaşımını sağlayan ADSL penetrasyonuna bir başka ifadeyle internet erişimine bakıldığında, TRB1 bölgesi illerinden Tunceli ve Elazığ yüzde 20'nin üzerindeyken, Malatya ve Bingöl yüzde 20'nin altında kalmaktadır (Harita 2.4).

Yerel basın açısından bölgede belli bir kültürün oluştuğunu söylemek mümkündür. İnternet üzerinden yayım yapan birçok haber kanalı bulunmakla birlikte, yerel basına dair diğer bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 2.64). Malatya’da yayın yapan kanallardan ikisi, Elazığ’da yayın yapan kanallardan bir tanesi uydu üzerinden seyredilebilmektedir. Kamuoyu oluşturma, bilinçlenme ve kamuoyunu bilgilendirme açısından önem arz eden basının geliştirilmesinin olumlu etkiler sağlayacağı aşîkârdır.

Biyolojik Çeşitlilik

TRB1 bölgesi de flora ve fauna açısından oldukça zengin olmakla birlikte, bu alandaki araştırmaların artırılması gerekmektedir.

Endemik bitki sayısı fazla olan Malatya’da, özellikle de hoş kokulu adaçaylarından 7 endemik tür bulunmaktadır. Ayrıca, Malatya da 668 takson bulunmaktadır. Bu taksonlardan 30 familyaya ait 87 cins içerisinde 201 tür ve 203 takson endemik özellik göstermektedir.

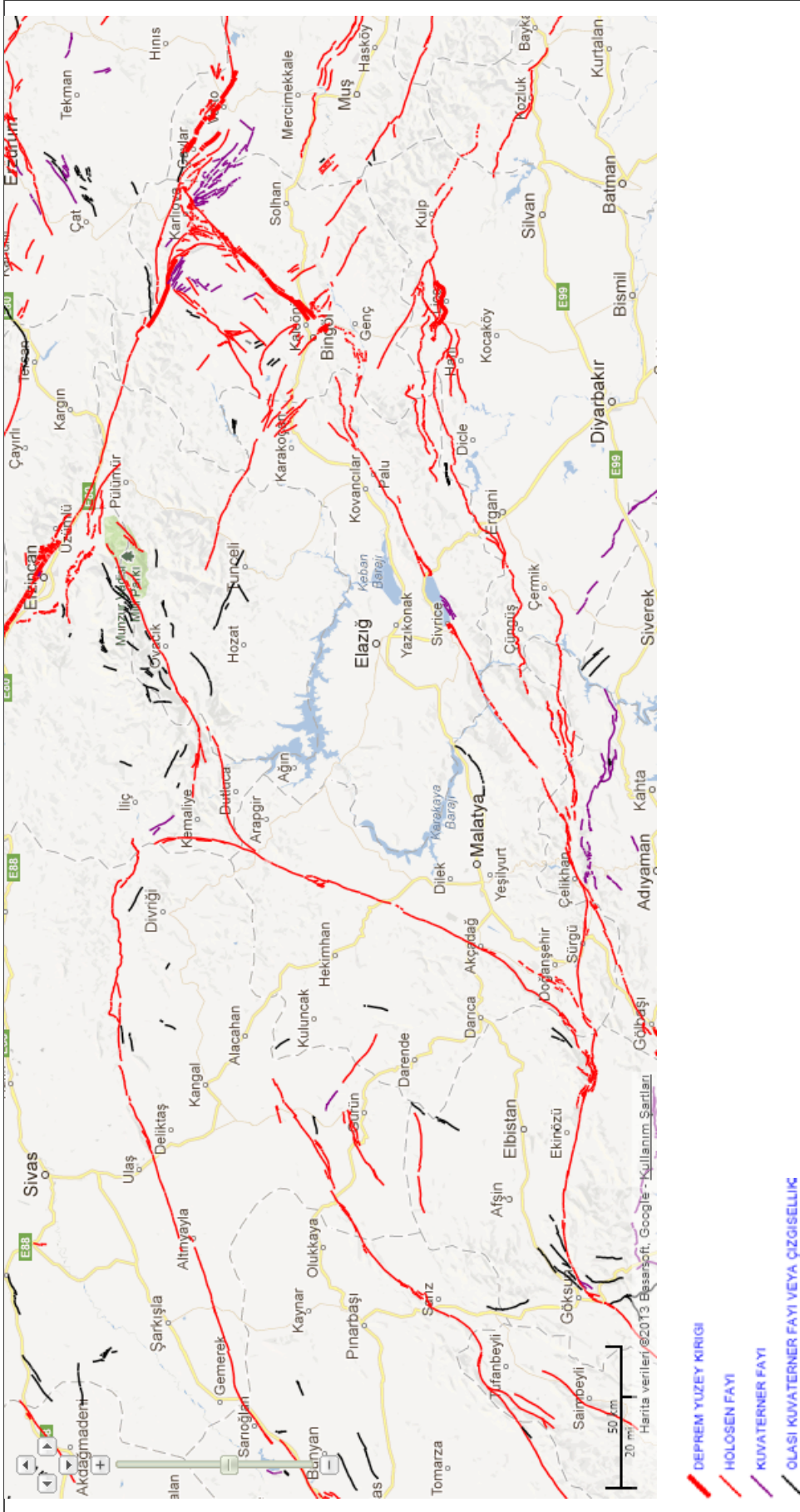
Elazığ’ın floristik özellikleri ile ilgili yapılan çalışma sayılarında son yıllarda bir artış görülmektedir. Yapılan çalışmalar sonucunda 59 familyaya ait 533 türün Elazığ il sınırları içinde bulunduğu belirlenmiştir. Bunların arasından 24 familyaya ait 139 tür endemiktir. TRB1 Bölgesinin diğer illerinde de özellikle yüksek kesimlerde görülen ve ağlayan gelin olarak da bilinen ters lale, ilin en önemli bitkileri arasında yer almaktadır.

Bingöl florasında 169 takson bulunmaktadır. Bu taksonlar arasında 14 familyaya ait 24 cins içinde 30 tür endemik olarak tespit edilmiştir.

Tunceli bitki örtüsü bakımından oldukça zengin olup, Munzur Vadisi Milli Parkı florasında 1.518 çeşitli bitki kaydı bulunmaktadır. Bunlardan 43 çeşidi Munzur Dağlarına 277 çeşidi Türkiye’ye endemik türlerden oluşmaktadır. Tunceli bitki çeşitliği ve sahip olduğu endemik türlere bakımından Avrupa’nın birçok ülkesinden daha zengin bir floraya sahiptir. İlin toplam yüzölçümünün 4/3’ünü oluşturan yüksek dağlarda ve derin vadilerde yılın belli dönemlerinde çiçek açan ve meyvelerini veren bitkiler, ülkenin ve ilin ekonomisi için keşfedilmeyi beklemektedir. Tunceli sahip olduğu coğrafya nedeniyle tarıma elverişli alanlarının az olması ve sanayi kollarının istenilen düzeyde gelişmesi, ilde bulunan bitki türlerinin ekonomik değerlerini ortaya çıkartmayı ilin gelişmesinde öncelikli duruma getirmektedir. İlde bulunan 1518 bitki türünün ekonomik değeri olabilecek türlerin envanteri çıkarılıp, bilimsel özellikleri saptandıktan sonra bitki türlerinin kullanılabileceği sektörler belirlenmelidir. Bu amaçla yapılacak çalışmalar, ihracat girdisi yok denecek kadar az olan ile ihracat yapma olanağı sağlayacak ve belki de Tunceli’yi bir bitki kentine dönüştürebilecektir.

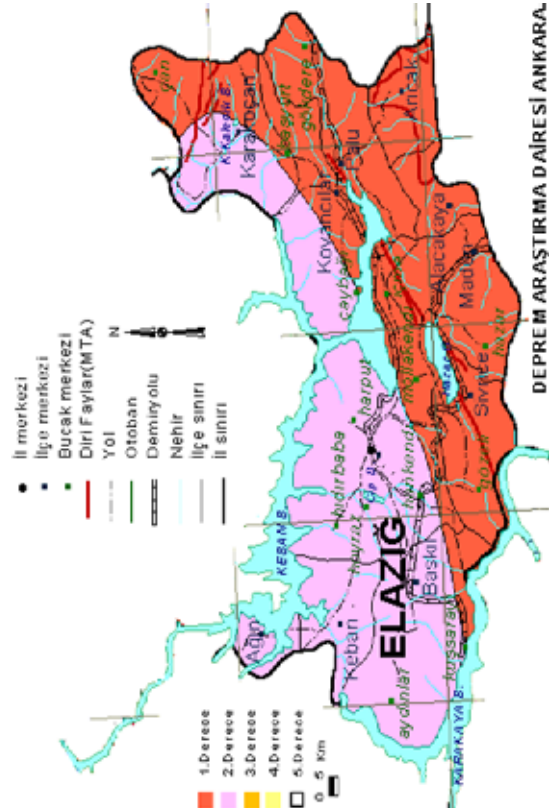
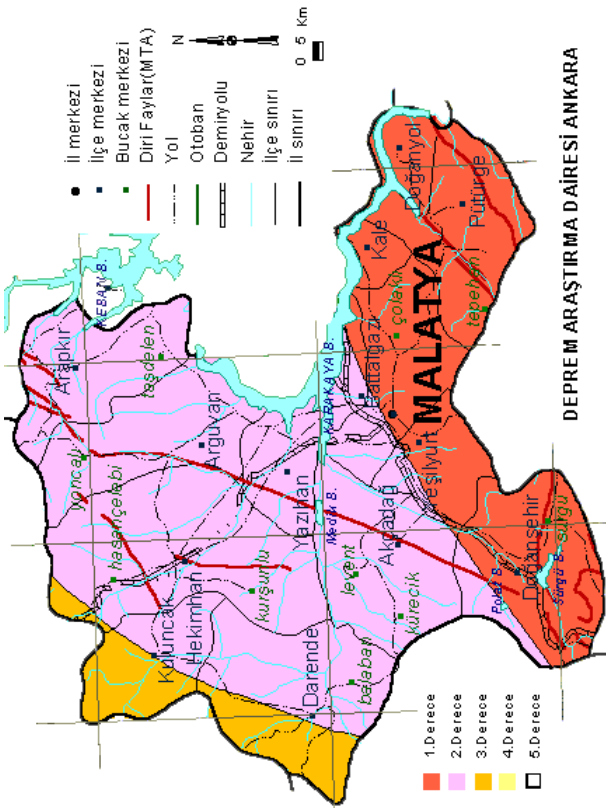
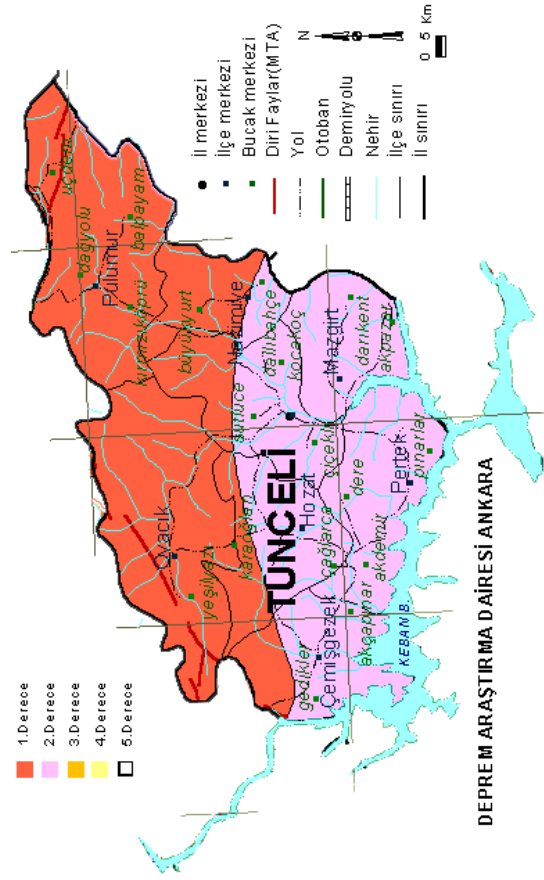
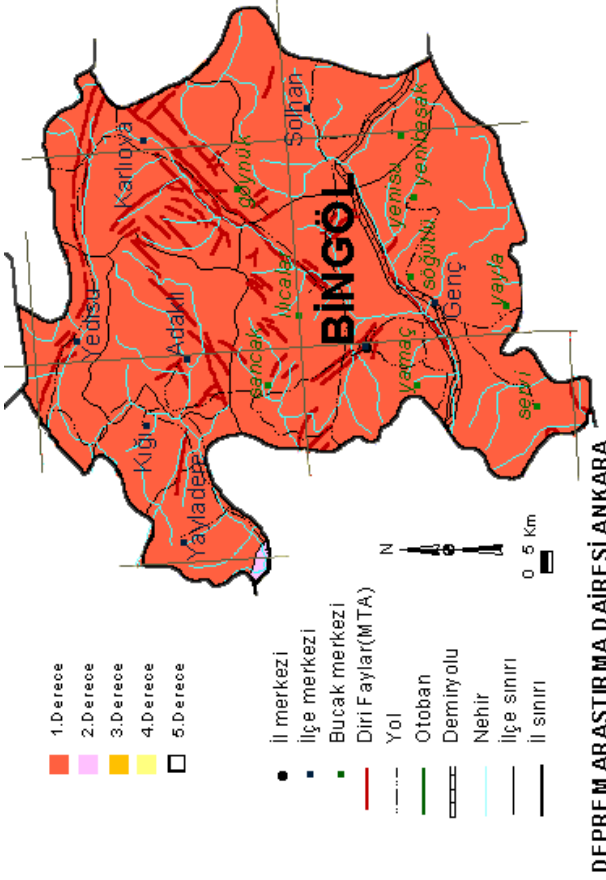
Afet Riski

Harita 2.3’de görüldüğü gibi Kuzey Anadolu fay zone ve Doğu Anadolu fay zone Bingöl ve Muş dolaylarında birleşmektedir. Bu fay hatları TRB1 Bölgesini, özellikle Bingöl’ün tamamını etkilemektedir. Bingöl ili tamamen 1. Derecede deprem bölgesinde bulunmaktadır. Malatya ili 1. ve 2. derecede tehlikeli deprem bölgesinde, Doğu Anadolu Fay Sistemine bağlı fayların etki alanında yer almaktadır.

Harita 2.8 TRB1 Bölgesi Diri Faylar

Kaynak: (Ö. Emre, 2013)

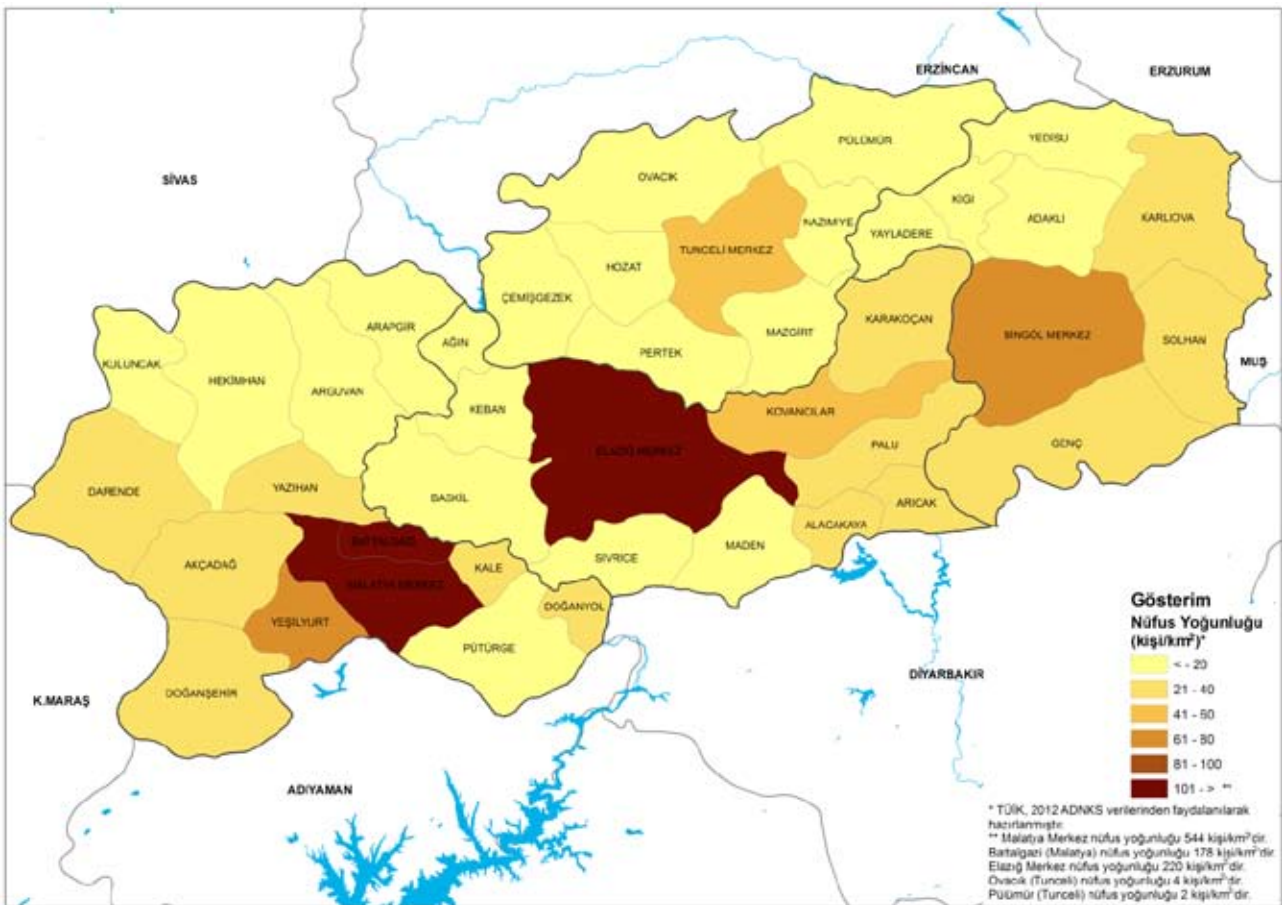
Harita 2.9 Bölge İlleri Deprem Haritaları

Kaynak: (AFAD Deprem Dairesi Başkanlığı, 1986)

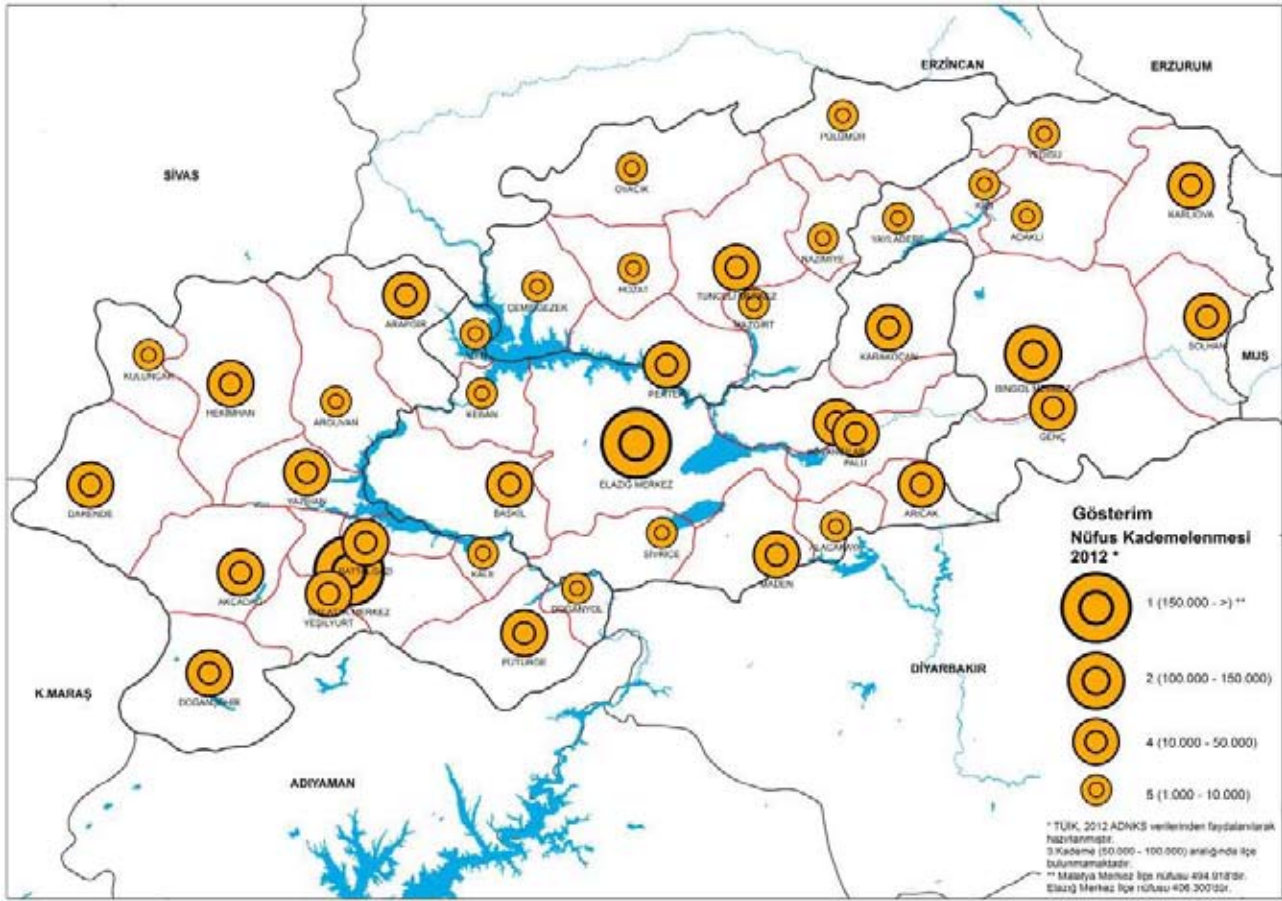
2.2. Analiz Çalışmaları

2.2.1. Mekânsal Kümelenme Analizi

TRB1 Bölgesi ilçelerinde nüfus ağırlıklı olarak Bölgenin güneyinde yoğunlaşmakta, görece daha sarp coğrafi yapıya sahip olan ve akarsular-göllerle erişilebilirliği kısıtlanmış olan kuzey kesimlerde daha az nüfus bulunmaktadır. Özellikle Malatya Merkez ve Elazığ Merkez ilçelerinde nüfus bölgedeki diğer yerleşimlere kıyasla aşırı derecede yoğunlaşmıştır. Malatya'nın büyükşehir statüsü kazanmasıyla birlikte, Battalgazi ve Yeşilyurt ilçelerinde yoğunlaşmanın daha da artması öngörülmektedir.

Harita 2.10 Nüfus Yoğunluğu

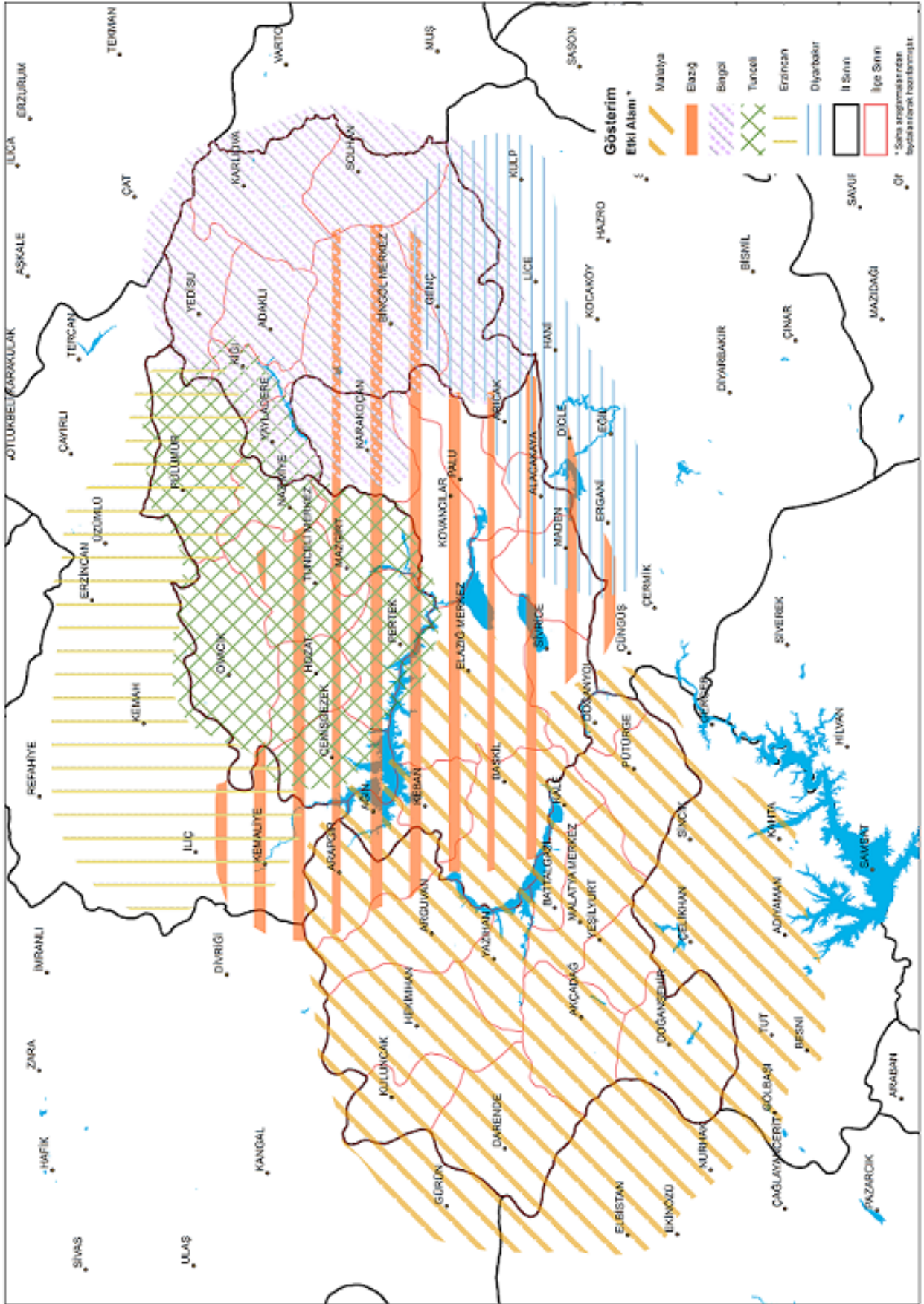
Harita 2.11 Nüfus Kademelenmesi

2014 – 2023 TRB1 Bölge Planı hazırlığı esnasında yürütülen saha çalışmalarında Bölge ilçeleri önceden tanımlanan fonksiyonlar bazında değerlendirilmiş ve her bir ilçe için fonksiyon atamaları gerçekleştirilmiştir. Aşağıda listesi verilen 22 fonksiyon TRB1 Bölgesi için önemli görülen, ilçelerin gelişiminde rol üstlenebilecek, potansiyel barındıran ya da ilçeler için önemli bir eksikliği/sorunu tanımlayan alanlar arasından seçilmiştir.

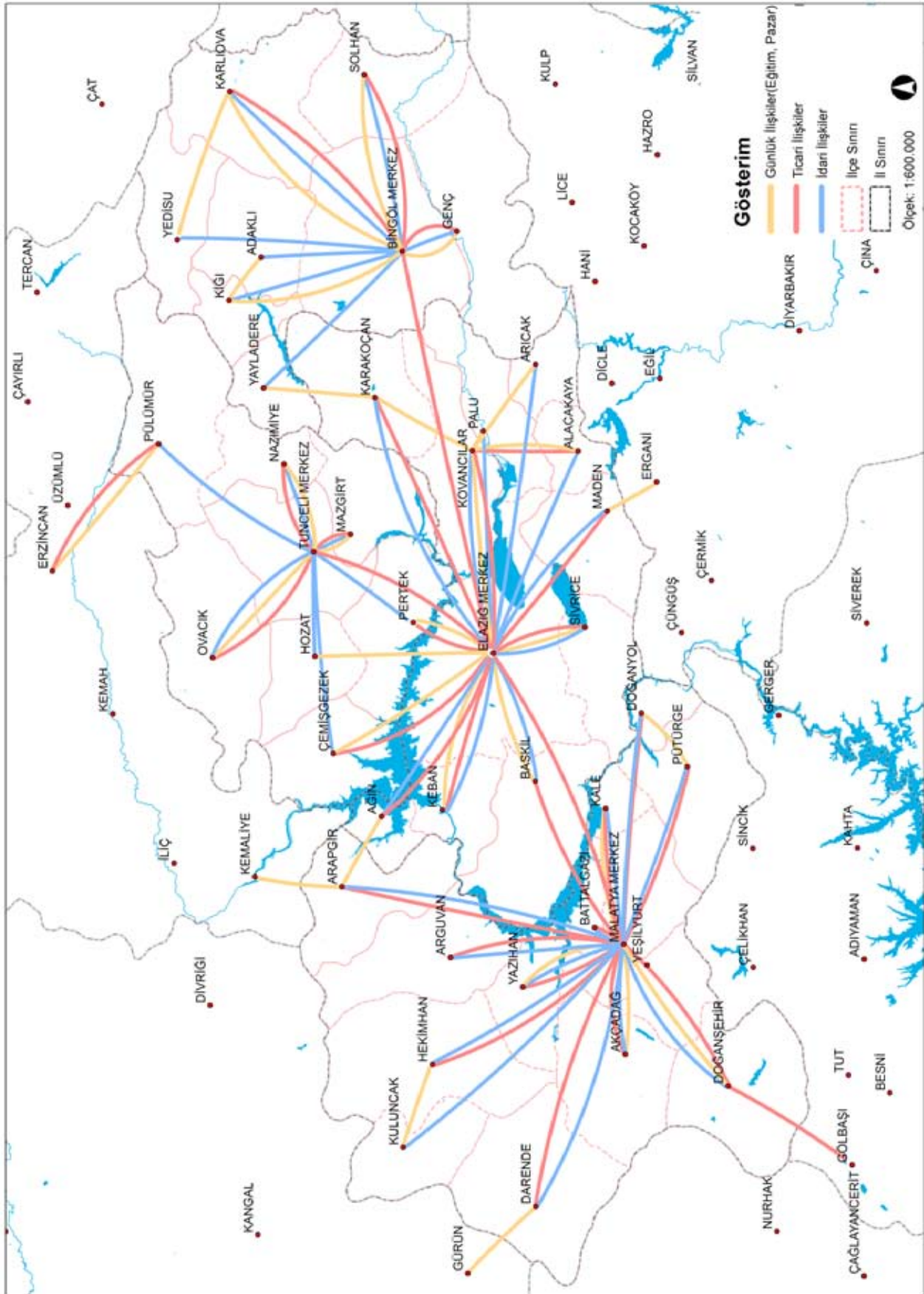
41 ilçe söz konusu 22 fonksiyon bazında incelenmiş, her bir ilçenin gelişimine önemli ölçüde yön verebilecek fonksiyonlar aşağıdaki tabloda işaretlenmiştir. Ayrıca ilçeler arası günlük ilişkiler, idari ilişkiler, ticari ilişkiler, ilişki kümeleri, etkileşim alanları, öncü fonksiyonlar ilgili haritalarda şematize edilmiştir.

Tablo 2.51 İlçe - Fonksiyon Matrisi

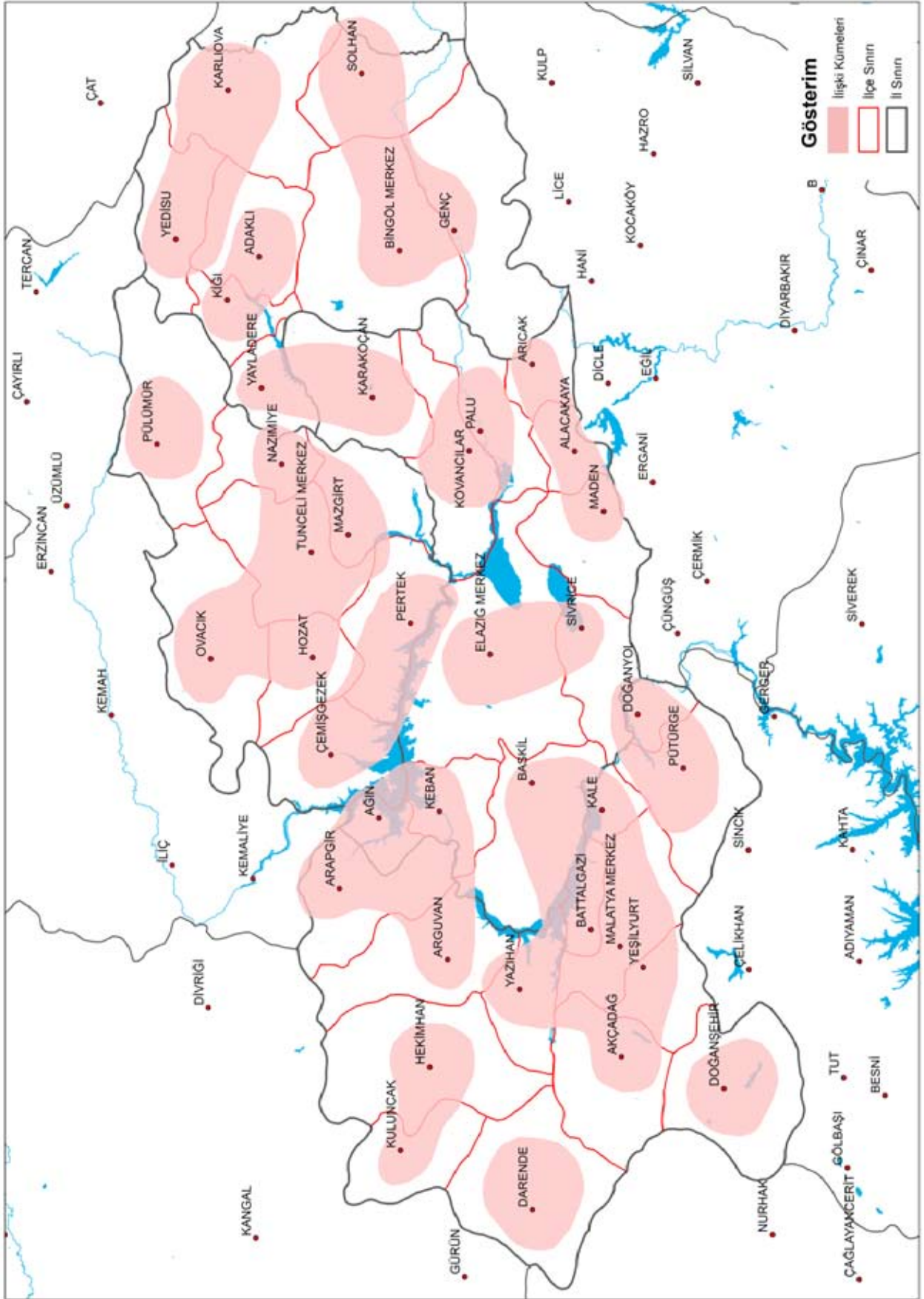
İlçeler	Bitkisel Üretim				Hayvancılık				Su Ürünleri	Fiziki Altyapı	Turizm					Eğitim	Sağlık	Ulaşım ve Lojistik	Ticaret	Sanayi				Madencilik																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																							
	Kayısı	Üzüm	Diğer Ürünler	B.baş Hayvancılık	K.baş Hayvancılık	Arcılık	Kanatlı Yetiştiriciliği	Doğa Turizmi			Kültür Turizmi	İnanç Turizmi	Sağlık-Termal Turizm							Diğer																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																											
													F1	F2	F3						F4	F5	F6		F7	F8	F9	F10	F11	F12	F13	F14	F15	F16	F17	F18	F19	F20	F21	F22																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																							
Adaklı			x	x	x																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																										

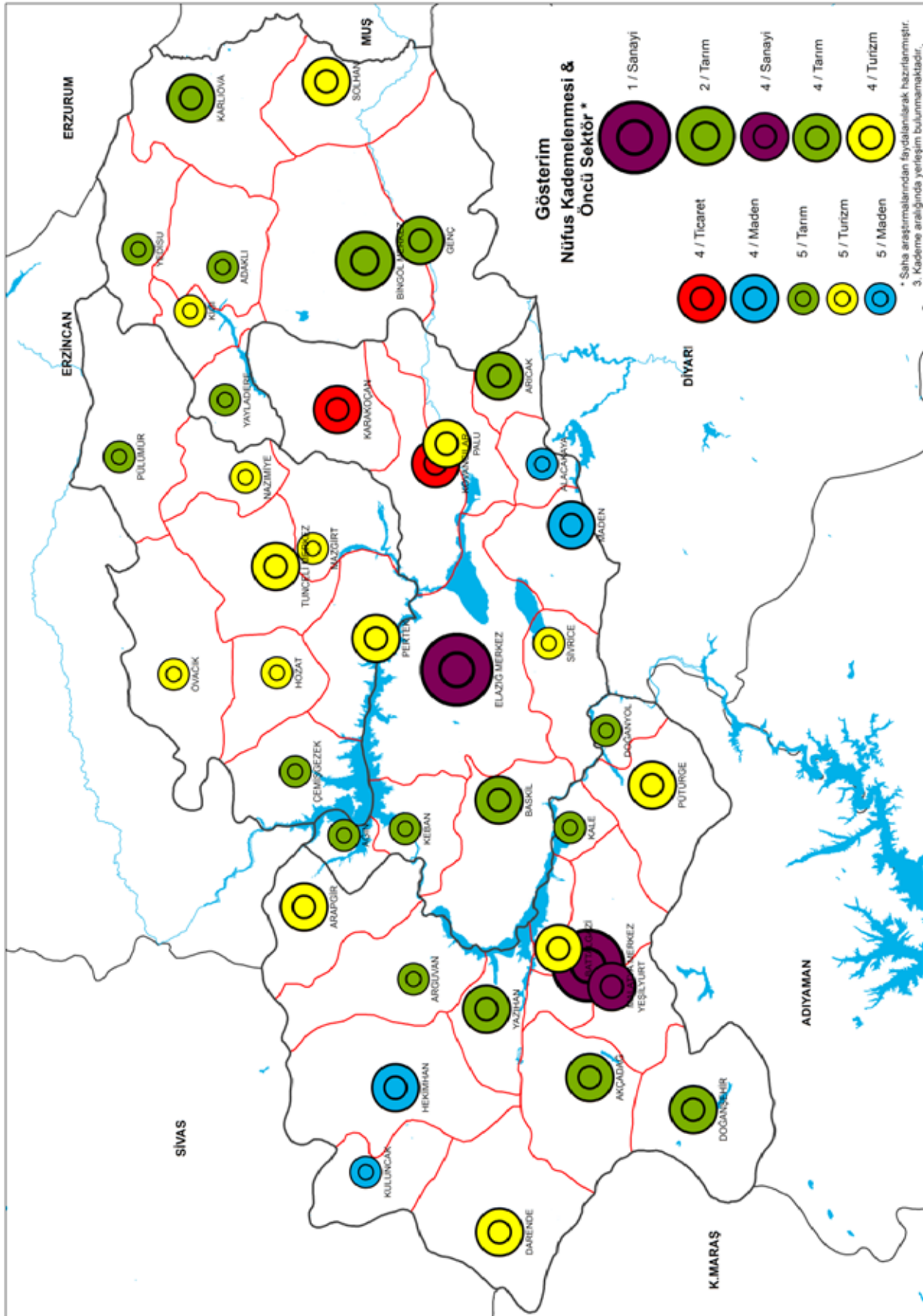
Harita 2.12 Etki Alanları

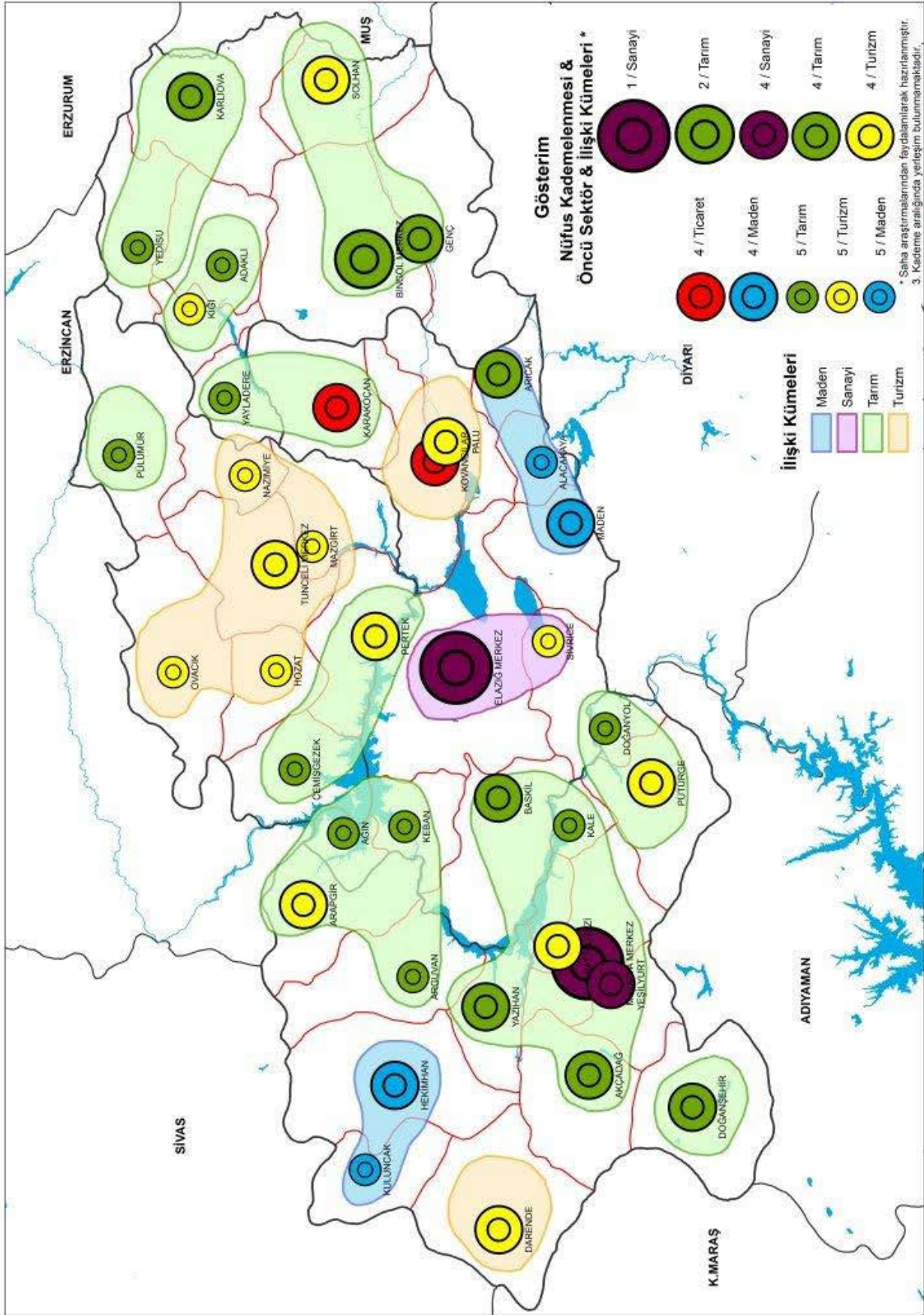
Harita 2.13 Günlük, Ticari ve İdari İlişkiler

Harita 2.14 İlişki Kümeleri

Harita 2.15 Nüfus Kademelenmesi, Öncü Sektörler

Harita 2.16 Nüfus Kademelenmesi, Öncü Sektörler ve İlişki Kümeleri

İkinci aşamada il merkezleri de dâhil olmak üzere TRB1 Bölgesinde bulunan 41 ilçe coğrafi yakınlık-benzerlik, üretim ilişkilerinin benzerliği/tamamlayıcılığı, ticari ilişkilerin yoğunluğu, ulaşım kolaylığı, eğitim, sağlık gibi kamu hizmetlerine erişim noktasında karşılıklı bağımlılık, etki ve etki-leşim alanlarının yoğunluğu gibi kriterler dikkate alınmak suretiyle sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma neticesinde 41 ilçe, 16 ilişki kümesi biçiminde tanımlanmıştır. Sınıflandırma ve tanımlanan ilişki kümeleri Tablo 2.69 ve Tablo 2.70’te verilmiştir.

Tablo 2.52 İlişki Kümeleri

B1	HEKİMHAN, KULUNCAK	B9	KOVANCILAR, PALU
B2	DARENDE	B10	TUNCELİ MERKEZ, HOZAT, OVACIK, MAZGİRT, NAZİMİYE
B3	DOĞANŞEHİR	B11	KARAKOÇAN, YAYLADERE
B4	ARAPGİR, ARGUVAN, AĞIN, KEBAN	B12	PÜLÜMÜR
B5	MALATYA MERKEZ, AKÇADAĞ, YAZIHAN, YEŞİLYURT, BATTALGAZİ, KALE, BASKİL	B13	BİNGÖL MERKEZ, GENÇ, SOLHAN
B6	PÜTÜRGE, DOĞANYOL	B14	KİĞİ, ADAKLI
B7	ELAZIĞ MERKEZ, SİVRİCE	B15	KARLIOVA, YEDİSU
B8	MADEN, ARICAK, ALACAKAYA	B16	PERTEK, ÇEMİZGEZEK

Bölge içi ve civarı ile zengin etkileşim Harita 2.9’da gösterilmektedir. Bölgede genellikle gelişen cazibe merkezlerinin etki alanlarının geniş olduğu görülmektedir. Malatya’nın etki alanı komşu bölgelerden ilçeleri ve komşu il Elazığ’ı da içerecek şekilde genişken, Elazığ etki alanı Tunceli’nin Çemişgezek, Pertek ve Hozat ilçelerini (özellikle Keban Baraj Gölü’ne kıyısı olan yerleşimleri – Kemaliye(Erzincan) dâhil olmak üzere-) ve Bingöl merkez ilçeyi içermektedir. Bu etki erişim kolaylığının yanı sıra sosyo-kültürel bağlantılara, tarihi bağlamda Harput yöresine kadar dayanmaktadır. Baskil, Keban, Ağın ve Arapgir ilçeleri Malatya ve Elazığ’ın ortak etki alanındadır. Bununla birlikte, diğer bölgelerle komşu olan bazı ilçeler, bağlı bulundukları illerden ziyade, daha çok komşu bölgelerin etkisi altındadır. Örneğin; Pülümür hem Tunceli’nin hem de Erzincan’ın ortak etki alanı içindedir, Maden ve Arıcak, Elazığ’ın yanı sıra Diyarbakır ve ilçeleri ile ticari ilişki halindedir. Genç, Diyarbakır ve Bingöl ile ortak etki alanı içindedir.

Hekimhan, Kuluncak ilişki kümesi demir madenleri ve günlük ilişkilerinin yoğunluğu göz önünde bulundurularak ilişkilendirilmiştir. Darende ve Doğanşehir ilçeleri kendi dinamikleriyle ihtiyaçlarını karşılamakta, ana arterler üzerinde olduklarından görece hızlı gelişim potansiyeli göstermektedir.

Ağın, Arapgir, Arguvan, Keban ilçeleri günlük ilişkiler bağlamında incelendiğinde eğitim, pazar alışverişi açılarından birbirlerine bağımlılık göstermektedir. Malatya Merkez, Akçadağ, Yazıhan, Yeşilyurt, Battalgazi, Kale, Baskil ilişki kümesinde, kayısı üretiminin yoğun olduğu, buna bağlı ticari ilişkilerin tamamlayıcı özellik gösterdiği gözlenmiştir. Elazığ'daki en önemli kayısı üretimi yapılan ve ürünleri Malatya'da pazarlanan Baskil ilçesi de, bahse konu ticari ilişkiler nedeniyle beraber değerlendirilmiştir. Coğrafi yakınlık ve günlük ilişkileri göz önüne alınarak Pütürge ve Doğanyol ilçeleri aynı ilişki kümesinde değerlendirilmiştir.

Sivrice ilçesinin Elazığ Merkez'in etki alanında olmasının yanı sıra, coğrafi yakınlık da birlikte değerlendirilmelerini gerekli kılmıştır. Maden, Arıcak, Alacakaya ilçeleri erişilebilirlik güçlüklerine rağmen maden üretimi, lojistiği ve üretim ilişkisi tamamlayıcılığı açılarından birbirlerine bağımlılık göstermektedir.

Kovancılar ilçesi doğu-batı yönünde ulaşımında ana arter konumunda olduğundan, hızlı bir gelişme göstererek yakın tarihte ilçe olmuş, ticaretin yoğun olarak yapıldığı bir alt merkez konumuna gelmiştir. Özellikle Palu ilçesinden yoğun göç almış olup, bu ilçeler coğrafi olarak çok yakın olmanın yanı sıra, sosyo-kültürel ilişkiler açısından da önemli bir birliktelik içindedirler.

Tunceli Merkez, Hozat, Ovacık, Mazgirt, Nazımiye ilçeleri coğrafi koşulların zorluğu yönünden benzerlik göstermekle birlikte, sosyo-kültürel açıdan da bölgedeki diğer yerleşimlerden farklı özelliklere sahiptir. Altyapı ve hizmetlere erişim bağlamında çok yoğun olarak etkileşim halindedir.

Karakoçan, Yayladere'ye erişim noktasında bulunmakla beraber, eğitim, sağlık hizmetleri açısından karşılıklı bağımlılık göstermektedir.

Pülümür ilçesi, coğrafi yakınlık ve ulaşım kolaylığı nedeniyle Erzincan ile yakın ilişki halindedir. İdari olarak Tunceli'ye bağlı olmakla beraber her türlü ticari ilişkisini Erzincan ile yürütmektedir.

Bingöl Merkez, Genç, Solhan hayvancılık ve arıcılık faaliyetlerinin yoğunlaştığı, eğitim, sağlık gibi hizmetlere erişim noktasında karşılıklı bağımlılık gösteren ilçelerdir.

Kığı, Adaklı ilçelerinde coğrafi benzerlik ve yakınlığın yanı sıra, hayvancılık ve arıcılık faaliyetleri yoğun olarak yapılmaktadır.

Karlıova ilçesi Yedisu ilçesine erişim noktasında bulunduğu bu ilçeler hizmetlere erişim açısından birbirine bağımlı ilçelerdir. Bunun yanı sıra hayvancılık ve arıcılık ortak üretim alanlarıdır.

Pertek, Çemişgezek ilçeleri coğrafi olarak yakınlık ve benzerlik göstermekle birlikte, hayvancılık faaliyetleri, üzüm ve dut üretimi gibi konularda tamamlayıcı özellik göstermektedir.

İlişki kümeleri, ortak fonksiyonlar, üretim, eğitim sağlık ilişkileri, coğrafi yakınlık bağlamında değerlendirilerek, potansiyel alanlarda ortak tedbirler uygulanması öngörülmüştür.

Öncelik ve tedbirler uygun düştüğü ölçüde ilişki kümeleri bazında önerilmiş olup, bu yaklaşımla bölge ilçeleri için üretim alanında yeni dinamiklerin ve ölçek ekonomilerinin oluşturulması, eğitim-sağlık gibi temel hizmetlerin alımı konusunda il merkezleri üzerindeki baskının azaltılarak ihtiyacın diğer merkezlerden sağlanması, il merkezlerine ve bölge dışına verilen göçün azaltılması yönünde tedbirler sunulması önceliklidir.

Tablo 2.53 İlişki Kümeleri – Potansiyel /Ortak Fonksiyon Matrisi

İlişki Kümeleri		Potansiyel / Ortak Fonksiyonlar																						
		Bitkisel Üretim			Hayvancılık					Turizm							Ulaştırma ve Lojistik				Sanayi			
		Kayısı	Üzüm	Diğer ürünler	B.baş-Hayvancılık	K.baş Hayvancılık	Arıcılık	Kanatlı Yetiştiriciliği	Su Ürünleri	Doğa Turizmi	Kültür Turizmi	İnanç Turizmi	Sağlık-Termal Turizm	Diğer	Eğitim	Sağlık	Ulaştırma ve Lojistik	Ticaret	Gıda Sanayi	Tekstil	Diğer	Madencilik		
																							F1	F2
B1	Hekimhan, Kuluncak	x															x					x		
B2	Darende	x							x		x			x			x	x			x			
B3	Doğanşehir	x		x			x		x	x							x		x					
B4	Arapgir, Arguvan, Ağın, Keban	x	x	x		x	x		x	x	x						x					x		
B5	Malatya Merkez, Akçadağ, Yazihan, Yeşilyurt, Battalgazi, Kale, Baskil	x		x	x			x	x	x	x					x	x	x	x	x	x			
B6	Pütürge, Doğanşol	x					x			x	x													
B7	Elazığ Merkez, Sivrice		x	x				x	x	x	x				x	x	x	x	x		x			
B8	Maden, Arıcak, Alacakaya					x	x															x		
B9	Kovancılar, Palu			x		x				x							x	x				x		
B10	Tunceli Merkez, Hozat, Ovacık, Mazgirt, Nazımiye			x		x		x	x	x	x	x										x		
B11	Karakoçan, Yayladere				x	x	x																	
B12	Pülümür						x										x					x		
B13	Bingöl Merkez, Genç, Solhan		x	x	x	x	x			x							x					x		
B14	Kiğı, Adaklı				x	x	x																	
B15	Karlıova, Yedisu				x	x	x										x							
B16	Pertek, Çemişgezek		x	x	x	x	x		x	x	x		x											

2.2.2. Yoğunlaşma-Yerelleşme Katsayısı Analizi (LQ)

TRB1 bölgesinin Yoğunlaşma-Yerelleşme Katsayısı Analizi incelemesinde SGK İstihdam verilerinden yararlanılmıştır. Söz konusu veri seti, Nace.Rev.2 sınıflamasına göre 2012 yılı çalışan sayılarının ilçelere dağılımını içermektedir. Bu analizde, Nace.Rev.2-ikili düzeyde tarım, madencilik, imalat, inşaat, ticaret, ulaştırma, konaklama, eğitim ve sağlık faaliyet kollarına göre TRB1 Bölgesi Yoğunlaşma-Yerelleşme Katsayıları hesaplanmıştır. Buna göre TRB1 bölgesi metal cevherleri madenciliği, balıkçılık ve su ürünleri, bina dışı yapıların inşaatı, ormancılık sektörlerinde ulusal ölçekte yoğunlaşmış olduğu görülmektedir (Tablo 2.81, Şekil 2.18).

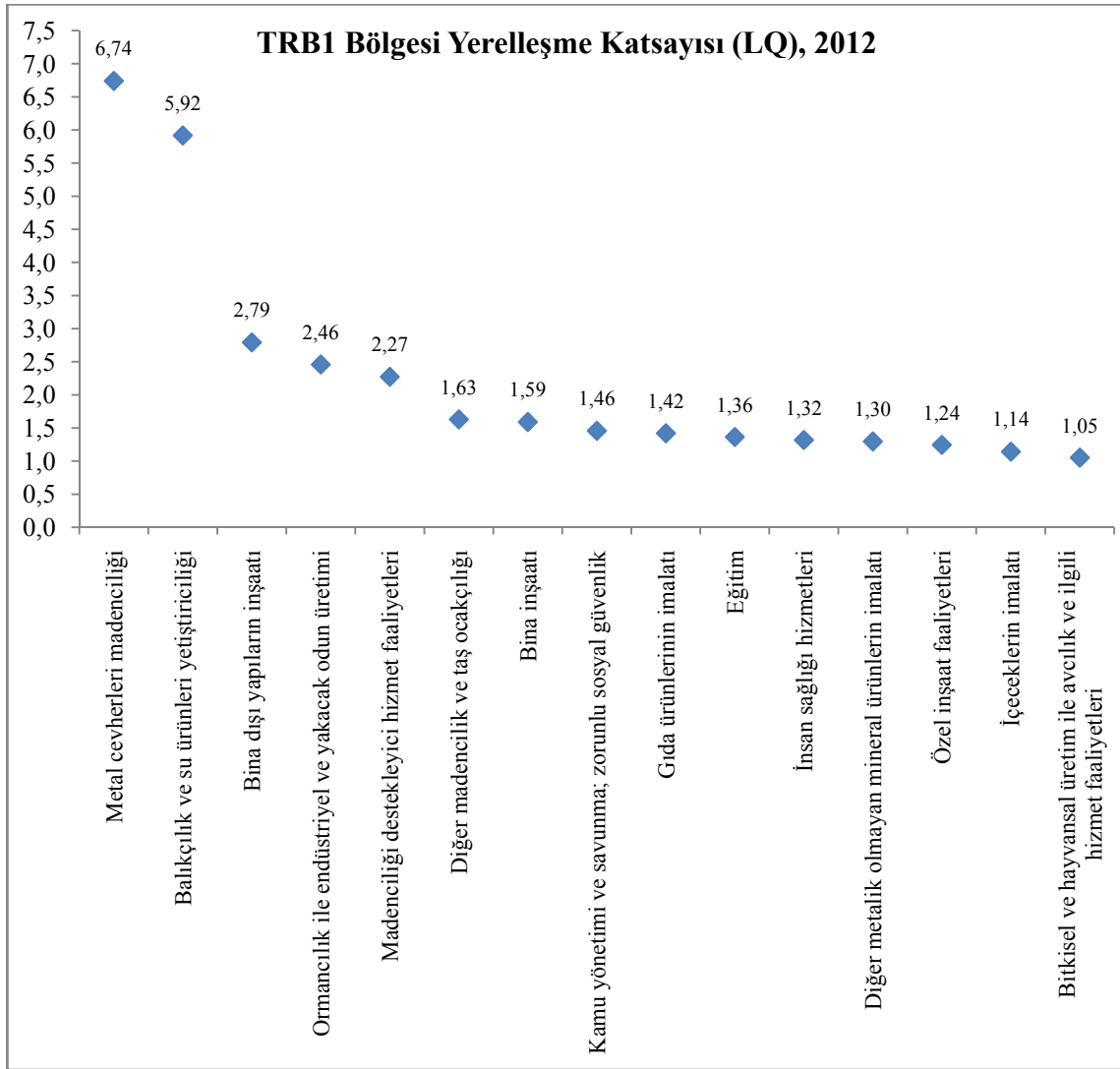
Bu değerlere göre bölgede bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetlerinde istihdam ulusal ölçeğe kıyasla düşük görülmektedir. Bu durum Türkiye genelinde olduğu gibi TRB1 Bölgesi'nde de tarımsal istihdamın kayıt dışı olduğunu göstermekte; ayrıca saha araştırmalarından alınan veriler de tarımda aile işçiliğinin yaygın olduğunu doğrulamaktadır. Bu nedenle bölgenin en önemli ticaret kaynağı bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetleri olmasına rağmen yoğunlaşma-yerelleşme katsayısı düşük çıkmaktadır.

Buna karşın inşaat, bina yapımı vb. sektörlerde yoğunlaşma-yerelleşme katsayısının yüksek olması, bölgede kentleşme, yapılaşma, baraj vs. yapımının ivme kazandığı sonucunu doğrulamaktadır.

Bölgede yoğunlaşma-yerelleşme katsayısı metal cevherleri madenciliği sektöründe 6,7 olarak hesaplanmıştır. Bu değer TRB1 bölgesinde bu derece yüksek çıkmasında Elazığ'daki yoğun krom çıkarma ve işleme faaliyetlerinin etkisi vardır. Zira Elazığ ilinin yoğunlaşma-yerelleşme katsayısı incelendiğinde metal cevherleri madenciliği 17,6'lık değerle ilk sırada iken; Malatya ve Bingöl illerinde bu sektörler 1'den küçük değerlere sahiptir. Bu durum daha özelde Elazığ'ın bahse konu sektörlerde ulusal ölçekte rekabetçi olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra, Malatya ilinde madenciliği destekleyici hizmet faaliyetleri 4,5'lik değerle ilk sıradadır. Bu faaliyet kolu maden arama yöntemleri, sondaj faaliyetlerini içerdiğinden, Hekimhan ve Kuluncak'ta demir cevherine yönelik hız kazanan çalışmaların varlığını desteklemektedir. Bu durum önümüzdeki dönemde Malatya ilinin de metal cevheri madenciliği sektöründe yoğunlaşacağını göstermektedir.

TRB1 Bölgesinde balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği sektörü yoğunlaşma-yerelleşme katsayısı 5,9 olarak hesaplanmıştır. Bu durum Bingöl hariç, diğer illerde yoğun üretimi yapılan ve bölgenin ihracatına büyük katkısı olan alabalık tesislerinin etkisi ile açıklanabilir.

Ancak diğer yandan yoğunlaşma-yerelleşme katsayısı 1'den büyük çıkan her sektörün bölgede rekabetçi olduğu sonucuna ulaştırmadığını unutmamak gerekmektedir.

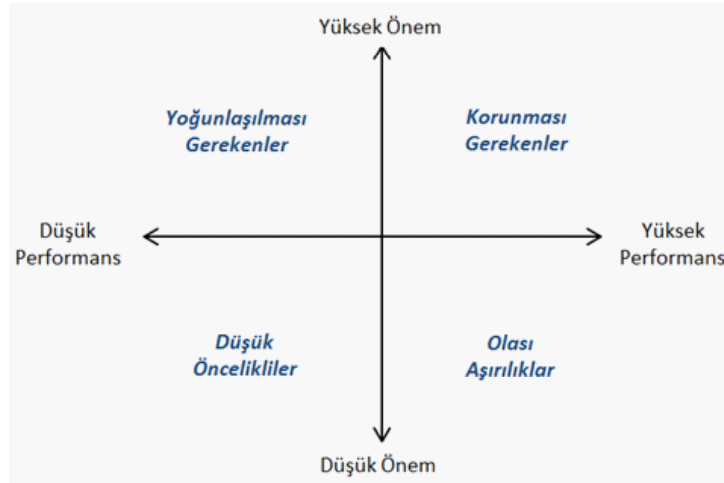

Şekil 2.6 TRB1 Bölgesi Nace.Rev.2 Sınıflamasına göre Yoğunlaşmış Sektörler (LQ), 2012

Kaynak: SGK, 2012 verilerinden faydalanılarak hesaplanmıştır.

2.2.3. Önem-Performans Analizi

Bölge insanının perspektifinden illerin sorun ve potansiyelinin belirlenmesi ve katılımcılığın artırılması amacıyla plan sürecinde istatistiksel bir analiz tekniği olarak Önem-Performans Analizi (ÖPA) kullanılmıştır. Bu analiz yönteminde amaç, iller için belirlenen alanların önem derecelerinin ve bu alanlarda gösterilen başarının katılımcı bakış açısıyla değerlendirilmesidir. Her bir özellik için hesaplanan önem ve performans ortalamaları, x-ekseninde performansın ve y-ekseninde önemin yer aldığı bir matris üzerinde gösterilmektedir.

Şekil 2.7 Önem-Performans Matrisi

ÖPA için geliştirilen elektronik anket çalışması 3 bölümü içermektedir. İlk bölümde katılımcıların demografik özelliklerinin belirlenmesi için yaş, cinsiyet, eğitim durumları ile ilgili sorular yöneltilmiştir. İkinci bölümde mevcut durum analizi ile saha ziyaretlerinde sorun ve potansiyel olarak karşılaşılan alanlar belirlenerek ÖPA yöntemiyle değerlendirilecek 23 madde oluşturulmuştur. Bu alanlarda ilin önem/öncelik düzeylerinin belirlenebilmesi için katılımcılardan “1-çok önemsiz, 5-çok önemli”; yine aynı maddeler için yaşadıkları ili ne derece yeterli bulduklarını belirlemek için ise “1-çok başarısız, 5-çok başarılı” aralığında puan vermeleri istenmiştir. Anketin 3. aşamasında ise katılımcılara 20 kelime sunularak 2023’de tasavvur ettikleri bölgeyi tanımlayan en fazla 7 kelime seçmeleri istenmiş bu kelimeler oluşturulan vizyon ifadesinin anahtar kelimeleri olmuştur.

Tablo 2.54 Önem - Performans Alanları

İlin Önem-Performans Alanları	Eğitim Hizmetleri (İlköğretim, Ortaöğretim, Yüksek Öğrenim)
	Yetiştirilmiş İnsan Kaynağı
	Sağlık Hizmetleri
	İş İmkânları ve Gelir Dağılımı
	Göçün Etkilerinin Yönetimi
	Dezavantajlı Gruplara (kadın, engelli, yaşlı..vb.) Yönelik Hizmetler
	Ticari Girişimcilik
	Dış ticaret (İthalat ve İhracat)
	Araştırma-Geliştirme (Ürün Çeşitlendirilmesi, Verimliliğin Arttırılması, Teknolojinin Kullanımı vb.)
	Bilişim – İletişim – Yazılım
	Madencilik (Mermer, Demir, Bakır, Krom vb.)
	Yenilenebilir Enerji (Rüzgâr, Güneş vs.)
	Kültür ve Doğa Turizmi
	Bitkisel Üretim
	Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılık
	Su Ürünleri (Alabalık, vs.)
	Arıcılık
	Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği
	Afet Yönetimi (Deprem, sel vb.)
	Altyapı ve Belediye Hizmetleri (su, kanalizasyon, arıtma, kent içi ulaşım vb.)
	Ulaştırma (karayolu, havayolu, göl-nehir taşımacılığı, demiryolu, yük ve yolcu taşımacılığı vb.)
	Çevrenin Korunması
	Sanayileşme ve Sanayi Altyapıları (OSB, SS, İŞGEM)

29.04.2013-31.05.2013 tarihleri arasında ajans web sayfasından yayınlanan ankete toplam 583 kişi katılmıştır. Katılımcıların genel profili aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

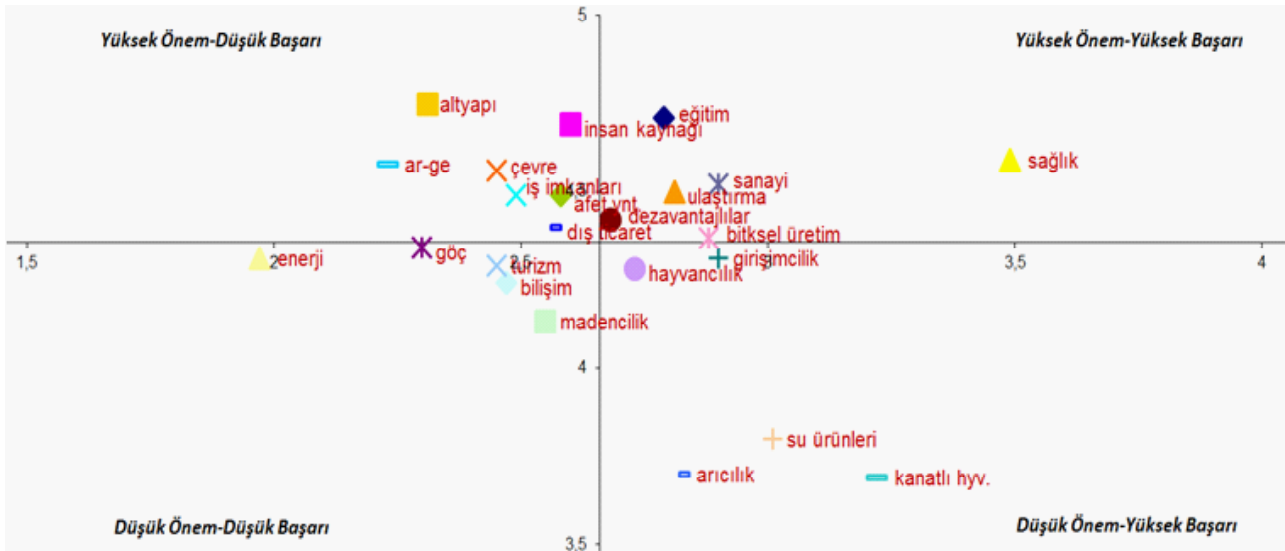
Tablo 2.55 Ankete Katılanların İller Bazında Dağılımı

Değerlendirilen İl	Frekans	Yüzde (%)
Malatya	154	26,4
Elazığ	328	56,3
Bingöl	62	10,6
Tunceli	39	6,7
<i>Toplam</i>	<i>583</i>	<i>100</i>

Ankete en yoğun katılımın olduğu il Elazığ'dır. Elazığ'ı sırasıyla Malatya ve Bingöl izlemiş, Tunceli ise 39 kişi ile oldukça düşük bir katılım göstermiştir. Ankete katılanların 20-74 yaş aralığında olduğu görülmüş, %70'lik bir oranın 25-44 yaş aralığında yoğunlaştığı belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların %88 gibi oldukça yüksek bir oranının lisans ve yüksek lisans düzeyinde eğitilmiş olduğu ve katılımcıların yalnızca 4'te 1'inin kadın olduğu anket sonuçlarında görülmüştür.

Önem-Performans Analizi bölümünde katılımcıların il bazlı değerlendirmede bulunmaları istenmiştir. Sosyal, ekonomi ve fiziki (kentsel) yapı alanlarında derlenen 23 maddenin her biri için katılımcılardan "il için ne kadar önemli" ve "iliniz ne kadar başarılı" soruları yöneltilerek ilin önceliklerini ve başarı düzeylerini 1-5 aralığında puanlamaları istenmiştir.

Bu bağlamda, Malatya ilini değerlendirmek üzere ankete katılan 154 kişi önem düzeyi en yüksek 3 alanı Altyapı-Belediye Hizmetleri (ort: 4,75), Eğitim Hizmetleri (ort: 4,71), Yetiştirilmiş İnsan Kaynağı (ort: 4,69) olarak belirlemiş; il için önem düzeyi en düşük alanları ise Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği (ort: 3,69), Arıcılık (ort: 3,70) ve Su Ürünleri (ort: 3,80) olarak görmüştür. T-testi sonucunda önem ortalamaları ile başarı ortalamaları arasındaki farklılık tüm alanlar için istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

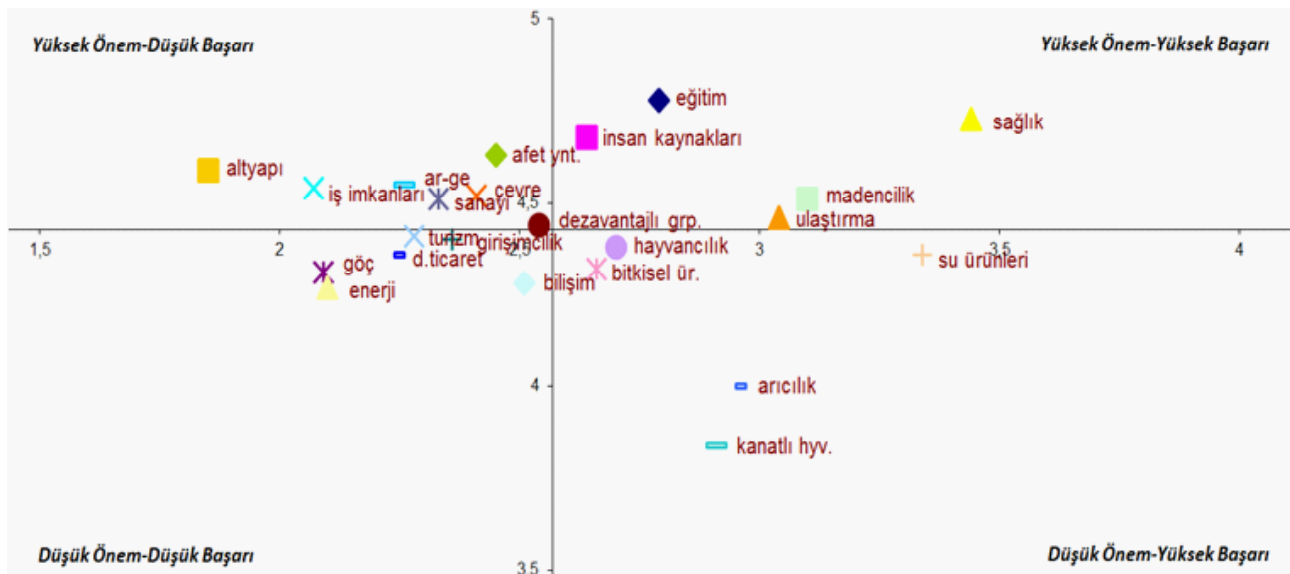

Şekil 2.8 Malatya İli Önem-Performans Matrisi

Yukarıda yer alan ÖPA matrisine göre Malatya ili için;

- *Korunması Gerekenler:* Sağlık Hizmetleri, Eğitim Hizmetleri, Bitkisel Üretim, Ulaştırma, Sanayileşme ve Sanayi Altyapısı, Dezavantajlı Gruplara Yönelik Hizmetler
- *Yoğunlaştırılması Gerekenler:* Altyapı ve Belediye Hizmetleri, Yetişmiş İnsan Kaynağı, Dış Ticaret, Afet Yönetimi, Çevrenin Korunması, Araştırma-Geliştirme, İş İmkânları ve Gelir Dağılımı
- *Düşük Öncelikliler:* Kültür ve Doğa Turizmi, Madencilik, Bilişim-İletişim-Yazılım, Yenilenebilir Enerji, Göç Etkilerinin Yönetimi
- *Olası Aşırılıklar:* Ticari Girişimcilik, Büyükbaş-Küçükbaş Hayvancılık, Su Ürünleri, Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği, Arıcılık

Elazığ ilini değerlendirmek üzere ankete katılan 328 kişi Elazığ için en önemli 3 alanı Eğitim Hizmetleri (ort: 4,78), Sağlık Hizmetleri (ort: 4,73), Yetişmiş İnsan Kaynağı (ort: 4,68) olarak değerlendirmiş; önem düzeyi en düşük alanları ise Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği (ort: 3,84), Arıcılık (ort: 4,00), Yenilenebilir Enerji (ort: 4,27) olarak belirlemiştir. T-testi sonucunda önem ortalamaları ile başarı ortalamaları arasındaki farklılık tüm alanlar için istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

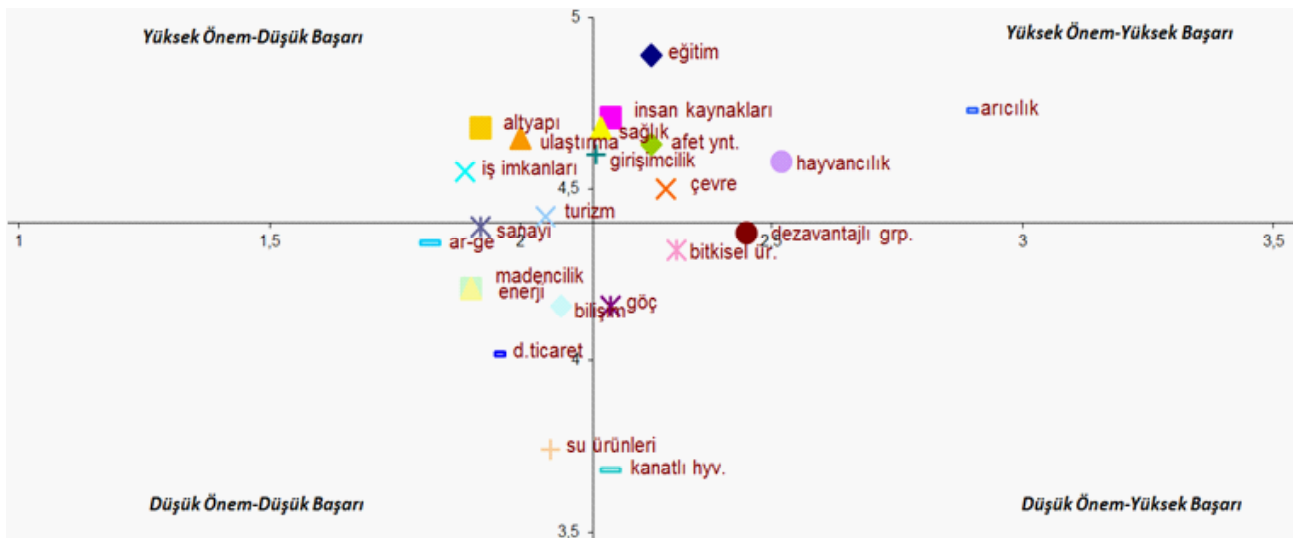

Şekil 2.9 Elazığ İli Önem-Performans Matrisi

ÖPA matrisine göre Elazığ ili için;

- *Korunması Gerekenler:* Sağlık Hizmetleri, Madencilik, Eğitim Hizmetleri, Ulaştırma, Yetiştirilmiş İnsan Kaynağı
- *Yoğunlaşılması Gerekenler:* Altyapı ve Belediye Hizmetleri, Sanayileşme ve Sanayi Altyapısı, Dezavantajlı Gruplara Yönelik Hizmetler, Afet Yönetimi, Çevrenin Korunması, Araştırma-Geliştirme, İş İmkanları ve Gelir Dağılımı
- *Düşük Öncelikliler:* Kültür ve Doğa Turizmi, Bilişim-İletişim-Yazılım, Yenilenebilir Enerji, Göç Etkilerinin Yönetimi, Dış Ticaret, Ticari Girişimcilik
- *Olası Aşırılıklar:* Bitkisel Üretim, Büyükbaş-Küçükbaş Hayvancılık, Su Ürünleri, Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği, Arıcılık

ÖPA’da Bingöl’ü değerlendiren 62 katılımcı il için önemli buldukları 3 alanı Eğitim Hizmetleri (ort: 4,89), Arıcılık (ort: 4,73), Yetiştirilmiş İnsan Kaynağı (ort: 4,71) olarak görmüş; Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliğini (ort: 3,68), Su Ürünlerini (ort: 3,74) ve Dış Ticareti (ort: 4,02) ise il için öncelikli olmayan alanlar olarak belirlemişlerdir. T-testi sonucunda önem ortalamaları ile başarı ortalamaları arasındaki farklılık tüm alanlar için istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

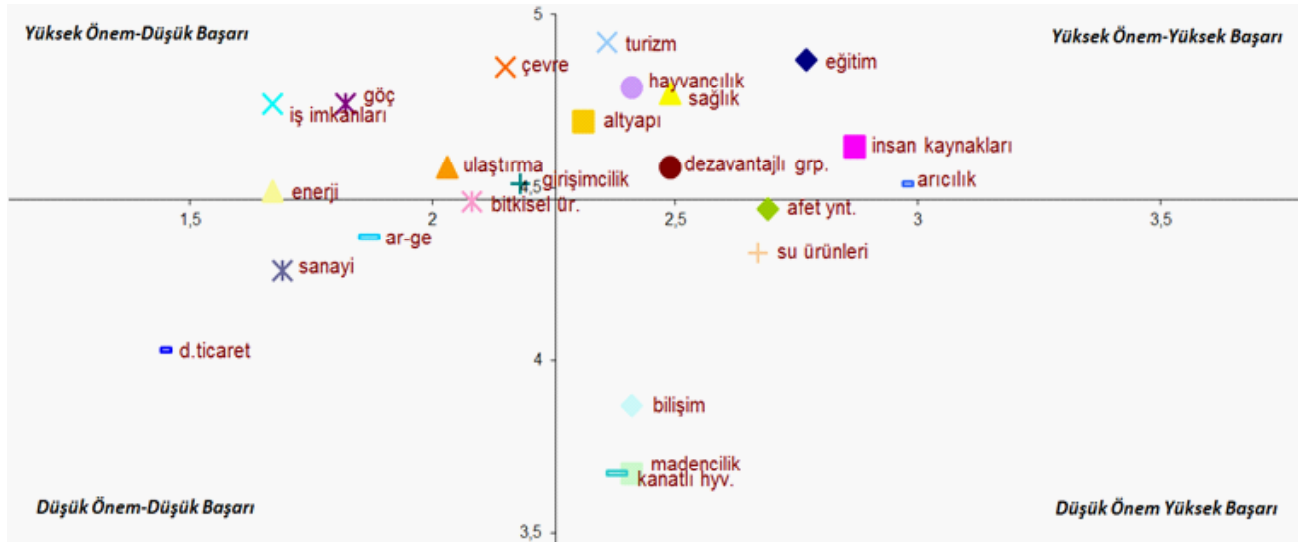

Şekil 2.10 Bingöl İli Önem-Performans Matrisi

ÖPA matrisine göre Bingöl ili için;

- *Korunması Gerekenler:* Sağlık Hizmetleri, Eğitim Hizmetleri, Arıcılık, Büyükbaş-Küçükbaş Hayvancılık, Çevrenin Korunması, Ticari Girişimcilik, Afet Yönetimi, Yetişmiş İnsan Kaynağı
- *Yoğunlaştırılması Gerekenler:* Altyapı ve Belediye Hizmetleri, Kültür ve Doğa Turizmi, Ulaştırma, İş İmkânları ve Gelir Dağılımı
- *Düşük Öncelikliler:* Sanayileşme ve Sanayi Altyapısı, Madencilik, Araştırma-Geliştirme, Bilişim-İletişim-Yazılım, Yenilenebilir Enerji, Dış Ticaret, Su Ürünleri
- *Olası Aşırılıklar:* Bitkisel Üretim, Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği, Dezavantajlı Gruplara Yönelik Hizmetler, Göç Etkilerinin Yönetimi

39 kişiyle en düşük katılımın olduğu il Tunceli’de ise öncelikli ve önemli görülen 3 alan Turizm (ort: 4,92), Eğitim Hizmetleri (ort: 4,87) ve Çevrenin Korunması (ort: 4,85) olarak değerlendirilmiş; Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği (ort: 3,67), Madencilik (ort: 3,67) ve Bilişim-İletişim-Yazılım (ort: 3,87) ise Tunceli için öncelikli bulunmamıştır. T-testi sonucunda önem ortalamaları ile başarı ortalamaları arasındaki farklılık tüm alanlar için istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Şekil 2.11 Tunceli İli Önem-Performans Matrisi

ÖPA matrisine göre Tunceli ili için;

- *Korunması Gerekenler:* Sağlık Hizmetleri, Eğitim Hizmetleri, Arıcılık, Büyükbaş-Küçükbaş Hayvancılık, Yetişmiş İnsan Kaynağı, Dezavantajlı Gruplara Yönelik Hizmetler, Kültür ve Doğa Turizmi, Altyapı ve Belediye Hizmetleri,
- *Yoğunlaşılması Gerekenler:* Çevrenin Korunması, Ticari Girişimcilik, Ulaştırma, Göç Etkilerinin Yönetimi, İş İmkânları ve Gelir Dağılımı, Yenilenebilir Enerji,
- *Düşük Öncelikliler:* Sanayileşme ve Sanayi Altyapısı, Bitkisel Üretim, Araştırma-Geliştirme, Dış Ticaret
- *Olası Aşırılıklar:* Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği, Madencilik, Bilişim-İletişim-Yazılım, Su Ürünleri, Afet Yönetimi

ÖPA sonuçlarına göre 4 il bazında bazı ortak çıkarımlara ulaşılabilir. Sağlık ve Eğitim Hizmetleri 4 il için de önem ve başarı düzeyi yüksek kabul edilerek “*korunması gerekenler*” arasında değerlendirilmiştir. Ulaştırma ise Malatya ve Elazığ illeri için “*korunması gerekenler*” arasında iken, Bingöl ve Tunceli illeri için yeterli başarı düzeyinde olmadığı düşünülerek “*yoğunlaşılması gerekenler*” arasında yer almıştır. Altyapı ve Belediye Hizmetleri Tunceli hariç 3 ilde, Çevrenin Korunması ise Bingöl haricindeki 3 ilde “*yoğunlaşılması gerekenler*” arasında görülmüş; 4 il için de yüksek öneme sahip olmasına rağmen yeterli performansın sergilenemediği “*yoğunlaşılması gereken*” ortak alan İş İmkânları ve Gelir Dağılımı olmuştur. Malatya ve Elazığ illeri, Tunceli ve Bingöl illerinin aksine Sanayileşme ve Sanayi Altyapısı’nı önemli bulurken buna bağlı olarak Araştırma-Geliştirme’yi de “*yoğunlaşılması gerekenler*” arasında görmüştür. Benzer şekilde Tunceli ve Bingöl illeri, Malatya ve Elazığ illerinden farklı olarak Büyükbaş-Küçükbaş Hayvancılık ve Arıcılık alanlarının öncelikli olduğunu düşünürken, 4 ilimiz de Su Ürünleri ve Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği’ni öncelikli/önemli bulmamıştır. Bitkisel Üretim yalnız Malatya’da, Madencilik yalnız Elazığ’da, Kültür ve Doğa Turizmi ise yalnız Tunceli ilinde yüksek önem ve başarı düzeyinde görülerek “*korunması gerekenler*” arasında yer almıştır.

Anketin son bölümünde ise katılımcılara 20 kelime sunularak 2023’de yaşamak istedikleri bölgeyi tanımlayan en fazla 7 kelime seçmeleri istenmiştir. Kelimeler ve seçilme oranları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2.56 2023 Bölge Vizyonu için Kelime Önerileri

No	Vizyon Kelimeleri	Frekans	Yüzde (%)
1	Üreten	202	9,91
2	Yaşanılabilir	185	9,07
3	Eğitilmiş	176	8,63
4	Refah Düzeyi Yüksek	168	8,24
5	Girişimci	160	7,85
6	Güvenli	151	7,41
7	Bilgi Toplumu	141	6,92
8	Doğal Kaynakları Korunan	139	6,82
9	Cazibe Merkezi	137	6,72
10	Sanayileşen	111	5,44
11	Yenilikçi	87	4,27
12	Verimli	71	3,48
13	Sosyalleşen	69	3,38
14	Kentleşen	68	3,33
15	Kültürel Çeşitliliği Benimseyen	57	2,80
16	İşbirliği Kültürüne Sahip	38	1,86
17	Öncü	38	1,86
18	Katılımcı	23	1,13
19	Rekabetçi	15	0,74
20	Erişilebilir	3	0,15

Buna göre, bölge vizyonu için en çok tercih edilen ilk 5 kelime “Üreten”, “Yaşanılabilir”, “Eğitilmiş”, “Refah Düzeyi Yüksek” ve “Girişimci” olarak belirlenmiştir.

3. BÖLGENİN VİZYONU

Bölgenin vizyonu yürütülen elektronik anket çalışmasının sonuçları, paydaş toplantıları ve görüşleri neticesinde “**Eğitimli ve girişimci insan gücüyle üreten, yaşam kalitesi yüksek TRB1**” şeklinde ifade bulmuştur.

Ulusal ve bölgesel kalkınmanın en önemli ayaklarından biri olan beşeri sermayenin eğitimle güçlendirilmesi, gerek ekonomik anlamda, gerekse sosyal açıdan girişimci bireyler yetiştirilmesi ve insan odaklı bu gücün üretime dönüşmesi yaklaşımı vizyon ifadesinin başlangıç kısmını oluşturmuştur.

Bölgemizdeki hayat standartlarının yükseltilmesi, fiziki ve sosyal imkanları ile tercih edilen bir bölge olması için yaşam kalitesinin yüksekliği ise vizyon ifadesinde hedeflenen bir diğer unsurdur.

Vizyon ifadesi bu yönleriyle “yaşam kalitesi” ve “sürdürülebilir ekonomi” şeklinde belirlenen iki gelişme eksenini de örtüşmektedir.

4. GELİŞME EKSENLERİ, ÖNCELİK VE TEDBİRLER

TRB1 Bölgesinin sosyal ve ekonomik açılardan mevcut durumunu ortaya koyan istatistiki veriler, yapılan saha çalışmaları ve yakın geçmişte yürütülen pek çok sektörel ve mekânsal araştırmanın he-men hepsinde bölgenin çift yönlü bir heterojen yapı arz ettiği gözlemlenmektedir. Özellikle Malatya ve Elazığ il merkezleri ve yakın çevresinde yoğunlaşmış olan ekonomik canlılık ve zengin sosyo-kültürel hareketlilik bölgenin ulusal ve uluslararası düzeyde rekabet edebilecek boyutlarını oluşturu-rken Bingöl, Tunceli ve çeperde yer alan ilçeler ve kırsal bölgeler, yaşam kalitesi, fiziki altyapı ve ekonomik hareketlilik açılarından görece daha az gelişmiş bir yapı sergilemektedir.

Ülkemizin liman ve sınırlarına uzak, iç ve doğu kesimlerinde yer alan TRB1 Bölgesi, bu konu-munun dezavantajını benzer hat üzerinde bulunan Kayseri, Sivas, Kahramanmaraş, Diyarbakır gibi illerle birlikte paylaşmaktadır. Coğrafi koşulların da bir sonucu olarak nüfus ağırlıklı olarak bölgenin güney kesimlerine yoğunlaşmış olup, dağlık coğrafya ve baraj gölleri-akarsular nedeniyle bölgenin kuzey kesimindeki yerleşim yerleri nüfus ve erişilebilirlik açısından dezavantajlı bir konum üstlen-miştir.

TRB1 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı kapsamında, bölgenin diğer bölgelerle ve kendi içindeki gelişmişlik farklılıklarını azaltmaya ve mevcutta çeşitli alanlarda sahip olduğu ulusal ve uluslararası düzeydeki potansiyelini ve rekabet gücünü artırmaya yönelik öncelik alanları ve her bir alan için ted-birler belirlenmiştir. “Yaşam Kalitesi” ve “Sürdürülebilir Ekonomi” eksenleri altında değerlendirilen bu öncelik ve tedbirler aşağıda gerekçeleri, ağırlıklı ve öncelikli olarak uygulanacakları yerler ve proje/faaliyet önerileri ile birlikte açıklanmıştır.

Yaşam Kalitesi gelişme eksenini altında “Sosyal ve Beşeri Sermayenin Gelişimi” ve “Fiziki Altya-pının İyileştirilmesi” öncelikleri, Sürdürülebilir Ekonomi gelişme eksenini altında ise “Tarımsal Üreti-min ve Verimliliğin Artırılması”, “Alternatif Turizm Türlerinin Geliştirilmesi”, Endüstriyel Üretimin Güçlendirilmesi” ve “Enerji ve Maden Varlığının Etkin Kullanımı” öncelikleri yer almıştır.

Şekil 4.1 Vizyon, Eksen ve Öncelikler

Bölgenin mekânsal gelişim şeması Harita 4.1’de verilmiş olup, Malatya ve Elazığ il merkezleri batı yönlü büyüyen, bölgesel büyüme odakları olarak isimlendirilmiştir. Bingöl ve Tunceli illeri ise kentsel gelişme odakları olarak tanımlanmıştır. Hali hazırda ağırlıklı olarak Adana-Mersin-Gaziantep, Kayseri ve Van doğu-batı aksları üzerinde şekillenen bölgenin Sivas, Erzincan, Erzurum, Diyarbakır ve Adıyaman yönlü kuzey-güney aksları etrafında güçlenmesi hedeflenmekte, bu akslar üzerinde yer alan Kovancılar, Doğanşehir, Darende, Hekimhan, Genç, Solhan ve Karlıova merkezlerinin kentsel olarak gelişimi öngörülmektedir.

*Eğitimli ve girişimci insan gücüyle üreten,
yaşam kalitesi yüksek TRB1*

EKSEN 1: YAŞAM KALİTESİ

ÖNCELİK 1.1. SOSYAL VE BEŞERİ SERMAYENİN GELİŞİMİ

Tedbir 1.1.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının etkinliğinin artırılması

Tedbir 1.1.2. Ekonomik alanda işbirliklerinin geliştirilmesi

Tedbir 1.1.3. Girişimcilik kültürünün güçlendirilmesi

Tedbir 1.1.4. Kurumların kapasitelerinin ve kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi

Tedbir 1.1.5. Mesleki eğitimin sektörel ihtiyaçlara göre geliştirilmesi

Tedbir 1.1.6. Üniversitelerin araştırma, uygulama ve öğretim olanaklarının geliştirilmesi

Tedbir 1.1.7. Kadınların sosyal, ekonomik hayata ve karar süreçlerine katılımının artırılması

Tedbir 1.1.8. Göç yönetimi

ÖNCELİK 1.2. FİZİKİ ALTYAPININ İYİLEŞTİRİLMESİ

Tedbir 1.2.1. Kent içi ulaşım sistemlerinin verimlilik ve erişilebilirlik odaklı iyileştirilmesi

Tedbir 1.2.2. Bölgenin ulaşım altyapısının güçlendirilmesi

Tedbir 1.2.3. Orman ve yeşil alan varlığının artırılması

Tedbir 1.2.4. Bölgedeki yerleşimlerin afetlere hazırlıklı hale getirilmesi

Tedbir 1.2.5. Bölge kentlerinde yapılaşmanın iyileştirilmesi

Tedbir 1.2.6. Sağlık hizmetleri altyapısının iyileştirilmesi

Tedbir 1.2.7. Kırsal kesimin sağlık hizmetlerine erişiminin artırılması

Tedbir 1.2.8. Kadın, engelli ve yaşlılara yönelik sosyal hizmet ve ulaşım altyapısının iyileştirilmesi

Tedbir 1.2.9. Su, kanalizasyon ve enerji altyapılarının iyileştirilmesi

Tedbir 1.2.10. Etkin katı atık yönetiminin sağlanması

Tedbir 1.2.11. Atık su arıtma tesislerinin kurulması ve mevcutların geliştirilmesi

Tedbir 1.2.12. Kültür ve spor tesislerinin geliştirilmesi

*Eğitimli ve girişimci insan gücüyle üreten,
yaşam kalitesi yüksek TRB1*

EKSEN 2: SÜRDÜRÜLEBİLİR EKONOMİ

ÖNCELİK 2.1. TARIMSAL ÜRETİM VE VERİMLİLİĞİN ARTIRILMASI

Tedbir 2.1.1. Sulanan tarım arazisi varlığının artırılması ve modern sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması

Tedbir 2.1.2. Arazi toplulaştırmaları

Tedbir 2.1.3. Modern hayvancılık uygulamalarının yaygınlaştırılması

Tedbir 2.1.4. Su ürünleri üretiminin ve katma değerinin artırılması

Tedbir 2.1.5. Arıcılığın gelişimi ve kaliteli bal üretiminin sağlanması

Tedbir 2.1.6. Tarımsal girdi temininde bağımlılığın azaltılması

Tedbir 2.1.7. Seracılığın Yaygınlaştırılması

Tedbir 2.1.8. Tarımsal ürünlerin toplanması ve depolanması için gerekli altyapının sağlanması

Tedbir 2.1.9. Tarımsal üretimde pazarlama altyapısının geliştirilmesi

Tedbir 2.1.10. İyi tarım ve organik tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması

Tedbir 2.1.11. Tıbbi ve aromatik bitkilerin ekonomiye kazandırılması

Tedbir 2.1.12. Tarımda verimliliği arttırmaya yönelik tekniklerin ve eğitimlerin yaygınlaştırılması

Tedbir 2.1.13. Meyveciliğin çeşitlendirilmesi

ÖNCELİK 2.2. ALTERNATİF TURİZM TÜRLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Tedbir 2.2.1. Turistik tesis sayısının ve hizmet kalitesinin artırılması

Tedbir 2.2.2. Turizm değerlerinin tanıtılması ve pazarlanması

Tedbir 2.2.3. Turizm değerlerine erişilebilirliğin iyileştirilmesi

ÖNCELİK 2.3. ENDÜSTRİYEL ÜRETİMİN GÜÇLENDİRİLMESİ

Tedbir 2.3.1. Bölgenin sanayi alanlarında altyapı hizmetlerinin artırılması

Tedbir 2.3.2. Gıda sanayinde ürün çeşitlendirmesine gidilmesi

Tedbir 2.3.3. Yöresel ürünlerin üretiminin artırılması, işlenmesi ve markalaştırılması

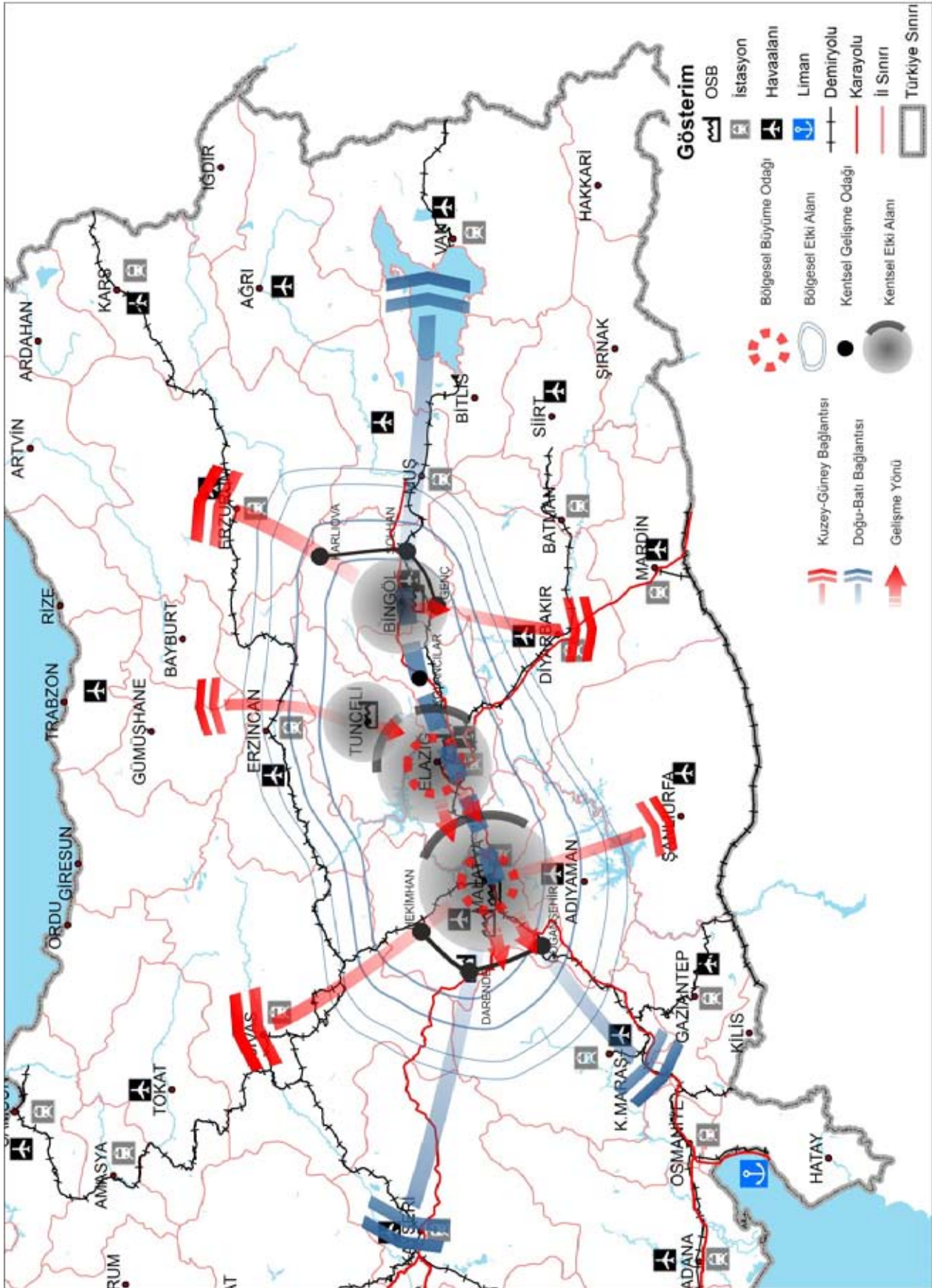
Tedbir 2.3.4. Tekstil sanayinde yenilikçi teknolojilerin kullanılması ve kümelenme stratejilerinin geliştirilmesi

Tedbir 2.3.5. Yapı malzemeleri sanayinde yatırımların artırılması

Tedbir 2.3.6. Makine ve teçhizat sanayinde işletmelerin geliştirilmesi

Tedbir 2.3.7. Metal ürünleri sanayinde yatırımların özendirilmesi
Tedbir 2.3.8. Medikal ürün ve malzeme sanayinde yatırımların artırılması
ÖNCELİK 2.3. ENDÜSTRİYEL ÜRETİMİN GÜÇLENDİRİLMESİ
Tedbir 2.4.1. Potansiyel maden rezervlerinin işletmeye açılması
Tedbir 2.4.2. Krom ve Demir cevherinin katma değeri yüksek ürünlerin üretiminde kullanılması
Tedbir 2.4.3. Mermer sektöründe işbirliği ve Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması
Tedbir 2.4.4. Maden artıklarının yeniden kazanılmasına yönelik çalışmaların yapılması
Tedbir 2.4.5. Yenilenebilir enerji yatırımlarının özendirilmesi
Tedbir 2.4.6. Hidroelektrik santrallerin kamu hassasiyetleri ve doğal hayatın korunması önceliğiyle kurulması
Tedbir 2.4.7. Sanayi ve tarım işletmelerinde enerji verimliliğinin özendirilmesi

Şekil 4.2 Vizyon, Eksen, Öncelikler ve Tedbirler

Harita 4.1 TRB1 Bölgesi Mekânsal Gelişim Şeması

1. EKSEN: YAŞAM KALİTESİ

1.1. Sosyal Ve Beşeri Sermayenin Gelişimi

<i>Eğitimli ve girişimci insan gücüyle üreten, yaşam kalitesi yüksek TRB1</i>
EKSEN 1: YAŞAM KALİTESİ
ÖNCELİK 1.1. SOSYAL VE BEŞERİ SERMAYENİN GELİŞİMİ
Tedbir 1.1.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının etkinliğinin artırılması
Tedbir 1.1.2. Ekonomik alanda işbirliklerinin geliştirilmesi
Tedbir 1.1.3. Girişimcilik kültürünün güçlendirilmesi
Tedbir 1.1.4. Kurumların kapasitelerinin ve kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi
Tedbir 1.1.5. Mesleki eğitimin sektörel ihtiyaçlara göre geliştirilmesi
Tedbir 1.1.6. Üniversitelerin araştırma, uygulama ve öğretim olanaklarının geliştirilmesi
Tedbir 1.1.7. Kadınların sosyal, ekonomik hayata ve karar süreçlerine katılımının artırılması
Tedbir 1.1.8. Göç yönetimi

1.1.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının etkinliğinin artırılması

TRB1 bölgesinde sivil toplum hareketliliği son yıllarda artmaktadır. Sayıca tüm Türkiye’de olduğu gibi bölgede de özellikle din, spor ve hemşehrilik çatıları altında şekillenen derneklerin hareketliliğinin bir göstergesi olarak dernekleşme son yıllarda ülkemiz ortalamasına yaklaştırmaya başlamışsa da, halen sivil toplum hareketliliği Türkiye ortalamasının altındadır. Dernek faaliyetlerinin eğitim, kültür, girişimcilik, beşeri sermayenin gelişimi, ekonomi, kalkınma, gibi alanlarda çoğaldığı da gözlenmektedir.

Yapılan saha ziyaretleri ve paydaş görüşmelerinde, sivil toplum kuruluşlarının, kendi başlarına proje uygulayıp üretmedikleri, üretenlerin ise belirli bir tecrübeye sahip olana kadar deneme-yanılma yoluyla önemli ölçüde zaman ve kaynak kaybettikleri gözlenmiştir.

Demokratikleşme ve aktif vatandaşlık bilincinin oluşması gibi ulusal düzeyde ve zaman içinde gelişmekte olan sivil toplum ortamının, Bölge özelinde, Türkiye ortalamasına erişimi için, sivil toplum oluşumlarını destekleyici ortamların geliştirilmesi, mevcutların kapasitelerinin ve etkinliklerinin artırılması, hali hazırda kamu kurumları tarafından yürütülmekte olan bazı faaliyetlerin tedrici olarak sivil toplum kuruluşlarına devredilmesinin özendirilmesi yönünde girişimlerde bulunulacaktır.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	Tüm TRB1 Bölgesi
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Sivil toplum kuruluşlarının kurulması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için mevzuat ve STK yönetim eğitimlerinin verilmesi. -STK'ların kurumsal kapasitesini artırmaya yönelik mali ve teknik destek programları uygulanması -STK'lar tarafından düzenlenecek etkinliklerin finansmanı için mali destek programları
<i>İlişkili Öncelik ve Tedbirler</i>	1.1.2
<i>Performans Göstergeleri</i>	-Dernekleşme oranı, -STK'lar tarafından geliştirilen/yürütülen proje sayısı, -STK'ların destek programlarından yararlanma yüzdeleri

1.1.2. Ekonomik alanda işbirliklerinin geliştirilmesi

Bölgede yürütülen sektörel ve mekânsal araştırma çalışmalarının hemen tümünde üzerinde sıklıkla durulan önemli bir sorun ortak iş yapmama/yapamama ve rekabet öncesi, karşılıklı kazanmaya dayalı konularda işbirliğine gidememe sorunudur. Bölgedeki sınırlı sayıdaki birlik ve kooperatif oluşumları, üyeleri için girdi maliyetlerini düşürücü ve pazarlık gücünü artırıcı olumlu etkiler doğurmakla birlikte yeterince etkin değillerdir. Hem toplumsal güvenin gelişmesi, hem de ekonominin canlanması açısından önemli olan bu oluşumların yanı sıra herhangi bir kurumsal hüviyeti olmayan platform ve birliktelikler ile özel sektör işletmelerin etrafında şekillenen sözleşmeye dayalı üretim anlayışı geliştirilmeli, kamu, özel sektör ve özellikle de sivil toplum arasında ekonomik ve sosyal alanlarda işbirliğinin sağlanması gerekmektedir.

İşbirliği yapılması gereken ekonomik alanların başında tarım gelmektedir. Üretimi düşük hacimlerde yapıldığı için ticari değer oluşturamayan bal, Ağın leblebisi, Hekimhan cevizi gibi yöresel ürünler, yüksek hacimlerde üretildiği halde ticareti esnasında yeterli ölçek büyüklüğüne ulaşamayan kayısı, elma, üzüm gibi ürünler ve doğası gereği bozulabilecek, bir arada işlem görmesi gereken süt ve süt ürünleri gibi ürünler için üretim ölçeğinin artırılması, Ar-Ge, pazarlama, tedarik, sulama, depolama, nakliye, ihracat gibi konularda, üreticiler arasında tesis edilecek ekonomik işbirliği ve örgütlenmeler son derece elzemdir. Bununla birlikte, etkin bir şekilde üretim yapabilen kooperatif ve birliklerin ürünlerini doğrudan tüketicilere ulaştırabileceği çıkış noktalarının oluşması da gerekmektedir.

Benzer şekilde bölge ekonomisinde önemli bir yer tutan maden ürünleri alanında da rekabet edebilmek için üretim ölçeğinin artırılması, Ar-Ge, pazarlama, nakliye, ihracat gibi alanlarda ekonomik işbirlikleri zaruri hale gelmiştir.

Ekonomik alandaki işbirliği kültürünün ve faaliyetlerinin aynı sektördeki ortak ihtiyaçların yanı sıra farklı sektörler için de Ar-Ge, üniversite-sanayi işbirliği, ihracat, finansman, pazarlama gibi yatay alanlarda da geliştirilmesi son derece elzemdir.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	Tüm TRB1 Bölgesi
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Kayısı için borsa ve lisanslı depo kurulması -Kayısı, üzüm, elma vb. büyük ölçekte üretilen meyveler alanında birlik-kooperatiflerin güçlendirilmesi (soğuk hava depoları ve işleme tesisleri) -Et, Süt ve süt ürünleri, Bal, Meyve vb. alanlarındaki örgütlerin güçlendirilmesi (Toplama, nakliye ve işleme tesisleri) -Maden ve mermercilik alanında sektörel işbirliklerinin özendirilmesi -Mevcut kooperatif-birlik yönetimleri için iyi yönetim ve yönetişim, muhasebe ve bilgisayar uygulamaları, iş planı hazırlama ve pazarlama başlıklarında eğitimler verilmesi. -Bölge dışındaki hemşeri derneklerinin bölge içinden STK ve/veya kamu/özel kurumlarla ortak yatırımlar gerçekleştirmesi
<i>İlişkili Öncelik ve Tedbirler</i>	2.1. ve 2.4.
<i>Performans Göstergeleri</i>	-Birlik-Kooperatif sayısı -Üye sayısı

1.1.3. Girişimcilik kültürünün güçlendirilmesi

Bölge illeri gerek tarihsel kültürün bir uzantısı, gerekse Cumhuriyet tarihi içindeki kamu yatırımları ve kamu yardımlarının etkisi ile girişimci kimliğini geliştirmekte zorlanmıştır. Çeşitli vesilelerle yurt dışına veya büyük şehirlere göç eden bölge insanının ekonomik ve sosyal girişimcilik alanında gösterdikleri başarının yerelde gözlemlenememesi derinlemesine sosyo-kültürel araştırmalar gerektirmekte olup, söz konusu kültürün bölgede geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için ulusal politikalara ilave, bölge özelinde tedbirler geliştirilmelidir.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	Tüm TRB1 Bölgesi
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Okul öncesi düzeyden başlamak üzere girişimci bireyler yetiştirilmesine yönelik eğitim uygulamalarının geliştirilmesi (Ulusal düzeydeki politikalarla paralel şekilde) -Nitelikli ve ileri teknoloji içeren girişimcilik faaliyetleri için bölge üniversitelerinde özelleşmiş, eğitim ve uygulama programları düzenlenmesi -Toplumdaki girişimcilik algısını değiştirmeye yönelik kampanyalar düzenlenmesi -Girişimciliği özendirici ve teşvik edici altyapıların kurulması, kapasitelerinin artırılması; -Malatya ve Elazığ'da kurulu Teknoparkların geliştirilmesi, -Malatya ve Elazığ'da kurulu İŞGEM'lerin geliştirilmesi, -Kurulma aşamasındaki Malatya, Elazığ ve Bingöl İŞGEM'lerinin tamamlanması -Tunceli'de İŞGEM kurulması
<i>Performans Göstergeleri</i>	-Açılan/kapanan işletme sayıları

1.1.4. Kurumların kapasitelerinin ve kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi

Bölgedeki kamu kurumlarının özellikle insan kaynağı noktasında çeşitli eksiklikleri olduğu saha ziyaretlerinde öne çıkan önemli noktalardan biridir. Özellikle bölgedeki yerel yönetimlerin yetersiz eleman ve araç sayıları nedeniyle görev ve hizmet alanlarının yeterince kapsamadığı, ulusal ve uluslararası kaynakların yeterince etkin kullanılmadığı, proje üretilmediği ve projelerde kaynakların etkin kullanılmadığı gözlenmektedir. Benzer şekilde zayıf düzeydeki kurumlar arasındaki koordinasyon nedeniyle bazı faaliyetlerin hiç uygulanmadığı ya da yarım veya eksik kaldığı bilinmektedir. Bununla birlikte, STK'lar ve yerel yönetimler arasındaki koordinasyonun gelişmesi faaliyetlerde maliyetlerin azaltılması için imkânlar sunabilecektir.

Yerel yönetimler ve kamu kurum ve kuruluşlarının hizmet alanlarındaki kapasitelerini ve koordinasyonu güçlendirebilmeleri için gerekli olan coğrafi bilgi sistemi gibi yazılım ve araçları temin etmeleri, gerekli alet, teçhizat, ekipman ve donanımı temin etmeleri sağlanmalıdır.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	İl merkezleri ve ilçeler
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Kamu kurumları ve yerel yönetimlerin çalışanları ve STK üyelerine yönelik teknik destek programlarının artırılması -Özellikle küçük yerel yönetimlerde (ilçe ve belde düzeyinde) kişisel gelişim ve proje hazırlama eğitimleri düzenlenmesi -Özellikle komşu ilçe ve illerdeki kurum temsilcilerinin etkileşimini artırmaya yönelik ağ ve bilgilendirme toplantıları düzenlenmesi -STK'ların kamu kurumları ve yerel yönetimler ile işbirliklerini sağlayacak proje hazırlama eğitimleri vb. düzenlenmesi

1.1.5. Mesleki eğitimin sektörel ihtiyaçlara göre geliştirilmesi

Bölge genelinde tarımsal istihdam azalmasına rağmen hala toplam istihdamın en büyük bölümünü oluşturmaktadır. Sanayi istihdamı yavaş da olsa artmakta iken hizmetler sektöründeki istihdam hızlı bir artış göstermektedir. Bölgenin istihdam ihtiyacının bölge içinden karşılanabilir durumda olması sürdürülebilir bir ekonomi için olduğu kadar, işsizlikten kaynaklanan sorunların azaltılması için de gereklidir. Özellikle Malatya ve Elazığ gibi büyük kentsel merkezlerde genç ve kadın işsizliği de artmaktadır. Bu nedenle, tarımsal alanda sadece verimliliği artırıcı yönde işgücü eğitimleri, kentsel alanlarda sanayi sektörünün açığı bulunan işlere yönelik eğitimler, hizmet sektöründe ise var olan işgücünün niteliklerini artıran ve/veya hizmet sektörünün gerektirdiği niteliklere sahip işgücü yetiştirme programları gerekmektedir.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	İl merkezleri ve ilçeler
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Elazığ ve Malatya Organize Sanayi Bölgelerinde Meslek Liseleri kurulması -Meslek Yüksek Okullarının görece altyapısı gelişmiş ilçelere yaygınlaştırılması -Meslek edindirme kurslarının özel sektör ile işbirliği halinde uygulanması/ yaygınlaştırılması
<i>Performans Göstergeleri</i>	Bölgede mesleki eğitim alan kişi sayısı, Bölge içinde istihdam edilenler için mesleki eğitimlilerin oranı

1.1.6. Üniversitelerin araştırma, uygulama ve öğretim olanaklarının geliştirilmesi

Ürettikleri bilgi ve nitelikli insan kaynağı ile kalkınmaya olan katkılarının yanı sıra bölgesel gelişme için de önemli bir unsur teşkil eden Bingöl, Fırat, İnönü ve Tunceli Üniversitelerinin araştırma, uygulama ve öğretim altyapı ve imkânlarının geliştirilmesi gerek bölgedeki beşeri sermayenin gelişimine gerekse ekonomik alandaki rekabet gücüne önemli katkılar sağlayacaktır.

Fırat ve İnönü Üniversiteleri mühendislik, sağlık ve sosyal alanlarda önemli bir seviyeye ulaşmış olup, uluslararası düzeyde rekabet edebilecek konumdadır. Bu üniversitelerin özellikle bilginin teknolojiye ve sosyal faydaya dönüşümü bazında altyapılarını geliştirmeleri ve bulundukları illerde ikinci üniversitenin temellerini oluşturmaları öngörülmektedir. Görece daha yeni olan Bingöl ve Tunceli Üniversiteleri ise temel altyapı ve kurumsallaşma süreçlerini yakın zamanda tamamlayacak ve gerek bölgesel gelişmeye gerekse insan kaynağı yetiştirilmesine yönelik tercih edilen üniversiteler arasına girecektir. Bölge üniversitelerinde ve meslek yüksekokullarında yurt ihtiyacının giderilmesi başta olmak üzere kampüs altyapılarının geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Öte yandan, üniversite-sanayi işbirliğini geliştirmeye ve doğal bir ihtiyaç noktasına taşımaya yönelik olarak geliştirilecek olan, akademik yükselmede sanayi ilişkileri ve işbirliklerinin öneminin artırılması, yapılacak mali düzenlemelerle fikri ve sınai hakların araştırmacılar lehine korunması gibi ulusal politikaların bölgede en iyi şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli il ve ilçe merkezleri
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Bingöl ve Tunceli Üniversitelerinin araştırmacı personel ve araştırma altyapılarının güçlendirilmesi. -Elazığ ve Malatya’da yeni üniversitelerin kurulması -Fırat ve İnönü Üniversitelerinin sanayi ile olan ilişkilerinde ara yüz görevi gören teknokent, teknoloji transfer ofisi vb. yapılanmalarını tamamlaması ve geliştirmesi
<i>İlgili Diğer Tedbirler</i>	1.1.3, 1.1.4, 1.1.5
<i>Performans Göstergeleri</i>	-Teknokent işletme sayıları, -Yayın sayıları, -Patent sayıları, -Öğretim elemanı ve öğrenci sayıları

1.1.7. Kadınların sosyal, ekonomik hayata ve karar süreçlerine katılımının artırılması

Bölge genelinde kadınların işgücüne, sosyal hayata ve karar süreçlerine katılımının az olması, hem bölge üretimini hem de kadınların sosyal ve ekonomik durumunu olumsuz etkilemektedir. TRB1 Bölgesini bu konuda Türkiye ortalamasının altında tutan ana etken çalışmaya hazır olduğu halde iş aramayan kesimin yüksekliğidir. Bu nedenle kadınların gerek ekonomik anlamda, gerekse sosyal girişimcilik boyutlarıyla özendirilmesi gerekmektedir.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	Tüm TRB1 Bölgesi
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Kadın girişimciliğinin artırılması için il ve ilçe merkezlerinde farkındalık eğitimleri düzenlenmesi -Kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarına yönelik destek programlarında kadını önceleyen tedbirlerin artırılması -“Kadın Dostu Kent - Malatya” projesi çıktılarının tüm bölge illerine yaygınlaştırılması -İşyerlerinin yoğunlaştığı kent merkezi, OSB vb. yerlerde kreş ve anaokullarının yaygınlaştırılması
<i>Performans Göstergeleri</i>	Kadın işgücüne katılım oranı, kadın şirket sahibi oranı, karar meclislerinde görev alan kadın oranı

1.1.8. Göç yönetimi

Bölge illerinin net göç hızı uzun yıllar negatif şekilde seyretmiş olup sadece 2012 yılında Malatya’nın büyükşehir olma durumundan dolayı pozitif yönlü bir eğilim gerçekleşmiş, bölge bazında ise binde -0,9 şeklinde ölçümlenmiştir. Gerek bölge illerinin büyükşehirlere verdiği göçün, gerek bölge içinde gerçekleşen köyden kente göçün azaltılması bölge illerinde gelişen istihdam imkânları ve artan yaşam kalitesi ile mümkün olacaktır. Öte yandan TRB1 bölgesi özellikle doğu ve güney doğusundaki diğer bölgelerden göç de almaktadır. Bu yönüyle ulusal ölçekte müdahaleler gerektiren bu sorun esasen bölge planının da temel vizyonunu şekillendirmektedir.

Verilen ve alınan göçün etkin yönetimi için köye dönüş programları geliştirilmeli, nitelikli beyin göçünün önlenmesi için bölge üniversitelerin eğitim ve araştırma olanakları güçlendirilmeli, bu yön- de özendirici ve özel destek programları uygulanmalıdır. Benzer şekilde özellikle Avrupa’da yerleşik gurbetçilerin de sermayeleriyle birlikte dönüşünü kolaylaştırmak ve özendirmek amacıyla, bölgedeki istihdam ve yatırım fırsatlarına yönelik tanıtım programları ve mali destek/teşvik uygulamaları ger- çekleştirilmelidir.

1.2. FİZİKİ ALTYAPININ İYİLEŞTİRİLMESİ

*Eğitimli ve girişimci insan gücüyle üreten,
yaşam kalitesi yüksek TRB1*

EKSEN 1: YAŞAM KALİTESİ

ÖNCELİK 1.2. FİZİKİ ALTYAPININ İYİLEŞTİRİLMESİ

Tedbir 1.2.1. Kent içi ulaşım sistemlerinin verimlilik ve erişilebilirlik odaklı iyileştirilmesi

Tedbir 1.2.2. Bölgenin ulaşım altyapısının güçlendirilmesi

Tedbir 1.2.3. Orman ve yeşil alan varlığının artırılması

Tedbir 1.2.4. Bölgedeki yerleşimlerin afetlere hazırlıklı hale getirilmesi

Tedbir 1.2.5. Bölge kentlerinde yapılaşmanın iyileştirilmesi

Tedbir 1.2.6. Sağlık hizmetleri altyapısının iyileştirilmesi

Tedbir 1.2.7. Kırsal kesimin sağlık hizmetlerine erişiminin artırılması

Tedbir 1.2.8. Kadın, engelli ve yaşlılara yönelik sosyal hizmet ve ulaşım altyapısının iyileştirilmesi

Tedbir 1.2.9. Su, kanalizasyon ve enerji altyapılarının iyileştirilmesi

Tedbir 1.2.10. Etkin katı atık yönetiminin sağlanması

Tedbir 1.2.11. Atık su arıtma tesislerinin kurulması ve mevcutların geliştirilmesi

Tedbir 1.2.12. Kültür ve spor tesislerinin geliştirilmesi

1.2.1. Kent içi ulaşım sistemlerinin verimlilik ve erişilebilirlik odaklı iyileştirilmesi

TRB1 bölgesindeki araç sayısı son 5 yılda %50 oranında artış göstermiş ve buna bağlı olarak kent içi ulaşım ağları ve otopark alanlarında eksiklik söz konusudur. Toplu taşımanın teşvik edilmesi, yeni otopark alanlarının oluşturulması ve kent içi ana ulaşım arterlerinin trafik yoğunluğu göz önünde bulundurularak geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca yine TRB1 bölgesi kent içi yollarında, yol kalitesinin de geliştirilmesi gerekmektedir.

<i>Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri</i>	Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli merkez ilçeleri ve Nazimiye, Palu, Kiğı, Arapgir, Hozat, Alacakaya, Arıcak, Ovacık, Maden, Baskil, Pütürge.
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Malatya ve Elazığ kent içi trafik yükünün yenilikçi ulaşım sistemleri ile azaltılması -Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli il merkezlerinde otopark alanlarının artırılması -İl merkezlerinde bisiklet yollarının kent içi ulaşım entegrasyonu -İlçe içi yolların kalitesinin artırılarak erişimin iyileştirilmesi

1.2.2. Bölgenin ulaşım altyapısının güçlendirilmesi

Türkiye 2023 Ulaşım Strateji Belgesi'nde de belirtildiği üzere ekonomik ve sosyal girdileriyle toplumu sürekli etkileyen bir yapıya sahip olan ulaştırma sektörü, üretim sürecinin önemli bir parçasını oluşturması ve önemli yatırımların ekonomide yarattığı etkileri açısından, ülkelerin ekonomik yapıları içinde ağırlıklı bir yere sahiptir. TRB1 bölgesi de gerek ülkemizin limanlara ve sınırlara uzak iç kesimlerinde yer alması, gerekse de kendi içindeki dağlık yapısı ve göl-akarsu gibi engellerin bulunması nedeniyle ulaşım olanakları kısıtlıdır.

Bölgenin diğer bölgelerle ulaşım altyapısı yeterince gelişmeden, erişilebilirliği artırılmadan rekabet şansı olamayacaktır. Bu cihetle bölgenin doğu-batı yönlerindeki karayolu ulaşım imkânları iyileştirilmeli ve çeşitlendirilmeli, görece çok daha problemlili olan kuzey-güney yönündeki karayolu bağlantıları ise geliştirilmelidir.

Bölgede havayolu ulaşımının hacmi ve önemi son yıllarda önemli derecede artmaktadır. Elazığ ve Malatya havalimanları uluslararası uçuşlara açık, modern imkânlarla sahip olup, 2013 yılı içinde tamamlanan Bingöl havalimanı ile de bölgenin havayolu ulaşımı çok daha yaygın ve kolay bir boyut kazanacaktır. Erzincan, Muş, Diyarbakır ve Adıyaman havaalanları da TRB1 bölgesi için alternatif teşkil etmektedir.

Hâlihazırda iç su taşımacılığı Elazığ-Ağın, Elazığ-Pertek, Elazığ-Çemişgezek ve Malatya-Baskil arasında söz konusu olup, Ağın köprüsü yakın zamanda tamamlanacaktır. Pertek ve Çemişgezek ilçelerinin Elazığ bağlantısı için Pertek Köprüsü, Karadeniz-Güneydoğu Anadolu Bölgesi arasında önemli bir alternatif sağlayacaktır.

Bölgedeki iç sular, gelişen teknoloji ve düşen maliyetlerle birlikte küçük çaplı havayolu taşımacılığı alanında, özellikle de Tunceli için bir fırsat niteliğindedir.

Demiryolları bölgede çıkarılan çeşitli maden cevherlerinin ve ürünlerinin İskenderun ve Mersin limanlarına ulaştırılması ve ekonomik yolcu ulaşımı olanakları sağlaması açısından önemlidir. Bölgede demiryolu taşımacılığı hacmi her geçen yıl artmaktadır. Bu durumun ileriki yıllarda hatların ve taşıyıcı araçların yenilenmesi ihtiyacını doğurması kuvvetle muhtemeldir. Yolcu ulaşımı için 2023 yılında bitirilmesi planlanan Çetinkaya-Malatya-Yolçatı-Elazığ-Diyarbakır Yüksek Hızlı Tren hattı (TCDD, 2007-2011), bölgenin demiryolu ulaşım yoğunluğunu daha da artıracak ve artan nüfusa alternatif bir ulaşım imkânı sağlayacaktır.

Kırdan kente göçü tetikleyen temel faktörler arasında yer alan kırsal alandaki ulaşım altyapısının yetersizliği de giderilmeli, ilçeleri ile ve köylere/beldelere bağlayan yollar geliştirilmelidir. Benzer şekilde kentlerin gelişimi için de önem arz eden çevre yolları ve bağlantıları da yapılmalıdır.

Tedbirin Uygulama Yeri	Tüm TRB1 Bölgesi
Proje ve Faaliyetler	-İstanbul ve Ankara bağlantılarını sağlayan Kayseri-Darende-Malatya-Elazığ-Bingöl-Solhan-Muş hattının iyileştirilmesi (Tünel, köprü ve bölünmüş yol çalışmalarının tamamlanması) -Mersin, Adana ve Gaziantep bağlantısını sağlayan Erkenek-Doğanşehir-Malatya hattının iyileştirilmesi (Tünel ve bölünmüş yol çalışmalarının tamamlanması) -İstanbul ve Ankara bağlantıları için alternatif teşkil edecek Malatya-Hekimhan-Sivas ve Elazığ-Keban-Arapgir-Sivas hatlarının geliştirilmesi -Erzurum-Bingöl-Diyarbakır bağlantısının geliştirilmesi -Kiğı-Erzincan, Ovacık-İliç bağlantılarının oluşturulması -Malatya-Nemrut Dağı-Adıyaman ve Elazığ-Diyarbakır bağlantılarının geliştirilmesi -Elazığ-Pertek-Tunceli-Erzincan bağlantısının geliştirilmesi (Pertek köprüsü ile) -Yüksek Hızlı Tren bağlantısının Elazığ'a kadar ulaşması -Sivas-Malatya-Elazığ-Bingöl-Tatvan demiryolu hattının iyileştirilmesi/yenilenmesi -Bölge illerinin lojistik merkez potansiyelinin araştırılması ve uygun mekanlarda lojistik altyapılarının güçlendirilmesi -Malatya, Tunceli ve Bingöl illeri çevre yollarının yapımı -Battalgazi-Kale-Doğanyol (ve Pütürge) güzergâhında su yolu taşımacılığı alternatifinin geliştirilmesi (özellikle kış ayları için) -Keban ve Karakaya Baraj Göllerinde iç su taşımacılığı geliştirmeye yönelik iskelelerin artırılması -İlçe bağlantılarının geliştirilmesi (Bingöl-Yedisu, Bingöl-Yayladere, Bingöl-Adaklı, Bingöl-Kiğı, Malatya-Pütürge, Malatya-Doğanyol, Malatya-Arapgir, Tunceli-Ovacık, Tunceli-Çemişgezek, Tunceli-Hozat, Tunceli-Nazımiye, Tunceli-Pülümür, Tunceli-Mazgirt, Elazığ-Ağın, Elazığ-Aracık ve Elazığ-Alacakaya karayolu bağlantılarının iyileştirilmesi, Nazımiye-Yayladere-Kiğı-Adaklı-Yedisu, Hekimhan-Kuluncak, Kuluncak-Darende, Yedisu-Erzincan, Pütürge-Sincik bağlantılarının geliştirilmesi)
Performans Göstergeleri	Asfalt yol oranı, yol/yüzölçümü oranı, taşıt sayısı, yenileştirilen/iyileştirilen yol uzunlukları (km)

1.2.3. Orman ve yeşil alan varlığının artırılması

Doğal güzellikler açısından zengin, orman varlığı açısından fakir olan ülkemizde, hem kent yakınlarında bulunan ve kentsel baskılar nedeniyle yok olma tehlikesi altında bulunan canlı varlığımızı korumak, hem de kent içi arazileri kullanarak kentlerin dinlenme fonksiyonlarını yerine getirecek yeterli alanların yeşil kuşaklar ve kent ormanları şeklinde geliştirilmesine duyulan ihtiyaç artmıştır. Bu sebeple yeşil kuşak ve kent ormanlarının kurulabileceği alanların tespit edilerek buralardaki hazine arazilerinin belirlenmesi ve muhafazası ile bu alanlarda ihtiyaç duyulacak özel mülkiyetteki arazilerin imkânlar dâhilinde kamulaştırılarak ağaçlandırılması gerekmektedir. İl ve bazı ilçe merkezlerinde park, rekreasyon alanları, bisiklet yolları ve mesire yerleri tesis edilmesi önem arz etmektedir.

Özel ağaçlandırma uygulamaları ile orman vasfını kısmen ya da tamamen kaybetmiş araziler de badem, ceviz, alıç, böğürtlen vb. başta olmak üzere orman meyveleri ile özel müteşebbisler eliyle ağaçlandırılmalı, doğaya ve ekonomiye kazandırılmalıdır.

Kaliteli ve sürekli bal elde etmeye yönelik olarak, belirlenecek uygun alanlarda bal ormanları oluşturulması gerekmektedir.

Ayrıca kadastro işlemleri tamamlanmamış orman alanlarının kadastro işlemleri tamamlanmalı, söz konusu alanların verimli kullanımı için mülkiyet sorunları çözümlenmelidir.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	İl merkezleri, Bingöl ve Tunceli ilçeleri, Pütürge, Doğanyol, Hekimhan, Doğanşehir, Arguvan, Arapgir, Sivrice, Baskil, Karakoçan, Ağın
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Ceviz, badem ve alıç eylem planları kapsamında özel ağaçlandırma uygulamalarının yaygınlaştırılması -Bal ormanlarının yaygınlaştırılması (Bingöl merkez ilçe ve ilçeleri, Tunceli merkez ilçe ve ilçeleri, Doğanşehir, Arguvan, Pütürge, Doğanyol, Arapgir, Sivrice, Baskil, Karakoçan) -Başta Malatya ve Elazığ olmak üzere il merkezlerinde yeşil alan varlığının artırılması
<i>Performans Göstergeleri</i>	Özel ağaçlandırma proje alanı büyüklüğü, bal ormanı alan büyüklüğü, kent içi yeşil alan büyüklüğü

1.2.4. Bölgedeki yerleşimlerin afetlere hazırlıklı hale getirilmesi

Etkin bir mekânsal organizasyonun sağlanabilmesi için kentlerin ve kentleşmenin güçlenmesi gerekmektedir. Bölgenin jeolojik yapısı, sürdürülebilir kentleşmenin sağlanması için doğal afet risklerinin dikkate alınmasını ve bölgede yapılacak fiziki ve toplumsal düzenlemelerin, bölgenin birinci derecede deprem kuşağında olduğu bilgisi doğrultusunda gerekli kılmaktadır. Bölgede, depremselliğe ve afetlere karşı hazırlıklı bir gelişmenin planlanması stratejik önemdedir.

Saha araştırmalarında kırsal alanda yer alan depreme karşı dayanıksız kerpiç yapıların yapı stoğu içinde önemli bir yer tuttuğu gözlenmiş olup, bu yapıların dönüştürülmesi yönünde özendirici ve teşvik edici uygulamalar hayata geçirilmelidir. Bunlara ek olarak, geçmişte meydana gelen depremlerden sonra kırsal alanda inşa edilen “afet konutları” tipi yapı topluluklarının kontrolü ve yenilenmesi de gerekmektedir.

Kentsel dönüşüm uygulamaları gerek kentlerdeki güvensiz bina stoğunun ortadan kaldırılması, gerekse etkin bir şehir planlaması için il merkezlerinde gerçekleştirilmelidir.

Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli kent merkezlerinde olası sellere karşı drenaj altyapıları güçlendirilmeli, bölge ilçe ve beldelerinde taşkın riski bulunan alanlarda dere ıslahları ve taşkın önleme setleri yapılmalıdır.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	Tüm TRB1 Bölgesi
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Afet riski yüksek yerlerde rezerv alanların tespit edilmesi -Kamu yapılarının depreme karşı güçlendirme/yenileme çalışmalarının yapılması

1.2.5. Bölge kentlerinde yapılaşmanın iyileştirilmesi

TRB1 bölgesi kentleri Türkiye geneline kıyasla hızlı olmayan bir kentleşme süreci yaşamasına karşın, kentler plansız gelişmiş ve yapılı alanın büyük bir kısmı yakın dönemde şekillenmiştir. Kentleşmenin 2023 yılında %90 oranında gerçekleşeceği öngörülmekte olup, bölgede kentleşmenin ve yapılaşmanın ulusal strateji belgelerinde de yer aldığı üzere acil olarak iyileştirilmesi gerekmektedir.

Toplu konut uygulamalarının yörenin geleneksel konut dokusu göz önünde bulundurularak hayata geçirilmesi gerekmektedir.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	Bingöl ve Tunceli merkez ve ilçeleri, Pütürge, Doğanyol, Arapgir, Doğanşehir, Arguvan, Sivrice, Baskil, Ağın, Karakoçan.
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Bal ormanları kurulması (Pütürge, Doğanyol, Arapgir, Arguvan, Sivrice, Baskil, Doğanşehir, Arguvan, Ağın, Karakoçan, Bingöl ve Tunceli merkez ve ilçeleri) -Arıcılık eğitim ve araştırma olanaklarının güçlendirilmesi (Bingöl Üniversitesi) -Bölgenin arıcılık konaklama kapasitesinin belirlenmesi ve flora haritalarının oluşturulması -Ana arı yetiştiriciliğinin geliştirilmesi -Organik bal üretiminin özendirilmesi -Coğrafi işaret uygulamaları gerçekleştirilmesi (Pütürge, Ovacık, Pülümür, Bingöl) -Polen, propolis, arı sütü, bal mumu gibi ürünlerin üretim miktarının artırılması
<i>Performans Göstergeleri</i>	Bal üretim miktarı, organik bal üretim miktarı

1.2.6. Sağlık hizmetleri altyapısının iyileştirilmesi

TRB1 Bölgesinde sağlık hizmetlerinin Malatya ve Elazığ'da yoğunlaştığı görülmektedir. Bu illerde doktor başına hasta sayısı ve yüzbin kişi başına hastane yatak sayısı Türkiye ortalamasından daha iyi bir değerde iken, Bingöl ve Tunceli illerinde ise Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. Bingöl ve Tunceli illerinde sağlık hizmetlerine erişim imkânlarının artırılması açısından gerekli altyapının geliştirilmesi gerekmektedir. Bölge il ve ilçelerinde yatak kapasitesinin artırılmasına yönelik, yeni inşa edilecek hastanelere ilave olarak doktor ve diğer sağlık görevlilerinin sayıca artırılması gerekmektedir.

İnönü Üniversitesi Turgut Özal Tıp Merkezi ve Fırat Üniversitesi Fırat Tıp Merkezi, Doğu Anadolu Bölgesi başta olmak üzere çeşitli branşlarda uluslararası düzeyde hizmet veren büyük ölçekli sağlık merkezleridir. Turgut Özal Tıp Merkezi karaciğer naklinde Avrupa ve Dünya sıralamasında; girişimsel anjiyografi ve kanser tedavisinde ise Türkiye'de en önlere yer almaktadır. Söz konusu merkezlerin bu konumlarını koruyabilmesi, geliştirebilmesi ve bölgesinde bir sağlık turizmi yaratabilmesi amacıyla insan kaynağı, donanım ve ihtisaslaşma bakımından güçlendirilmesi gerekmektedir.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	Tüm TRB1 Bölgesi
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Fırat ve İnönü Üniversite Hastanelerinin insan kaynağı ve donanım açısından güçlendirilmesi -Bingöl ve Tunceli kent merkezlerindeki hastanelerin insan kaynağı ve kapasite açısından güçlendirilmesi -Malatya ve Elazığ merkez ilçelerinde hasta ve hasta yakınlarına yönelik konaklama altyapılarının güçlendirilmesi
<i>Performans Göstergeleri</i>	Sağlık personeli sayısı, yatak sayısı

1.2.7. Kırsal kesimin sağlık hizmetlerine erişiminin artırılması

Mevcut durum analizi ve saha ziyaretleri sonucunda bölge kırsal alanında nüfus yoğunluğunun giderek azalmakta olduğu, bu durumun kırsal alanda kalıcı sağlık altyapısı yatırımlarının verimsiz olması sonucunu doğurduğu tespit edilmiştir. Kırsal kesimin sağlık hizmetlerine kolay ve verimli bir şekilde erişimi için belli büyüklükteki yerleşimlerde sağlık ocağı ve hastanelerin geliştirilmesi, lojman vb. donatılarının inşası ve mobil sağlık hizmetleri sunacak araç ve donanımların temini gerekmektedir.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	TRB1 Bölgesi ilçeler ve kırsal alanlar
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Kırsal yerleşmelerdeki nüfusa hizmet götürmek üzere ihtiyaç duyulan araç, gereç ve donanım temin edilerek mobil tedavi hizmetleri sunulması -Sağlık personeli sayısının artırılması ve sağlık ocağı/hastane altyapılarının genişletilmesi (Özellikle Yedisu, Yayladere, Kiğı, Adaklı, Hozat, Ovacık, Pülümür, Nazımiye, Mazgirt, Arıcak, Maden, Alacakaya, Doğanyol, Kuluncak)
<i>Performans Göstergeleri</i>	Sağlık birimi sayısı, sağlık personeli sayısı, yatak sayısı

1.2.8. Kadın, engelli ve yaşlılara yönelik sosyal hizmet ve ulaşım altyapısının iyileştirilmesi

Bölgede engelli bireylerin oranı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Kentsel mekânlarda engellilerin rahat dolaşımını sağlayacak biçimde, mekânların erişilebilir ve kullanışlı olarak düzenlenmesi bu kişilerin yaşam kalitesi ile doğrudan ilgilidir. Bu nedenle toplumsal ve fiziksel çevrenin düzenlenmesi, planlama ve tasarım aşamasından itibaren, tüm engelliler dâhil, bütün insanların kullanım ve erişilebilirlik gereksinimlerini karşılayacak biçimde, erişilebilir ve kullanışlı olarak düzenlenmelidir. Engelli vatandaşların, sosyal, kültürel ve ekonomik yaşama entegrasyonunun sağlanması amacıyla, yetkili kurumların yenilikçi yaklaşımlar doğrultusunda çalışmalarda bulunması gerekmektedir.

Engellilerin eğitim öğretimlerini rahat bir şekilde sürdürebilmeleri amacıyla özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin sayı ve niteliği artırılması gerekmektedir. Benzer şekilde hasta ve yaşlı bakım evleri ile huzur evi ve gündüz bakım evleri oluşturulmalıdır.

Orta Doğu Anadolu (TRB) Bölgesinde 10 kadından 5'inin yaşamının her hangi bir döneminde şiddete maruz kaldığı saptanmış, kadın dostu kentler projesi ve saha araştırmalarında mevcut sığınma evlerinin yetersizliği gözlenmiş olup, Bölgenin tüm il merkezlerinde sığınma evlerinin sayılarının artırılması gerekmektedir.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	TRB1 Bölgesi İl Merkezleri
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Bingöl ve Tunceli'de engelli çocuklara yönelik özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin kurulması, -Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli'de yaşlı vatandaşlara yönelik bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezlerinin yapılması -İl ve ilçe merkezlerinde kent içi yolların ve kamu binalarının engellilerin erişimine uyumlu hale getirilmesi -İl merkezlerinde sığınma evleri sayısının artırılması
<i>Performans Göstergeleri</i>	Engelli çocuklara yönelik eğitim ve rehabilitasyon merkezi sayısı, Yaşlı vatandaşlara yönelik bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezi sayısı

1.2.9. Su, kanalizasyon ve enerji altyapılarının iyileştirilmesi

Birleşmiş Milletler, 2002 yılında sağlıklı suya erişimi bir insan hakkı olarak kabul etmiş ve 2005 yılında “yaşam için su” konulu 2005 - 2015 yıllarını içine alan on yıllık bir program dönemini başlatmıştır. Programın hedefi, güvenilir içme suyuna ve kullanılan suyun uzaklaştırıldığı basit bir sisteme ulaşamayan nüfusun sayısını yarıya indirmektir.

Su ve kanalizasyon altyapısı bölgemizde de büyük öneme sahiptir. Bölge kentlerinde içme suyu temini büyük ölçüde sağlanmış ancak bazı ilçe merkezlerinde yenileme çalışmalarına ihtiyaç vardır. Ayrıca bölgede birçok ilçede kanalizasyon altyapısı hizmetleri yetersizdir. Kanalizasyon hizmeti sunumu yetersiz olan Ağın, Alacakaya, Arıcak, Keban, Pertek, Sivrice, Ağın, Baskil, Maden, Arguvan, Akçadağ, Battalgazi, Kale, Pütürge, Kuluncak, Hekimhan, Yazıhan, Darende, Doğanşehir, Adaklı, Karlıova, Kiğı, Solhan, Yayladere, Yedisu, Çemişgezek, Hozat, Nazımiye, Pertek, Mazgirt ilçelerinde kanalizasyon altyapısının ivedilikle iyileştirilmesi önem arz etmektedir.

İçme suyu temininde ise Arapgir, Darende, Doğanşehir, Hekimhan, Kale, Arıcak, Karakoçan, Kovancılar, Palu, Sivrice, Adaklı, Kiğı, Pertek ilçelerinde altyapı yetersiz durumda olduğu tespit edilmiştir. Bahse konu yerleşmelerde temiz su sisteminin ihtiyaca cevap verecek şekilde yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Enerji, sanayileşmenin alt yapısı ve günlük hayatın vazgeçilmez bir unsuru olduğu için özellikle kent merkezlerinde doğal gaz ve elektrik enerjisine erişim büyük önem arz etmektedir. Bingöl ve Tunceli illerinde doğalgaz erişiminin sağlanması gerekmektedir. Elektrik enerjisinde de kayıp kaçakların azaltılması yönlü çalışmalar yapılmalıdır.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	Tüm TRB1 Bölgesi
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Keban, Pertek, Sivrice, Ağın, Baskil, Alacakaya, Arguvan, Battalgazi, Kale, Pütürge, Kuluncak, Hekimhan, Yazıhan, Karlıova, Kiğı, Solhan, Yayladere, Çemişgezek, Mazgirt ilçelerinde kanalizasyon altyapısının iyileştirilmesi -Arapgir, Darende, Doğanşehir, Hekimhan, Kale, Arıcak, Karakoçan, Kovancılar, Palu, Sivrice, Adaklı, Kiğı, Pertek ilçelerinde içme suyu altyapısının iyileştirilmesi -Malatya ve Elazığ merkez ilçelerinde nüfus artışı göz önünde bulundurularak içme suyu ve kanalizasyon altyapısının geliştirilmesi, kapasite artırımı yapılması -Bingöl ve Tunceli merkez ilçelerinde temiz su iletim hattının iyileştirilmesi -Tunceli merkez ilçesinde tüm mahallelerin kanalizasyon sistemine erişimin sağlanması -Bingöl ve Tunceli merkez ilçelerinde doğalgaza erişim imkânı sunulması
<i>Performans Göstergeleri</i>	Kanalizasyon altyapısı yenilenen ilçe sayısı, içme suyu altyapısı yenilenen ilçe sayısı, doğalgaz aboneli sayısı

1.2.10. Etkin katı atık yönetiminin sağlanması

Günümüzde yoğun nüfus artışı, hızlı gelişen teknoloji ve karmaşık kentleşme süreci ve buna ilişkin olarak yaşam standartlarının değişmesi tüketim eğiliminin artması ile birlikte, uzaklaştırılması gereken katı atık miktarı da fazlaşmaktadır. Katı atıkların neden olduğu toplum ve çevre sağlığı tehlikesi de önemli boyutlara ulaşmaktadır. Bunların sonucunda da katı atıkların çevreye zarar vermeden ve ekonomik bir biçimde bertaraf edilmesi sorunu önemli boyutlara ulaşmaktadır. Ekonominin ve teknolojinin gereği olarak bu atıkların bir bölümünün tekrar kullanıma sunulması veya enerji üretimi mümkün olmakla birlikte, tekrar kullanıma sunulmayan atıkların çeşitli yöntemlerle bertaraf edilmesi çevre ve insan sağlığı açısından büyük önem taşımaktadır.

Bunun yanı sıra, Malatya ve Elazığ illerinde bölgeye ve çevre illere sunulan yoğun sağlık hizmeti neticesinde ortaya çıkan “tıbbi atık”lara ilişkin önlemler alınması önem arz etmektedir. Elazığ ve Malatya’da tıbbi atıkların bertaraf işlemi yapılmaktadır. Ancak bölge genelindeki tüm sağlık kuruluşlarının tıbbi atık bertarafı konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Özellikle kent merkezlerinde katı atık bertaraf tesislerinin kurulması, ilçe merkezlerinde ise katı atık depolama alanlarının belirlenmesi ve ilgili yönetmeliklere uygun şekilde depolama/bertaraf işlemlerinin yürütülmesinin sağlanması gerekmektedir.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli merkez ve ilçeleri
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-İlçelerde düzenli katı atık depolama alanlarının belirlenmesi -Bölge illerindeki tüm sağlık kuruluşlarında, tıbbi atık konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapılması -Evsel atıkların meskenlerde ayrıştırılması için bilinçlendirme eğitimleri düzenlenmesi
<i>Performans Göstergeleri</i>	Katı atık bertaraf tesisi sayısı, Bölgedeki toplam düzenli katı atık depolama alanı sayısı

1.2.11. Atık su arıtma tesislerinin kurulması ve mevcutların geliştirilmesi

Atık suların arıtılarak tekrar kullanılması hem çevrenin korunması, hem su kaynaklarının verimli kullanılması açısından tüm dünyada olduğu gibi bölgemizde de önem arz etmektedir. Bölge yerleşimlerinde, saha ziyaretleri sonucunda bölgedeki yerleşmelerin, atık suyu Fırat nehrinin kollarına, Keban ve Karakaya baraj göllerine ve Hazar gölüne bıraktığı bilinmektedir. Elazığ il merkezinde, Battalgazi (Malatya merkez ilçeye de hizmet veren) ve Sivrice ilçesinde atık su arıtma tesisi bulunmakta, bölgenin diğer ilçelerinde ise atık su arıtma sistemi bulunmamaktadır. Ancak Battalgazi'deki tesisin enerji giderlerinden dolayı düzenli bir şekilde çalışmadığı bilinmektedir. Sivrice ilçesinde projesi tamamlanan atık su arıtma tesisi de enerji ihtiyacını karşılayamadığından işletilememektedir. Tunceli ve Bingöl merkez ilçelerde ise yakın dönemde hizmete girmiştir.

Bölgede atık su tesisi olmayan yerleşmelere yeni atık su arıtma tesisleri yapılması gerekmektedir. Bu tesisler projelendirilirken enerji maliyetleri göz önünde bulundurulmalı, yenilenebilir yöntemlerle uygulanması teşvik edilmelidir. Ayrıca, mevcut tesislerin enerji giderlerinin karşılanması için de yenilenebilir enerji projeleri geliştirilmelidir.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	Arapgir, Arguvan, Darende, Akçadağ, Doğanşehir, Doğanşol, Hekimhan, Yazıhan, Pütürge, Kale, Yeşilyurt, Keban, Ağın, Karakoçan, Alacakaya, Arıcak, Baskil, Maden, Pertek, Çemişgezek, Mazgirt, Ovacık, Palu, Kovancılar, Genç, Solhan, Kiğı, Karlıova.
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Atık su arıtma tesisleri kurulması (Arapgir, Arguvan, Darende, Akçadağ, Doğanşehir, Doğanşol, Hekimhan, Yazıhan, Pütürge, Kale, Yeşilyurt, Keban, Ağın, Karakoçan, Alacakaya, Arıcak, Baskil, Maden, Pertek, Çemişgezek, Mazgirt, Ovacık, Palu, Kovancılar, Genç, Solhan, Kiğı, Karlıova.)
<i>Performans Göstergeleri</i>	Atık su arıtma tesisi sayısı.

1.2.12. Kültür ve spor tesislerinin geliştirilmesi

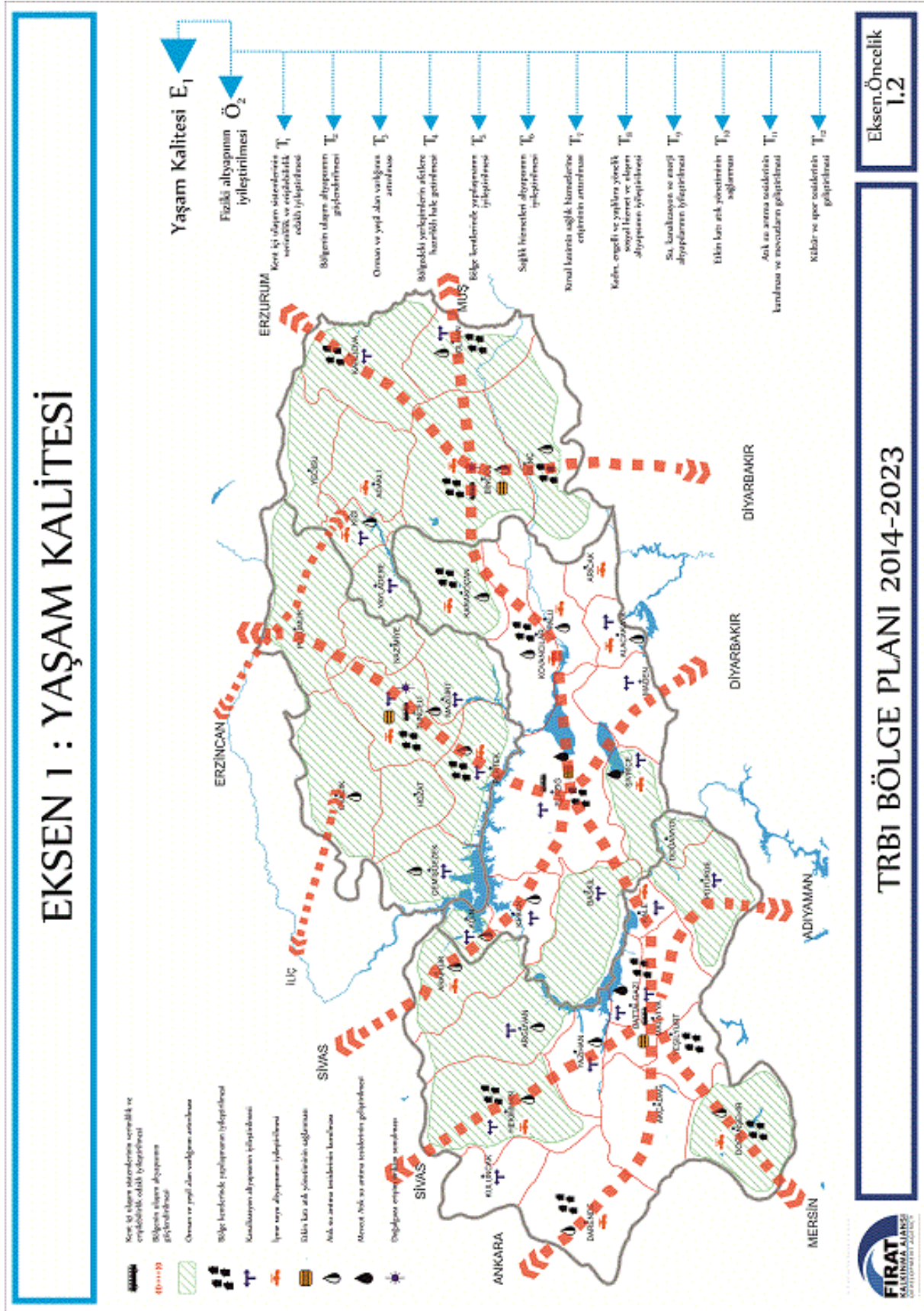
Özellikle Bingöl ve Tunceli il merkezlerinde kütüphane, tiyatro-sinema salonları ve müze gibi kültür tesislerine ihtiyaç bulunmaktadır. Kamu kurumları, yerel yönetimler ve özel sektör işbirlikleri ile de kurulabilecek ve geliştirilebilecek olan bu tarz tesisler özellikle gençlerin sağlıklı yetişmesine katkı sağlayacağı gibi bu illerdeki yaşam kalitesinin geliştirilmesine de büyük etki yapacaktır.

Malatya ve Elazığ illerinde de gerek mevcut tesislerin niteliğinin yükseltilmesi, gerekse de yeni ve tematik müzelerin kurulması turizm sektörünün gelişmesi açısından önemlidir.

İl merkezlerinde gençlerin eğitimlerine katkı sağlamak ve bilimsel konulardaki ilgi ve meraklarını geliştirmek amacıyla bilim merkezleri tesis edilecektir.

Elazığ ve Malatya illeri futbol takımları iddialı takımlar olup, son dönemde ulusal düzeyde varlık göstermektedirler. Gerek bölgede gelişen spor turizmi sektörü, gerekse de illerin tanıtımı cihetiyle önemli bir değer olan bu takımların varlıklarını sürdürebilmesi ve gelişimi için stadyum başta olmak üzere gerekli spor altyapılarının kurulması ve geliştirilmesi sağlanmalıdır.

<i>Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri</i>	Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli il merkezleri
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Malatya'da kent tarihi ve uygarlıklar müzesi yapılması -Bingöl ve Tunceli'de sinema ve tiyatro salonu sayısının artırılması -İl merkezlerinde bilim merkezi kurulması -Bingöl ve Tunceli'de Etnografya Müzeleri kurulması -Spor alanlarına erişimin kolaylaştırılması
<i>Performans Göstergeleri</i>	Bölgedeki sinema, müze, bilim merkezi, spor tesisi sayısı.

Harita 4.2 Fiziki Altyapı Önceliği - Şematik Gösterim

2. EKSEN: SÜRDÜRÜLEBİLİR EKONOMİ

2.1. TARIMSAL ÜRETİMİN VE VERİMLİLİĞİN ARTIRILMASI

*Eğitimli ve girişimci insan gücüyle üreten,
yaşam kalitesi yüksek TRB1*

EKSEN 2: SÜRDÜRÜLEBİLİR EKONOMİ

ÖNCELİK 2.1. TARIMSAL ÜRETİM VE VERİMLİLİĞİN ARTIRILMASI

Tedbir 2.1.1. Sulanan tarım arazisi varlığının artırılması ve modern sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması

Tedbir 2.1.2. Arazi toplulaştırmaları

Tedbir 2.1.3. Modern hayvancılık uygulamalarının yaygınlaştırılması

Tedbir 2.1.4. Su ürünleri üretiminin ve katma değerinin artırılması

Tedbir 2.1.5. Arıcılığın gelişimi ve kaliteli bal üretiminin sağlanması

Tedbir 2.1.6. Tarımsal girdi temininde bağımlılığın azaltılması

Tedbir 2.1.7. Seracılığın Yaygınlaştırılması

Tedbir 2.1.8. Tarımsal ürünlerin toplanması ve depolanması için gerekli altyapının sağlanması

Tedbir 2.1.9. Tarımsal üretimde pazarlama altyapısının geliştirilmesi

Tedbir 2.1.10. İyi tarım ve organik tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması

Tedbir 2.1.11. Tıbbi ve aromatik bitkilerin ekonomiye kazandırılması

Tedbir 2.1.12. Tarımda verimliliği arttırmaya yönelik tekniklerin ve eğitimlerin yaygınlaştırılması

Tedbir 2.1.13. Meyveciliğin çeşitlendirilmesi

2.1.1. Sulanan tarım arazisi varlığının artırılması ve modern sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması

TRB1 Bölgesi sahip olduğu yer altı ve yer üstü su kaynakları ile oldukça zengin bir yapı arz etmesine rağmen bu kaynaklar yeterince değerlendirilememektedir. Gerek bitkisel üretim, gerekse de yem bitkileri boyutuyla hayvancılık için son derece önemli olan su, arazi varlığının yüksek kesimlerde veya su kaynaklarına görece uzak olması nedeniyle etkin şekilde kullanılamamaktadır. Bölgede kurulu sulama altyapıları belli bölgelerde sorunsuz şekilde kullanılsa da bazı yörelerde yüksek enerji maliyetleri nedeniyle atıl hale geçmiş ya da bilinçsiz sulama nedeniyle toprağı verimsizleştirmiştir.

Mevcut sulama sistemlerinin kapalı devre şeklinde modernizasyonu sağlanacaktır. Sulama sistemlerinde güneş enerjisi kullanımı yaygınlaştırılacak, bu alanda gerekli Ar-Ge ve teknoloji yatırımları özendirilecektir.

Bölgede yeni kurulmuş ancak henüz sulama sistemi tamamlanmamış barajlar ve yeni kurulmakta olan barajlar ile kazanılacak olan sulanan arazi varlığı uygun ürün deseni tasarımı ve sulama altyapıları kurulması suretiyle tarımsal üretime kazandırılacaktır.

<i>Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri</i>	B16 ilişki kümesi(Çemişgezek, Pertek), B4 ilişki kümesi (Arapgir, Arguvan, Ağın, Keban), B5 ilişki kümesi (Malatya Merkez, Akçadağ, Yazıhan, Yeşilyurt, Battalgazi, Kale, Baskil), B7 ilişki kümesi (Elazığ Merkez, Sivrice), B9 ilişki kümesi (Kovancılar, Palu), B3 ilişki kümesi (Doğaneşehir) B15 ilişki kümesi (Karlöva, Yedisu), B13 ilişki kümesi (Bingöl Merkez, Genç, Solhan), B1 ilişki kümesi (Hekimhan, Kuluncak), Hozat, Ovacık, Mazgirt, Karakoçan, Kiğı, Adaklı
---	--

2.1.2. Arazi toplulaştırmaları

Ülkemizin genelinde olduğu gibi TRB1 Bölgesinde de gerek coğrafi koşullar gerekse miras yoluyla intikaller nedeniyle tarım arazileri küçülmüş ve parçalı bir yapı halini almıştır. Tarımsal üretim miktarı ve tarımsal girdilerin tedariki noktasında son derece önemli olan ölçek ekonomisi koşullarının sağlanabilmesi, arazilerin daha verimli değerlendirilebilmesi ve tarımsal üretimin sürdürülebilirliğinin ve karlılığının sağlanabilmesi için arazi toplulaştırma çalışmaları yürütülmelidir.

Arazi toplulaştırma çalışmalarına paralel olarak, TRB1 Bölgesi topraklarının kalitesi ve özellikleri, dağılımları ve davranışlarını analiz eden çalışmaların gerçekleştirilmesi de önem arz etmektedir. Arazi toplulaştırması ile birlikte tarımsal verimde artışın sürdürülebilir olması için sağlam temellere oturtulmalıdır. Dolayısıyla, bölgedeki toprakların önemli karakteristikleri ortaya çıkarılmalı, belirli toprak serileri ve diğer sınıflandırma üniteleri içerisinde sınıflandırılmalı, toprak çeşitleri arasındaki sınırlar bulunmalı ve harita üzerinde gösterilmeli ve bölge toprak varlığının uygun kullanım alanları belirlenmelidir.

<i>Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri</i>	B7 ilişki kümesi (Elazığ Merkez, Sivrice), B9 ilişki kümesi (Kovancılar, Palu), B5 ilişki kümesi (Malatya Merkez, Akçadağ, Yazıhan, Yeşilyurt, Battalgazi, Kale, Baskil), B16 ilişki kümesi (Çemişgezek, Pertek), B13 ilişki kümesi (Bingöl Merkez, Genç, Solhan), B4 ilişki kümesi (Arapgir, Arguvan, Ağın, Keban), B3 ilişki kümesi (Doğaneşehir) B15 ilişki kümesi (Karlöva, Yedisu), B1 ilişki kümesi (Hekimhan, Kuluncak), Hozat, Ovacık, Mazgirt, Karakoçan, Darende, Doğanyol, Adaklı
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	Arazi toplulaştırma faaliyetlerine paralel şekilde toprak analizleri ve bitkisel üretim deseni planlamalarının yapılması
<i>İlgili Tedbirler</i>	2.1.1
<i>Performans Göstergeleri</i>	Arazi toplulaştırması uygulanan arazi büyüklüğü

2.1.3. Modern hayvancılık uygulamalarının yaygınlaştırılması

TRB1 Bölgesi tüm Türkiye'deki sığır varlığının %3'ünü, koyun varlığının %5'ini, keçi varlığının %3,5'ini ve kümes hayvanları varlığının %2'sini barındırmaktadır. Görece oldukça düşük değerlerde olan hayvan varlığının artırılması, hayvancılık faaliyetlerinin yaygınlaştırılması ve modernizasyonu gereklidir. Coğrafi koşulların hayvancılık faaliyetleri için uygunluğunun yanı sıra gelişmekte olan yeni pazarlara olan yakınlığı ile TRB1 Bölgesi hayvansal ürünlerin üretimi için önemli bir merkez haline gelecek potansiyeli barındırmaktadır.

Hali hazırda dağınık halde bulunan ve kentsel alanları da tehdit eden üretim alanlarının hastalık riskine karşı asgari mesafeleri sağlayacak şekilde belirli alanlarda toplanmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir. Bu anlamda, bölge illerinde modern hayvan pazarları ve hayvan toplanma alanları oluşturulması için çalışmalar yapılması önem arz etmektedir.

Kültür ırkı hayvan sayısının artırılması ve suni tohumlamanın yaygınlaştırılması özendirilecek, hali hazırda Türkiye ortalamasının altında olan hayvan başına süt ve et verimi yükseltilecektir.

Süt sağım üniteleri, yavru bakım üniteleri, yem hazırlama üniteleri vb. donanımları ile modern hayvancılık yapılan alan ve tesisler özendirilecek, ölçek ekonomisi avantajları yaratmaya yönelik ortak kullanım amaçlı girdi sağlama ve ürün toplama altyapıları geliştirilecektir.

Kırsal kesimde küçük ölçeklerde yapılan hayvancılık faaliyetlerinin de sürdürülebilmesi ve gelişebilmesi için mera alanlarının ıslahı, hayvan içme suyu göletlerinin tesisi, köye dönüş projeleri kapsamında hayvan varlığının artırılmasına yönelik destek programları gibi uygulamalar gerçekleştirilmelidir.

<i>Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri</i>	B4 ilişki kümesi (Arapgir, Arguvan, Ağın, Keban), B6 ilişki kümesi (Pütürge, Doğanyol), B9 ilişki kümesi (Kovancılar, Palu), B16 ilişki kümesi (Çemişgezek, Pertek), B13 ilişki kümesi (Bingöl Merkez, Genç, Solhan), B10 ilişki kümesi (Tunceli Merkez, Hozat, Ovacık, Mazgirt, Nazımiye), B14 ilişki kümesi (Kiğı, Adaklı), B15 ilişki kümesi (Karlöva, Yedisu), B12 ilişki kümesi (Pülümür), B11 ilişki kümesi (Karakoçan, Yayladere), Arıcak, Akçadağ, Battalgazi, Yeşilyurt, Elazığ Merkez, Yazıhan
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Bölge illerinde organize hayvancılık bölgeleri oluşturulması -Bölge illerinde modern hayvan pazarları ve hayvan toplama alanları oluşturulması -Modern tesislerin kurulmasına yönelik mali ve teknik destek programları uygulanması -Hayvan hastalıklarına yönelik araştırma ve önleme faaliyetlerinin yürütülmesi -Bölge Üniversitelerinin veterinerlik araştırma ve uygulama altyapılarının güçlendirilmesi -Bölge illerinde suni tohumlamanın yaygınlaştırılması
<i>Performans Göstergeleri</i>	Modern hayvancılık işletmesi sayıları ve kapasitesi, canlı hayvan değeri, et ve süt üretim miktarları

2.1.4. Su ürünleri üretiminin ve katma değerinin artırılması

TRB1 Bölgesinde özellikle Elazığ ve Malatya illeri, son yıllarda Keban ve Karakaya Baraj Gölleri başta olmak üzere su varlığını alabalık üretimi noktasında oldukça etkin değerlendirmiş ve Türkiye toplam üretiminde ilk sıralara yerleşmiştir. Sektörde elde edilen bu avantaj kurulan alabalık işleme tesisleri ile ihracat şansı da yakalamıştır. Hızlı bir şekilde yükselen bu potansiyelin korunması ve katma değeri yükseltecek şekilde geliştirilebilmesi için başta yerli tüketimin artırılması olmak üzere yeni pazarlara erişim olanakları artırılmalıdır.

Bölgenin ihtiyacı olan kaliteli yumurta ve yavru üretiminin bölgedeki su kaynaklarından elde edilebilmesi için mevcut kaynak sular etkin değerlendirilmeli, komşu bölgelerin de ihtiyaçları değerlendirilerek bölgede yem üretimine yönelik tesis kurulmalıdır.

Katma değeri yüksek, kerevit, sülük, akvaryum balığı vb. alternatif su ürünleri yetiştiriciliği özendirilecektir.

Bölgedeki baraj göllerinde su ürünleri üretimi kaynaklı çevresel kirliliğin tespitine yönelik araştırma çalışmaları yürütülerek göllerin üretim kapasite ve alanları güncellenecek ve işletmelere yönelik denetimler artırılacaktır.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	B4 ilişki kümesi (Arapgir, Arguvan, Ağın, Keban), B16 ilişki kümesi (Çemişgezek, Pertek), Elazığ Merkez, Tunceli Merkez, Ovacık, Doğanyol, Kale, Battalgazi, Doğanşehir, Bingöl Merkez, Genç, Kiğı, Solhan, Yayladere
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Baraj göllerinde su ürünleri üretimi kaynaklı çevresel kirlilik araştırmaları yürütülmesi -Baraj göllerinde, turizm faaliyetlerinden uzak yeni alanların su ürünleri üretimine açılması, uygun baraj göllerinde kafes balıkçılığının geliştirilmesi -Alabalık yavru ve yumurta üretim tesislerinin geliştirilmesi -Bölge ve çevre illerin potansiyeli doğrultusunda balık yemi üretim tesisi kurulması -Alternatif su ürünleri üretilmesi için araştırmalar ve yayım yapılması ve alternatif su ürünleri üretiminin teşvik edilmesi -Modern ve ihracata yönelik su ürünleri işleme ve değerlendirme tesislerinin kurulması
<i>Performans Göstergeleri</i>	Su ürünleri ürün değeri, su ürünleri işletme sayısı ve kapasitesi, baraj gölleri su analiz raporları

2.1.5. Arıcılığın gelişimi ve kaliteli bal üretiminin sağlanması

Bölge genelinde arıcılık yaygın olarak yapılmakta olup, verimlilik bakımından Elazığ ve Malatya illeri Türkiye ortalamasının oldukça altında, Bingöl ve Tunceli illeri ise üstünde seyretmektedir. Verimliliğin artırılması ve üretilen balın katma değeri yüksek şekilde pazarlanabilmesi için bilinçlendirme, markalaşma ve pazarlama faaliyetlerinin yanı sıra Ar-Ge çalışmalarının ve kaliteli üretim alanlarının artırılması gerekmektedir.

<i>Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri</i>	Bingöl ve Tunceli merkez ve ilçeleri, Pütürge, Doğanyol, Arapgir, Doğanşehir, Arguvan, Sivrice, Baskil, Ağın, Karakoçan.
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Bal ormanları kurulması (Pütürge, Doğanyol, Arapgir, Arguvan, Sivrice, Baskil, Doğanşehir, Arguvan, Ağın, Karakoçan, Bingöl ve Tunceli merkez ve ilçeleri) -Arıcılık eğitim ve araştırma olanaklarının güçlendirilmesi (Bingöl Üniversitesi) -Bölgenin arıcılık konaklama kapasitesinin belirlenmesi ve flora haritalarının oluşturulması -Ana arı yetiştiriciliğinin geliştirilmesi -Organik bal üretiminin özendirilmesi -Coğrafi işaret uygulamaları gerçekleştirilmesi (Pütürge, Ovacık, Pülümür, Bingöl) -Polen, propolis, arı sütü, bal mumu gibi ürünlerin üretim miktarının artırılması
<i>Performans Göstergeleri</i>	Bal üretim miktarı, organik bal üretim miktarı

2.1.6. Tarımsal girdi temininde bağımlılığın azaltılması

Hayvansal üretimde en önemli girdiyi oluşturan kaliteli kaba yemin en ucuz ve en kolay temin edildiği kaynaklar, en önemli doğal kaynaklarımızı oluşturan çayır ve mera alanları olup, tarımsal işletmelerde bitkisel ve hayvansal üretim birlikte planlanmalıdır. Kaliteli kaba yem ihtiyacının yaklaşık % 25-30'u çayır ve mera alanlarından karşılanmaktadır.

Dünyadaki tohumculuk gelişmelerinin gerisinde kalan Türkiye'de sebze üretiminde kullanılan tohumun %70'i dışarıdan ithal edilmektedir. Benzer şekilde TRB1 Bölgesinde de tohumluk tedariki sebze üretiminde genelde piyasadan bayiler aracılığı ile bölge dışından temin edilmekte olup, üreticilerin örgütlü bir biçimde girdi tedarikinde bulunmaları yaygın değildir. Tahıllarda tohum temini üreticilerin kendi ürünlerinden ya da Tarım Kredi Kooperatiflerinden (TKK), TMO'ndan ve piyasadan yapılmaktadır. Bölgede büyük potansiyel taşıyan organik ürünlerde fide ve tohum üretiminin yaygınlaştırılması ve desteklenmesi önem arz etmektedir. Bölge üniversiteleri bünyesinde araştırma enstitüleri kurulması ve tohumculuk faaliyetlerinin geliştirilmesi, tescil ve sertifikasyon desteklerinin sağlanması gerekmektedir.

TRB1 Bölgesinde sulu tarım alanlarında kimyasal gübre kullanımı daha yaygındır. Buna karşın özellikle Bingöl ve Tunceli ilinde gübre kullanımı göreceli olarak daha azdır, bu durum Bingöl ve Tunceli illerinin hali hazırda organik tarıma yatkın olduğunu göstermektedir. Hayvansal üretimin yoğun olduğu bu bölgelerde organik gübre kullanımının özendirilmesi girdi ihtiyacını azaltarak, organik tarımın gelişmesine de katkı sağlayacaktır.

Son yıllarda verimin yükseltilmesi için bio-teknik yöntemlerle geliştirilen hastalık ve zararlılara karşı dayanıklı ürün çeşitleri de bitki koruma sorunlarını tam anlamıyla çözmemiştir. Bu nedenle tarımsal verimin artırılmasına destek olacak mücadele yöntemlerinin desteklenmesi ve geliştirilmesi gereği ülkemizde olduğu gibi bölgemizde de kaçınılmazdır. Kimyasal mücadele (ilaçla mücadele), zirai mücadelede en kolay uygulanan ve en ekonomik yöntem olduğundan TRB1 Bölgesi'nde de (özellikle Malatya ve Elazığ) kullanılmakta ve geçmiş yıllara göre ithal tüketim giderek artmaktadır. Ancak tarım işletmelerinin, tarım ilaçları kullanımında bilinçli olmaması, bölgede özellikle kayısı ve üzüm üretiminde kalite ve verim kayıplarına yol açmaktadır. Bunun sonucu meyvedeki ilaç kalıntıları, uluslararası standartların üzerinde kalarak ihracatı ve yurt içi tüketimini olumsuz yönde etkilemektedir. Öncelikle ülkemizde ve bölgede bio-teknik mücadele yöntemleri üzerine araştırmalar yoğunlaştırılmalı ve teşvik edilmelidir. Bunun yanı sıra kimyasal mücadelede uluslararası standartlara uyum ve bilinçli tüketimin denetlenmesiyle zirai mücadeleye işlerlik kazandırılması gerekmektedir.

Ayrıca bölgedeki tarım işletmelerinin enerji ihtiyacının yenilenebilir yöntemlerle karşılanması yönünde uygulamalar geliştirilmesi önem arz etmektedir. Özellikle hayvan varlığının yoğun olduğu bölgemizde biyogaz uygulamalarına yönelik çalışmaların desteklenmesi ve seracılık faaliyetlerinde jeotermal, biyogaz, güneş enerjisi vd. yöntemlerin entegrasyonunun teşvik edilmesi gerekmektedir.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	Tüm TRB1 Bölgesi
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Mera alanlarının ıslah edilmesi -Bölgede öne çıkan meyve ve sebzeler için tohum, fide ve fidan (sertifikalı) üretim tesislerinin artırılması -Yem bitkileri üretiminin özendirilmesi -Organik gübre üretim ve tüketiminin özendirilmesi -Bio-teknik mücadele yöntemlerine ilişkin araştırmaların teşvik edilmesi
<i>Performans Göstergeleri</i>	Mera alanlarının büyüklüğü, ilaç ve gübre kullanım miktarları

2.1.7. Seracılığın Yaygınlaştırılması

Bölgenin görece düşük yükseltiye sahip ve göllere yakın alanlarından iklim ılıman bir durum sergilemekte olup, bitkisel üretimin sezonun erken ve geç dönemlerinde yapılabilmesine imkân tanımaktadır. Özellikle Doğu Anadolu Bölgesi pazarı için sebzeçilikte önemli bir fırsat yaratan bu durumun biyogaz, jeotermal gibi ucuz ve yenilenebilir enerji kaynakları ile desteklenebilmesi karlılığı çok daha artıracaktır.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	B7 ilişki kümesi (Elazığ Merkez, Sivrice), B16 ilişki kümesi (Çemişgezek, Pertek), Battalgazi, Kale, Kovancılar, Ağın, Yazıhan, Bingöl Merkez, Genç, Mazgirt.
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Yenilenebilir enerji (biyogaz, jeotermal, güneş, vb.) destekli seraların yaygınlaştırılması -Topraksız tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması -Örtü altı tarım uygulamalarının özendirilmesi
<i>Performans Göstergeleri</i>	Sera işletme sayısı ve büyüklüğü

2.1.8. Tarımsal ürünlerin toplanması ve depolanması için gerekli altyapının sağlanması

Bölgede görece yüksek hacimlerde üretilen ve kısa sürede bozulabileceği için belli koşullar altında depolanması ve taşınması gereken ürünler için uygun taşıma, toplama ve depolama altyapı ve araçları kullanılmalıdır.

En yüksek bitkisel üretim kalemini oluşturan kayısı için ilgili yönetmelik çerçevesinde lisanslı depo kurulması, elma, armut, vb. meyveleri de kapsayacak şekilde çeşitli alanlarda soğuk hava depolarının kurulması gerekmektedir. Bu tesislerin sürdürülebilirliğini temin etmek amacıyla uygun kurumsal yapılar oluşturulmalı, yüksek enerji maliyetlerini bertaraf etmek amacıyla yenilenebilir enerji kullanımı özendirilmelidir.

Bölgede çeşitli noktalarda süt toplama merkezleri oluşturmak suretiyle gerek küçük üreticinin ürünün değerlendirilmesi, gerekse özel sektör eliyle kurulan süt işleme tesislerinin süt temininin kolaylaştırılması sağlanacaktır.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	B1 ilişki kümesi (Hekimhan, Kuluncak), B3 ilişki kümesi (Doğanşehir), B2 ilişki kümesi (Darende) B4 ilişki kümesi (Arapgir, Arguvan, Ağın, Keban), B5 ilişki kümesi (Malatya Merkez, Akçadağ, Yazıhan, Yeşilyurt, Battalgazi, Kale, Baskil), B7 ilişki kümesi (Elazığ Merkez, Sivrice), B9 ilişki kümesi (Kovancılar, Palu), B16 ilişki kümesi (Çemişgezek, Pertek), B15 ilişki kümesi (Karlıova, Yedisu), B13 ilişki kümesi (Bingöl Merkez, Genç, Solhan), Karakoçan, Adaklı, Ovacık
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Kayısı lisanslı deposu kurulması (Malatya) -Süt toplama merkezleri oluşturulması -Soğuk hava depolarının artırılması -Yaylalarda ana/ara ürünleri yerinde işleyecek tesisler için yol-enerji-atık hizmetleri altyapısının oluşturulması
<i>Performans Göstergeleri</i>	Süt toplama merkezi sayısı ve kapasitesi, soğuk hava deposu sayısı, kapasitesi ve kullanım oranı

2.1.9. Tarımsal üretimde pazarlama altyapısının geliştirilmesi

Bölgenin rekabetçi olduğu kayısı, üzüm, alabalık gibi tarımsal ürünlerde yeni pazarların araştırılması ve var olan pazarlara ihracatın artırılması için araştırma ve bağlantı yapabilecek ara yüzlerin oluşturulması gerekmektedir. Üreticinin kazancını önceleyen ve artıran tedarik zinciri yapılarının kurulması son derece önemli olup, üretici birlikleri ile pazarlama kanalları arasındaki entegrasyon tesis edilmelidir.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	Tüm TRB1 Bölgesi
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-İç ve dış pazarda ürün tanıtımlarına ve tüketici alışkanlıklarını yönlendirmeye yönelik kayısı tanıtım grubu kurulması -İşletmelerde e-ticaret uygulamalarının geliştirilmesi -Dış ticarete konu ürünler başta olmak üzere markalaşmanın özendirilmesi -Yöresel ürünler için coğrafi işaret tescillerinin yaygınlaştırılması
<i>Performans Göstergeleri</i>	Tarımsal ürün değeri, tarımsal ürün marka ve coğrafi işaret sayısı, tarımsal ürün ihracat değeri, tarımsal ürün ihracatçı firma sayısı

2.1.10. İyi tarım ve organik tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması

Son yıllarda oldukça önem kazanan gıda güvenliği, tarımsal üretim boyutu için de en önemli konulardan biri haline gelmiş, tüketiciler ürünlerin üretim koşullarını ve muhteviyatlarını sorgulama noktasında bilinçlenmiş, bu konuda daha yüksek maliyetler ödemeyi kabullenmişlerdir. Konvansiyonel tarımda ürünün kalitesinin tam olarak dikkate alınmaması ekonomik üretim yapmak için mekanizasyonun artırılması ve bilinçsiz uygulamalar, toprağa büyük zararlar verdiği gibi ürün kalitesini de olumsuz etkilemektedir. Bütün bu olumsuzluklar dünyada olduğu gibi ülkemizde ve bölgede de iyi tarım ve organik tarımı gündemin ilk sıralarına oturtmuştur.

TRB1 Bölgesi organik tarım açısından potansiyel göstermesine karşın, bölge genelinde 684 çiftçi organik bitkisel ürün üretiminde bulunmakta, toplamda 5.014,99 hektar alan işlenmektedir. Bölgede yer alan el değmemiş ve uzun yıllar tarım yapılmamış arazi varlığı iyi tarım ve organik tarım uygulamalarına kazandırılmalı, artan üretimin yanı sıra pazarlama ve markalaşma çalışmaları ile ürün katma değeri artırılmalıdır.

<i>Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri</i>	Bingöl ve Tunceli illeri, Battalgazi, Darende, Doğanşehir, Kale, Arapgir, Yeşilyurt, Elazığ Merkez, Baskil, Karakoçan.
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Organik tarım bölgeleri oluşturulması -İyi tarım ve organik tarımı yaygınlaştırmaya yönelik eğitim ve destek programları
<i>Performans Göstergeleri</i>	Organik tarım sertifikalı işletmesi sayısı, iyi tarım yapan işletme sayısı, organik tarım ürün miktarı ve değeri

2.1.11. Tıbbi ve aromatik bitkilerin ekonomiye kazandırılması

Bölge illerine ait endemik bitkiler ve tıbbi/aromatik bitkilerin üretimine uygun iklim ve toprak yapısı bu alanda ekonomik bir potansiyel arz etmektedir. Gerek doğal ortamında yetişen çeşitli türlerin kontrollü şekilde toplanması ve ticareti ile gerekse de lavanta, oğul otu, ada çayı, kekik, tıbbi nane, enginar, Meryem Ana diken, ekinezya ve kantaron bitkisi gibi türlerin yetiştiriciliği ile oluşan bu ekonomik hacim, yapılacak olan çiftçi bilgilendirme faaliyetleri, bu alandaki araştırma ve uygulama olanaklarının geliştirilmesi ve girişimciler eliyle kurulacak olan ürün işleme tesisleri ile artırılmalıdır.

<i>Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri</i>	Bingöl ve Tunceli illeri, Arapgir, Arguvan, Pütürge, Doğanyol, Elazığ Merkez, Baskil, Karakoçan.
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Tıbbi ve aromatik bitkiler araştırma ve uygulama merkezi kurulması -Tıbbi ve aromatik bitkilerin işlenmesine yönelik tesislerin özendirilmesi -Çiftçi bilgilendirme faaliyetleri yürütülerek üretimin artırılması
<i>Performans Göstergeleri</i>	Üretimi yapılan tıbbi ve aromatik bitki sayısı, Tıbbi ve aromatik bitki temelli ürün miktarı ve değeri, Tıbbi ve aromatik bitkilerin işlenmesine yönelik verilen eğitim sayısı.

2.1.12. Tarımda verimliliği arttırmaya yönelik tekniklerin ve eğitimlerin yaygınlaştırılması

Tarımda verimliliği artıran makine kullanımı bölgemizde görece düşük seviyede olup, özellikle parçalı arazi yapısı nedeniyle mevcut makine imkânları da verimli değildir. Mekanizasyon ve mekanik imkânların ortak kullanımı teşvik edilmelidir.

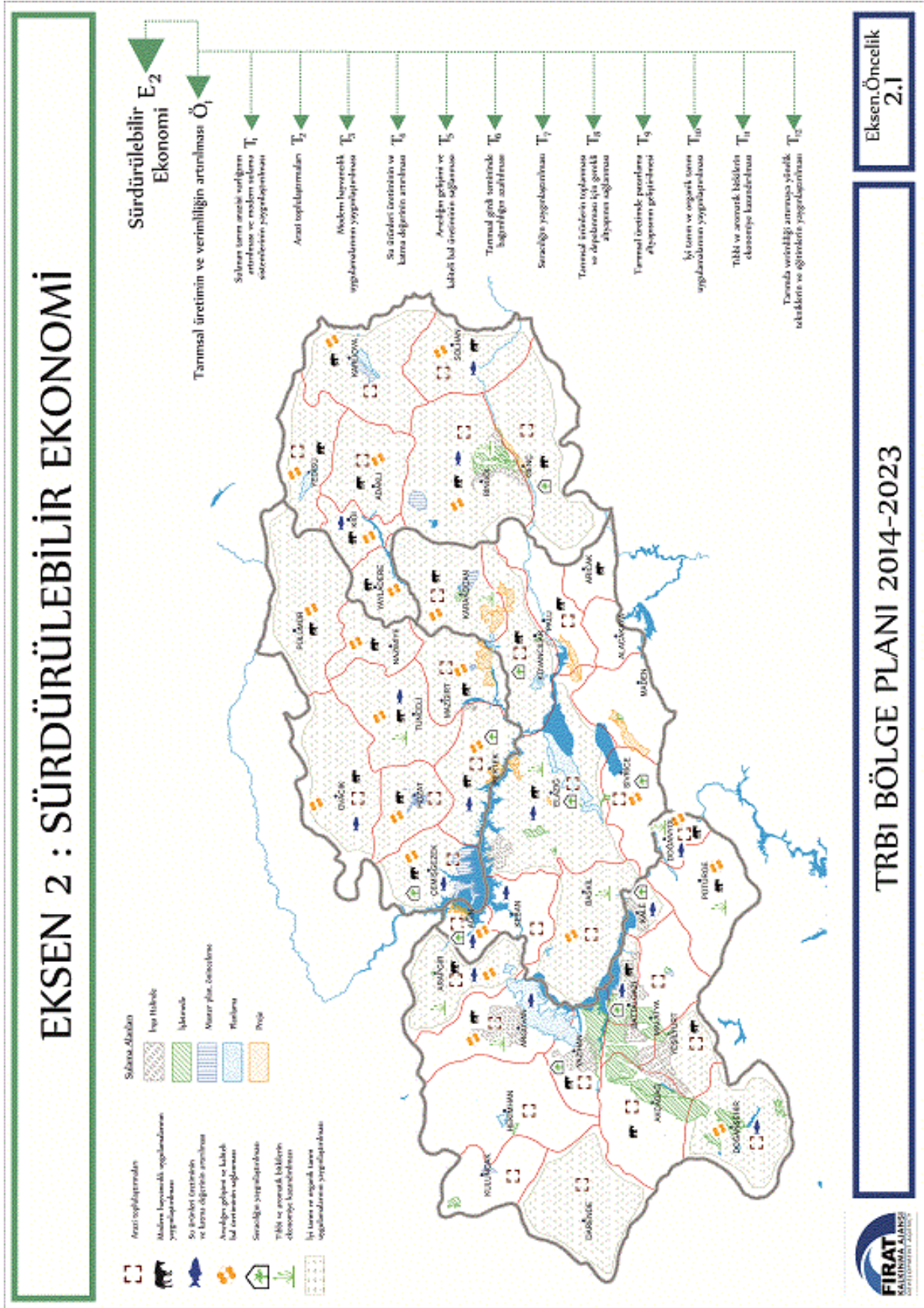
Bitkisel üretim ve hayvancılık alanında yapılan mevcut durum analizlerinde, sorunun nicelikten çok verimliliğin düşük olmasından kaynaklandığı gözlemlenmiştir. İlçelere yapılan saha ziyaretlerinde çiftçi davranışını değiştirmenin bölge genelinde zor olduğu, bu nedenle önemli verimlilik kayıpları yaşandığı sıklıkla dile getirilmiştir. Bu nedenle, tarımda verimliliği arttırmaya yönelik uygulamalı eğitimlerin yaygınlaştırılması önem arz etmektedir.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	Tüm TRB1 Bölgesi
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Tarımsal üretimin fazla olduğu Battalgazi, Akçadağ, Arguvan, Doğanşehir, Arapgir, Yeşilyurt, Elazığ Merkez, Baskil, Kovancılar, Pertek, Çemişgezek, Ovacık, Bingöl Merkez, Solhan, Karlıova ve Genç'te yeni tür ve yöntemlerin tanıtıldığı demonstrasyon bahçeleri/tarlaları, model işletmeler, seralar ve/veya çiftlikler oluşturulması. -Modern hayvancılık uygulamalarının yayımı için eğitimlere verilmesi ve model işletmeler oluşturulması -Tarımda Mekanizasyonu arttırmaya yönelik destek programları geliştirilmesi
<i>Performans Göstergeleri</i>	Çiftçilere verilen uygulamalı eğitim sayısı, demonstrasyon amaçlı kurulan tesis sayısı, Kurulan model işletme/sera ve/veya çiftlik sayısı

2.1.13. Meyveciliğin çeşitlendirilmesi

Meyvecilik bölgenin önemli olabilecek potansiyellerinden biridir. Bölge illerinin iklim özellikleri ve sulama imkânları başta ceviz, üzüm, elma, badem, alıç, çilek, armut, kiraz olmak üzere birçok meyvenin yetiştiriciliğine uygundur. Kırsal alanda alternatif gelir kaynaklarının artırılması ve katma değeri yüksek meyve suyu, reçel vb. ürünlerin üretimi için hammadde sağlaması açısından bölgede meyveciliğin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması önem arz etmektedir.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	Tüm TRB1 Bölgesi
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Kapama meyve bahçelerinin yaygınlaştırılması -Modern meyvecilik tekniklerinin yaygınlaştırılması -Sertifikalı fidan kullanımının yaygınlaşması
<i>Performans Göstergeleri</i>	Kapama meyve bahçesi sayısı, toplam meyve üretim miktarı

Harita 4.3 Tarımda Üretimin ve Verimliliğin Artırılması Önceliği -Şematik Gösterim

2.2. ALTERNATİF TURİZM TÜRLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ

*Eğitilmiş ve girişimci insan gücüyle üreten,
yaşam kalitesi yüksek TRB1*

EKSEN 2: SÜRDÜRÜLEBİLİR EKONOMİ

ÖNCELİK 2.3. ALTERNATİF TURİZM TÜRLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Tedbir 2.2.1. Turistik tesis sayısının ve hizmet kalitesinin artırılması

Tedbir 2.2.2. Turizm değerlerinin tanıtılması ve pazarlanması

Tedbir 2.2.3. Turizm değerlerine erişilebilirliğin iyileştirilmesi

2.2.1. Turistik tesis sayısının ve hizmet kalitesinin artırılması

Turizm sektörünün gelişiminde önemli arz kaynaklarından biri olan turistik tesis sayısı ve kapasitesi açısından bakıldığında TRB1 Bölgesi 26 bölge arasında tesis sayısında 25., oda ve yatak sayısında 26. sıradadır. Ajansımızca yürütülen TRB1 Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Stratejisi ve Eylem Planı çalışmasında bölge turizminin gelişimi için “bölgede nitelikli turizm tesis sayısı ve kapasitesinin artırılması” ve “turizm tesislerinde hizmet sunum kalitesinin yükseltilmesi” hedef olarak belirtilmiştir.

Bölgede tesis sayısının artmasının bir başka etkisi de yaratılacak rekabet ortamından dolayı hizmet kalitesinin yükselmesidir. Saha ziyaretlerinde yapılan görüşmeler ve edinilen izlenimlerde, bölgede turistik tesislerin sayı ve kapasite olarak düşük olmasının yanı sıra sunulan hizmetin kalitesi açısından da bölgenin ülke geneline kıyasla oldukça geri seviyede olduğu gözlemlenmektedir. Bu nedenle tesis sayısının ve kapasitesinin artırılarak rekabet ortamının sağlanması, hizmet kalitesinin yükselmesine yönelik personel eğitimlerinin yapılması ve başarılı işletmelerin teşviki için yarışmalar düzenlenmesi bölge turizminin gelişmesi için uygulanması gerekli tedbirlerdir. Eğitim faaliyetleri turistik tesislerin yanı sıra, şehir içi ve şehirlerarası ulaşım hizmetlerinde görevli personel, esnaf ve özellikle de yeme-içme hizmeti sunan işletmeleri de kapsayacaktır.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	-Görece daha az kapasiteye sahip Elazığ, Bingöl ve Tunceli illerinde bakanlık belgeli otel yatırımlarının artırılması; -Turizm öncelikli Darende, Arapgir, Ağın, Battalgazi, Pütürge, Pertek, Ovacık, Sivrice ilçelerinde ev pansiyonculuğun veya alternatif konaklama imkânlarının yaygınlaştırılması; -Başta Malatya ve Elazığ olmak üzere bölgenin tüm il merkezleri ile turizm öncelikli ilçe merkezlerinde bakanlık belgeli yeme-içme işletmelerinin kurulması.
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Darende, Arapgir, Ağın, Battalgazi, Pütürge, Pertek, Ovacık, Sivrice ilçelerinde ev pansiyonculuğuna yönelik eğitimlerin verilmesi -İl merkezlerinde Bakanlık belgeli konaklama, yeme-içme tesislerinin yapımı için yatırımcıların ve girişimcilere yönelik mali destek programlarının hazırlanması -Turizm tesislerinde istihdam edilen/edilecek personel için Kültür ve Turizm Bakanlığı yaygın eğitim faaliyetlerinin bölgede düzenlenmesi -Bölgede turist rehberlerinin artırılmasına yönelik eğitim faaliyetleri -Bölge çapında hizmet kalitesinin artırılması ve başarılı işletmelerin ödüllendirilmesi için yarışma düzenlenmesi -Özel sektöre yönelik mali ve teknik destek programları uygulanması
<i>Performans Göstergeleri</i>	Belgeli tesis sayısı, rehber sayısı, sektörde çalışan personele yönelik eğitim programı sayısı

2.2.2. Turizm değerlerinin tanıtılması ve pazarlanması

Bölgenin var olan turizm potansiyelinin çok küçük bir bölümünün ülke çapında tanındığı, bölgenin UNESCO Dünya Miras Listesi'ndeki iki kültür varlığına komşu olmasına rağmen bir turizm bölgesi olarak anılmayışı ve turizm gelirlerinin çok az oluşu gerek sektör temsilcileriyle yapılan görüşmelerde, gerekse istatistiki veri ve saha çalışmalarında gözlenmektedir.

Turizm sektörünün gelişimi için fiziki ve beşeri altyapı hazırlıklarından sonra hayata geçirilmesi gereken en önemli tedbir, turizm pazarlamasının temeli olan bölge değerlerinin tanıtımıdır. Yazılı ve görsel tanıtım materyallerin hazırlanması, sektör temsilcilerine yönelik bilgi turları (info-turlar) düzenlenmesi, festivallerin etkinliğinin artırılması, yöreye özgü ürünlerin ve hediyelik eşyaların pazara sunulması bölge için uygulanabilecek öncelikli faaliyetlerdir.

Bölgenin kültürel ve tarihi dokusunun yaşatılması ve tanıtılması ve bölgenin tarihi ve kültürü hakkında araştırmalar gerçekleştirilmesi için bölge illerinde "hafıza merkezleri" kurulmalıdır. Bölgenin su kaynağı zenginliğinin öne çıkartılması için iç sularla ilgili olarak tanıtım, eğitim ve turizm hizmetleri verebilecek arayüzler de tanıtım için önemli fırsatlar sağlayabilir.

<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Bölgedeki turizm rotalarını gösteren haritaların ve turizm değerlerini tanıtan görsel ve yazılı materyallerin hazırlanarak bölgedeki turistik tesislere ve bölgeiçi/bölgedışı seyahat acentalarına dağıtılması -Bölgedeki turizm güzergâhlarının ulusal seyahat acentalarına tanıtımı ve turizm işletmeleri ile iş bağlantılarının kurulması amacıyla info turlar düzenlenmesi -Ülke genelindeki önde gelen turizm fuarlarına bölgenin turizm işletmelerinin katılımının teşvik edilmesi -Bölgede düzenlenen az katılımlı festivallerin, daha geniş katılımlı festivallerin etkinliğini ve sürekliliğini arttırmak amacıyla bütünleşmiş organizasyonlar olarak gerçekleştirilmesi -Bölgede coğrafi işaret tescili alınmış ve hediyeelik ambalajlarda sunulan yöresel ürünlerin, magnet, anahtarlık, kartpostal gibi hediyeelik eşyaların pazara sunulması -İl merkezlerinde turizm enformasyon bürolarının; havaalanı, otobüs terminalleri, tren garlarında tanıtım kiosklarının kurulması
<i>Performans Göstergeleri</i>	Katılım sağlanan fuar sayısı, düzenlenen festival ve katılımcı sayısı, bölgeye düzenlenen tur sayısı, tanıtım amaçlı oluşturulan materyal sayısı

2.2.3. Turizm değerlerine erişilebilirliğin iyileştirilmesi

Bölgedeki doğal ve kültürel değerlerin turizme kazandırılabilmesinde en önemli bileşen ulaşılabilirliktir. Yapılan ilçe ziyaretlerinden edinilen tecrübeyle, gerek bölgenin engebeli coğrafi yapısından gerekse turizm kaynaklarının bu coğrafyaya yayılmış olmasından dolayı söz konusu değerlere erişimin güçlüğü sağlandığı söylenebilir.

Turizm sektörünün gelişimi için öngörülen fiziki altyapının hazır hale getirilmesinde, bölgenin öncelikli turizm değerlerinin belirlenerek erişim gücü olanlarının yollarının iyileştirilmesi ve baraj gölleri üzerinden su yolu taşımacılığının etkin kullanılması bölge için hayata geçirilmesi gereken tedbirlerdir.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	-Pütürge (Nemrut Dağı Milli Parkı ve Süryani Kilisesi) -Nazımiye (Düzgün Baba Ziyareti) -Arapgir (Eskişehir Vadisi, Serge ve Onar Kaya Mezarları) -Sivrice (Hazarbaba Kayak Merkezi) -Hekimhan (Yamadağ Kayak Merkezi) -Ovacık (Munzur Vadisi Milli Parkı ve Ovacık Kayak Merkezi) -Palu (Palu tarihi eserleri) -Kiğı (Ermeni Çarşısı, Taş Mektep, Pilten Bey Cami) -Karakoçan (Golan Kaplıcaları) -Solhan (Yüzen Adalar) -Mazgirt (Kale ve Bağın Kaplıcaları) -Pertek (Sağman Kalesi ve Cami) -Karakaya ve Keban Baraj Gölleri (suyolu) -Malatya (Arslantepe)
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Nemrut Dağı Milli Parkı'nda Malatya ve Adıyaman'ı birleştirecek yolun yapılması -Arslantepe Höyüğü'ne şehir merkezinden yönlendirici levhalar konularak erişiminin kolaylaştırılması -Elazığ Merkezde bulunan Buzluk Mağarası yolunun asfaltlanarak yol kalitesinin ve erişilebilirliğin artırılması -Palu ilçesinde Palu Kalesi, Palu Köprüsü ve diğer tarihi yapılara erişim sağlayan kent içi yolların asfaltlanarak ulaşım kalitesinin artırılması -Düzgün Baba başta olmak üzere ziyaret ve inanç merkezlerine giden yolların iyileştirilmesi -Bingöl-Kiğı karayolunun iyileştirilerek Pilten Bey Cami, Taş Mektep ve Ermeni Çarşısı'nın turizme kazandırılması -Tunceli-Ovacık yolunun iyileştirilerek Munzur Vadisi Milli Parkı ve Ovacık Kayak Merkezine erişimin kolaylaştırılması -Arapgir'de Onar Köyü Kaya Mezarları ve Eskişehir Vadisi içerisindeki patika yolların karayolu erişimine imkân sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesi -Arapgir–Kemaliye ve Arapgir–Divriği yollarının genişletilmesi ve yol kalitesinin iyileştirilmesi -Pertek ve Çemişgezek ilçelerinin Elazığ ile bağlantısına yönelik feribot seferlerinin artırılması, Çemişgezek feribotlarının kapasitelerinin artırılması -Bingöl-Solhan karayolu ile Yüzen Adalar bağlantısının iyileştirilmesi -Bağın ve Golan Kaplıcalarına erişimin sağlandığı yolların asfaltlanarak yol kalitesinin artırılması -Pertek-Sağman köyündeki Sağman Kalesi ve Sağman Cami'ye giden köy yolunun asfaltlanarak turizm pazarlamasında Sağman Kalesi-Pertek Kalesi-Harput Kalesinin birlikte kullanılması -Yamadağ Kayak Merkezi'ne giden yolun asfaltlanarak yol kalitesinin artırılması -Hazarbaba Kayak Merkezi'ne giden yolun asfaltlanarak yol kalitesinin artırılması -Bingöl Haserek Dağı Kayak Merkezi yol kalitesinin artırılması -Karakaya ve Keban Baraj Gölleri üzerinde göl kıyısındaki ilçelere erişimin sağlanacağı suyolu projesinin yapılması
<i>Performans Göstergeleri</i>	Asfalt yol oranı

2.3. ENDÜSTRİYEL ÜRETİMİN GÜÇLENDİRİLMESİ

*Eğitimli ve girişimci insan gücüyle üreten,
yaşam kalitesi yüksek TRB1*

EKSEN 2: SÜRDÜRÜLEBİLİR EKONOMİ

ÖNCELİK 2.3. ENDÜSTRİYEL ÜRETİMİN GÜÇLENDİRİLMESİ

Tedbir 2.3.1. Bölgenin sanayi alanlarında altyapı hizmetlerinin artırılması

Tedbir 2.3.2. Gıda sanayinde ürün çeşitlendirmesine gidilmesi

Tedbir 2.3.4. Tekstil sanayinde yenilikçi teknolojilerin kullanılması ve kümelenme stratejilerinin geliştirilmesi

Tedbir 2.3.5. Yapı malzemeleri sanayinde yatırımların artırılması

Tedbir 2.4.5. Yenilenebilir enerji yatırımlarının özendirilmesi

Tedbir 2.3.6. Makine ve teçhizat sanayinde işletmelerin geliştirilmesi

Tedbir 2.3.7. Metal ürünleri sanayinde yatırımların özendirilmesi

Tedbir 2.3.8. Medikal ürün ve malzeme sanayinde yatırımların artırılması

2.3.1. Bölgenin sanayi alanlarında altyapı hizmetlerinin artırılması

Bölge illerinin tümünde Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) bulunmaktadır. Malatya ve Elazığ OSB'leri görece daha eski ve gelişkin olup, genişleme aşamasındadır. Tunceli OSB altyapısını tamamlamış ve yatırımcı kabul aşamasında olup, Bingöl OSB ise parsellerinin büyük kısmını henüz doldurmuştur. Bunların dışında Malatya - Darende'de altyapısı büyük ölçüde tamamlanmış bir OSB mevcut olup, Akçadağ'da Mermer İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kurulma aşamasındadır. Büyük sanayinin gelişmesine ön ayak olan Sanayi Sitelerinin (SS) ise TRB1 Bölgesinde doluluk oranı %88'dir.

Malatya ve Elazığ OSB'leri özelinde genişleme alanlarına ilişkin altyapı yatırımlarının tamamlanması ve ortak kullanım imkânları olan enerji, lojistik, arıtma gibi verimliliği arttırmaya yönelik yatırımlar yapılmalıdır. Bingöl ve Tunceli OSB'lerinin altyapı sorunları giderilmeli, orta vadede genişlemelerine yönelik çalışmalar yürütülmelidir.

Girişimciliği geliştirmek ve sanayi işletmeleri için başlangıç ortamı oluşturmak amacıyla İş Geliştirme Merkezleri (İŞGEM) yaygınlaştırılmalı, özellikle üniversite öğrencileri, yeni mezunlar, akademisyenler ve Ar-Ge kültürüne sahip işletmelerin yeni ürün geliştirme projeleri için uygun ortamı tesis etmek adına kurulan Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, teknoloji transfer ofisleri, üniversite-sanayi işbirliği ara yüzleri gibi imkânlarla güçlendirilmelidir.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	Elazığ Merkez, Malatya Merkez, Yeşilyurt, Akçadağ, Darende, Bingöl Merkez, Tunceli Merkez – (OSB’ler, SS’ler, İŞGEM ve Teknokentler)
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Elazığ ve Malatya 2. İŞGEM’lerin tamamlanması -Bingöl İŞGEM’in tamamlanması -Tunceli’de İŞGEM kurulması -OSB altyapı eksikliklerinin giderilmesi -OSB ve SS’lerde yenilenebilir enerji altyapılarının kurulması -Elazığ, Malatya ve Akçadağ OSB’lerin Demiryolu ile entegrasyonunun tamamlanması/sağlanması -İnönü Teknoloji Geliştirme Bölgesinin tamamlanması -Fırat Teknoloji Geliştirme Bölgesi ilave altyapı yatırımlarının tamamlanması
<i>Performans Göstergeleri</i>	OSB parsel sayısı ve doluluk oranı, SS işyeri sayısı, İŞGEM ve Teknokent işlik sayısı

2.3.2. Gıda sanayinde ürün çeşitlendirmesine gidilmesi

TRB1 Bölgesi sanayisinde sektörel dağılım incelendiğinde gıda sanayinin tüm illerde öncü sanayi kolu olduğu görülmektedir. Bölgenin ulusal ve uluslararası düzeyde rekabetçi olduğu, üretim kapasitesi ve kalitesi ile belli çıtaların üzerine çıkılabilmiş olan kayısı, üzüm ve alabalık gibi tarımsal ürünlerin işlenerek gıda sanayinde değerlendirilmesi ve ürün çeşitlendirmesine gidilmesi ülkemizin ve bölgemizin 2023 yılı ihracat hedeflerine erişilebilmesi için kaçınılmazdır.

Bu bağlamda başta kayısı olmak üzere gıda sanayinde öne çıkan ürünlerin endüstriyel anlamda işlenmesi, türevlerinin geliştirilmesi ve uç ürün çeşitlerinin artırılması sağlanarak katma değeri artırılmalıdır. Konsantre meyve suları, dondurulmuş meyve ürünleri gibi ürünlerin bölgede üretimi için gerekli Ar-Ge ve yatırım çalışmaları, meyveciliğin çeşitlendirilmesi ve üretimin artırılması çalışmaları ile eşgüdüm içinde sağlanmalıdır.

Benzer şekilde süt ve süt ürünlerinin üretimine yönelik yatırımların, beyaz ve kırmızı et ve ürünlerinin üretimine yönelik yatırımların, bal ve yan ürünlerinin üretimine yönelik yatırımların bölgede özel sektör eliyle yapılabilmesi için destek ve teşvik uygulamaları devam ettirilmeli, tarımsal üretim ile eşgüdümü sağlamak entegre ve/veya sözleşmeli tarım vb. modelleri yaygınlaştırılmalıdır.

<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Gıda standartlarının ve güvenliğinin sağlanmasına yönelik altyapıların oluşturulması -Ar-Ge ve ürün çeşitlendirmeye yönelik destek programları geliştirilmesi -İşletmelerin dış pazarlara açılmalarına yönelik mali ve teknik destek programları oluşturulması -Ürün çeşitlendirmesi öncesinde pazar taleplerinin araştırılmasına yönelik mali ve teknik destek sağlanması
<i>İlgili Öncelik</i>	2.1.
<i>Performans Göstergeleri</i>	Üretim miktarı ve değeri, ihracat miktarı ve değeri

2.3.3. Yöresel ürünlerin üretiminin artırılması, işlenmesi ve markalaştırılması

İlçelerde markalaşma kapasitesi bulunan ürünler olmakla birlikte yeterli miktarda üretilmemektedir. Bu ürünlerin üretiminin artırılmasına ve coğrafi işaret tescili yapılmak suretiyle markalaştırılması teşvik edilerek ulusal ölçekte rekabet edebilecek ürünler haline getirilmesi gerekmektedir.

<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Yöresel ölçekteki ürünler için Ortak Üretim ve Pazarlama Ağları Oluşturulması (Öne çıkan bazı ilçeler ve ürünler):			
	<i>İlçe</i>	<i>Yöresel Ürün</i>	<i>İlçe</i>	<i>Yöresel Ürün</i>
	Ağın	Ağın leblebisi	Hekimhan	Ceviz
	Doğanşehir	Elma	Maden	Çilek (Gezin)
	Arguvan	Ovacık		Alabalık (kırmızı benekli), Fasulye, Sarımsak (Munzur)
	Arapgir	Üzüm	Yeşilyurt	Kiraz
	Pülümür	Bal	Pertek	Dut (Ulukale)
	Çemişgezek	Dut (Ulukale)		
<i>İlgili Öncelik</i>	2.1.			
<i>Performans Göstergeleri</i>	Üretim miktarı ve değeri, ihracat miktarı ve değeri			

2.3.4. Tekstil sanayinde yenilikçi teknolojilerin kullanılması ve kümelenme stratejilerinin geliştirilmesi

Tekstil sektöründe önemli bir yere sahip olan Malatya'nın, rekabetçi yapısını koruması için işletme kapasitelerinin ve ürün gamının gelişen teknolojiler bağlamında yenilenmesi gerekmektedir.

Birleşmiş Milletler ve İTKİB paydaşlarıyla oluşturulan “Türkiye’nin Tekstil Sektöründe KOBİ’ler İçin Sürdürülebilir Ağlar ve İlişkiler Zinciri Oluşturulması Ortak Programı”nın tekstil konusunda önemli kümelenme potansiyeline sahip Adıyaman, Gaziantep, Kahramanmaraş ve Malatya illerinde uygulanması öngörülmüştür. Tekstil sanayinde Malatya’nın geçmişten gelen önemli bir yeri bulunmakta olup sektörde önde gelen birçok firmaya fason üretim yapılmaktadır. Dolayısıyla rekabet gücünün korunmasında işletmeler arası işbirliği ve kümelenme stratejileri de son derece önemlidir.

Ayrıca 2012 yılında yürürlüğe giren teşvik yasası ile emek yoğun sektörler için avantajlı konuma geçen Bingöl’de konfeksiyon sektörünü geliştirmeye yönelik çalışmalar hız kazanmış olup özellikle istihdamın artırılması amacıyla sektörün il merkezinde desteklenmesi gerekmektedir.

<i>Tedbir Uygulama Yeri</i>	Malatya Merkez, Yeşilyurt, Bingöl Merkez
<i>İlgili Öncelik ve Tedbir</i>	- Bingöl Tekstil İş Geliştirme Merkezi Kurulması ve tekstil yatırımcıları için yatırım alanı olanaklarının artırılması -İşletmelerin Ar-Ge ve ürün geliştirme destek programlarından yararlanma düzeyinin yükseltilmesi -İşletmelerin dış pazarlara açılmalarına yönelik mali ve teknik destek programları oluşturulması
<i>İlgili Öncelik ve Tedbir</i>	2.3.1
<i>Performans Göstergeleri</i>	Üretim miktarı ve değeri, ihracat miktarı ve değeri

2.3.5. Yapı malzemeleri sanayinde yatırımların arttırılması

TRB1 Bölgesi ve yakın çevresinde bulunan Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki inşaat yatırımları ve Orta Doğu ülkelerindeki yeniden yapılanma süreci bölgenin hali hazırda gelişmekte olduğu yapı malzemeleri sektörü için önemli fırsatlar barındırmaktadır.

Çimento, cam, gazbeton, taşyünü, seramik, yapı kimyasalları, granit ve mermer bölgede gerek hammaddeye, gerekse pazara yakınlık avantajları nedeniyle yatırım yapılabilecek yapı malzemeleri olup yatırımcıların bu yönde teşvik edilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir.

Önemli yapı malzemeleri hammaddeleri ve bulundukları bazı ilçeler aşağıda sıralanmıştır;

- Mazgirt: Tuğla-kiremit, Kum-çakıl
- Bingöl Merkez: Kaolen, Doğaltaş, Profilit, kum, çakıl
- Genç: Profilit, Çimento hammaddesi

- Elazığ merkez: Kireçtaşı, mermer
- Baskil: Mermer, kireçtaşı, kuvars
- Pütürge: Profilit, mermer, kum-çakıl
- Yazıhan: Kum-çakıl, kireçtaşı
- Doğanşehir: Kum-çakıl, Kireçtaşı, mermer
- Akçadağ: Mermer, kum-çakıl, kireçtaşı
- Darende: vermikülit, çimento hammaddesi, mermer, kum-çakıl
- Kuluncak: vermikülit, maden artığı
- Pülümür: alçıtaşı
- Hekimhan: maden artığı
- Kovancılar: maden artığı
- Maden: maden artığı

Benzer şekilde boru, profil, mobilya, boya, yapı kimyasalları, tesisat malzemeleri, bina makine aksamaları (kazan, asansör vb.) gibi ikincil yapı malzemeleri için de bölge imkânları elverişli olup, gelişmekte olan dış pazarlara yakın olmanın avantajı değerlendirilmelidir.

<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Özel sektöre yönelik teşvik uygulamalarının geliştirilmesi -İşletmelerin Ar-Ge ve ürün geliştirme destek programlarından yararlanma düzeyinin yükseltilmesi -İşletmelerin dış pazarlara açılmalarına yönelik mali ve teknik destek programları oluşturulması
<i>İlgili Öncelik ve Tedbir</i>	2.3.1, 2.4
<i>Performans Göstergeleri</i>	Üretim miktarı ve değeri, ihracat miktarı ve değeri

2.3.6. Makine ve teçhizat sanayinde işletmelerin geliştirilmesi

Bölgede sanayinin gelişmesinin en önemli ayaklarından biri de sanayi için gerekli olan imalat teknolojilerinin bölgede geliştirilmesi ve üretilmesidir. Özellikle Malatya ve Elazığ illerinde bölgenin ihtiyaçlarına uygun maden, inşaat, gıda ve iş makinelerinin yanı sıra soğutma, ısıtma teknolojileri, döküm gibi yatay sektörlerde önemli düzeylerde üretim yapan, Ar-Ge altyapısı ve potansiyeli bulunan, ulusal ve uluslararası pazarda varlık gösteren firmalar mevcuttur.

Bu firmaların üretim ve Ar-Ge/yenilik kapasitelerinin geliştirilmesi ve sayılarının artırılması bölgede sanayinin gelişimi açısından son derece önemli olup, Doğu ve Güneydoğu illeri ile Orta Doğu pazarı bu sektörler için de potansiyel taşımaktadır. Makine/ekipman anlamında Orta Doğu için önemli bir üretim merkezi konumuna kavuşulması için gerekli insan kaynağı ve altyapı koşulları bölgede mevcuttur.

<i>Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri</i>	Malatya Merkez, Yeşilyurt, Elazığ Merkez
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-İşletmelerin Ar-Ge ve ürün geliştirme destek programlarından yararlanma düzeyinin yükseltilmesi -İşletmelerin dış pazarlara açılmalarına yönelik mali ve teknik destek programları oluşturulması -İşletmelerin pazarlama yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik programlar oluşturulması -Ürün kalitesini artırmaya yönelik laboratuvar altyapılarının güçlendirilmesi
<i>İlgili Öncelik ve Tedbir</i>	2.3.1

2.3.7. Metal ürünleri sanayinde yatırımların özendirilmesi

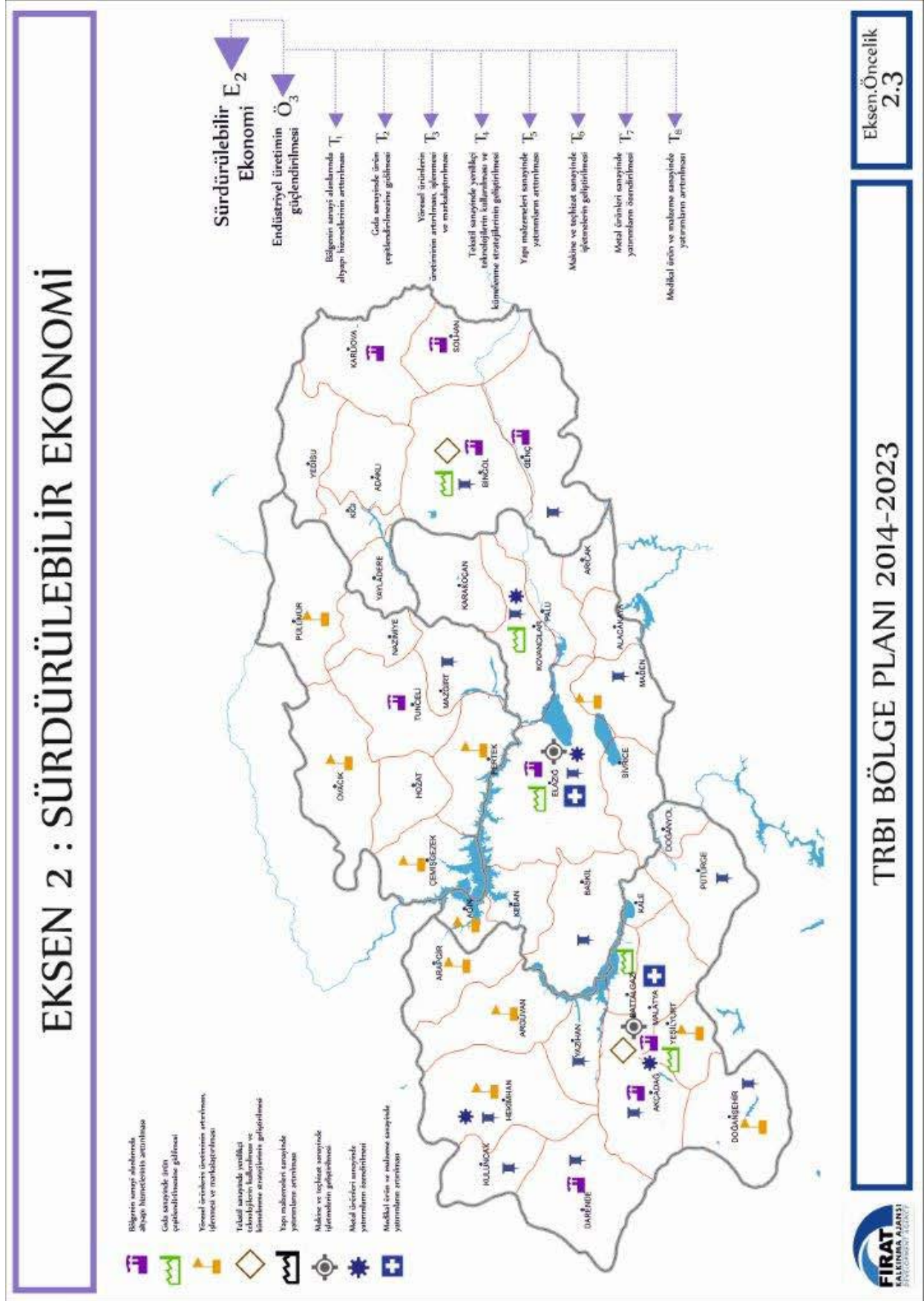
TRB1 Bölgesi demir, krom ve bakır başta olmak üzere metalik madenler açısından son derece zengin bir bölge olduğu halde söz konusu metallerin işlenmesine yönelik altyapılar bulunmadığından bu ürünler katma değeri düşük şekilde satılmaktadır. Özellikle demir ve krom madenlerinin uç ürünler üretilmek üzere değerlendirilebilmesi için gerekli teknoloji ve altyapı yatırımları özendirilmeli, özel sektöre bu yönde teşvik programları geliştirilmelidir.

<i>Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri</i>	Malatya Merkez, Elazığ Merkez, Kovancılar, Hekimhan
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-İşletmelerin Ar-Ge ve ürün geliştirme destek programlarından yararlanma düzeyinin yükseltilmesi -İşletmelerin pazarlama yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik programlar oluşturulması -Ar-Ge ve ürün kalitesini artırmaya yönelik laboratuvar altyapılarının güçlendirilmesi
<i>İlgili Tedbir</i>	2.4.2

2.3.8. Medikal ürün ve malzeme sanayinde yatırımların arttırılması

Malatya ve Elazığ il merkezleri sağlık sektöründe oldukça iyi bir konuma erişmiş olup, gerek kamu gerekse özel sektör eliyle gelişen sektörün ihtiyacı olan medikal ürün, malzeme ve cihazların bölge içinde imalatı gelişme sağlanabilecek niş bir alan olarak görülmektedir. Tıbbi tekstil, elektronik, metal işleme, biyokimya gibi geniş ve disiplinler arası konularda uzmanlık gerektiren bu sektörde faaliyet gösteren az sayıdaki işletmenin gelişimi ve özellikle bölgede kurulan Teknoloji Geliştirme Bölgeleri ile desteklenmesi kısa vadede yapılabilecek bir sıçrama için önemli görülmektedir.

<i>Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri</i>	Malatya Merkez, Elazığ Merkez
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-İşletmelerin Ar-Ge ve ürün geliştirme destek programlarından yararlanma düzeyinin yükseltilmesi -İşletmelerin pazarlama yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik programlar oluşturulması -Ar-Ge ve ürün kalitesini arttırmaya yönelik laboratuvar altyapılarının güçlendirilmesi -İşletmelerin dış pazarlara açılmalarına yönelik mali ve teknik destek programları oluşturulması

Harita 4.5 Endüstriyel Üretimin Güçlendirilmesi Önceliği - Şematik Gösterim

2.4. ENERJİ VE MADEN VARLIĞININ ETKİN KULLANIMI

*Eğitimli ve girişimci insan gücüyle üreten,
yaşam kalitesi yüksek TRB1*

EKSEN 2: SÜRDÜRÜLEBİLİR EKONOMİ

ÖNCELİK 2.4. ENERJİ VE MADEN VARLIĞININ ETKİN KULLANIMI

Tedbir 2.4.1. Potansiyel maden rezervlerinin işletmeye açılması

Tedbir 2.4.2. Krom ve Demir cevherinin katma değeri yüksek ürünlerin üretiminde kullanılması

Tedbir 2.4.3. Mermer sektöründe işbirliği ve Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması

Tedbir 2.4.4. Maden artıklarının yeniden kazanılmasına yönelik çalışmaların yapılması

Tedbir 2.4.5. Yenilenebilir enerji yatırımlarının özendirilmesi

Tedbir 2.4.6. Hidroelektrik santrallerin kamu hassasiyetleri ve doğal hayatın korunması önceliğiyle kurulması

Tedbir 2.4.7. Sanayi ve tarım işletmelerinde enerji verimliliğinin özendirilmesi

2.4.1. Potansiyel maden rezervlerinin işletmeye açılması

Türkiye’de entegre demir-çelik fabrikalarında kullanılabilecek özellikteki demir cevheri rezervleri Sivas-Erzincan, Kayseri, Adana, Malatya, Kırşehir-Ankara ve Balıkesir bölgelerinde yer almaktadır. Uzun yıllardır önemli bir yeni rezerv tespitinin yapılamadığı demir madenciliği alanında, özellikle artan demir cevheri fiyatları nedeniyle, düşük tenörlü yatakların üretime açılmasına yönelik projeler önem kazanmaktadır.

TRB1 Bölgesindeki en önemli demir yataklarından Hekimhan-Hasançelebi, Deveci, Karakuz demir yataklarındaki rezerv, bölgedeki sorunlu demir yataklarının toplam potansiyelinin yarısından fazlasını oluşturmakta ve yüksek titan içeriği nedeniyle işletilememektedir. Bunların yanı sıra Arapgir, Hekimhan-Şırzı, Kuluncak ve Doğanşehir’de işletilmeyen demir yatakları bulunmaktadır. Elazığ Merkez ve Baskil ilçelerindeki önemli demir yataklarından Merkez-Aşvan ve Baskil-Karakaş yatağı geçmiş yıllarda bir miktar işletilmiştir. Her iki demir yatağının bir kısmı baraj gölü altında kalmış olup kısmen işletilmiştir. Bingöl’ün Genç ilçesindeki demir yatak ve zuhurlarından Avnik sahasındaki rezerv, demir-çelik işletmelerinin istemiş olduğu limitlerin üzerinde (apatit) içerdiğinden yatak işletilememektedir. Genç ilçesinde ayrıca fosfat yatak ve zuhurları da yer almakta olup, bölgedeki fosfat yatakları demir ile birlikte işletildiğinde ve zenginleştirme çalışmalarının olumlu olması halinde ekonomik olabilecektir.

Bunun yanı sıra, taşımacılığın karayoluyla yapılması maliyetleri artırmaktadır. Demiryolu ile cevher taşıma tarifelerinin, yurt dışı firmalarla rekabet gücünü olumsuz etkilemeyecek şekilde düzenlenmesi, istasyon ve limanlarda yükleme ve boşaltma tesislerinin ilgili kuruluşlarca modernizasyonu ve kapasitelerinin artırılması gerekmektedir.

Yeşilyurt, Arguvan, Keban, Sivrice, Palu, Baskil, Ovacık ve Genç ilçelerinde bakır, kurşun ve çinko yatakları, Keban’da gümüş ve altın rezervleri, Hekimhan, Ovacık, Pülümür ve Mazgirt’te krom cevheri mevcut olup rezervlerin işletmeye açılması gerekmektedir. Ayrıca Karlıova ve Arguvan’da linyit yatakları mevcuttur.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	Hekimhan, Kuluncak, Arapgir, Baskil, Genç, Keban, Pütürge, Doğanşehir, Ovacık, Mazgirt, Palu, Sivrice, Yeşilyurt, Arguvan, Karlıova
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Hekimhan – Kuluncak ilişki kümesi için etkin ve entegre bir planlama çalışması yürütülmesi -Bölge üniversiteleriyle birlikte zenginleştirmeye yönelik Ar-Ge çalışmalarının yapılması -Maden yataklarına özel sektör erişiminin artırılması için altyapı (yol, vb.) hizmetlerinin götürülmesi -Demiryolu lojistik imkânlarının geliştirilmesi ve yük taşımacılığı kapasitesinin artırımı
<i>İlgili Öncelik ve Tedbir</i>	1.2.2, 2.3.5, 2.3.7

2.4.2. Krom ve Demir cevherinin katma değeri yüksek ürünlerin üretiminde kullanılması

Halen 26 milyon ton olan Türkiye krom potansiyelinin %45’lik bölümü Elazığ – Alacakaya bölgesinde bulunmaktadır. Krom cevherinin en önemli kullanım alanı paslanmaz çelik yapımında kullanılan ferrokrom üretimi olup, paslanmaz çelik metal ve silah sanayinin çok önemli bir girdisidir. Savunma sanayinin dışında; gıda sanayi, otomotiv, gemi, denizaltı ve uçak sanayi gibi birçok sektörde krom alaşımlı çelikler yaygın olarak kullanılmaktadır.

Ferrokrom, krom cevherinden 8 kat daha yüksek fiyatla alıcı bulmakta olup, Türkiye’de bulunan iki ferrokrom tesisinden biri Elazığ’da yer almaktadır. Ferrokrom tesislerinin yanı sıra paslanmaz çelik ve diğer sanayilerini de geliştirerek bizzat hammaddeye yakın bölgelere yönlendirilmesi teşvik edilmelidir. Böylece bölge gelirin daha da artması sağlanabilecektir.

Bölgede özellikle Genç ve Hekimhan yöresindeki demir rezervlerinin işletilmesi ile birlikte katma değeri yüksek ürünler şeklinde üretimi yönünde Ar-Ge çalışmaları özendirilmeli, özel sektör yatırımları artırılmalıdır.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	Malatya Merkez, Elazığ Merkez, Kovancılar, Hekimhan, Genç
-------------------------------	---

2.4.3. Mermer sektöründe işbirliği ve Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması

Dünya'nın en büyük mermer üretici ülkeleri sıralamasında Türkiye 2 milyon ton'luk değerle 7. Sıradadır (Çin 11 milyon ton ile 1. sıradadır). Türkiye ham mermer ve traverten ihracat değerlerinde yaklaşık %40'lık oranla 1. sırada; işlenmiş mermer ve traverten ihracatı değerlerinde ise 3. sırada yer almaktadır. İşlenmiş mermer ve traverten ihracatında miktar olarak %30'luk payla ilk sıradayken, değer olarak (\$/ton) 3. sıradadır. Bu durum sektörün dünya piyasasında değerini bulamadığını göstermektedir.

Türkiye'de üretilen ve uluslararası piyasada en tanınmış mermer çeşitlerinden biri "Elazığ vişne"sidir. Bunun dışında Sarı Traverten, Elazığ Sunta ve Onyx çeşitleri de ekonomik potansiyele sahip mermerlerdir. Türkiye'de olduğu gibi mermerin Elazığ'da da çoğunlukla katma değerli ürünlere dönüştürülmeden ihraç edildiği, dolayısıyla sektörün dünya piyasasında değerini bulamadığı bilinmektedir. Saha araştırmalarından edinilen bilgilere göre firmaların fiyatlandırma politikalarındaki dengesizlikler ve yurtdışı pazarlarda rekabet için aşırı fiyat kırmaları sektörün ihracatını olumsuz etkilemektedir. Dünya pazarıyla rekabet edebilmek için mermer sektöründe örgütlenme ve işbirliğinin artırılması gerekmektedir. Ayrıca ihracatın katma değeri yüksek ürün olarak yapılması için mermer işleme teknolojileri üzerine Ar-Ge çalışmalarının yürütülmesi önem taşımaktadır.

İşletmelerin nakliye, fiyatlandırma, pazarlama ve Ar-Ge aşamalarında işbirliği içinde hareket etmeleri gerekmekte, uygun işbirliği ortamlarının tesis edilmesi önem taşımaktadır.

<i>Tedbirin Uygulama Yeri</i>	Elazığ Merkez, Akçadağ (Mermer İhtisas OSB)
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Üniversitelerle işbirliği içinde Ar-Ge çalışmaları yapılması -Sektör temsilcilerine ve STK'larına danışmanlık ve yönetim desteği sağlanması -Demiryolları istasyonları ve limanlarda yükleme ve boşaltma tesisleri ilgili kuruluşların modernleştirilmesi ve kapasitelerinin artırılması
<i>İlişkili Tedbir</i>	1.1.2, 2.3.5

2.4.4. Maden artıklarının yeniden kazanılmasına yönelik çalışmaların yapılması

Maden sektörüyle öne çıkan ilçelerde yapılan saha görüşmelerinde maden cevherlerinin işlenmesinden çıkan atıkların çevreye zarar verdiği, bu atıkların bertarafının bir an önce yapılması gerektiği belirtilmiştir. Ferrokrom üretimi sonucunda ortaya çıkan cürufun inşaat sektöründe, yol yapımında, tuğla, çimento, briket yapımında kullanılabilecek özelliklere sahip olduğu bilinmektedir. Ayrıca yapılan araştırmalarda ferrokrom cürufunun, betonun gerek basınç dayanımında gerekse çarpma enerjisinde iyi bir iyileştirme sağladığı tespit edilmiştir. Buna dayanarak Ferrokrom inşaat sanayinde (çimento, tuğla, seramik, briket vd.), yol yapım çalışmalarında değerlendirilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin sağlanması gerekmektedir.

Bakır atığının olduğu haliyle bertarafı oldukça sakıncalıdır. Atığın çimentoda kullanımının bakır salınımını azalttığı ve güvenli bir şekilde bertaraf edilmesini sağladığı yapılan araştırmalarda tespit edilmiştir. Benzer şekilde demir atığının da inşaat sanayinde (çimento, tuğla, seramik, briket vd.) ve cüruf yünü olarak kullanılmasının uygun olduğu tespit edilmiştir. Buna dayanarak bakır ve demir atığının çimento üretiminde katkı maddesi olarak kullanılması için bölgedeki çimento fabrikaları ile işbirliği yürütülmesi gerekmektedir.

Benzer şekilde mermer artıkları olan kırıntı ve mermer tozlarının mermer plakaları ve muhtelif yapı malzemesi olarak değerlendirilmesi ekonomik ve çevresel açılardan faydalı olacaktır.

Bunun yanı sıra maden işleme tesislerinde üretim sırasında açığa çıkan ısıнын tesisin enerji ihtiyacını karşılamak için değerlendirilmesi çalışmaları yürütülmesi gerekmektedir.

Bu düzenlemelerin atıkların çevresel etkilerinin de azaltılması yönünde katkı sağlayacağı aşîkârdır. Ayrıca bölge üniversiteleriyle yürütülecek ortak projelerle Ar-Ge çalışmalarının yapılması ve diğer sanayi kollarında değerlendirilmesi yönünde araştırmaların yapılması önem taşımaktadır.

<i>Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri</i>	Elazığ merkez, Kovancılar, Hekimhan, Akçadağ, Karlıova, Genç
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Yapı malzemeleri işletmeleri ile maden işletmeleri arasında maden artıklarına ilişkin işbirliği sağlanması -Bölge üniversiteleriyle ortak Ar-Ge ve Uygulama Projeleri -Firmalara yönelik bilgilendirme faaliyetlerinin artırılması
<i>İlgili Öncelik ve Tedbir</i>	2.3.5

2.4.5. Yenilenebilir enerji yatırımlarının özendirilmesi

Güneş enerjisi güç santrali için uygunluk şartları değerlerine göre incelendiğinde TRB1 Bölgesinin güneş enerjisi potansiyeli yüksek bölgelerden biri olduğu görülmektedir. Güneş enerjisinde lisanslı ve lisanssız üretimin teşvik edilmesi, bu yönde örnek projelerin bölgede uygulanmasının sağlanması gerekmektedir. Dünya’da ve Türkiye’deki lisanslı ve lisanssız güneş enerjisi üretimi uygulama projeleri incelenerek bölgede benzerlerinin uygulanması sağlanmalıdır. Bunun için OSB’ler, enerji ihtiyacı yüksek olan kuruluşlar ve fabrikalar için bilgilendirme ve projelendirme çalışmaları yürütülmesi gerekmektedir. Ayrıca kamu kurumları, bina cepheleri, çatılar, otoparklar vb. uygun alanlarda lisanssız güneş enerjisi üretimine yönelik bilgilendirme çalışmaları yapılması önem arz etmektedir.

Rüzgâr enerjisi konusunda TRB1 Bölgesi genel anlamda düşük bir potansiyel taşımakla birlikte yerel olarak potansiyeli olan alanlara ilişkin detaylı ölçüm ve analiz çalışmaları yürütülmelidir. Ayrıca bölgedeki bitkisel ve hayvansal üretim varlığının biyogaz uygulamaları ve jeotermal su kaynağı varlığının seracılık başta olmak üzere yerelde kullanım imkânları geliştirilmelidir.

<i>Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri</i>	-Malatya ve Elazığ (Güneş enerjisi, Lisanslı ve lisanssız üretim için) -Bingöl ve Tunceli (Güneş enerjisi, sadece lisanssız üretim için) -Arapgir, Pülümür (Rüzgar enerjisi için) -Bingöl Merkez (Ilıcalar), Yayladere (Hasköy), Karlıova (Hacıyan, Kaynarıpınar, Ilıpınar), Kığı (Hozavıt, Harur), Mazgirt, Karakoçan, Hekimhan, Kuluncak, Pertek (Jeotermal kaynaklar için)
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-OSB’ler, Üniversiteler, Maden İşleme Fabrikaları, Çimento fabrikaları, Kamu kurumları ve Tıp Merkezleri gibi enerji tüketimi yüksek kurumlar için Güneş Enerjisi projeleri -Jeotermal seracılık uygulamalarının yaygınlaştırılması -Bölge üniversiteleriyle ortak Ar-Ge ve Uygulama Projeleri -Firmalara yönelik bilgilendirme faaliyetlerinin artırılması

2.4.6. Hidroelektrik santrallerin kamu hassasiyetleri ve doğal hayatın korunması önceliğiyle kurulması

TRB1 Bölgesi, Türkiye’nin hidrolik kurulu gücünün %8,7’sini (Elazığ ili %7,2’lik kısmını) karşılamaktadır. Bunun yanı sıra bölgede yapımı devam eden ve plan aşamasında olan birçok Hidroelektrik santral (HES) projesi mevcuttur. Ancak yapılan saha görüşmelerinde turizm sektörünün ön planda olduğu ve doğal yapının henüz bozulmadığı bölgelerde yenilenebilir enerji kaynaklarından olan HES’lere karşı duyarlı bir tepki olduğu gözlenmiştir. Bu tepkilerin hem yöre halkı tarafından hem de yerel irade tarafından dile getirilmesi, bu konuda karar verilirken dolaylı etkiler üzerinde hassasiyetle inceleme yapılması gereğini ortaya koymaktadır.

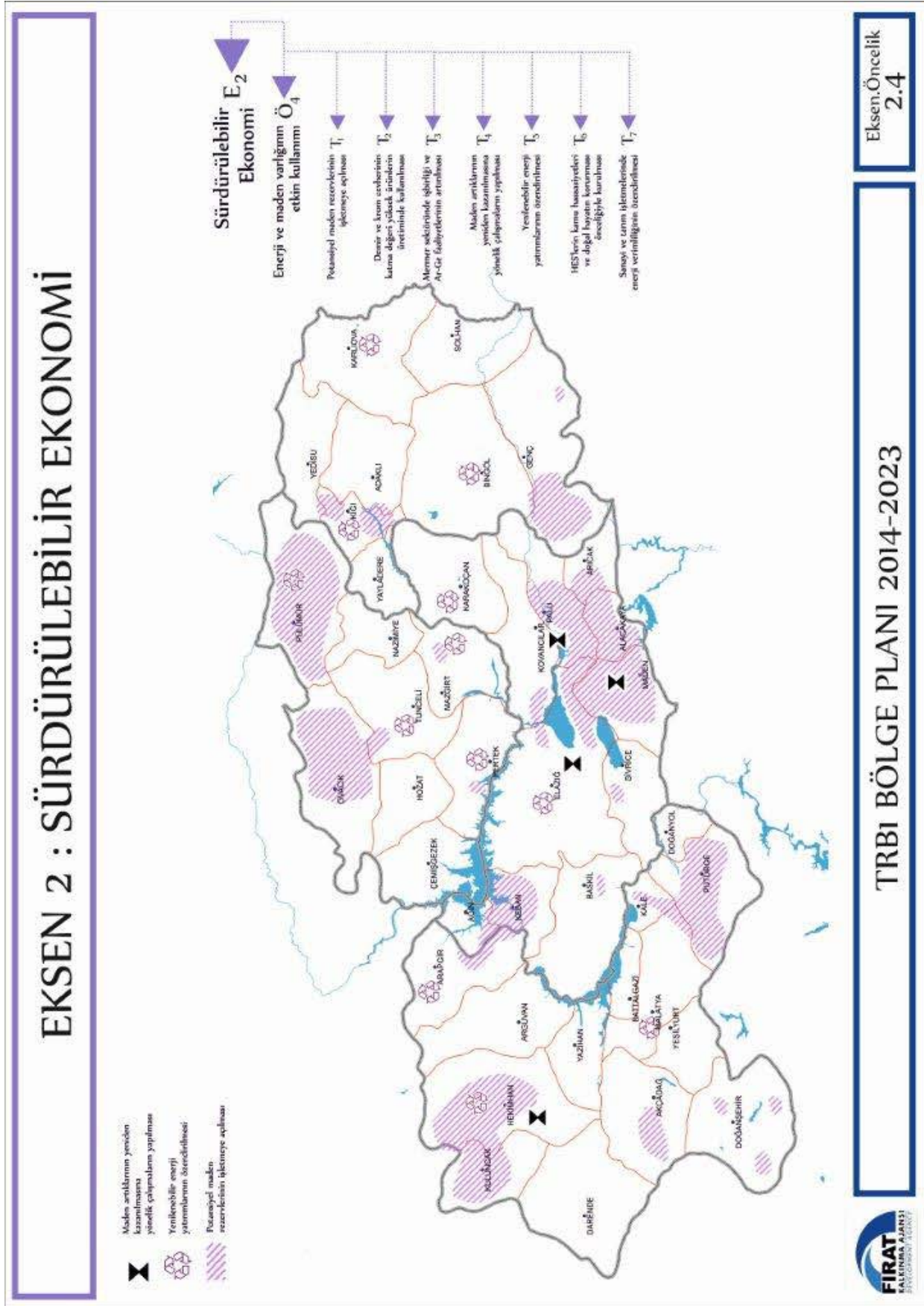
Bölgede HES projeleri planlanırken, söz konusu alanların turizm potansiyeli ve doğal yapısı dikkate alınarak yer tespitlerinin yapılması, milli parkların ve doğal yapının tahrip edilmemesi önem arz etmektedir. Projelerin bu duyarlılıkla hayata geçirilmesi konusunda gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir.

2.4.7. Sanayi ve tarım işletmelerinde enerji verimliliğinin özendirilmesi

Türkiye enerji yoğun sektörler ile kalkınmaya çalışan bir ülkedir ve enerji ihtiyacını azaltmanın en etkin yolu enerji verimliliğidir. Sanayide enerji verimliliği yatırımlarının ortalama 3 ay ile 5 yıl içinde kendini geri ödediği hesaplanmaktadır. Küçük ve orta boy işletmeler enerjiyi en pahalı kullanan, dolayısıyla verimliliğe en çok ihtiyacı olan gruptur.

Teknik kayıplar, aydınlatma, yalıtım, iklimlendirme vb. konular verimlilik çalışmalarında göz önünde bulundurulması gereken en önemli gider unsurlarıdır. Enerji Verimliliği Daire Başkanlığı verilerine göre TRB1 Bölgesinden Verimlilik Artırıcı Proje (VAP) desteklerine başvuru yapan firma olmamıştır. Fabrikalar, OSB'ler ve tarım işletmeleri için enerji verimliliği yatırımları hakkında bilgilendirme yapılmalı, sürece özel sektörün katılımı teşvik edilmelidir. Enerji verimliliği yatırımlarında kamu-özel finansman araçları sunmak üzere finans sektörü ile işbirlikleri desteklenmelidir. Enerji Yönetimi ve Enerji Verimliliği uzmanlığı alanında bilgilendirme ve verimlilik araştırmaları yapılmalıdır.

<i>Tedbirin Öncelikli Uygulama Yeri</i>	Tüm TRB1 bölgesi - OSB'ler, Büyük ölçekli işletmeler, KOBİ'ler, Tarım işletmeleri vd.
<i>Proje ve Faaliyetler</i>	-Bölge üniversiteleriyle ortaklaşa enerji verimliliği uzmanlığı alanında araştırmalar yapılması -OSB'ler, KOBİ'ler ve tarım işletmeleri için enerji verimliliği eğitim ve bilgilendirme çalışmalarının yaygınlaştırılması -Enerji verimliliğini artırıcı uygulamalar için tip projeler geliştirilmesi, mali ve teknik destek programları uygulanması

Harita 4.6 Enerji ve Maden Varlığının Etkin Kullanımı Önceliği - Şematik Gösterim

5. PERFORMANS GÖSTERGELERİ

Bu bölümde plan dönemi sonunda ulaşılması hedeflenen bazı seçilmiş performans göstergelerine, güncel değerlerine, 2023 yılı hedef değerlerine ve doğrulama kaynaklarına yer verilmiştir.

Tablo 5.1 Performans Göstergeleri

Gösterge	Mevcut Durum	Mevcut Durum Yılı	2023	Doğrulama Kaynağı	İlgili Eksen, Öncelik, Tedbir
Net Göç Hızı (binde)	-0,9	2010-2011	>-0,5	TÜİK	1
İşsizlik oranı (%)	11,9	2010	<8	TÜİK	1.1.
İstihdamın sektörlere dağılımı (Tarım/İstihdam, %)	37,2	2011	<30	TÜİK	1.1. - 2.1.
İstihdamın sektörlere dağılımı (Sanayi/İstihdam, %)	19,7	2011	>23	TÜİK	1.1. - 2.3. – 2.4.
İstihdamın sektörlere dağılımı (Hizmet/İstihdam, %)	43,4	2011	>47	TÜİK	1.1. - 2.2.
İstihdamda kadın oranı (%)	25,4	2011	>35	TÜİK	1.1.
Okuryazar kadın oranı (%)	84,8	2011	>95	TÜİK	1.1.
Yükseköğretim veya fakülte mezunu	7,3	2011	>10	TÜİK	1.1.
En düşük ilköğretim Okullaşma Oranı	96,5 (Tunceli)	2011	99,5	TÜİK	1.1.-1.2.
En düşük ilköğretim Okullaşma Oranı (Kadın)	96,0 (Bingöl, Tunceli)	2011	99	TÜİK	1.1.-1.2.
En düşük Ortaöğretim Okullaşma Oranı	48,9 (Bingöl)	2011	95	TÜİK	1.1.-1.2.
En düşük Ortaöğretim Okullaşma Oranı (Kadın)	43,8 (Bingöl)	2011	90	TÜİK	1.1.-1.2.
Öğretim Elemanına düşen öğrenci (önlisans-lisans) sayısı	22,2	2011	27	TÜİK	1.1.-1.2
Bebek ölüm hızı (En yüksek il, ‰)	19,5 (Malatya)	2012	<10	TÜİK	1.1.
Hekim başına düşen kişi sayısı	555	2011	<500	TÜİK	1.1.
10.000 kişiye düşen hastane yatak sayısı	35,5	2011	44	TÜİK	1.2
OSB tahsis edilen parsel sayısı	532	2012	700	BSTB	2.1.-2.3.
SS dolu işyeri sayısı	2695	2012	3000	BSTB	2.3.
Kişi başına sanayi elektrik tüketimi	663	2011	800	TÜİK	1.2. - 2.3. 2.4

Gösterge	Mevcut Durum	Mevcut Durum Yılı	2023	Doğrulama Kaynağı	İlgili Eksen, Öncelik, Tedbir
Kişi başına mesken elektrik tüketimi	405	2011	450	TÜİK	1.2.
Kişi başına GSKD (USD)	5517	2008	10.000	TÜİK	2
İhracat değeri (bin USD)	345.527	2012	3.000.000	TÜİK	2
İhracatçı firma sayısı	227	2012	400	TÜİK	2
Bölge ihracatının Türkiye içindeki payı (%)	0,22	2012	0,50	TÜİK	2
Mevduat hacminin Türkiye içindeki payı (%)	0,62	2011	0,7	TBB	2
Bölge kredi hacminin Türkiye içindeki payı (%)	0,7	2011	0,8	TBB	2
Temiz su şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (% , en düşük il)	95 (Bingöl)	2010	98	TÜİK	1.2.
Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (% , en düşük il)	88 (Elazığ)	2011	93	TÜİK	1.2.
Yenilenebilir enerji kurulu gücünün Türkiye içindeki payı (%)	3,33	2011	>5	EPDK	2.4
Bölgenin vergi tahsilatının Türkiye'ye oranı (%)	0,69	2011	0,75	GİB	2
Turizm yatırım-işletme ve Belediye belgeli yatak sayısı	6.657	2011	9.000	KTB	2.2.
Turist (Ziyaretçi) Sayısı	279.770	2012	500.000	KTB	2.2.
Marka başvuru sayısı	633	2012	1.000	TPE	2
Patent başvuru sayısı	26	2012	60	TPE	2.3.
Sinema seyirci sayısı	515.487	2011	750.000	TÜİK	1.1.
Tiyatro seyirci sayısı	174.353	2011	300.000	TÜİK	1.1.
Müze-Ören yeri ziyaret sayısı	32.937	2011	50.000	TÜİK	1.1.
Dernekleşme oranı	0,106	2013	0,135	TÜİK	1.1.
Geceleme Sayısı	266.605	2011	500.000	KTB	2.2.
Sulanan tarım alanları miktarı (ha)	69.582	2011	140.000	DSİ	2.1.

6. UYGULAMA VE KOORDİNASYON

2014-2023 TRB1 Bölge Planı'nın uygulanması ve koordinasyonu için Fırat Kalkınma Ajansı, sorumlu ve ilgili kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasında bir köprü vazifesi görecektir. Bölge Planı'nın uygulanmasında aktif rol alacak kurum/kuruluşlar Öncelik ve Tedbir bazında sıralanmıştır;

Tablo 6.1 Öncelik ve Tedbir Bazında Kurum/Kuruluşlar

ÖNCELİKLER	İLGİLİ KURUM/KURULUŞLAR
ÖNCELİK 1. SOSYAL VE BEŞERİ SERMAYENİN GELİŞİMİ	
Tedbir 1.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının etkinliğinin artırılması	Tüm Paydaşlar
Tedbir 1.2. Ekonomik alanda işbirliklerinin geliştirilmesi	Tüm Paydaşlar
Tedbir 1.3. Girişimcilik kültürünün güçlendirilmesi	Üniversiteler, KOSGEB, Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müd. , Meslek Odaları, İlgili Sivil Toplum Kuruluşları, İş Geliştirme Merkezleri, kooperatifler ve birlikler
Tedbir 1.4. Kurumların kapasitelerinin ve kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi	Kamu kurumları ve Sivil Toplum Kuruluşları
Tedbir 1.5. Mesleki eğitimin sektörel ihtiyaçlara göre geliştirilmesi	Üniversiteler, İŞKUR, Milli Eğitim İl Müd., Meslek Odaları, Belediyeler, İlgili Sivil Toplum Kuruluşları ve Özel Sektör.
Tedbir 1.6. Üniversitelerin araştırma, uygulama ve öğretim olanaklarının geliştirilmesi	Üniversiteler, TÜBİTAK, Kalkınma Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müd., Gıda Tarım Hayvancılık İl Müd., Çevre ve Şehircilik İl Müd.
Tedbir 1.7. Kadınların sosyal, ekonomik hayata ve karar süreçlerine katılımının artırılması	Valilikler, Belediyeler, Üniversiteler, İŞKUR, Milli Eğitim İl Müd., Meslek Odaları, İlgili Sivil Toplum Kuruluşları, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri, Gıda Tarım Hayvancılık İl Müdürlükleri
Tedbir 1.8. Göç yönetimi	Tüm Paydaşlar

ÖNCELİKLER	İLGİLİ KURUM/KURULUŞLAR
ÖNCELİK 2. FİZİKİ ALTYAPININ İYİLEŞTİRİLMESİ	
Tedbir 2.1. Kent içi ulaşım sistemlerinin verimlilik ve erişilebilirlik odaklı iyileştirilmesi	Belediyeler, Karayolları Bölge Müd., İller Bankası
Tedbir 2.2. Bölgenin ulaşım altyapısının güçlendirilmesi	Belediyeler, Karayolları Bölge Müd, TCDD Bölge Müd., DHMİ, İl Özel İdareleri, İller Bankası
Tedbir 2.3. Orman ve yeşil alan varlığının artırılması	Orman ve Su İl Müd., Çevre ve Şehircilik İl Müd. , Belediyeler, İl Özel İdareleri
Tedbir 2.4. Bölgedeki yerleşimlerin afetlere hazırlıklı hale getirilmesi	Çevre ve Şehircilik İl Müd, Valilikler, Belediyeler, Üniversiteler, İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, Meslek Odaları, STK'lar
Tedbir 2.5. Bölge kentlerinde yapılaşmanın iyileştirilmesi	Belediyeler, Çevre ve Şehircilik İl Müd, Meslek Odaları, İlgili Sivil Toplum Kuruluşları
Tedbir 2.6. Sağlık hizmetleri altyapısının iyileştirilmesi	Sağlık İl Müd, Hastaneler, Üniversiteler, Belediyeler, İl Özel İdareleri, İlgili Sivil Toplum Kuruluşları ve Özel Sektör
Tedbir 2.7. Kırsal kesimin sağlık hizmetlerine erişiminin artırılması	Sağlık İl Müd, Hastaneler, Belediyeler, İl Özel İdareleri
Tedbir 2.8. Kadın, engelli ve yaşlılara yönelik sosyal hizmet ve ulaşım altyapısının iyileştirilmesi	Sosyal Hizmet İl Müd, Valilikler, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Çevre ve Şehircilik İl Müd. , İlgili Sivil Toplum Kuruluşları
Tedbir 2.9. Su, kanalizasyon ve enerji altyapılarının iyileştirilmesi	DSİ Bölge Müdürlüğü, Belediyeler, İl Özel İdareleri, İller Bankası
Tedbir 2.10. Etkin katı atık yönetiminin sağlanması	Belediyeler, Çevre Şehircilik İl Müd. , İller Bankası
Tedbir 2.11. Atık su arıtma tesislerinin kurulması ve mevcutların geliştirilmesi	Belediyeler, Çevre Şehircilik İl Müd. , İller Bankası
Tedbir 2.12. Kültür ve spor tesislerinin geliştirilmesi	Gençlik ve Spor İl Müd, Kültür ve Turizm İl Müd, Valilikler, Belediyeler, İlgili Sivil Toplum Kuruluşları, Özel Sektör

ÖNCELİKLER	İLGİLİ KURUM/KURULUŞLAR
ÖNCELİK 3. TARIMSAL ÜRETİMİN VE VERİMLİLİĞİN ARTIRILMASI	
Tedbir 3.1. Sulanan tarım arazisi varlığının artırılması ve modern sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması	DSİ Bölge Müdürlüğü, Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müd. , İl Özel İdareleri
Tedbir 3.2. Arazi toplulaştırmaları	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı(Tarım Reformu Genel Müdürlüğü), Valilikler, Belediyeler
Tedbir 3.3. Modern hayvancılık uygulamalarının yaygınlaştırılması	Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müd., Üniversiteler, Özel sektör
Tedbir 3.4. Su ürünleri üretiminin ve katma değerinin artırılması	Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müd., Üniversiteler, Özel sektör
Tedbir 3.5. Arıcılığın gelişimi ve kaliteli bal üretiminin sağlanması	Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müd., Üniversiteler, Arıcılar Birlikleri
Tedbir 3.6. Tarımsal girdi temininde bağımlılığın azaltılması	Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müd., Özel sektör, Üniversiteler
Tedbir 3.7. Seracılığın Yaygınlaştırılması	Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müd., Özel sektör
Tedbir 3.8. Tarımsal ürünlerin toplanması ve depolanması için gerekli altyapının sağlanması	Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müd., Özel sektör
Tedbir 3.9. Tarımsal üretimde pazarlama altyapısının geliştirilmesi	Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müd., Üniversiteler, Kooperatif ve Birlikler, Özel sektör
Tedbir 3.10. İyi tarım ve organik tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması	Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müd., Üniversiteler, Kooperatif ve Birlikler, Özel sektör
Tedbir 3.11. Tıbbi ve aromatik bitkilerin ekonomiye kazandırılması	Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müd., Üniversiteler, Kooperatif ve Birlikler, Özel sektör
Tedbir 3.12. Tarımda verimliliği arttırmaya yönelik tekniklerin ve eğitimlerin yaygınlaştırılması	Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müd., Üniversiteler, Kooperatif ve Birlikler, Özel sektör

ÖNCELİKLER	İLGİLİ KURUM/KURULUŞLAR
ÖNCELİK 4. ALTERNATİF TURİZM TÜRLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ	
Tedbir 4.1. Turistik tesis sayısının ve hizmet kalitesinin artırılması	Kültür ve Turizm İl Müd., Özel Sektör, Üniversiteler, Meslek Odaları, Belediyeler
Tedbir 4.2. Turizm değerlerinin tanıtılması ve pazarlanması	Kültür ve Turizm İl Müd., Özel Sektör, Üniversiteler, Valilik, Belediyeler, İlgili Sivil Toplum Kuruluşları
Tedbir 4.3. Turizm değerlerine erişilebilirliğin iyileştirilmesi	Karayolları Genel Müdürlüğü, İl Özel İdareleri, Kültür ve Turizm İl Müd., Belediyeler, İller Bankası
ÖNCELİK 5. ENDÜSTRİYEL ÜRETİMİN GÜÇLENDİRİLMESİ	
Tedbir 5.1. Bölgenin sanayi alanlarında altyapı hizmetlerinin artırılması	OSB'ler, SS'ler, KOSGEB, Bilim Sanayi Teknoloji İl Müd. , İller Bankası, TSO'lar
Tedbir 5.2. Gıda sanayinde ürün çeşitlendirmesine gidilmesi	TSO'lar, Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve Enstitüler, STK'lar, Özel Sektör, Meslek Odaları, Kooperatif ve Birlikler, TÜBİTAK, KOSGEB, Gıda Tarım Hayvancılık İl Müdürlükleri
Tedbir 5.3. Yöresel ürünlerin üretiminin artırılması, işlenmesi ve markalaştırılması	Özel Sektör, Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müd., TPE
Tedbir 5.4. Tekstil sanayinde yenilikçi teknolojilerin kullanılması ve kümelenme stratejilerinin geliştirilmesi	Özel Sektör, OSB'ler, Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve Enstitüler, KOSGEB, TÜBİTAK
Tedbir 5.5. Yapı malzemeleri sanayinde yatırımların artırılması	Özel Sektör, OSB'ler, KOSGEB, TÜBİTAK
Tedbir 5.6. Makine ve teçhizat sanayinde işletmelerin geliştirilmesi	Özel Sektör, OSB'ler, Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve Enstitüler, KOSGEB, TÜBİTAK
Tedbir 5.7. Metal ürünleri sanayinde yatırımların özendirilmesi	Özel Sektör, OSB'ler, KOSGEB, TÜBİTAK
Tedbir 5.8. Medikal ürün ve malzeme sanayinde yatırımların artırılması	Özel Sektör, OSB'ler, KOSGEB, TÜBİTAK

ÖNCELİKLER	İLGİLİ KURUM/KURULUŞLAR
ÖNCELİK 6. ENERJİ VE MADEN VARLIĞININ ETKİN KULLANIMI	
Tedbir 6.1. Potansiyel maden rezervlerinin işletmeye açılması	Özel Sektör, MİGEM
Tedbir 6.2. Krom ve Demir cevherinin katma değeri yüksek ürünlerin üretiminde kullanılması	Özel Sektör, OSB ler, Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve Enstitüler,
Tedbir 6.3. Mermer sektöründe işbirliği ve Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması	Özel Sektör, OSB ler, Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve Enstitüler,
Tedbir 6.4. Maden artıklarının yeniden kazanılmasına yönelik çalışmaların yapılması	Özel Sektör, Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve Enstitüler,
Tedbir 6.5. Yenilenebilir enerji yatırımlarının özendirilmesi	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Valilikler, Belediyeler, Üniversiteler, Özel Sektör Kuruluşları, STK'lar, EPDK, Gıda Tarım Hayvancılık İl Müdürlükleri
Tedbir 6.6. Hidroelektrik santrallerin kamu hassasiyetleri ve doğal hayatın korunması önceliğiyle kurulması	Tüm paydaşlar
Tedbir 6.7. Sanayi ve tarım işletmelerinde enerji verimliliğinin özendirilmesi	Özel Sektör, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

2014-2023 TRB1 Bölge Planı'nın uygulama dönemi içerisinde planda belirlenen amaçlara ulaşabilmek için gereken finansal kaynakları kamu kurumlarının bütçeleri ile hibe ve kredi destekleri oluşturmaktadır. Ajans hibe desteklerinin yanı sıra, paydaşlarla, paydaşların projelerine finansal kaynak sağlayabilecek AB, GTHB, TKDK, KOSGEB, TÜBİTAK gibi kurum ve kuruluşlar arasında köprü vazifesi üstlenecektir. TRB1 Bölgesi'ni de kapsayan Doğu Anadolu Projesi ile sağlanması planlanan finansal kaynağın yanı sıra Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'nun sağlayacağı destekler ve Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın Kırsal Kalkınma Yatırımlarını Destekleme Programı ile KÖYDES projesi kapsamında TRB1 Bölgesi'nin tamamına sağlayacağı destekler de kırsal alana yönelik önemli finansal kaynakları oluşturmaktadır. 2014-2023 TRB1 Bölge Planında öngörülen vizyon ve stratejik öncelikler Fırat Kalkınma Ajansı'nın gelecekte uygulayabileceği destek programlarına da yansıtacaktır.

Bölgedeki görülen en önemli olgulardan biri eğitimli ve kaliteli insan gücünün eksikliğidir. Özellikle tarım sektöründen hizmet sektörüne doğru olan işgücü akışları bölgede görülmektedir. Bölgede hizmetler sektörünün istihdam içindeki payı yükselmekte ancak burada istihdam edilen işgücü genellikle standart hizmetleri yüksek kalitede sağlayabilecek düzeyde beceri ve bilgi ile donanmış olmamaktadır. Diğer yandan, bölgenin gelişen endüstrisi ara eleman bulmakta zorlanmaktadır. Dolayısıyla-

la, işgücü piyasasına beşeri sermaye penceresinden çözüm getirebilecek destek programları gelecekte uygulanabilir. Beşeri sermayenin diğer ayağını ise girişimci insan gücü oluşturmaktadır. Bölgede girişimci bireylerin sayısını ve kalitesini artırabilecek destek programları gelecekte olasıdır.

TRB1 bölgesinde gözlemlenen bir diğer husus ise katma değer üretiminin az olmasıdır. Dolayısıyla bölgede tüm sektörlerde katma değeri artırabilecek yenilikçiliğe dayalı programlar yürütülebilir. Bölgenin en önemli avantajlarından biri gelecekte ihtiyacı duyulabilecek tarım ürünlerinin yoğunlukla üretildiği bir bölge olmasıdır. Aynı zamanda gıda işleme endüstrisi de bölgenin önemli sektörlerindendir. Bu iki sektör arasındaki bağlantıları artırabilecek ve katma değerli, yenilikçi ürünlerin üretimini artırabilecek destek programlarının bölgeye faydası olacaktır.

Bölgenin bir diğer hedefi de Türkiye'nin 2023 vizyonu doğrultusunda ihracat hacmini artırmaktır. Hâlihazırda bölgenin ihracatı hızlanmaktadır ancak bu ivmenin sürdürülmesi ve TRB1 bölgesinin 2023 vizyonuna ulaşması için ihracatta çeşitliliğin sağlanması gerekmektedir. Bu bağlamda bölgede ihracatın artışı, ihraç mallarının çeşitlenmesini ve ihracata yönelik firma becerilerini geliştirici programlar öncelikli olabilecektir.

TRB1 bölgesinde yaşam kalitesini artırıcı ve ekonomik değer yaratabilecek küçük çaplı kamusal altyapı eksikliklerinin giderilmesi de önemlidir. Özellikle bölge turizmini geliştirecek küçük çaplı altyapı müdahaleleri belirli sınırlar dâhilinde ve Kalkınma Ajanslarının temel mantığını aşmayacak şekilde desteklenebilir.

Bölgesel olarak veya bireysel olarak iller bazında işbirliğini geliştirecek kamu, sivil toplum ve özel kesimin yürüteceği ortak projelerin teşvik edilmesi ve desteklenmesi önem arz etmektedir. Özellikle sivil toplumun kendi içinden çıkaracağı ortaklıkların bölgede üçüncü sektör hareketliliğini artıracağı beklenmektedir. Bölgede kooperatifler ve birlikler gibi ticari amaçlı sivil toplum birliklerinin canlılığı, özellikle kırsal alandaki gelir kaynaklarının artması ve çeşitlenmesi için önemlidir.

Bölgede doğaya duyarlı üretim yöntemlerinin benimsenmesine yönelik faaliyetler de desteklenebilecek faaliyetlerdir. Bunun yanı sıra bölgede alternatif enerji kaynaklarının değerlendirilmesi ile ilgili fikirler ve projeler de desteklenebilecektir.

KOSGEB ve TÜBİTAK'ın ulusal düzeydeki destek faaliyetleri de bölge için özellikle sanayi ve hizmet sektörleri için Ar-Ge, yenilikçilik ve ürün geliştirme alanlarından önemli finansman kaynaklarından biridir. Uluslararası düzeyde Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler de çeşitli başlıklar altında finansal destekler sağlamaktadır. İhracatçılar için ise Dünya Bankası'nın ihracat kredileri mevcuttur. Bölgeye yapılacak yatırımları desteklemek üzere hibe ve kredi sağlayan bu kurumların yanı sıra bölgeye doğrudan yatırım yapacak kamu ve özel sektör kurumlarının finansal kaynakları da bölge ekonomisini harekete geçirebilecek diğer kaynaklardandır.

Tablo 6.2 Öncelik Bazında Finans Kaynakları

ÖNCELİKLER		FİNANS KAYNAĞI
ÖNCELİK 1.1	SOSYAL VE BEŞERİ SERMAYENİN GELİŞİMİ	İlgili kurum/kuruluşların bütçesi, Fırat Kalkınma Ajansı, SODES, Cazibe Merkezleri Destekleme Programı, DAP, AB, Dünya Bankası, BM, Bankalar, Özel Sektör.
ÖNCELİK 1.2	FİZİKİ ALTYAPININ İYİLEŞTİRİLMESİ	İlgili kurum/kuruluşların bütçesi, Fırat Kalkınma Ajansı, KÖYDES, BELDES, SUKAP, Cazibe Merkezleri Destekleme Programı, DAP, Dünya Bankası, BM, Bankalar, Özel Sektör.
ÖNCELİK 2.1	TARIMSAL ÜRETİMİN VE VERİMLİLİĞİN ARTIRILMASI	İlgili kurum/kuruluşların bütçesi, Fırat Kalkınma Ajansı, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, Cazibe Merkezleri Destekleme Programı, DAP, AB, Dünya Bankası, BM, Bankalar, Özel Sektör,
ÖNCELİK 2.2	ALTERNATİF TURİZM TÜRLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ	İlgili kurum/kuruluşların bütçesi, Fırat Kalkınma Ajansı, Cazibe Merkezleri Destekleme Programı, DAP, Dünya Bankası, BM, Bankalar, Özel Sektör.
ÖNCELİK 2.3	ENDÜSTRİYEL ÜRETİMİN GÜÇLENDİRİLMESİ	İlgili kurum/kuruluşların bütçesi, Fırat Kalkınma Ajansı, KOSGEB, TÜBİTAK, Cazibe Merkezleri Destekleme Programı, DAP, AB, Dünya Bankası, BM, Bankalar, Özel Sektör.
ÖNCELİK 2.4	ENERJİ VE MADEN VARLIĞININ ETKİN KULLANIMI	İlgili kurum/kuruluşların bütçesi, Fırat Kalkınma Ajansı, Cazibe Merkezleri Destekleme Programı, DAP, AB, Dünya Bankası, BM, Bankalar, Özel Sektör.

Fırat Kalkınma Ajansı tarafından yılda bir kez bölge planı ile belirlenen performans göstergelerindeki ilerleme, planlama döneminde ortaya çıkan fırsat ve tehditler, yeni kurumsal yapılanma ve düzenlemeler, paydaş görüş ve değerlendirmeleri, planlama döneminde yürütülen program ve faaliyetleri içeren “Bölge Planı İzleme Raporu” hazırlanacaktır. Bölge Planı İzleme Raporu Ajans internet sitesi ve resmi kanallar vasıtasıyla kamuoyuyla paylaşılacaktır.

7. EKLER

1. Mevcut Durum Analizi

2. Harita ve Mekânsal Şemalar

3. Bölge Planı Hazırlığına Katkı Sağlayan Paydaşlar

Ekler için www.fka.gov.tr

FIRAT KALKINMA AJANSI

Turgut Özal Mah. Turgut Özal Bulvarı No: 69A Yeşilyurt / Malatya

Tel: +90 (422) 212 87 98 - 99

Fax: +90 (422) 212 87 97

www.fka.gov.tr